

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ

**KERESZTNÉVTÖRTÉNETI ÉS SZOCIOONOMASZTIKAI VIZSGÁLATOK
NAGYKÁROLY KÖRNYÉKI SVÁB EREDETŰ TELEPÜLÉSEKEN**

HAINDRICH HELGA ANNA

2019

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Doktori Disszertáció

Haindrich Helga Anna

KERESZTNÉVTÖRTÉNETI ÉS SZOCIOONOMASZTIKAI VIZSGÁLATOK
NAGYKÁROLY KÖRNYÉKI SVÁB EREDETŰ TELEPÜLÉSEKEN

Nyelvtudományi Doktori Iskola

Vezető: dr. Tolcsvai Nagy Gábor, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár

Magyar Nyelvészeti Program

Vezető: dr. Tolcsvai Nagy Gábor, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár

A bizottság tagjai:

A bizottság elnöke: dr. Juhász Dezső CSc., egyetemi tanár

Belső bíráló: dr. Slíz Mariann PhD, hab. egyetemi adjunktus

Külső bíráló: dr. Szilágyi-Kósa Anikó PhD, egyetemi docens

A bizottság titkára: dr. N. Fodor János PhD, egyetemi adjunktus

A bizottság további tagjai: dr. Benő Attila PhD, egyetemi tanár, dr. Kecskés Judit PhD,
egyetemi docens, Túrinné dr. Raátz Judit PhD, főiskolai docens

Témavezető: dr. Farkas Tamás PhD, hab. egyetemi docens

Budapest

2019

ADATLAP
a doktori értekezés nyilvánosságra hozatalához

I. A doktori értekezés adatai

A szerző neve: Haindrich Helga Anna

MTMT-azonosító: 10062346

A doktori értekezés címe és alcíme: Keresztnévtörténeti és szocioonomasztikai vizsgálatok Nagykároly környéki sváb eredetű településeken

DOI-azonosító: 10.15476/ELTE.2019.058

A doktori iskola neve: Nyelvtudományi Doktori Iskola

A doktori iskolán belüli doktori program neve: Magyar Nyelvészet Doktori Program

A témavezető neve és tudományos fokozata: Dr. Farkas Tamás PhD habilitált egyetemi docens

A témavezető munkahelye: ELTE BTK Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

II. Nyilatkozatok

1. A doktori értekezés szerzőjeként

a) hozzájárulok, hogy a doktori fokozat megszerzését követően a doktori értekezésem és a tézisek nyilvánosságra kerüljenek az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban. Felhatalmazom az ELTE BTK Doktori és Tudományszervezési Hivatal ügyintézőjét, Manhercz Mónikát, hogy az értekezést és a téziseket feltöltse az ELTE Digitális Intézményi Tudástárba, és ennek során kitöltse a feltöltéshez szükséges nyilatkozatokat.

b) kérem, hogy a mellékelt kérelemben részletezett szabadalmi, illetőleg oltalmi bejelentés közzétételéig a doktori értekezést ne bocsássák nyilvánosságra az Egyetemi Könyvtárban és az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban;

c) kérem, hogy a nemzetbiztonsági okból minősített adatot tartalmazó doktori értekezést a minősítés (datum)-ig tartó időtartama alatt ne bocsássák nyilvánosságra az Egyetemi Könyvtárban és az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban;

d) kérem, hogy a mű kiadására vonatkozó mellékelt kiadó szerződésre tekintettel a doktori értekezést a könyv megjelenéséig ne bocsássák nyilvánosságra az Egyetemi Könyvtárban, és az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban csak a könyv bibliográfiai adatait tegyék közzé. Ha a könyv a fokozatszerzést követően egy évig nem jelenik meg, hozzájárulok, hogy a doktori értekezésem és a tézisek nyilvánosságra kerüljenek az Egyetemi Könyvtárban és az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban.

2. A doktori értekezés szerzőjeként kijelentem, hogy

a) az ELTE Digitális Intézményi Tudástárba feltöltendő doktori értekezés és a tézisek saját eredeti, önálló szellemi munkám és legjobb tudomásom szerint nem sértem vele senki szerzői jogait;

b) a doktori értekezés és a tézisek nyomtatott változatai és az elektronikus adathordozón benyújtott tartalmak (szöveg és ábrák) mindenben megegyeznek.

3. A doktori értekezés szerzőjeként hozzájárulok a doktori értekezés és a tézisek szövegének Plágiumkereső adatbázisba helyezéséhez és plágiumellenőrző vizsgálatok lefuttatásához.

Kelt: Budapest, 2019. március 9.

a doktori értekezés szerzőjének aláírása

Tartalomjegyzék

1. A disszertáció tárgya és célja	7
2. A kutatási terület bemutatása	12
2.1. Általános kép a településtörténetről.....	14
2.1.1. Településtörténet.....	14
2.1.2. A telepesek foglalkozása, életvitele	16
2.1.3. A svábok helyzete a népszámlálások tükrében.....	17
2.2. Kálmánd	32
2.3. Csanáros.....	33
2.4. Mezőfőny	34
2.5. Csomaköz	36
3. A kutatás forrásai és adatgyűjtési módszerei	38
3.1. Az írott források.....	38
3.1.1. Az írott források jellemzői.....	38
3.1.2. Név és névváltozat kérdése.....	40
3.2. Élőnyelvi gyűjtés	50
3.2.1. Aktív kérdező módszer.....	50
3.2.2. Kérdőíves módszer.....	50
3.3. A névanyag korszakolása	52
4. A keresztnévek változása 1826–2013 között	54
4.1. A nevek gyakorisága	54
4.2. A névdivat időbeli változása.....	56
4.2.1. A férfi keresztnévek	56
4.2.2. A női keresztnévek	61
4.2.3. Motivációs vizsgálat az anyakönyvek alapján történeti áttekintésben.....	66
4.2.3.1. Szülők nevének öröklése	68

4.2.3.2. Keresztszülők nevének öröklése	71
4.2.3.3. Naptári névadás	75
4.2.3.4. A vizsgálat tanulságai	88
4.3. Több keresztnév adása	91
4.3.1. Kettős keresztnévek	93
4.3.1.1. Kettős keresztnévek aránya	95
4.3.1.2. A kettős keresztnévek névpárosításai	101
4.3.1.3. Motivációs vizsgálatok a kettős keresztnévek körében	113
4.3.1.3.1. Névöröklés a kettős keresztnévek esetében	113
4.3.1.3.2. Naptári névadás a kettős keresztnéveknél	116
4.3.2. Hármás keresztnévek	119
4.3.3. Négyes keresztnévek	123
4.4. Az ikrek elnevezései	123
4.4.1. Kettes ikrek elnevezései	124
4.4.2. Hármás ikrek elnevezései	135
4.5. A keresztnévanyag nyelvi és kulturális szempontok szerinti vizsgálata	136
4.5.1. A rendszerezés általános problematikája	136
4.5.2. Lehetséges rendszerezési modellek a kisebbségi névadás vizsgálatára	139
4.5.3. A vizsgálatban érvényesített rendszerzés	144
5. Szinkrón motivációs vizsgálat a kérdőívek anyaga alapján különös tekintettel a szülők iskolázottságára	185
5.1. A vizsgálat és a kérdőív bemutatása	185
5.2. A kérdéskör vizsgálatának lehetőségei	186
5.3. A kérdőívek eredményei	188
5.3.1. A név gyakorisága	189
5.3.2. A név divatossága	191
5.3.3. A név hangzása	193

5.3.4. A név hangulata.....	194
5.3.5. A név hosszúsága	196
5.3.6. A név becézhetősége	198
5.3.7. A név eredete	200
5.3.8. A név jelentése	202
5.3.9. A név vallásos jellege.....	204
5.3.10. A névnap kérdése és fontossága.....	205
5.3.10.1. A név naptári előfordulása	206
5.3.10.2. A születésnap és névnap közötti távolság.....	207
5.3.11. A név románra fordíthatósága.....	209
5.3.12. A név más nyelven, más országban való használhatósága.....	211
5.3.13. Névöröklés, konkrét személy utáni névadás.....	213
5.3.14. A család- és a keresztnév egymáshoz való illeszkedése	215
5.3.14.1. A család- és keresztnév hangzásbeli illeszkedése.....	215
5.3.14.2. A család- és keresztnév eredetbeli illeszkedése	217
5.3.15. A testvérek keresztnéveinek egymáshoz való illeszkedése.....	218
5.3.15.1. A testvérek neveinek azonos eredetének szempontja.....	219
5.3.15.2. A testvérek neveinek hasonló hangzása	220
5.3.15.3. A testvérek neveinek hasonló jelentése	222
5.3.16. Kettős keresztnévek választásának motivációs vizsgálata	223
5.3.17. Az első és a második keresztnév kiválasztásának legfontosabb motivációja	224
5.3.18. A névválasztás és a névadás körülményei	226
5.3.18.1. Tájékozódás a névről.....	227
5.3.18.2. Inspirációs források	228
5.3.18.3. Ki választja a nevet?	230
5.3.18.4. A gyerek keresztnévének bejegyzése	234

5.3.19. Az elemzés tanulságai	235
6. A névanyag szinkrón vizsgálata egyes szociolingvisztikai szempontok alapján.....	238
6.1. Iskolázottság és névválasztás kapcsolata	238
6.1.1. A vizsgálat bemutatása	238
6.1.2. Iskolázottság és névválasztás kapcsolata a szakirodalomban.....	239
6.1.3. A névanyag jellemzői.....	241
6.1.3.1. A nevek átlaggyakorisága.....	243
6.1.3.2. A keresztnévek életéről.....	244
6.1.3.3. A hagyományos és újító nevek	245
6.1.3.4. Más kultúrák hatása.....	248
6.1.3.5. A magyaros nevek helyzete	252
6.1.3.6. Kettős keresztnévek.....	252
6.1.3.7. A vizsgálat tanulságai.....	254
6.2. A keresztnév mint az identitás szimbolikus jele.....	256
6.2.1. A vizsgálat célja és forrása	256
6.2.2. Identitás: etnikai, nemzeti, kisebbségi identitás.....	256
6.2.3. Név és identitás	260
6.2.4. A kérdőívek eredményei.....	261
6.2.4.1. A név helye az identitásjelölő kritériumok rendszerében.....	263
6.2.4.2. A névsorrend kérdése	273
6.2.4.3. A hivatalos névviselés és a mindennapi névhasználat eltérései.....	274
6.2.5. A név mint identitásjelölő elem a történeti névanyagban	277
6.2.6. Következtetések	283
7. Összegzés	285
Hivatkozott irodalom	291

1. A disszertáció tárgya és célja

1. Kutatásomban a Szatmár megyei Nagykároly környéki sváb eredetű települések újmagyar kori keresztnévanyagával, a névadási szokások változásával, szociokulturális háttérének vizsgálatával foglalkozom. A vizsgált települések a következők: Csanálos, Kálmánd, Mezőfény, Csomaköz. Mind a négy, a korábbi háborúskodások idején elnéptelenedett faluba az 1700-as évek elején telepítették be a katolikus valláshoz tartozó svábokat. Ez az eredet máig befolyásolja a keresztnévválasztást, holott a lakosság már jóval korábban nyelvcsereen esett át, magyar anyanyelvű. A legfrissebb, 2011-es népszámlálási adatok szerint a közösség kb. 20%-a német/sváb nemzetiségűnek vallja magát. A névadást ugyanakkor a 20. századi impériumváltás, a kisebbségi helyzetbe kerülés és az államnyelvi kontextus, a század végétől növekvő mértékben pedig a nemzetközi hatások, a globalizáció is befolyásolta.

A kutatás célja természetesen nemcsak a nevek összegyűjtése, hanem az adatok feltárása és bemutatása mellett egyes jelenségek okainak a felderítése is. A Nagykároly környéki sváb eredetű települések történeti és mai keresztnévanyagát és névadási gyakorlatát bemutatva, a dolgozatban alkalmazott vizsgálati szempontok érvényesítése révén megragadhatóvá válnak e kisebbségben élő közösség névválasztási stratégiáinak jellemzői, illetve ezek időbeli változásai. Munkám során fontos szerepet kap a névtani kutatásokban használt módszertan következetes alkalmazása, illetve az adott közösség jellemzői szerint, adott vizsgálati szempontok esetében azok továbbgondolása. A hagyományos névtani elemzési szempontok mellett újszerű vizsgálati lehetőségeket is alkalmazok, például az identitás és a névválasztás kapcsolata, illetve a név identitásjelölő funkciója vonatkozásában, valamint a keresztnévanyag nyelvi és kulturális hovatartozása szerinti rendszerezése kapcsán. Vizsgálataim során, így a jelenkori névadás motivációs háttérének kérdőíves felmérése során a nemzetközi kutatások eredményeit, azok módszereit is igyekeztem hasznosítani munkámban. A dolgozat így egyrészt névtörténeti és szocioonomasztikai feldolgozásainak eredményei, másrészt módszertani megoldásai révén kívánja gazdagítani a határon túli kisebbségi magyar névadás, névhasználat vizsgálatára irányuló kutatások eddigi eredményeit.

2. A névanyag történeti szempontú feldolgozásához írott forrásként a római katolikus egyházi születési anyakönyveket használtam fel, a rendelkezésre álló 1826 és

2013 közötti anyagot gyűjtve és dolgozva fel. A korpusz 28 755 személy nevét tartalmazza.

Élőnyelvi gyűjtéssel, adatközlők bevonásával, kérdőíves kutatással egészítettem ki az írott forrásoknak a jelenkori névadási szokásokra vonatkozó anyagát. A kérdőív két különálló részből állt: az A) kérdőív az adatközlő demográfiai adataira kérdezett rá, illetve az identitásjelölő faktorok rendszerén belül vizsgálta a névválasztás fontosságát. A B) kérdőív a gyerekek keresztnévére, a névválasztás motivációs tényezőire vonatkozó kérdéseket tartalmazott. Munkámban 199 kérdőív anyagát dolgozhattam fel módszeresen.

A vizsgált időszakot, annak időbeli kiterjedtsége miatt, korszakokra bontottam. Ennek köszönhetően nyomon követhetjük a névanyag időbeli változását, illetve lehetőség nyílik egy-egy adott szinkrón metszet jellemzőinek feltárására is. A névtanban megszokott módon, esetemben közel 20 évet átfogó periódusokkal dolgoztam, úgy igyekezve felosztani a névanyagot, hogy a korszakhatárok különböző társadalmi, politikai változások idejéhez igazodjanak.

3. A névanyag leírását első lépésben a hagyományosnak tekinthető névtani vizsgálati szempontok szerint végzem el, figyelembe véve a vonatkozó nemzetközi és hazai kutatások módszereit, eredményeit. A névanyag időbeli kiterjedtségének köszönhetően nyomon követem a névdivat időbeli változását, illetve megpróbálom feltérképezni a változások háttérében álló okokat. Motivációs vizsgálatot végzek az anyakönyvek alapján, tekintettel a szülők, keresztszülők nevének öröklésére, valamint a naptári névadás gyakorlatának időbeli változására. Megvizsgálom, hogy a több keresztnév adásának szokása hogyan alakul a helyi névanyagban, ezek választásának okait is igyekszem bemutatni. Az ikrek névanyagának vizsgálata során külön kitérek a névpárosítások jellemzőire, a névvonatkoztatás jelenségére, illetve a motivációs vizsgálatok során összevetem egymással az egyes és az ikerszületések névadásának jellemzőit is.

A negyedik fejezet utolsó nagyobb egysége a keresztnévanyag nyelvi és kulturális szempontok szerinti vizsgálatát mutatja be. A néveredet kérdésének összetettségét jelzi az a tény, hogy a szakirodalomban többféle megközelítés és vizsgálati szempont él egymás mellett. A keresztneveket a hagyományos etimológiai szempont szerint is kategorizálhatjuk, de névközösséghez köthetőségük, nyelvi hovatartozásuk alapján történő csoportosításuknak e munka keretén belül több hozadéka van. Kutatásomban a vizsgált neveket eredetük és közösséghez való kapcsolhatóságuk

szerint egyaránt rendszerezem, kidolgozni és a gyakorlatban is alkalmazni igyekezvén egy ilyen típusú – a magyar, a német és a román nyelv és névanyag kontextusában valamiképpen egyaránt értelmezendő – közösség névtani vizsgálatára alkalmazható szempontrendszert, illetve tipológiát.

A kérdőívek anyaga alapján szinkrón motivációs vizsgálatot végzek, külön figyelmet fordítva egy, a korábbi névtani vizsgálatokban kevés figyelmet kapott, a szülők iskolázottságával összefüggő szociológiai változóra. A kérdőív bemutatása után röviden kitérek a kérdéskör vizsgálatának lehetőségeire. A kérdőívek eredményei által célom bemutatni, hogy a különböző iskolázottsági csoportba tartozó szülők milyen motivációs tényezőket vesznek figyelembe a névválasztás során, illetve milyen eltéréseket figyelhetünk meg a különböző iskolai végzettségű szülők névválasztási stratégiáiban. Az anyag időbeli jellemzőinek köszönhetően (két korszakot elkülönítve: 1965–1989, 1990–2013) változásvizsgálatot is végezhetek. A motivációs tényezők mellett a névválasztás és a névadás körülményeiről is képet kaphatunk.

Munkám utolsó fejezetében adott szociolingvisztikai szempontok alapján vizsgálom meg az egyházi anyakönyvekből összegyűjtött névanyag egy kisebb szeletét, az időben hozzánk legközelebbi, 1965 és 2013 közötti mezőfényi adatokat. Az iskolázottság és névválasztás kapcsolata című fejezetben bemutatom, hogy a névadók iskolázottsága hogyan befolyásolja a névválasztás aktusát, a különböző iskolai végzettségű szülők milyen típusú neveket választanak gyermekeinek. Kitérek arra is, hogy milyen kulturális hatások érhetők tetten a különböző iskolázottsági csoportok névanyagában (német, román, nemzetközi hatás), hogyan alakul a magyaros nevek és a kettős keresztnemek helyzete.

Ebben a fejezetben foglalkozom az identitás és névválasztás kapcsolatával is. A keresztnemek kisebbségi környezetben utalnak, utalhatnak az egyén etnikai-kulturális identitására. A vizsgálattal igyekszem egyrészt feltárni kisebbségi helyzetben a keresztnévválasztás és az elnevezők, elnevezettek identitása közötti összefüggéseket, másrészt arra a kérdésre választ adni, hogy a dominánsan magyar anyanyelvű és nemzetiségű kisebbségi közösségben hol van a helye a névadásnak az identitáselemek rendszerén belül. A kérdőívek anyagát felhasználva megvizsgálom, hogy a család- és keresztnév hol helyezhető el az identitáskritériumok rendszerében. Faktoranalízissel az identitáskritériumok közötti korrelációt mutatom be, kitérve a magyar és a sváb identitásmeghatározó tényezők különbségeire.

A személynévsorrend kérdésének vizsgálatával feltérképezhetjük, hogy a kisebbségi identitású személyek milyen mértékben alkalmazkodnak névhasználatukban a többséghez. Röviden kitérek a hivatalos névviselés és a mindennapi névhasználat különbségeire. A történeti névanyag feldolgozásának bizonyos eredményeit a név és identitás vonatkozásában is felhasználhatjuk; a nevek nyelvi-kulturális hovatartozása szerinti rendszerezés egyes csoportjaiba tartozó nevek választása utalhat a névviselő és elnevező identitására.

4. A dolgozat írása közben számos módszertani kérdéssel szembesültem, melyekre a különböző fejezetek adott pontjain térek ki. Bizonyos terminusok definiálására azonban már itt szükség van. VÖRÖS FERENC szerint a köznyelvben a hivatalos névviselés és a mindennapi névhasználat fogalompár mindkét tagjára használják a névhasználat terminust, de a névtani szakirodalomban különbséget tesznek a hivatalos névviselés és a névhasználat terminusok között. A hivatalos névviselés terminust az állami adminisztráció során törvényileg szabályozott névformára használják. A polgári anyakönyvezés kezdete óta ez a névforma szerepel az anyakönyvekben, melynek egyik kiemelten fontos jellemzője az állandósága. A formális beszédhelyzetekben ezt a hivatalos névformát kell használni, aminek megváltoztatása csak névváltoztatás útján lehetséges. A névhasználat fogalmához az informális beszédhelyzetekben használt névegyedek tartoznak. Tehát ide sorolható minden bece- és ragadványnév, illetve minden olyan névegyüttes, amely a hatóságok által hivatalosan nyilvántartott alaktól bármiben is különbözik (VÖRÖS 2009: 58, 63–64). A fenti definíciók alapján dolgozatomban a hivatalos névviselés és a hozzá kapcsolódó hivatalos névforma alatt azt a személynevet értem, amely az egyén állami anyakönyvi kivonatában és más okmányában található. A mindennapi névhasználatához tartozónak tekintem dolgozatomban a keresztnévnek azt a formáját, amelyet az egyén az anyanyelvi, tehát magyar beszédhelyzetben használ. A vizsgálat egyik forrásául felhasznált egyházi születési anyakönyvek sajnos nem teszik lehetővé a hivatalos névviselés vizsgálatát, s bizonyos korszakokban, például a latin anyakönyvezés idején a mindennapos névhasználatra vonatkozó jellegzetességeket is elfedik. Esetünkben a magyar nyelven bejegyzett, 19. századi adatok sem feltétlenül a névhasználatot mutatják be, hiszen a sváb eredetű közösség magyar nyelven bejegyzett keresztnéve nem feltétlenül, sőt valószínűsíthetően nem a mindennapi névhasználatot tükrözi. Dolgozatomban tehát az egyházi anyakönyvekből gyűjtött adatok alapján a közösségben használt névanyag változását, jellemzőit, illetve a névadásban, névválasztásban

megfigyelhető sajátosságokat mutatom be. A kérdőívekkel gyűjtött adatok alapján már a mindennapi névhasználat bizonyos jellemzői is feltárhatók válnak.

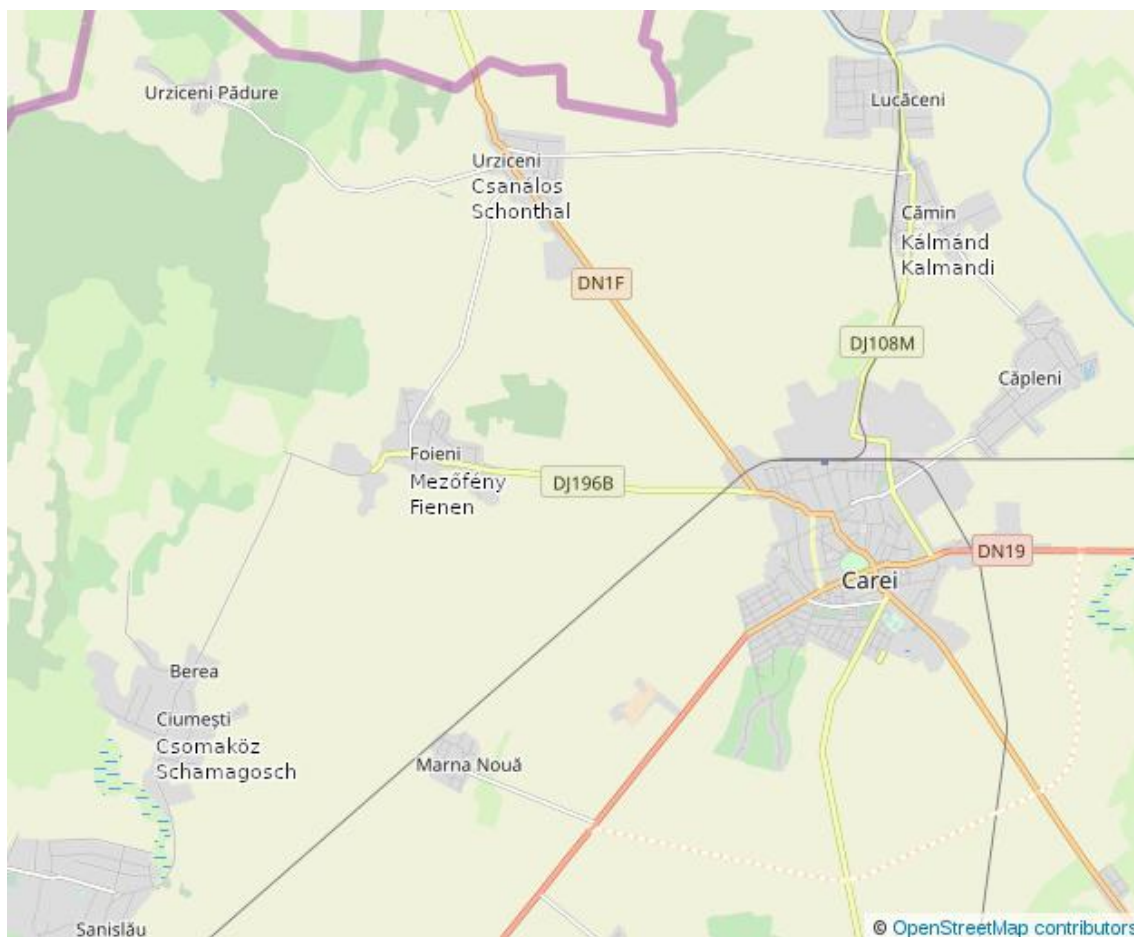
Röviden kitérnék a névviselő terminus használatára. Az egyszerűség kedvéért a továbbiakban „névviselő”-ként említem az elnevezetteket, de a szó szorosabb értelmében csak annyit mondhatunk, hogy személyek, akik az adott típusú nevet kapták az adott típusú forrás, azaz az egyházi anyakönyv szerint. Ez a névforma nem szükségszerűen azonos azzal, ahogyan más forrásokban (pl. állami anyakönyvek) ezek a nevek megjelennek, illetve azzal, ahogyan ezeket a neveket az elnevezettek a valóságban használják. A dolgozat más részeiben, az előnyelvi vizsgálatok során, a névhasználati valóságot igyekszem minél árnyaltabban megközelíteni.

Disszertációmban, négy Nagykároly környéki sváb eredetű település történeti és mai keresztnévanyagát vizsgálva, a fentebb felsorolt vizsgálati szempontok érvényesítése révén megragadhatóvá válnak e kisebbségben élő névközösség névválasztási stratégiáinak jellemzői, illetve ezek időbeli változásai.

2. A kutatási terület bemutatása

A kutatópontok kiválasztása során figyelembe vettem a települések eredetét, földrajzi elhelyezkedésüket, etnikai összetételüket. Munkám célja a Nagykároly környéki sváb eredetű települések névanyagának vizsgálata, azonban nem állt módomban minden ilyen sváb eredetű település neveit összegyűjteni. Ezért azokat a településeket vontam be a kutatásba, amelyek egy tájegységbe tartoznak, egymással és Nagykárollyal szomszédos települések, hasonló lélekszámúak, illetve sváb eredetűek.

A kiválasztott települések Románia északnyugati részén találhatók, igen közel a magyar országhatárhoz. Közigazgatásilag a települések Szatmár megye részei, a megyeszékhelytől, Szatmárnémetitől délnyugati irányban fekszenek. A gyűjtés négy szomszédos községben történt: Kálmánd, Csanáros, Mezőfény, Csomaköz.

1. térkép: Nagykároly és környéke

Ezeket a településeket egy sváb tömbnek is tekinthetjük, egymással szoros kapcsolatot tartanak fenn, közösen őrzik a sváb hagyományokat, szokásokat, együtt élik meg az ünnepnapokat. Már a településeket egymással összekötő úthálózat is arról tanúskodik, hogy az emberek számára fontos, hogy ne csak a közelben lévő Nagykárolyon keresztül legyenek megközelíthetőek ezek a falvak, hanem közvetlenül is. Szomszédos sváb eredetű település Kaplony is. Gyűjtésemből mégis kihagytam ezt a községet, hiszen egyrészt a falu nagyobb lélekszáma (2011-es népszámlálás szerint 3031 személy él itt), illetve a lakosság nemzetiségi megoszlása (csupán 74-en vallották magukat német nemzetiségűnek) alapján Kaplony nem sorolható egy csoportba a többi vizsgált településsel. Bár a környékeliek nem ismerik pontosan a népszámlálási adatokat, az adatközlők elmondása szerint a falubeliek Kaplont már nem tartják sváb falunak.

2.1. Általános kép a településtörténetről

2.1.1. Településtörténet

A magyarság megtelepedése után a Kraszna folyó mente a Kaplony nemzetség szállásterülete volt. Egy 1989-es régészeti ásatás során olyan leletek kerültek elő Kaplony település határában, amelyek bizonyítják a terület használatát az Árpád-korban. Egy erődítményt találtak, amely az adatok szerint a Kaplonyok földvára volt, a Kaplony nemzetséghez tartozó családok öröklés vagy vásárlás révén megszerezték Szatmár vármegye ezen területeit. Később a Károlyi család a vizsgált négy település tulajdonrészeit megvásárolja más családoktól (vö. MAKSAI 1940: 31–47).

A történelmi események, változások nagyban befolyásolták Szatmár vármegye településeinek életét. A török hódoltság időszakában gyakran folytak harcok a vármegye területén, a tatár és a török csapatok többször feldúlták a vidéket. 1703-ban II. Rákóczi Ferenc megtámadta Szatmár várát, az 1705-ig tartó ostrom ideje alatt a környékbeli lakosságnak kellett a kuruc hadsereg élelmezését és hadi utánpótlását biztosítani. A nehéz terhek és bizonytalan életkörülmények miatt sokan elmenekültek, mások életüket veszítették. A pusztítás mértékéről Rákóczi parancsára a megyében elvégzett hivatalos összeírásból gyűjthetünk információt: Kálmándon 7, Csanáloson és Fényen alig 3-4 gazda maradt a településen (bővebben l. VONHÁZ 1931/1997: 202). Szatmár vármegye népességének számát az 1709-től 1712-ig tartó pestis csak tovább csökkentette. A szatmári béke megkötése után Károlyi Sándor egyik legfontosabb feladatának tartotta, hogy benépesítse birtokait. Ezért 1712 áprilisában a Bécsben székelő Udvari Haditanács és Udvari Kancellária jóváhagyását kérte, hogy felső-magyarországi birtokaira svábokat telepíthessen be (VONHÁZ 1931/1997: 23). Levelében hangsúlyozza: célja a lakatlan vagy kevés lakossággal bíró helységek benépesítése sváb katolikusokkal, tehát a gazdasági haszon mellett vallási szempontokat is figyelembe vett. A falvak nagyfokú elnéptelenedése miatt szükségessé vált betelepítések révén más nemzetiségű lakosság került a területre, ezért ettől a ponttól részletesebben mutatom be a falvak és lakosságuk történetét.

Az első telepítésre 1712-ben került sor, ekkor Károlyi Sándor két ügynököt küldött, akik Baden-Württemberg és Oberschwaben területéről gyűjtötték össze a vállalkozókat. Ebben az évben három csoportban érkeztek a svábok Nagykárolyba. A jövevényeket a grófné, Barkóczy Krisztina Nagykárolyba, Kaplonyba, Csomaközre és

Csanálosra szállásolta, ekkor történt meg a telkek kiosztása is (VONHÁZ 1931/1997: 26). Az első évben a svábok nem voltak megelégedve helyzetükkel, sokan elszöktek, mások visszavándoroltak. Az első telepítés után négy évvel a benépesített négy településből már csak Csanáloson éltek svábok (VONHÁZ 1931/1997: 38).

1720-ban újabb telepések érkeztek, Württemberg keleti részéből, a Biberach és Ravensburg között fekvő területről. A két csoportban érkező svábok Mezőfényre kerültek, ők voltak a falu első sváb lakosai (VONHÁZ 1931/1997: 42–48). Az 1720-as telepítés után szinte minden évben érkeztek új sváb lakosok eltérő intenzitással, néha csak pár család, máskor egy egész falut benépesítő sváb közösség érkezett. Károlyi Sándor halála után fia, Károlyi Ferenc, majd unokája, Károlyi Antal is folytatta a betelepítő munkát. 1774 után már csak kis számban érkeztek sváb családok, gyakoribb jelenség volt, hogy a lakatlan falvakat szomszédos településekről átköltöző svábok népesítették be. A külföldi telepítések lassan megszűntek. A Szatmár megyei sváb telepítés 1712 és az 1800-as évek eleje között zajlott (VONHÁZ 1931/1997: 186–187).

A betelepült svábok nagy többsége földműves volt, kisebb számban érkeztek mesteremberek. Károlyi Sándor több alkalommal is utasította az ügynököket, hogy mesterembereket is hozzanak, illetve hangsúlyozta, hogy szabad állapotú, jómódú és katolikus vallású embereket keressenek (BAUMGARTNER 2010: 15). A svábok jobbágyság voltak, a gróf külön úrbéri szerződést kötött velük. A szabad költözés jogával rendelkeztek, illetve időleges mentességet kaptak a vármegyei adó és a földesúrnak kijáró kötelezettségek alól. Ezek a kedvezmények a területen élő magyar jobbágyságot nem érintették, így a betelepülő svábok jobb helyzetben voltak. A magyar parasztok nem nézték jó szemmel a betelepítéseket, mivel vagy meg kellett osztaniuk a településüket a bevándorlókkal, vagy el kellett hagyniuk szülőhelyüket, és új településre kellett költözniük (VONHÁZ 1931/1997: 36, BAUMGARTNER 2010: 16).

Az 1848-as forradalom és szabadságharc, valamint a jobbágyság felszabadítása a svábok életébe is nagy változásokat hozott. A szabadságharc ideje alatt a svábok a magyar csapatok oldalán harcoltak (bővebben l. BAUMGARTNER 2010: 17–18).

A történelmi változások következtében a 20. század során hol Magyarországhoz, hol Romániához tartoztak a vizsgált települések. A 20. század elején még az Osztrák–Magyar Monarchia, azaz a Magyar Királyság részét képezték. Az 1920. június 4-én aláírt trianoni békeszerződés értelmében Romániához csatolták egész Erdélyt és a Partiumot. 1940. augusztus 16-án kezdődtek meg a román–magyar tárgyalások az 1920-ban meghúzott demarkációs vonal ügyében, a II. bécsi döntés értelmében Magyarország

visszakapta Székelyföldet és Erdély északi részét, s vele együtt a Partium ezen területét is. Az 1945. január 20-án aláírt békeszerződés alapján ezek a területek ismét román fennhatóság alá kerültek.

1945-ben újabb megpróbáltatások elé néztek a települések lakói. 1945. január 3-án minden településen a 18 és 45 év közötti lakosoknak meg kellett jelenniük a helyi kultúrotthonban. Ott az orosz katonák egy névlistát felolvasva (melyre korábban maguk a családfők írták fel családtagjaikat, akkor még nem tudták, hogy a lista mire fog szolgálni) válogatták ki a jóvátételi munkára kötelezetteket (MERLI 2000: 138). Őket pár nap múlva Nagykárolyban vagonokba rakva indították el kényszermunkára a Szovjetunióba. Szatmár megyében azokról a településekről szedték össze az embereket, amelyekbe a 18. század során, illetve a 19. század elején svábokat telepítettek. Így a vizsgált négy település lakosai is felkerültek a listára. Az elhurcoltak közül sokan nem tértek vissza, másoknak viszont sikerült túlélniük a megpróbáltatásokat és hazatértek.

2.1.2. A telepések foglalkozása, életvitele

A telepések földműveléssel, állattenyésztéssel és szőlőműveléssel foglalkoztak igen eredményesen (részletesen l. BURA 2001: 38–50). Új földterületekre is szert tettek, a környező román és magyar községekben béreltek földeket, így nagyobb területen gazdálkodhattak, magasabb jövedelmük volt. A későbbiekben, a 20. század folyamán a közelben lévő Nagykároly infrastruktúrájának megváltozásával, a tömegkommunikációs eszközök fejlődésével és a mobilitási viszonyok javulásával párhuzamosan a lakosság foglalkozásában is változásokat figyelhetünk meg. A fiatalabb generáció tagjai közül egyre többen a nagykárolyi gyárakban kerestek munkát. Már a század első felében megfigyelhetjük a lakosság foglalkozásában bekövetkező változást, jellemzőnek mégis az 1960-as évektől mondható ez a tendencia. A 2000-es évektől egyre jellemzőbb, hogy a fiatalok egyetemi tanulmányaik befejezése után nem térnek vissza szülőfalujukba, hiszen ott a munkalehetőségek száma igen alacsony.

A 2011-es népszámlálás adatai alapján a településeken élők életkori eloszlását is megvizsgálhatjuk. Életkoruk szerint négy csoport alakítható ki: 0–19, 20–39, 40–59 életév közötti, illetve 60 év fölötti személyek. A négy falu összlakosságának a 21,2%-a az első csoportba, 28,9%-a a második, 26,8%-a a harmadik, 23,1%-a pedig a negyedik csoportba tartozik. A második csoport (20–39 életév közöttiek) esetében meg kell

jegyeznünk, hogy a népszámlálási adatok félrevezetőek lehetnek. Ebbe a csoportba tartoznak azok a fiatalok is, akik az egyetem befejezése után nem tértek haza, de még nem tettek szert saját otthonra, ezért az állandó lakcímük még a szülőfalujukhoz köti őket, holott nem ott élnek. Mindezek mellett azt láthatjuk, hogy a fiatal korosztály és a középkorúak csoportja teszi ki a lakosság számának több mint a felét.

2.1.3. A svábok helyzete a népszámlálások tükrében

Mind a négy település esetében rendelkezésünkre állnak az 1880-tól napjainkig terjedő népszámlálások adatai (l. a Központi Statisztikai Hivatal adatai, VARGA E. 1992, a hivatalos romániai népszámlálási adatok). A lenti táblázatokat a felsorolt források alapján készítettem el. A táblázatban az 1880a év az eredeti közlés adatait tartalmazza, melyben az egyéb rovatban a + jel után az életkoruknál fogva beszélni nem tudók száma szerepel. Az 1880b sorban pedig az eredeti közlés kiigazított adatai, ekkor a beszélni nem tudók az egyes anyanyelvek között számarányuknak megfelelően vannak szétosztva. Az évszámok melletti *a* jel jelzi, hogy a népesség anyanyelvére, az *n* pedig a nemzetiségre kérdeztek rá a népszámláláskor. Az 1992-es adatok német rovatban az első érték a német, a második a sváb nemzetiségűek számát jelzi. A kálmándi és a csanálói adatoknál az 1910-es években az Ecsedi-láp lecsapolása folytán történt betelepülések okozták a népesség növekedését. Csanálostól 1956-ban különvált a Nagyerdő (Csanáloserdő), ezért is csökkentek az adatok. A csomaközi adatokat is különböző települések különválása is módosította: 1930-ban különvált Újmárna; 1941-ben visszakerült, majd 1956-ban ismét különvált; 1956-ban pedig különvált Ponyváspusztá. A táblázatokból a 2002-es népszámlálási adatok sajnos hiányoznak, nem sikerült megtalálnom falvak szerinti bontásban bemutatott eredményeket. A 2011-es, legfrissebb adatokhoz megjegyzendő, hogy a különböző oszlopokban lévő számadatok sok esetben nem adják ki a falu teljes lakosságának számát; egyes személyek nem válaszoltak minden kérdésre, vagy a válaszuk nem volt értékelhető. A 2011-es adatok Csanáros esetében a Csanáloserdő lakosságát is tartalmazzák, az adatok összevonva hozták nyilvánosságra.

Év	Összesen	Román	Magyar	Német	Egyéb összesen	Zsidó jiddis	Cigány	Ukrán	Szerb	Szlovák
1880a	740	3	381	324	32	.	.	-	-	-
1880b	740	3	398	339	-	.	.	-	-	-
1890a	791	-	359	432	-	.	.	-	-	-
1900a	890	15	837	38	-	.	.	-	-	-
1910a	1072	-	1058	4	10	.	.	-	-	-
1920n	1228	-	4	1224	-	-
1930a	1320	27	37	1242	14	-	13	-	-	-
1930n	1320	25	20	1258	17	-	16	-	-	-
1941a	1438	6	1339	93	-	-	-	-	-	-
1941n	1438	6	1322	93	17	-	17	-	-	-
1956	1545
1966a	1627	29	1598	-	-	-	-	-	-	-
1966n	1627	37	1590	-	-	-	-	-	-	-
1977n	1643	44	1564	6	29	-	29	-	-	-

1992n	1445	50	677	295+376	47	-	47	-	-	-
2011a	1388	59	1310							
2011n	1388	69	883	314			101			

1. táblázat: A kálmándi népszámlálási adatok

Év	Összesen	Román	Magyar	Német	Egyéb összesen	Zsidó jiddis	Cigány	Ukrán	Szerb	Szlovák
1880a	1162	6	582	532	2+40	.	.	2	-	-
1880b	1162	6	603	551	2	.	.	2	-	-
1890a	1201	4	809	385	3	.	.	1	-	-
1900a	1439	2	1272	165	-	.	.	-	-	-
1910a	1748	2	1727	19	-	.	.	-	-	-
1920n	1790	128	29	1594	39	-
1930a	1888	316	895	657	20	-	-	11	-	-
1930n	1888	314	206	1317	51	-	12	25	-	2

1941a	1987	12	1885	89	1	-	-	1	-	-
1941n	1987	8	1851	116	12	-	.12	-	-	-
1956	1603
1966a	1597	72	1511	14	-	-	-	-	-	-
1966n	1597	76	1500	19	2	-	-	2	-	-
1977n	1509	77	1321	110	1	-	-	-	-	-
1992n	1366	69	510	316+393	78	-	76	-	1	-
2011a	1447	128	1295							
2011n	1447	154	805	346			118			

2. táblázat: A csanálói népszámlálási adatok

Év	Összesen	Román	Magyar	Német	Egyéb összesen	Zsidó jiddis	Cigány	Ukrán	Szerb	Szlovák
1880a	1206	19	100	1041	0+46	.	.	-	-	-
1880b	1206	20	104	1082	-	.	.	-	-	-

1890a	1336	11	143	1181	1	.	.	1	-	-
1900a	1549	-	1363	185	1	.	.	-	-	1
1910a	1770	-	1748	22	-	.	.	-	-	-
1920n	1784	47	13	1724	-	-
1930a	1851	30	820	998	3	-	-	-	-	-
1930n	1851	32	115	1680	24	-	21	-	-	-
1941a	1985	23	1821	140	1	-	-	-	-	-
1941n	1985	27	1770	157	31	-	30	-	-	-
1956	2145	42	2100	3	-	-	-	-	-	-
1966a	2268	38	2228	-	2	-	-	-	-	-
1966n	2268	39	2228	-	1	-	-	-	-	1
1977n	2344	55	2199	90	-	-	-	-	-	-
1992n	2053	53	941	322+735	2	-	1	-	-	-
2011a	1839	63	1755	5						
2011n	1839	69	1266	384			104			

3. táblázat: A mezőfényi népszámlálási adatok

Év	Összesen	Román	Magyar	Német	Egyéb összesen	Zsidó jiddis	Cigány	Ukrán	Szerb	Szlovák
1880a	1688	492	362	729	24+81	.	.	15	-	9
1880b	1688	517	380	766	25	.	.	16	-	9
1890a	2039	341	1064	631	3	.	.	3	-	-
1900a	2205	280	1780	141	4	.	.	2	-	1
1910a	2175	5	2170	-	-	.	.	-	-	-
1920n	2267	712	155	1367	33	33
1930a	2110	458	1381	243	28	18	-	-	-	-
1930n	2110	546	222	1240	102	26	54	1	-	8
1941a	2185	244	1916	21	4	4	-	-	-	-
1941n	2185	202	1941	38	4	4	-	-	-	-
1956	2071
1966a	1993	320	1667	6	-	-	-	-	-	-

1966n	1993	332	1652	7	2	-	2	-	-	-
1977n	1831	278	1514	31	8	-	7	-	-	-
1992n	1378	143	849	32+331	23	-	23	-	-	-
2011a	1407	123	1276	-						
2011n	1407	127	945	258			67			

4. táblázat: A csomaközi népszámlálási adatok

A dualizmus kori népszámlálások anyanyelvre fókuszáló kérdései, illetve azok eredményei a nyelvi asszimiláció tendenciáját mutatják be mind a négy településen. Az 1900-as és 1910-es adatok számottevő változást mutatnak a magukat magyar, illetve német/sváb anyanyelvűnek vallók számában. 1910-re szinte teljesen eltűntek a magukat német/sváb anyanyelvűnek vallók, például Csomaközön egyetlen adat sincs ebben a rubrikában. A népszámlálási adatok alapján azt bizonyosan megállapíthatjuk, hogy az évek múltával egyre kevesebben vallják magukat német/sváb anyanyelvűnek. Felvetődik a kérdés, hogy mi történt 1880 és 1910 között. A svábok nyelvi asszimilációja a korszakban lezajlott országos és helyi folyamatok következménye vagy a többségi állam kisebbségi politikájának, asszimilációs törekvéseinek hatására ment végbe? A nyelvcsere motiváló különböző tényezők sorában fontos megemlíteni például a gazdasági változásokat, a modernizáció során megváltozott piaci viszonyokat. 1856–58 között elkészült a Nagykárolyt Szatmárnémetivel, illetve 1871-ben a Debrecen Nagykárolyval összekötő vasútvonal (BAUMGARTNER 2010: 22). Ezek az újítások lehetővé tették a falubeli svábok számára, hogy ne csak a szomszédos városban árulják portékájukat, hanem magyar városok piacait és vásárait is meglátogassák. Ehhez azonban tudniuk kellett magyarul is. A svábok elmagyarosodását és nyelvcserejét befolyásolta, hogy az egyes falvak közelében voltak-e nagyobb városok vagy sem. A vizsgált települések közelében lévő Nagykároly és Szatmárnémeti magyar városok voltak, a közelükben lévő sváb falvak lakói hamarabb beszéltek magyarul, mint a zártabb, a magyar városoktól távolabb lévő sváb települések lakói (vö. BAUMGARTNER 2010: 23).

A nyelvcsere szempontjából a kulturális hatások is meghatározóak voltak. Kiemelendő az iskolákban használt tannyelv kérdése. A sváb falvakban a diákok katolikus iskolákban tanultak, s például 1833-ban már Hám János püspök kérte a mezőfényi tanítót, hogy a diákok magyarul is tanuljanak meg írni és olvasni (MERLI 2000: 218). A megyében a dualizmus időszakának kezdetén, 1868-ban a 362 iskolából csupán 3-ban tanítottak németül, 24 német–magyar kétnyelvű iskola volt, 204-ben magyarul tanítottak. 1896-ban a 420 iskolából egy volt német tannyelvű (BOROVSKY 1906/1908: 341). Újabb változás volt a svábok életében a prédikáció nyelvének megváltozása: 1880-as évektől a német nyelvű igehirdetés helyét először a váltakozó magyar és német, majd a magyar nyelvű vette át. Az egyháznak és a helyi plébánosok nemcsak a szentmise nyelvének megválasztásával hatottak a sváb közösség nyelvhasználatára, hiszen a sváb falvak nagy részében a helyi plébánosok és tanítók

művelték a helyi értelmiséget. A megyei papjai és tanítói magyar képzésben részesültek, amely mellett a magyar érzelmi kötődés is könnyen kialakulhatott. Ilyen körülmények között az alapvetően földművesekből álló sváb közösségekben nem alakult ki egy sváb/német értelmiség (vö. BAUMGARTNER 2010: 25).

A Nagykároly környéki svábok gyors üteműnek tekinthető nyelvcseréjére hatással volt a települések földrajzi elhelyezkedése is. A nagy német tömböktől (Brassó, Nagyszeben, Beszterce, Temesvár) túl messze éltek ahhoz, hogy kapcsolatot tarthassanak fenn velük, így a közvetlen nyelvi környezet és a szomszédos etnikumokkal kialakított kapcsolatoknak még nagyobb szerepük volt. A vegyes házasságok révén pedig egyre szorosabb lett a kapcsolat a különböző etnikumú családok között. Mindezen tényezőket figyelembe véve a Nagykároly környéki sváb közösségek nyelvcseréje nem tekinthető egyenes következményének az állami asszimilációs törekvéseknek, a körülményekhez való alkalmazkodás igénye is meghatározó szerepet játszott.

A trianoni döntés után radikálisan megváltozott a Nagykároly környéki svábok helyzete. Összehasonlítva az 1910-es és 1920-as népszámlálási adatokat, számottevő különbséget láthatunk. Megjegyzendő azonban, hogy ezeket az adatokat kellő kritikával kell kezelni. Az 1920-as adatok szerint a magyar nemzetiségűek száma az előző, 1910-es adatokhoz képest radikálisan csökkent, a németeké pedig számottevően nőtt, pedig tíz év alatt nem történhetett ekkora változás. Az adatok értékelése során figyelembe kell vennünk a mindenkor nemzeti politikai érdekeket és ezeknek a lakosságra, illetve a statisztikai adatokra – különböző módokon gyakorolt – hatásait. Emellett tekintettel kell lennünk a népszámlálások alkalmával használt különböző módszertanok alkalmazására; hiszen néha az anyanyelvre vagy az etnikai származásra, máskor a nemzetiségre kérdeztek rá, s maguknak a terminusoknak a definiálása sem történt egyformán (a kérdéskörrel bővebben l. BAUMGARTNER 2010: 86–110). Az 1920-as népszámlálásnál a román statisztika az etnikai származásra kérdezett rá, így a sváb származású egyén, ha magyarnak érzi is magát, magyar nem lehet. Természetesen itt a román politikai érdek hatását látjuk érvényesülni: a magyarság számának minél nagyobb csökkentése a cél, ezzel párhuzamosan „nőtt” a sváb/német nemzetiségűek aránya. Ennek érdekében a román hatóságok az 1920-as adatoknál „felhasználták” az 1910-es magyar népszámlálás adatait is. Azokat a személyeket, akik 1910-ban római katolikusnak vallották magukat és német hangzású nevük volt 1920-ban németnek írták be, a görög katolikusokat románoknak, a reformátusokat pedig magyarnak (vö. BAUMGARTNER 2010: 95). A

csanálói adatokon szemléltetve a jelenséget: Csanáloson 1920-ban 1594-en vallották magukat német nemzetiségűnek, míg 1910-ben épp ennyien római katolikusnak, 1920-ban csupán 29 magyar nemzetiségű volt, 1910-ben 29 református, 1920-ban 128 román nemzetiségű 1910-ben pedig 125 görög katolikus. Az 1920-as népszámlálást a román hatóságok sem tartották megbízhatónak.

Az 1930-as népszámlálás érdeme, hogy a nemzetiségre, az anyanyelvre és a felekezeti hovatartozásra is rákérdez, így teljesebb képet kaphatunk. Az 1920-as adatokhoz képest minden településen számottevően nőtt a magyarok száma, mindez persze a kérdőív módszertani megközelítésével áll összefüggésben. Kálmánd kivételével, mindhárom sváb településen a német/sváb nemzetiségűek vannak túlnyomó többségben, az anyanyelv szerint pedig a magyar anyanyelvűek. 1931-ben az új Szatmár megyei püspök, hogy jobban megismerhessen a helyi viszonyokat, körlevélben érdeklődött a lakosság anyanyelvről, a prédikálás nyelvről, az imádkozás nyelvről a templomban és a családban, az oktatás nyelvről (a részletes válaszokat l. BAUMGARTNER 2010: 183–193). A válaszok alapján a sváb közösség a nyelvcseré folyamatának már a végén járt. A családok otthon jellemzően magyarul beszélnek, az idősebbek (50 év felettiek) még beszélnek svábul, de magyarul is. A hívek nem akarják német tannyelvű iskolába járatni gyerekeiket, de egyre több iskolába bevezetik a német mint idegen nyelv oktatását; nem tagadják sváb származásukat, de döntő többségük magyarnak vallja magát.

Az 1941-es népszámlálás a magyar nemzetiségű és anyanyelvű lakosság dominanciáját mutatta ki mind a négy településen. Az előző két népszámláláshoz képest radikálisan csökkent a német/sváb nemzetiségű és anyanyelvű személyek száma. Mindez összefüggésben állhat egyrészt a német mozgalom kudarcával, másrészt a sváb falvak gyors ütemű nyelvcseréjével, melyet a román uralom és a német mozgalom csak ideiglenesen állított meg. Illetve az eredménynek kapcsán azt is figyelembe kell vennünk, hogy ekkor a vizsgált területeket ismét Magyarországhoz csatolták; a politikai légkör és érdekek hatással voltak a népszámlálási adatokra.

Az 1956-as adatok csak Mezőfénnyről vannak meg, melyek nagyban hasonlítanak az 1966-ra. A lakosság túlnyomó többsége itt is, akárcsak a másik három faluban magyar anyanyelvűnek és nemzetiségűnek vallotta magát. A svábok/németek száma elenyésző az adatok szerint, kisebb emelkedést láthatunk az 1977-es adatok között. A sváb/német anyanyelv háttérbe szorulása a közösség nyelvcseréjével magyarázható, viszont a nemzetiség kérdése inkább külső, politikai és társadalmi változásokkal állhat

összefüggésben. A második világháború utáni németellenes légkör, a deportálások és az újabb megtorlásoktól való félelem mind hatással voltak a 20. század második felében végzett népszámlálások eredményeire.

Az 1992-es és 2011-es adatok pedig ismét a német/sváb nemzetiségűek számottevő növekedését mutatják. A adatok mögött különböző társadalmi és politikai okokat kell keresnünk. A rendszerváltás utáni szabad identitásvállalással áll összefüggésben, hogy egyre több személy vallja magát németnek/svábnak. Illetve a Szatmár megyei svábok életében lezajló különböző események is hatással vannak a német/sváb identitásuk vállalására, őrzésére (pl. kárpótlás, vízum megszerzése, Német Demokrata Fórum megalakulása; a tényezőkről részletesebben a 6.2.5. fejezetben írok).

Természetesen a népszámlálási adatokat kellő kritikával kell kezelnünk. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a mindenkorai államalkotó hatalom politikai törekvéseit. A magyar és román népszámlálások eltérő adatai, amelyekben a magát magyarnak, illetve német/sváb anyanyelvűnek és nemzetiségűnek vallók száma főként egymás rovására növekszik vagy csökken, gyakran politikai célt szolgálnak. Mindezek ellenére azonban a népszámlálási adatok alapján nyomon követhető a sváb közösség teljes nyelvcsereje és részleges identitásváltása, kettős identitásának kialakulása (a terminusra l. BINDORFFER 2001). Napjainkban már csak pár idős ember ismeri a sváb nyelvet, de ők sem használják egymás között a mindennapi kommunikációban. Bár a nyelvcsere áttesett a közösség, a közös eredet nem merült feledésbe, sokan vallják magukat büszkén svábnak, vagy a helyi nyelvhasználat szerint: sovábnak.

A továbbiakban a települések felekezeti megoszlására vonatkozó népszámlálási adatok láthatók, melyekből kiderül, hogy a lakosság zöme az idők folyamán mindvégig római katolikus volt. Utána röviden bemutatom az egyes településeket.

Év	Összesen	Ortodox	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangélikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb összesen
1880	740	-	29	703	7	-	-	-	-
1890	791	-	7	772	12	-	-	-	1
1900	890	-	22	864	4	-	-	-	-
1910	1072	-	9	1059	4	-	-	-	-
1930	1320	4	20	1292	4	-	-	-	-
1941	1438	-	37	1395	6	-	-	-	-
1992	1445	28	6	1394	16	-	-	-	1
2011	1388	49	7	1225	58				

5. táblázat: A kálmándi népszámlálási adatok a lakosság felekezeti megoszlása szerint

Év	Összesen	Ortodox	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangélikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb összesen
1880	1162	1	49	1081	29	2	-	-	-
1890	1201	-	34	1158	9	-	-	-	-
1900	1439	-	54	1362	23	-	-	-	-
1910	1748	-	125	1594	29	-	-	-	-
1930	1888	25	310	1538	14	-	-	-	1
1941	1987	3	266	1695	22	1	-	-	-
1992	1366	65	28	1255	16	-	1	-	1
2011	1447	82	75	1192	72				

6. táblázat: A csanálosi népszámlálási adatok a lakosság felekezeti megoszlása szerint

Év	Összesen	Ortodox	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangélikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb összesen
1880	1206	-	57	1132	16	1	-	-	-
1890	1336	-	54	1256	25	-	-	1	-
1900	1549	-	55	1465	29	-	-	-	-
1910	1770	-	33	1724	13	-	-	-	-
1930	1851	2	41	1789	19	-	-	-	-
1941	1985	1	60	1907	17	-	-	-	-
1992	2053	41	9	1977	25	1	-	-	-
2011	1839	45	24	1712	35				

7. táblázat: A mezőfényi népszámlálási adatok a lakosság felekezeti megoszlása szerint

Év	Összesen	Ortodox	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangélikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb összesen
1880	1688	1	553	876	202	-	-	56	-
1890	2039	-	588	1160	233	6	-	52	-
1900	2205	-	623	1272	257	1	-	52	-
1910	2176	1	619	1367	155	-	-	33	-
1930	2110	21	521	1406	129	-	-	26	7
1941	2185	-	470	1544	147	-	-	24	-
1992	1378	121	21	1227	9	-	-	-	-
2011	1407	125	11	1136	124				

8. táblázat: A csomaközi népszámlálási adatok a lakosság felekezeti megoszlása szerint

2.2. Kálmánd

Kálmánd település Nagykárolytól 4 km-re északi irányban található, a hajdani Ecsedi-láp mellett. Szomszédos települései: keleten Kaplony, délen Nagykároly, délnyugaton Csanáros, nyugaton Lucăceni és Börvely. Északon nincs a közvetlen szomszédságában település, itt a hajdani Ecsedi-láp terült el.

A falu nevével kapcsolatban KISS LAJOS megállapítja, hogy a *Kálmánd* településnév a *Kamand* névalakra vezethető vissza, melyben feltehetőleg a 'kő' jelentésű szláv szó rejlik (vö. szerbhorvát *kāmēn*, szlovén *kāmen*, szlovák *kameň*), kiegészülve a magyar *-d* helynévképzővel. A település román neve *Cămin*, a román *cămin* 'kandalló; tűzhely, otthon' főnévhez igazították a román hatóságok. A település neve az írásos forrásokban különböző alakváltozatokban fordul elő: 1335: *Keethkamand*, 1828, 1851: *Kálmánd* (SUCIU 1967, FNESz.⁴, BURA 2011).

Az Ecsedi uradalmat, melynek Kálmánd is része volt, Károly Sándor fia, gróf Károlyi Ferenc vette meg két részben. Az egyik felét 1746. december 24-én, a másik felét, a kincstári részt 1747. július 1-én vásárolta meg (VONHÁZ 1931/1997: 140). Így az Ecsedi uradalom részeként Kálmánd a Károlyi család birtokai közé tartozott. Kálmánd régi lakosai magyarok voltak (az 1720-as összeírásból a TMCSA.-ból néhány névadata: *Michael Végh*, *Joannes Sőtő*, *Michael Kocsis*, *Michael Katona*, *Stephanus Kelemen*, *Joannes Bogdán*) őket a Károlyi család Börvelybe költöztette át, így egy csak svábok által lakott települést hoztak létre. A forrásokból pontosan nem lehet megtudni, hogy mikor érkeztek az első sváb családok Kálmándra, azt azonban tudjuk, hogy 1752-ben már élnek svábok ebben a faluban is (VONHÁZ 1931/1997: 141). 1752-ben ugyanis 14 személy érkezett Kálmándra, ebből 4 új telepes volt, 10 pedig a szomszédos sváb falvakból költözött át. A következő években újabb telepesek érkeztek, az itt élők többsége (49 személy) a szomszédos sváb falvakból települtek át, míg 2-en közvetlenül az őshazából költöztek Kálmándra (VONHÁZ 1931/1997: 141). A Károlyi család levéltárában egy 1760-as összeírás található, amely azoknak a sváb lakosoknak a nevét tartalmazza, akik fát kaptak az uraságtól, összesen 48 családfő, pl.: *Joannes Smalholcz*, *Joannes Stadler*, *Josephus Cimerman*, *Dominicus Erne*, *Mathias Reszler*, *Michael Michliperger*, *Paulus Veber*, *Christian Vinkler*, *Franz Puchmiller* (VONHÁZ 1931/1997: 465–466). Az 1766-os sváb községek lakosainak összeírása Kálmánd adatait is tartalmazza, így ismerjük a közösség minden gazdájának nevét (l. VONHÁZ 1931/1997: 480).

Kálmádon 1804-ben létesült plébánia, addig filia volt, a kaplonyi ferencesek jártak át szentmisét tartani (MERLI 2002: 77). 1803-ban a kálmándi hívek kérték az egri püspököt, hogy emelje plébánia rangra Kálmándot, ami a következő évben meg is történt. Az 1862. évi tűzvészben a templom, a plébánia és az iskola épülete is leégett, majd gróf Károlyi Alajos anyagi támogatásával 1866-ra felépült az új, már nagyobb templom, melynek felszentelésére védőszentje ünnepén, Szent Anna napján került sor (MERLI 2002: 77).

A 2011-es népszámlálási adatok szerint a kálmándi lakosok túlnyomó többsége magyar anyanyelvű (95,7%), római katolikus vallású (91,4%), s a nagy többség magyar nemzetiségűnek (64,6%) vallja magát, a német nemzetiségűek aránya 22,9%.

2.3. Csanálos

Csanálos Nagykárolytól 9 km-re északnyugatra, a magyar határ közelében fekszik. Keleten Kálmánd és Börvely, délen Mezőfőny, délkeleten Nagykároly, nyugaton Csanáloserdő, északon Vállaj határával szomszédos.

A település neve a *csalán* növénynév -s képzős származékára vezethető vissza, amelyből hangátvetéssel *Csanálos* lett. A település hatóságilag megállapított román neve *Urziceni*, jelentése 'csalános helyen lakók' (FNESz.⁴). A település neve először a 14. század első felében bukkan fel az írásos forrásokban, különböző írásváltozatokat figyelhetünk meg: 1325: *Chalanus*, 1828, 1851: *Csanalos*, *Csanálos* (SUCIU 1967, FNESz.⁴, BURA 2011).

1712-ben az első telepesek közül 42 gazda került Csanálosra. A Károlyiak levéltárában fennmaradt összeírásokból tudjuk a beköltözött sváb családfők nevét (a neveket a forrásban szereplő sorrendben adom meg): *Hanss Elehner*, *Peter Ahliner*, *Hanss Guth*, *Georg Vogel*, *Joseph Scherer*, *Simon Eberbin*, *Johannes Schoth*, *Marthin Melleg*, *Joseph Zimerman*, *Michael Fesser*, *Michael Dama*, *Georg Hölböckh*, *Simon Gruber*, *Simon Zilly*, *Jacob Boltz*, *Jacob Frang*, *Johann Sauerman*, *Andreass Hagenbacher*, *Johann Haffa*, *Hanss Jacob Mayer*, *Marx Öberlich*, *Johannes Kölger*, *Johannes Zieger*, *Hanss Mössner*, *Michael Mössner*, *Georg Mössner*, *Michael Steib*, *Franz Mauer*, *Matheis Solmayer*, *Franz Brasser*, *Joseph Mayer*, *Joseph Deyringer*, *Johannes Siebenheimb*, *Jacob Zierr*, *Jacob Öberlich*, *Georg Kolb Rockoss*, *Marthin Bincker*, *Johannes Wihrrdt*, *Jacob Holdar*, *Joseph Riedler* (VONHÁZ 1931/1997: 266). Még a telepítés előtt a faluban élő jobbágyokat Börvelybe telepítették át. 1713-ban a Csanáloson maradt telepesek elkezdtek

a számukra kiosztott földek megművelését. A következő években a sváb családok száma folyamatosan változott: szomszédos falvakba vándorolták át a családok, más településekről ide jöttek, illetve újabb bevándorlók is érkeztek. A Károlyiak levéltárában különböző évekből fennmaradt összeírások 1712-től egész 1766-ig sorolják fel a településre érkező svábok névanyagát (VONHÁZ 1931/1997: 263, 277, 279, 299, 311, 372, 476). Az 1720-as országos összeírás adatai is bemutatják a csanálosi sváb közösség neveit (TMCSA., a családnévatlasz előmunkálatairól, az adatbázis felhasználási lehetőségeiről I. N. FODOR–F. LÁNCZ 2011). BURA LÁSZLÓ monográfiájában részletesen bemutatja a falu történetét, a lakosság életét, foglalkozását, hagyományait, sőt még az ott élő svábok építkezési, népviseleti és étkezési szokásaira is kitér (BURA 2001).

Csanálosnak a betelepítéskor egy kis református temploma volt, melyet a svábok kérésére Károlyi Sándor átadott a telepeseknek. 1722-ben alakult katolikus plébánia, addig Nagykárolyból járt ki Mulsz János plébános misét tartani. Az 1861-es nagy tűzvészben a templom és a plébánia is leégett, három év alatt azonban minden újjáépült (MERLI 2002: 31). A templom búcsúnapja, a helyi nyelvhasználat *kirbáj*, a Szent Kereszt Megtalálásának ünnepe.

1956-ban Csanálostól különvált a *Csanáloserdő* nevű kis település, melyet előtte *Dinnyéstag* néven emlegettek a helybeliek; közigazgatásilag azonban napjainkban is Csanáloshoz tartozik a település. Így a 2011-es népszámlálási adatok a csanáloserdősi lakosok adatait is tartalmazzák. Egyrészt római katolikus vallású, magyar nemzetiségű, másrészt görög katolikus, román nemzetiségű emberek élnek itt. A csanálosi római katolikus születési anyakönyvekben a csanáloserdősi adatok is szerepelnek, de ezeket a gyűjtés során kihagytam.

A 2011-es népszámlálási adatok szerint Csanálos és Csanáloserdő összlakossága 1447. A lakosok nagy része magyar anyanyelvű (89,5%), 56,6%-a magyar és 24,3%-a német nemzetiségű, és 82,4%-a római katolikus vallású. A másik három településhez viszonyítva itt a legmagasabb a magukat német nemzetiségűeknek vallók aránya.

2.4. Mezőfény

Mezőfény Nagykárolytól 5 km-re, nyugatra található község. Szomszédos települései: keleten Nagykároly, délen Csomaköz, északon Csanálos, nyugaton pedig a magyar országhatárig egy nagyobb erdő található.

A község hivatalos neve *Mezőfény*, a helyiek nyelvhasználatában *Fény* alakban is előfordul. A helynév KISS LAJOS szerint a magyar *fény* 'csillogó sugárzás' főnévből alakult. A névadást a település határában található talaj feltűnő csillogása magyarázza. BURA LÁSZLÓ szerint a helynévben alapszóként a *fövény* 'homok' főnév rejlik (BURA 2011). A *Mező*- előtag a mezőségi jellegű tájjal kapcsolatos (FNESz.⁴). A település román neve: *Foieni*, a magyar név romános formája. A falu nevére vonatkozóan a 14. századtól találunk történeti adatokat: 1381: *Fentheluke*, 1828, 1851: *Fény*, 1907: *Mezőfény* (SUCIU 1967, FNESz.⁴, BURA 2011).

Mezőfény nem tartozott a 18. század elejére teljesen elnéptelenedett falvak közé, de a kevés megmaradt lakosság nem tudta a földeket megművelni. Károlyi Sándor előtt még a svábokat behozta volna, a megmaradt magyar jobbágyokat Szentjánosra telepítette át (MERLI 2000: 46). 1720 nyarán két csoportban érkeztek a svábok Nagykárolyba, akik Mezőfényen telepedtek le. Számukat illetően egymásnak ellentmondó adatok állnak rendelkezésre; az egyik forrás szerint 17 család érkezett, míg a másik 27 családot említ (VONHÁZ 1931/1997: 48). Az 1720-as összeírás névadatai (TMCSA.) (pl. *Georgius Kiss, Paulus Lencsés, Thomas Orosz, Antonius Nagy, Michael Agosztin*) alapján arra következtethetünk, hogy ekkor még nem éltek svábok a közösségben (az egyén személyneve és etnikuma közötti bonyolult összefüggések bemutatását l. a 6.2. fejezetben). 1723-ból maradt fenn egy összeírás, amely a mezőfényi régi és új svábok neveit tartalmazza, néhány példa: *Georgius Auer, Marcus Pfef, Laurentius Volfmaier, Joannes Reszler, Mathias Elhafer, Stephanus Steiger, Josephus Stadler, Jacobus Czimerman* (VONHÁZ 1931/1997: 307–310, az új települtek névsorát és az újabb összeírások névadatait l. VONHÁZ 1931/1997: 317, 342, 476).

Károlyi Sándor a betelepült sváboknak adta az addig reformátusok által használt templomot. 1745-ben felépült az új templom, mert a régi már kicsinyek bizonyult a hívek számára (MERLI 2000: 157). A harmadik, jelenleg is álló templom 1783 és 1785 között épült. A templom védőszentje Szent Mihály arkangyal.

A legfrissebb népszámlálási adatok a mezőfényiek túlnyomó többsége (96,2%) magyar anyanyelvűnek vallja magát, illetve ez az egyetlen a vizsgált települések közül, ahol néhány adatközlő (0,3%) sváb/német anyanyelvűnek vallja magát. A lakosság 69,4%-a magyar, 21,1%-a német nemzetiségűnek vallja magát. A felekezeti megoszlás szempontjából a másik három faluhoz viszonyítva, ez a település bizonyult a leghomogénebbnek: a lakosok 93,9%-a római katolikus.

2.5. Csomaköz

Csomaköz Nagykárolytól délnyugatra terül el, tőle 13 km távolságra. A település szomszédságában keleten Nagymárna, délen Szaniszló, északkeleten Mezőfény található, nyugati irányba a magyar országhatárig földművelésre alkalmas terület fekszik. Közigazgatásilag a település csak 2004 óta független, addig Szaniszlóhoz tartozott. A 2011-es népszámlálás során a csomaközi adatokat nem különítik el a bereiektől, így nem rendelkezünk pontos adatokkal a csomaközi lakosságra vonatkozóan. Berében egyrészt református magyarok (itt református templom is van), illetve románok élnek.

A település neve a *Csoma* személynév és a *köz* 'közrefogott terület' főnévnek az összetételére vezethető vissza. A falu hivatalos román neve *Ciumești*, jelentése 'Csuma emberei, Csumáék' (FNESz.⁴). A vizsgált négy település közül Csomaköz neve bukkan fel leghamarabb az írásos forrásokban: 1306: *Chamakuz*, 1828, 1851: *Csomaköz* (SUCIU 1967, FNESz.⁴, BURA 2011).

Csomaköz a legrégebb sváb települések közé tartozik, hiszen az első, 1712-es telepítés alkalmával Károlyi Sándor 64 személyt telepített ide. Névsoruk ismert, néhány példa: *Christian Dentzel, Andreass Steinbinder, Georg Peter, Hanss Adam Beyer, Franz Strobel, Casper Haldt, Matheuss Biringer, Michael Haga, Georg Langenbach, Phieliph Lupferth, Lorentz Gauckh, Christian Kintzler* (VONHÁZ 1931/1997: 265). Az 1712-es betelepültek közül sokan elszöktek, illetve elhaláloztak, 1714-ben Csomaköz már nem szerepelt a környék sváb falvainak felsorolásában (VONHÁZ 1931/1997: 176). Az 1720-as összeírásban szereplő nevek alapján inkább magyar lakosság jelenlétére következtethetünk (TMCSA.) (vö. *Elias Fűsős, Joannes Magyar, Gregorius Miklós, Joannes Kelencsés, Gregorius Siket, Joannes Lantos* stb.) 1795-től újra sváb telepesek lakják a falut, 1795–1802 között báró Mészáros János népesítette be a települést katolikus svábokkal (MERLI 2002: 41). Ebből az időszakból 90 lakos neve ismert, ezek nagy többsége a környező sváb falvakból települtek át, legtöbbször Mezőfényről. Csomaköz esetében feltűnően kevés az egyenesen külföldről érkezett bevándorlók száma: a 90 személyből mindössze 6 (VONHÁZ 1931/1997: 176). Az említett jelenség összefüggésben állhatott azzal a sváb hagyománnyal, mely szerint a többgyerekes családokban általában az idősebbik fiú kapta a családi birtokot. A többi gyerek mesterember lett, vagy tovább tanult, ha a család ezt anyagilag megengedhette magának; más esetben zsellérként vagy napszámosként dolgozott. Természetes tehát, hogy az új telepítések alkalmával ezek a fiatalok szívesen költöztek át új falvakba, ahol ingyen külső és belső telket kaptak.

A betelepült svábok 1815-ben egy kisebb katolikus templomot építettek Szent István király tiszteletére. Ekkor még Csomaköz nem rendelkezett önálló plébániával, Szaniszló filiája volt. Az 1834-es földrengés megrongálta a templomot, a hívek száma is egyre nagyobb lett, ezért egy új és nagyobb templomot építettek. A munkálatokat végül csak 1856-ban fejezték be, s még ebben az évben meg is áldották a templomot (MERLI 2002: 42). A templom védőszentje Szent István.

Akárcsak a másik három település esetében, itt is a magyar anyanyelvű (91,2%), magyar nemzetiségű (67,6%) és római katolikus (81,4%) személyek vannak túlnyomó többségben. A magukat németnek vallók aránya 18,5%.

3. A kutatás forrásai és adatgyűjtési módszerei

Vizsgálati anyagom a már bemutatott négy településen 1826 és 2013 között anyakönyvezett személyek keresztnévanyagát tartalmazza. Gyűjtésemet 2012–2015 között végeztem a helyi polgármesteri hivatal dolgozói, plébánosok és adatközlők bevonásával. Az átfogó diakrón és szinkrón vizsgálatok alapvető forrásául a római katolikus egyházi anyakönyveket használtam fel. Az említett forrástípus nem tartalmazta a kutatáshoz szükséges összes információt. Például a szülők iskolai végzettségére vonatkozóan nem nyújt útmutatást, ezért adatközlők segítségével szereztem be a hiányzó információkat. A névválasztás mögött meghúzódó motivációk, valamint a névválasztás és az identitás közötti kapcsolat felderítése érdekében kérdőíves felmérést is végeztem.

3.1. Az írott források

3.1.1. Az írott források jellemzői

Az írott források a római katolikus egyházi anyakönyvek, melyeket az 1826–2013 közötti időszakból sikerült feldolgoznom. Az anyakönyvek a Szatmári Püspöki és Káptalani Levéltárban, illetve az adott települések plébániáin találhatók meg. Az 1826–1913 közötti anyakönyvi adatokat a levéltárban megtalálható másolatok alapján dolgoztam fel, 1914-től pedig a plébániákon megtalálható eredeti anyakönyveket használtam forrásul. A levéltárban lévő anyakönyveket csak 1913. december 31-ig dolgozhattam fel, egy meglévő szabályozásra hivatkozva a későbbi anyakönyveket nem használhattam fel forrásul. Az előző fejezetben láthattuk, hogy mind a négy település esetében a lakosság túlnyomó többsége római katolikus, így indokoltnak látszik a római katolikus anyakönyvek forrásként való használata. A településeken napjainkban is a hagyomány része, hogy megkeresztelik az újszülötteket, még abban az esetben is, ha a szülők nem gyakorolják vallásukat. Természetesen teljes képet csak akkor kaphatnánk, ha a más felekezethez tartozók adatait is bevonjuk a vizsgálatba, ez azonban szinte kivitelezhetetlené tette volna az adatgyűjtést. Mind a négy településen csak római katolikus templom és plébánia van, a más felekezethez tartozó személyek más településeken és városokban anyakönyveztetik gyermekeiket. Az a gyakorlat sem alakult ki, amely megkönnyíthetné a gyűjtést, hogy egy

adott vallás képviselői hagyományosan egy településre járnának át. Ezért a más vallású személyek adataitól el kellett tekintenem a gyűjtés során, arányuk egyébként is csekély.

Az állami anyakönyvek forrásként való használatát több tényező is megnehezíti. Az egyházi anyakönyvekkel szemben lényegesen nehezebb az ezekhez való hozzáférés. A települések polgármesteri hivatalában csak egy bírói végzés megszerzése után lehet belőlük dolgozni, melynek megszerzése költséges és időigényes jogi procedúrát követően sem biztos. Az állami anyakönyveket 1895-től vezetik, tehát időbeli kiterjedtsége nem olyan nagy, mint az egyházi anyakönyvéké, illetve ezt az időintervallumot még tovább szűkíti a közösségekben élő gyakorlat: a század közepétől egyre inkább a nagykárolyi kórházban szülnek a nők, a gyerekeket ott anyakönyvezik. Ezeket az adatokat tehát a nagykárolyi anyakönyvből kellene kiválogatni, ami csaknem ellehetetlenítené a kutatást.

Az anyakönyvek nyelve a vizsgált időszakon belül változó: 1826 és 1840 között latinul vezették az anyakönyveket, majd 1841-től tíz évig magyar nyelven folyik az anyakönyvezés. 1852-től ismét latin, végül 1869-től magyar nyelvűek e forrásaink.

A négy település keresztelési anyakönyveibe esetenként más falvak keresztelési adatai is bekerültek, például a csanálói anyakönyvben szerepeltek Csanáloserdő és Pórháza adatai, a csomaközi adatok között találtam Ponyvás és Ömböly római katolikus keresztelési bejegyzéseit. Vizsgálatom tárgya a már bemutatott négy sváb eredetű település keresztnévanyaga, ezért a más falvakhoz tartozó adatokat kihagytam a kutatásból.

A vizsgált időszakban vannak olyan évek, melyeknek adatait nem tartalmazták az anyakönyvek. Mind a négy település esetében hiányzott az 1853 és 1856 közötti időszak. A mezőfényi anyakönyvekből az 1858–1860-as adatok is hiányoztak. Kálmánd esetében a vizsgálatból egy nagyobb periódus kimaradt (1914–1935 között), az 1913-ig tartó adatokat a levéltárban megtalálható anyakönyvekből gyűjtöttem össze, a kálmándi plébánián pedig csak 1936-tól vannak meg az anyakönyvek, így az említett korszak adatai forráshiány miatt maradtak ki.

Az anyakönyvek első négy oszlopa közvetlenül az újszülöttel kapcsolatos információkat tartalmazza: megtudhatjuk a gyerek születési és keresztelési idejét; keresztnévét; nemét (bizonyos esetekben, főleg az utóbbi évtizedekben, nem lehet a keresztnévből következtetni a gyerek nemére); törvényes, illetve törvénytelen voltát. Az ötödik oszlopban a szülők család- és keresztnévét – az anya esetében a leánykori családnevet – olvashatjuk, vallásukat és születési helyüket, illetve a későbbiekben az apa foglalkozását is megtudhatjuk. A hatodik és hetedik oszlopban a szülők állandó lakcíme

van feltüntetve, illetve a keresztszülők család-és keresztnéve, lakcíme. Az adatsort a keresztelő pap neve, illetve a megjegyzések rovat zárja.

Az anyakönyvek vezetését következetesnek minősíthetjük. A kitöltők törekedtek a teljességre, minden szükséges adatot bevezettek. Bevett gyakorlatnak tekinthetjük, hogy a halva született gyerekek esetében a keresztnév rovatban *egy fiú*, illetve *egy lány* terminust használták. A keresztnévek alakjával kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy az újszülött nevének bejegyzésekor következetesen a keresztnév alapformáját írták be, csak kevés esetben találunk becézett alakot, mely általában a keresztanyák keresztnévének írásformájában figyelhető meg. Bizonyos keresztnévek mellett, amelyek az egyházi naptárakban többször fordulnak elő, megkülönböztető jelzőt találunk az anyakönyvben, például *János (Nepomuki)*, *János (Baptista)*. Már maga az írásforma is utal arra, hogy a zárójelbe tett megkülönböztető jelző nem szerves része a névnek, funkciója a pontosítás. Ezeket a jelzőket nem kezeltem önálló névként.

3.1.2. Név és névváltozat kérdése

A névanyag vizsgálata során módszertani problémaként merült fel a név és névváltozat viszonyának kérdése. A nyelvtörténet során számos névnek alakultak ki változatai különböző gyakoribb (rövidülés, képzés) vagy ritkább (elvonás, ikerítés) szóalkotási módok révén. Az alapnévnek és a névváltozatnak a viszonya, elkülönítése vagy akár két külön névként való kezelése eltérő lehet diakrón és szinkrón szempontból, illetve a különböző konkrét nevek esetében. Napjainkban például a *Katalin* és *Kata* keresztnévek egyaránt anyakönyvezhetőek, tehát ma már külön névnek (is) tekinthetjük őket, és a *Katá*-t nem csupán a *Katalin* névváltozatának, habár a közöttük fennálló szoros kapcsolat a nyelvhasználók számára egyértelmű, hiszen a *Kata* név anyakönyvezhetővé válása után is a *Katalin* egyik becéző formájaként továbbra is használatos. Az *Andor* és *András* nevek kapcsán azonban az átlagos nyelvhasználó nem feltétlenül tudja, hogy ezek közös etimonra vezethetők vissza (SLÍZ 2011b: 49). Kérdésként merül fel tehát, hogy két, közös etimonra visszavezethető név meddig tekinthető egy alapnév két külön alakváltozatának, és mikortól beszélhetünk két külön alapnévről. A kérdés átgondolása elkerülhetetlen az adatok számszerű értékeléséhez: ha minden különböző névformát külön névnek tekintünk, a névféleségek számát növeljük; ha viszont bizonyos adatokat egy név alakváltozataként

kezelünk és nem önálló alapnévként, akkor az adott keresztnév megterheltségét növeljük (vö. SLÍZ 2011b: 50).

A szakirodalomban az alábbi terminusokat használják ezzel kapcsolatban. Az *alakváltozat* vagy *névváltozat* az alapszóból/alapnévből valamilyen hangtani vagy alaktani módosulással létrejött forma (B. LÖRINCZY 1962: 24). *Alapalak*, *alapnév* valamely becéző névhez képest a csonkítatlan és semmiféle módon nem változtatott névalak (vö. ÖRDÖG 1973: 80, KOROMPAY 1980: 519). KOROMPAY KLÁRA szerint egy adott korban akkor beszélhetünk különböző változatok kapcsán egy névről, amikor egy névközösségben ugyanazt a személyt több, egymástól alakilag eltérő, de valamilyen módon, például egymásból való leszármazás vagy véletlen alaki hasonlóság alapján egymással összefüggő hangsorral nevezik meg (KOROMPAY 1978: 56, részletesen l. KOROMPAY 1980).

A vonatkozó szakirodalomban ómagyar kori névanyag kapcsán SLÍZ MARIANN mutatja be részletesen, különböző típusú példákkal szemléltetve a kérdés összetettségét. Hangsúlyozza, hogy az alapnév és névváltozat elkülönítését bonyolítja, hogy két, egymástól különböző egyénnév divergens és konvergens változás eredménye is lehet. Divergens változás révén egy közös töből adott hangváltozások eredményeként, vagy ugyanannak a névnek más-más nyelvekből való átvétele által több, a névhasználók számára világosan elkülönülő név jön létre (pl. *András*, *Andor* és *Endre*). Konvergens változás révén pedig két különböző etimonú és akár különböző nyelvből származó név alaki hasonlóságuk miatt egybeeshet (pl. *Tristianus* és *Christianus*). A szerző a különböző lehetőségek és példák bemutatása után módszertani döntését meghozva egy névegységként kezeli az alapnevet és a vele összefüggő névváltozatokat. (SLÍZ 2011b: 50–56, 2017: 42–43.)

Az ómagyar és középmagyar kori névanyag kapcsán, évszázadok távlatából érthetően nehéz feladat meghatározni a név és névváltozat viszonyát, illetve eldönteni, hogy adott esetekben egy alapnév két alakváltozatáról van-e szó, vagy két külön névről. Ugyanakkor az újmagyar névanyag esetében sincs könnyű dolga a kutatónak, főleg ha egy hosszabb időszak, például közel kétszáz év névanyagát dolgozza fel. Láthatjuk ezt a szakirodalmi feldolgozások különböző megoldásaiban is, melyeket a név és névváltozat viszonyára vonatkozó megközelítéseik szerint egy skálán helyezhetünk el. A skála egyik végpontja a teljes összebevonás, mikor minden lehetséges alakváltozatot az alapnévvel egybevonva kezelnek, a másik végpontja pedig az alak-, sőt néha az írásváltozatok külön kezelése az alapnévtől. A vizsgált névanyag időbeli jellemzői és a szerzők alapnév és névváltozat viszonyához való hozzáállása között – érthető módon – összefüggés van. Így

például a 17. és részben a 18. századi névanyagban a névváltozatokat és az alapneveket többen is egyetlen névegyednek tekintik (vö. pl. ÖRDÖG 2006/2008: 187, HAJDÚ 1968: 234). Így az *Etelka* ~ *Etel*, *Julianna* ~ *Júlia* (a *Júlia* nevet tévesen az ország legtöbb vidékén a *Julianna* változatának tartották, vö. KnE.), *Mária* ~ *Marian(n)a* ~ *Marina*, *Róza* ~ *Rozália* neveknél a névváltozatot az adott alapnév alakváltozatának tekintik, és a vizsgálat során nem különítik el őket egymástól.

A másik álláspont képviselői nem vonják össze a névváltozatokat, hanem külön névként kezelik őket. Erre számos példát láthatunk, így a 19. és 20. századi, de néha 18. századi névanyag feldolgozásaiban is (vö. pl. FÜLÖP 1990: 96–97, RAÁTZ 1996: 53, B. GERGELY 2005: 163–165, VÖRÖS 2013b: 95). A szerzők esetenként megindokolják módszertani döntésüket, például RAÁTZ JUDIT a női neveknél előforduló alakváltozatokat külön névnek tekinti (pl. *Terézia* ~ *Teréz*, *Rozália* ~ *Róza* ~ *Rozina*), mert ezek a nevek egymás mellett éltek, ugyanaz a pap jegyezte be őket, ezért a változatok bejegyzése mögött nem a lejegyzés önkényessége állt, hanem egy tudatosabb szülői névválasztás (RAÁTZ 1996: 53). ÖRDÖG FERENC Göcsej és Hetés területén végzett vizsgálatokor külön névnek veszi az alakváltozatokat (pl. *Katalin* ~ *Kata* ~ *Kati*, *Veronika* ~ *Vera* ~ *Verona*), megjegyezve, hogy ezzel az eljárással megszorítja a női keresztnévfajták számát (ÖRDÖG 1973: 33). Munkája egy későbbi pontján kifejti, hogy alapnévnek tekinti a keresztelési anyakönyvbe, onnan a személyi igazolványba és lakónyilvántartó könyvbe került keresztnévet, még akkor is, ha azok a mai nyelvérzék számára kifejezetten becéző nevek (pl. *Barna*; *Amál*, *Eta*, *Rozi*). ÖRDÖG megjegyzi, hogy ez az eljárás mód a statisztikai adatokat csupán kis mértékben befolyásolta, de ennek a módszertani döntésnek köszönhetően nem kellett azzal a problémakörrel szembesülnie, hogy egy adott becézőnévnek tűnő formát annak alapnevével egyeztessen, hiszen például a lakónyilvántartó könyvbe bejegyzett *Rozi* alakból igen nehéz kikövetkeztetni, hogy ennek az alapneve a *Rozália*, *Róza* vagy éppen a *Rózsa* (ÖRDÖG 1973: 80). A szerző az írásváltozatok kérdésével külön nem foglalkozik, de az adattár példái alapján azokat is külön neveknek tekinti (pl. *Leonardo* ~ *Leonardó*; *Apolónia* ~ *Apollónia*, *Bernadet* ~ *Bernadett*, *Brigita* ~ *Brigitta*) (ÖRDÖG 1973: 509–514). Az esetek többségében azonban a szerzők nem fejtik ki a név és névváltozat vonatkozásában a megközelítésmódjukat, leginkább a névpéldákból, illetve az adattárak névlistáiból vonhatunk le következtetéseket (vö. pl. B. GERGELY 2005, VÖRÖS 2013b).

A skála közepén helyezhetnénk el HAJDÚ MIHÁLY megközelítését, ő Nógrád és Sopron megyei 1770 és 1950 közötti névanyagot vizsgálva foglalkozik a név és

névváltozat kérdésével. A névváltozatokat egy névnek tekinti, amíg azokat az anyakönyvezés következtelenül használta, de amikor egy névváltozat önálló névvé vált, ő is külön névként kezeli őket (vö. LŐRINCZE 1969: 37, LADÓ 1969: 190). Azt azonban nagyon nehéz meghatározni, hogy mikortól önálló név az adott névváltozat. Munkájában a 19. század végétől önálló név például a *Bella, Ella, Elza, Lenke; Andor, Endre, Győző* (HAJDÚ 1968: 234, vö. 2003: 638–651). Ugyancsak köztes megoldást láthatunk BALOGH ÉVA, TAKÁCS IBOLYA és KÁLMÁN BÉLA tanulmányában. Ők nem indokolják módszertani döntésüket, felsorolják azokat a neveket, melyeknél fennáll a név és névváltozat elkülönítésének kérdése. Az ugyanazon név változatait külön névnek vették (pl. *Erzsébet ~ Betti ~ Elza, Ilona ~ Ellen, Gariella ~ Ella, Gyöngyvér ~ Gyöngyi*), a helyesírási változatokat azonban egy névnek tekintették (pl. *Adrien ~ Adrienne, Rita ~ Ritta*) (BALOGH–TAKÁCS–KÁLMÁN 1967: 104).

Ugyancsak az alak- és írásváltozatok kérdésénél maradva, de már szinkrón, bevándorló magyar kisebbségek névanyaga kapcsán foglalkozik ZELLIGER ERZSÉBET az írás- és alakváltozatok kérdésével. Ebben az esetben a kétnyelvűség, illetve az államnyelv hatása még összetettebbé teszi a kérdést. Az írásváltozatok (pl. *Patrick ~ Patrik, Günter ~ Günther*) és a névváltozatok – melyekhez tartoznak a különböző nyelvekre jellemző változatok – gazdagsága jellemzi az anyagát (pl. *Jan ~ Hans ~ Johann ~ Johannes, Nikolaus ~ Miki*). A szerző egységes kezelhetőségük érdekében lemmatizálta a neveket (ZELLIGER 1999: 227).

A szinkrón névtárakban, szótárakban természetesen külön névnek tekintik azokat az alakváltozatokat, amelyeket anyakönyvezni lehet (vö. MUnk., KnE., FERCSIK–RAÁTZ 2017). A német névszótárakban (KOHLHEIM–KOHLHEIM 2005, 2013) például nemcsak az alakváltozatokat, de esetenként az írásváltozatokat is külön névegyednek tekintik a család- és a keresztnév vonatkozásában egyaránt (pl. a családnév körében a *Smi(d)t ~ Smith, Stadelmeier ~ Stadelmaier ~ Stadelmayer* írásváltozatok külön névként szerepelnek; az alakváltozatok köréből néhány példa: *Spitz ~ Spitzer ~ Spitzner, Spitzweck ~ Spitzweg*. [I. erre a névgyakorisági listát is a családnévszótár elején.] Keresztnévi példa a német szótárból: a *Mariane ~ Marianne ~ Mariann ~ Mariana* névcsalád minden elem külön névegyednek számít). Tehát egy szinkrón névanyag feldolgozása során ezekből a munkákból kiindulva valamelyest könnyebben megállapítható a név és névváltozat viszonya. De egy nagyobb időintervallumot felölelő névanyagnál, mely nemcsak szinkrón, hanem diakrón adatokat is tartalmaz, már jóval összetettebb a kérdés. Hiszen a jelenkori, illetve szinkrón állapot visszavetítése a történeti, illetve korábbi anyagra anakronisztikus

lenne, ugyanakkor a szinkrón névállományban a történeti adatok „érdekében” összevonni bizonyos névváltozatokat az alapnévvel – melyek ekkor már önálló névként funkcionáltak – nemcsak leegyszerűsítő lenne, hanem a szinkrón anyag változatosságát is sajátos módon csökkentené. A Nagykároly környéki névanyag vizsgálata során emellett fontos szempont a nyelvi, névhasználati, névjogi és nyelvpolitikai környezet is. A romániai névjogi szabályozások nem szabták, illetve szabják meg olyan pontosan a nevek bejegyzésének írásmódját, mint a magyarországiak. Tehát ebben az esetben nem a magyarországi névadás és anyakönyvezhetőség mércéjét kell figyelembe vennünk, hanem a romániai szabályokat és lehetőségeket, amelyek például a nevek idegen írásmódja kapcsán megengedőbbek.

Saját kutatásom során az alapnév és névváltozat viszonya szempontjából a neveket három csoportba sorolom, mégpedig az alapnév idegen vagy magyar eredetű volta, illetve a névváltozat kialakulásának nyelvi közege szerint. Így a három csoport: a) magyar eredetű az alapnév, és az alakváltozat is a magyar nyelvben alakult ki; b) idegen eredetű az alapnév, de az alakváltozat a magyar nyelvben alakult ki; c) idegen eredetű az alapnév és a névváltozat is. (Az alapnevekről és névváltozatokról a szinkrón magyar, illetve esetenként a német szótárakban, utónévkönyvekben tájékozódtam vö. MUnk., KnE., KOHLHEIM–KOHLHEIM 2013, FERCSIK–RAÁTZ 2017.)

A) A magyar eredetű alapnév és a magyarban kialakult alakváltozat típusra példaként említhetjük az *Etelka* ~ *Etel* neveket. Az *Etelka* név Dugonics András névalkotása az *Etelka* című regényében, az *Etele* férfinévből. Az *Etel* a magyarban az *Etelka* becézőjéből önállósult. A *Hajnalka* ~ *Hajnal* neveknél is a *Hajnalka* alapnév a magyarban keletkezett a *hajnal* közszóból, ennek rövidülése a *Hajnal*. A *Gyöngyvér* ~ *Gyöngyi* ~ *Gyöngyike* ~ névcsaládnál nem tudjuk pontosan megállapítani, hogy egy adott névváltozat melyik alapnévből önállósult, hiszen a *Gyöngyike* nem a *Gyöngyi* becézője, hanem a *Gyöngy* és a *Gyöngyvér* neveknek a becéző alakváltozata. A *Gyöngyi* pedig a *Gyöngy* névből *-i* képzővel alkotott újabb kori név, egyben a *Gyöngyvér* becézője és a *Gyöngyike* rövidülése.

B) A másik csoportba az idegen eredetű alapnevek és az ebből a magyarban kialakult névváltozatok tartoznak. A *Veronika* ~ *Veronka* ~ *Veron* névcsaládnál az alakváltozatok a *Veronika* magyar becézőjéből önállósultak. Kérdéses az alapnév a *Dorottya* ~ *Dóra* ~ *Dorka* névcsaládnál, ugyanakkor abban sem lehetünk biztosak, hogy a *Dóra* a magyarban önállósult forma, hiszen több nyelvben ismert becéző-kicsinyítő forma, tehát párhuzamos névalkotással lehet magyar névalkotás, de lehet idegen átvétel is. A *Dorka* a magyar nyelvben keletkezett becézőből önállósult, de itt az alapnévben nem

lehetünk biztosak, hiszen lehet a *Dorottya* és a *Dóra* is. Egy idegen eredetű név magyar becézőjéből vagy rövidült alakjából önállósultak a *Barna* (~ *Barnabás*), *Gergő* (~ *Gergely*), illetve *Anikó* (~ *Anna*), *Kinga* (~ *Kunigunda*) keresztnévek. Fokozatokat különíthetünk el a csoporton belül is, hiszen pl. a *Veronika* ~ *Veronka*, *Gergely* ~ *Gergő* nevek kapcsolatát az átlagos névhasználó is érzi, az alapnév becéző formájaként ma is használatos a névváltozat, bár már anyakönyvezhető, tehát önállósult. A *Kunigunda* ~ *Kinga* nevek kapcsolata azonban az átlag névhasználó számára már nem érezhető, az ómagyar korban érthető a nevek alapnév és névváltozataként való kezelése, de az újmagyar korban ez a megközelítés már nem állja meg a helyét.

C) A harmadik csoportba az idegen eredetű alapnév és az abból valamely más nyelvben kialakult alakváltozatok tartoznak. Tipikus példája a csoportnak a *Róza* ~ *Rozália* ~ *Rozina* névcsalád. A *Róza* a latin *Rosa* névből származik. A *Rozália* a *Rosa* név olasz továbbképzéseként keletkezett, a *Rozina* pedig a *Rosa* olasz kicsinyítőképzős származéka. A *Malvina* ~ *Malvin*, *Matild* ~ *Matilda* neveknél az alapnév és a névváltozat is idegen eredetű a magyarban. A *Henriett* ~ *Henrietta*, *Viviána* ~ *Vivien*, *Kristóf* ~ *Krisztofer* neveknél ugyanaz az alapnév két különböző nyelvből, illetve esetenként különböző időpontokban kerültek a magyar nyelvbe. A *Henriett* név a *Henrik* férfinév francia, kicsinyítőképzős női formájából származik, a *Henrietta* pedig a *Henriett* latinos továbbképzése. A *Viviána* név latin eredetű a magyarban, ezzel szemben a *Vivien* angol, újabb átvétel. A *Kristóf* latin átvétel a magyarban, a *Krisztofer* pedig a *Kristóf* angol megfelelőjéből származik, bár abban nem lehetünk biztosak, hogy valóban az angol a közvetlenül átadó nyelv, hiszen a német és a francia is szóba jöhet. Ebben az esetben nagyon fontos az idő tényezője, hiszen a *Kristóf* név a hazai Kristóf-kultusz hatására már az Árpád-korban használatos, a *Krisztofer* pedig újabb angol, francia vagy német átvétel. Itt egy névnek a régibb és újabb változatával van dolgunk.

Fokozatiság figyelhető meg a különböző névváltozatok és alapnevek között. A skála egyik végén elhelyezhető a *Veronika* ~ *Veronka* ~ *Veron*, *Terézia* ~ *Teréz* típusú nevek, melyeket a mai nyelvérzék egybetartozónak ítél meg, annak ellenére, hogy az alakváltozatok már önálló nevek és anyakönyvezhetőek. A skála másik végpontjához közelebb helyezhetők el a *Kristóf* ~ *Krisztofer* nevek, hiszen az átvételek eltérő időpontja és a különböző átadó nyelvek révén ezeket a neveket az átlagos névhasználó akár egymás alakváltozatainak is tekintheti, de két különböző névnek is. (Érdemes lenne kérdőíves módszerrel felmérni, hogy a névhasználók adott neveket egymás alakváltozatainak vagy önálló névnek tekintenek.) A másik végpont egyik képviselőjeként említhetjük a *János* ~

Iván neveket. A *János* a latin *Johannus*, *Johannes* névből származik. Az *Iván* pedig a *János* név régi magyar alakváltozata, vagy a *János* névnek a szláv formájából származik. Az *Iván* tehát belső fejlemény és szláv átvétel egyaránt lehet (vö. SLÍZ 2011b: 65). Ebben az esetben tehát, bár kutatásokkal nem tudjuk alátámasztani, valószínűsíthetjük, hogy az átlagos névhasználó a *János* ~ *Iván* neveket nem egymás névváltozatainak, hanem önálló névnek tekinti.

Már csak a fenti példák alapján is láthatjuk, illetve a szakirodalomban látott megoldások változatossága is azt mutatja, hogy a név és névváltozat kérdése igen összetett és többféleképpen megközelíthető egy újmagyar kori névanyag esetében is. Érvelni lehet a maximális összevonása mellett, mikor minden alakváltozatot összevonva kezelünk az alapnévvel, hiszen az esetek többségében nem tudhatjuk biztosan, hogy mikor önállósult az adott alakváltozat. Ugyanakkor az alakváltozatok teljes összevonása az alapnevekkel nagyban elfedi egy konkrét névállomány – valóban több okra visszavezethető, illetve többféle – változatosságát, sokszínűségét. A kínákozó megoldási lehetőségeket számba véve, a korábbi példák nyomán magam úgy döntöttem, hogy a dolgozatomban az alakváltozatokat önálló neveknek tekintem.

A következő két táblázat a tíz leggyakoribb női név megterheltségét mutatja be a név és névváltozat alapján a két eltérő megközelítés szerint: a teljes összevonás esetén, amikor minden névváltozatot összevonok az alapnévvel, illetve azon esetben, amikor minden névváltozatot külön névegyednek tekintek. A különbségeket a női névanyagon szemléltetem, abból a megfontolásból, hogy amint a példákban is láthattuk, a női nevek között sokkal magasabb a névváltozatok száma.

	I.			II.			III.			IV.			V.			VI.			VII.			VIII.		
	1826–1848			1849–1871			1872–1894			1895–1918			1919–1944			1945–1964			1965–1989			1990–2013		
	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%
1.	Mária	429	27,6	Mária	415	26,1	Mária	691	28,9	Mária	775	27,7	Mária	585	25	Mária	356	25,1	Mária	174	12	Bernadett	20	3,1
2.	Anna	155	10	Terézia	147	9,3	Julianna	196	8,2	Erzsébet	294	10,5	Erzsébet	258	11	Éva	119	8,4	Anna	79	5,5	Andrea Henrietta	13	2
3.	Erzsébet	138	8,9	Erzsébet	143	9	Erzsébet	177	7,4	Julianna	211	7,5	Margit	223	9,5	Erzsébet	111	7,8	Éva	55	3,8	Vivien	12	1,9
4.	Terézia	125	8,1	Anna	133	8,4	Terézia	127	5,3	Margit	167	6	Ilona	200	8,5	Margit	110	7,8	Monika	48	3,3	Mária Eszter	11	1,7
5.	Katalin	89	5,7	Julianna	106	6,7	Anna	118	4,9	Ilona	157	5,6	Anna	119	5,1	Anna	72	5,1	Erzsébet	41	2,8	Anna Julia	10	1,5
6.	Magdolna	87	5,6	Magdolna	72	4,5	Franciska	108	4,5	Róza	135	4,8	Jolán	79	3,4	Ilona	64	4,5	Andrea Bernadett	38	2,6	Anita Réka	9	1,4
7.	Ágota	78	5	Katalin	61	3,8	Magdolna	92	3,8	Anna Terézia	99	3,5	Emma	57	2,4	Katalin	53	3,7	Rita	36	2,5	Brigitta Hanna	8	1,2
8.	Julianna	54	3,5	Ilona	58	3,7	Emilia	87	3,6	Berta	85	3	Veronika	53	2,3	Gizella	36	2,5	Erika	35	2,4	Boglárka Klaudia	7	1,1
9.	Gertrud	52	3,4	Gertrud	52	3,3	Róza	86	3,6	Franciska	80	2,9	Róza	52	2,2	Gabriella	33	2,3	Katalin	34	2,4	Anasztázia Kármén	6	0,4
10.	Ilona	47	3	Ágota	49	3,1	Ilona	83	3,5	Emma	76	2,7	Katalin	51	2,2	Klára	27	1,9	Ildikó	32	2,2	Anikó Kornélia	5	0,4

9. táblázat: A leggyakrabban választott tíz női név megterheltsége a név és névváltozatok külön kezelése esetén

	I.			II.			III.			IV.			V.			VI.			VII.			VIII.		
	1826–1848			1849–1871			1872–1894			1895–1918			1919–1944			1945–1964			1965–1989			1990–2013		
	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%
1.	Mária	429	27,6	Mária	415	26,1	Mária	691	28,9	Mária	775	27,7	Mária	585	25,0	Mária	356	25,1	Mária	174	12,0	Bernadett	20	3,1
2.	Anna Terézia	155	10,0	Terézia	171	10,8	Julianna	196	8,2	Erzsébet	294	10,5	Erzsébet	259	11,1	Éva	119	8,4	Anna	84	5,8	Henrietta	15	2,3
3.	Erzsébet	138	8,9	Erzsébet	143	9,0	Erzsébet	177	7,4	Julianna	211	7,5	Margit	223	9,5	Erzsébet	112	7,9	Éva	55	3,8	Adrianna	13	2,0
4.	Katalin	89	5,7	Anna	133	8,4	Terézia	172	7,2	Róza	169	6,0	Ilona	200	8,5	Margit	110	7,8	Monika	48	3,3	Andrea Anna Nikoletta	13	2,0
5.	Magdolna	87	5,6	Julianna	106	6,7	Róza	165	6,9	Margit	167	6,0	Anna	120	5,1	Anna	73	5,1	Erzsébet	41	2,8	Viviána	12	1,9
6.	Ágota	78	5,0	Magdolna	72	4,5	Anna	118	4,9	Ilona	158	5,6	Veronika	103	4,4	Ilona	64	4,5	Andrea Bernadett	38	2,6	Alexandra Mária	11	1,7
7.	Julianna	54	3,5	Katalin	61	3,8	Franciska	108	4,5	Terézia	142	5,1	Jolán	79	3,4	Katalin	53	3,7	Rita	36	2,5	Ingrid Julia	10	1,5
8.	Gertrud	52	3,4	Ilona	58	3,7	Magdolna	92	3,8	Anna	99	3,5	Terézia	68	2,9	Gizella	36	2,5	Erika	35	2,4	Anita Réka	9	1,4
9.	Ilona	47	3,0	Gertrud	52	3,3	Emília	87	3,6	Veronika	96	3,4	Róza	60	2,6	Gabriella	33	2,3	Katalin	34	2,4	Bettina Hanna	8	1,2
10.	Borbála	40	2,6	Ágota	49	3,1	Ilona	83	3,5	Berta	85	3,0	Emma	57	2,4	Klára	27	1,9	Ildikó	32	2,2	Amanda Blanka	7	1,1

10. táblázat: A leggyakrabban választott tíz női név megterheltsége a név és névváltozatok maximális összevonása esetén

A két táblázat adatait összevetve megfigyelhetjük, hogy nem számottevő a változás a tíz leggyakoribb női név megterheltségében csupán a nevek sorrendje változik esetenként, illetve a számarányok kissé eltérnek. A névféleségek száma persze csökken a maximális összevonás esetén, tehát a névféleségek számát alapul vevő statisztikai számítások valamennyire eltérnek ebben az esetben, de szignifikáns különbséget ebben az esetben sem láthatunk (vö. ÖRDÖG 1973: 80).

Az anyakönyvekben bizonyos keresztnévek különböző írásváltozatokban, eltérő helyesírással szerepelnek (például *Bertold* ~ *Berthold*; *Adrienn* ~ *Adrienne*, *Blanka* – *Blanca*, *Dzsenifer* – *Jenifer* – *Jennifer*, *Nikolett* ~ *Nicolette*). Ezeket az adott keresztnév pusztán írásváltozatainak tekintettem, így ezeket a különböző változatokat nem számítottam külön névnek. De a dolgozat 4.5. fejezetében, mikor a nevek írásmódja kiemelten fontos szerepet kap, ezeket az írásváltozatokat is külön névnek veszem. A disszertációban a példaanyagot mindig olyan formában tüntettem fel, ahogy az a forrásokban szerepel. Ha az anyakönyvekben a név a magyar helyesírás szabályai szerinti formában szerepel, akkor azt, ha pedig nem, akkor az ahhoz legközelebb álló írásváltozatot hozom elsősorban példának a valós névadatok közül.

A latinul bejegyzett nevek kezelésének, „dekódolásának” módja a dolgozat egyik legnehezebben meghozott módszertani döntése volt. Az anyakönyvek nyelve az első két korszakban részben latin, az első korszak (1826–1848) legnagyobb részében (1826 és 1840 között) latin, illetve a második korszakban (1849–1871) 17 évig szintén. Az anyakönyvekben latin nyelven bejegyzett neveket az adattárba magyarul vettem fel, tehát a latin névalakokat egy-egy magyarhoz kötöttem (pl. *Paulus* – *Pál*, *Laurentius* – *Lőrinc*, *Joannes* – *János*, *Maria* – *Mária*). Erre a módszertani megoldásra is láthatunk példát a szakirodalomban (vö. pl. RAÁTZ 1996: 53). A latin keresztnévek magyar megfelelőihez a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltára által összeállított névlistát használtam (melynek linkje: <https://archivum.asztrik.hu/?q=oldal/latin-keresztnevek-magyar-megfeleloi>), illetve a LADÓ–BÍRÓ-féle utónévkönyvet (MUnk.). Módszertani döntésem egyik legfontosabb indoka a névanyag összetételének, illetve változásának, összehasonlíthatóságának támogatása volt, így ugyanis az első két időszak névanyaga összehasonlíthatóvá válik a másik hat időszakkal, illetve az érintett korszakok is a maguk egységében így lesznek vizsgálhatók, ti. az első két korszakon belül is folyik magyar nyelvű anyakönyvezés. Ha az adott név magyar és latin nyelvű változatait külön névnek tekintem, szinte kétszeresére növelem az adatok számát, ami szintén torz képet mutatna az adott korszakokban használt

nevek számáról, a névanyag nagyságáról és jellemzőiről, s erre a típusú elemzésre nem lett volna módom.

Dolgozatomban a latin nyelven bejegyzett nevek kezelésének módjával szemben különböző jellegű kritikák jogosan megfogalmazhatók. Például a latin névalakok egy-egy magyar névalakhoz kötésének kérdése, melyet a névváltozat és alapnév viszonya még összetettebbé tesz. Ebben az esetben a latin névalakhoz a magyar alapnevet csatoltam, tehát minden *Veronica* bejegyzést *Veronika*-ként vettem fel az adattárba. A nevek uniformizálása révén sajnos eltűntek azok a nyelvi sajátosságok, melyek révén – feltehetően – kimutatható lenne a különbség a német eredetű közösség névadásában az identitásváltás előtti és utáni korszakokban. Ebben az esetben azonban már maga a latin nyelvű anyakönyvezés is részben elfedi ezeket a nyelvi sajátosságokat.

Munkámban az első két korszakra vonatkozó megállapításokat tehát a fentiekben bemutatott eljárás megjegyzéseivel, illetve a kapcsolódó, amúgy jogos szakmai fenntartások mellett vehetjük figyelembe.

3.2. Élőnyelvi gyűjtés

3.2.1. Aktív kérdező módszer

Aktív kérdező módszert alkalmaztam a névadók iskolázottságára vonatkozó információk gyűjtése során. Az anyakönyvi bejegyzések alapján elkészített táblázattal kerestem fel őket; az 1965 után születettek szüleinek iskolai végzettsége felől érdeklődtem. Ennek a gyűjtésnek köszönhetően megvizsgálható, hogy a szülők iskolázottsága hogyan befolyásolja névválasztási szokásaikat.

Az adatközlők kiválasztása több szempont szerint történt. Igyekeztem úgy összegyűjteni őket, hogy helyi születésű, helyben lakó emberek legyenek, akik jól ismerik az egész közösséget. A legjobb adatközlőnek azok a személyek bizonyultak, akik valamilyen kapcsolatban állnak vagy álltak a tanüggyel.

3.2.2. Kérdőíves módszer

A kérdőívezés előkészítő szakaszában is szükség volt az adatközlők segítségére. Ebben az esetben a polgármesteri hivataloktól kikért lakosság-nyilvántartási névlista képezte a

kiindulópontot, azonban Csomaközön nem kaptam meg ezt a névlistát, ezért csak a másik három településen tudtam elvégezni a kérdőíves gyűjtést. Az adatközlőktől a listán szereplő szülők iskolai végzettségét kérdeztem meg. A szülők iskolai végzettsége alapján négy csoportot különítettem el: alapfokú, szakiskolai, középfokú és felsőfokú végzettség. Az eltérő végzettségű párok esetében a szociológiában elfogadott módszert alkalmaztam, mely szerint a magasabb végzettségű csoportba sorolandó a vizsgálati elem. Az így nyert információk felhasználásával sikerült összeállítanom a vizsgált populációra vonatkozó sajátosságokat tartalmazó mintavételi keretet. Vizsgálati populációnak nevezzük azoknak az elemeknek az összességét, amelyek közül a mintát vesszük (vö. KÖRÖSI 1996: 7–8, BABBIE 2008: 213). Jelen esetben a vizsgálati populáció tagja minden, a kutatás során a vizsgált három településen élő család. Mintavételi egységnek a családot tekintem; a nukleáris családmóddal keretében a család tagja a férj, a feleség, illetve a még fiatalok vagy egyedülálló gyermek. A kérdőívet tehát csak szülők töltik ki, olyan személyek, akik már választottak nevet.

A kutatás során a valószínűségi mintavételi eljárások közül a rétegzett mintavétel módszerét alkalmaztam. A valószínűségi mintavételi eljárások során a populációból egy algoritmus felhasználásával választjuk ki a mintába kerülő személyeket. Ezáltal a populáció minden egyedének egyforma esélye van a mintába kerülésre, így a minta reprezentatív lesz a vizsgált populációra nézve (BABBIE 2008: 212, FÖRIS 2008: 132). A rétegzett mintavételi eljárás során a kiemelt szociológiai változó az iskolázottság; ez alapján meghatároztam az egyes csoportok nagyságát, és ezeken belül végeztem el a véletlen mintavételt.

A mintavételi keret 1488 egységből állt, a mintavétel során 146 elem került be a mintába. A kitöltött kérdőívekből 123 felelt meg minden szempontból a kutatási feltételeknek, a maradék 23 kérdőívet ki kellett zárnom. Ennek egyik oka az adathiány, bizonyos kérdésekre nem válaszoltak az adatközlők, másik pedig az anyag korszakolása során merült fel: a kérdőíveket az anyakönyvi adatokhoz hasonló korszakokba soroltam, hogy a két anyagrész összehasonlíthatóvá váljék.

Az adatközlők nemzetiségi megoszlása, saját bevallásuk szerint: 88 magyar, 30 sváb, 5 cigány. Iskolai végzettség szerint: 46 alapfokú, 21 szakiskolai, 39 középfokú, 17 felsőfokú végzettségű. A kérdőívet kitöltőkből 113 személy nő, 10 pedig férfi.

A kérdőív két különálló részből állt: az A) kérdőív az adatközlő demográfiai adataira kérdezett rá, illetve az identitásjelölő faktorok rendszerén belül bizonyos származási- és kultúrnemzeti identitásjelölő elemek súlyára, egymáshoz viszonyított

fontosságára. A B) kérdőív az apa demográfiai adataira, a gyerek keresztnévére, valamint a névválasztás mögött meghúzódó motivációs tényezőkre vonatkozó kérdéseket tartalmazott. Az adatközlőnek annyi B) kérdőívet kellett kitölteni, ahány gyereke van, ez indokolta a kérdéscsoportok szétválasztását. A 123 adatközlő 123A) és 199 B) kérdőívet töltött ki. A B) kérdőív összesen 38 kérdést tartalmazott, túlnyomó többségük zárt kérdés, a lehetséges válaszokat a Likert-skála szerint állítottam össze, így nyomon követhető a válaszlehetőségek közötti fokozatiság, illetve ennek a módszernek köszönhetően a válaszok könnyebben feldolgozhatók. 19 kérdés a név választása mögött meghúzódó motivációkra kérdezett rá: a név gyakorisága, hangulata, hosszúsága, a névnap előfordulása a naptárban, a születésnap és a névnap közötti távolság ténye, a név becézhetősége, divatossága, jó hangzása, jelentése, eredete, románra fordíthatósága, a név más nyelven, más országban való használhatósága, vallásos jellege, a névöröklés ténye, a keresztnév és családnév hangzásbeli és eredetbeli illeszkedése, a testvérek neveinek azonos eredete, hasonló hangzása és jelentése. 5 kérdés a névválasztás körülményeiről tájékozódott, például a szülők gyűjtöttek-e információt a névről, honnan ismerik a választott nevet, ki választotta a nevet, a szülők figyelembe vették-e a rokonok véleményét, a szülők egyformán aktívan vettek-e részt a névválasztásban. A kettős keresztnév választásának okára is rákérdeztem, valamint arra, hogy a név bejegyzése során a szülőknek volt-e valamilyen konfliktusa az anyakönyvi hatósággal. A kérdőívet két, összefoglalónak is nevezhető zárt kérdés zárta, az adatközlőnek – az első és a második név vonatkozásában – ki kellett választania, hogy az eddig felsorolt motivációs tényezők közül melyik volt a legfontosabb a névválasztás során. A kérdőív összeállításakor figyelembe vettem RAÁTZ JUDIT, a jelenkori névadási motivációk vizsgálatára készített kérdőívét, melynek eredményeit a szerző egy tanulmányában be is mutatja (RAÁTZ 2012), RANCZ TERÉZ Felső-Háromszéken végzett kutatásához készített kérdőívét (RANCZ 2009), valamint EMILIA ALDRIN Svédországban, többnyelvű családok körében végzett kutatását (ALDRIN 2011).

3.3. A névanyag korszakolása

A vizsgált időszakot, annak időbeli kiterjedtsége miatt, korszakokra bontottam. Ennek köszönhetően nyomon követhetjük a névanyag időbeli változását, illetve lehetőség nyílik egy-egy adott szinkrón metszet jellemzőinek feltárására is. A névtanban megszokott 25 éves, egy-egy nemzedéknyi korszakok helyett több esetben közel 20 évet átfogó

periódusokkal dolgoztam. A csoportok elkülönítésével sikerült úgy felosztanom a névanyagot, hogy a korszakhatárok közel legyenek különböző társadalmi, politikai változások idejéhez. A keresztnévek vizsgálata során 8 korszakot különítettem el: I. 1826–1848, II. 1849–1871, III. 1872–1894, IV. 1895–1918, V. 1919–1944, VI. 1945–1964, VII. 1965–1989, VIII. 1990–2013. Az utolsó három korszak időtartamának növelése több tényezővel indokolható. A század második felétől már megfigyelhető a házasságkötési szokások változása: a fiatalok később házasodnak, így a gyerekvállalás ideje is kitolódik. Az így megállapított korszakhatárok egybeesnek adott politikai, történelmi változásokkal, amelyek hatást gyakoroltak a névanyagra, és a névválasztási szokások megváltozását eredményezték. A születések számának csökkenése is a kiterjesztett utolsó periódusok mellett szólt. Fontosnak tartottam megvizsgálni, hogy ezek a változások milyen hatással vannak a közösség névválasztási szokásaira.

Az egyházi anyakönyvekből összegyűjtött anyag a négy településen 28755 személy nevét tartalmazza.

4. A keresztnévek változása 1826–2013 között

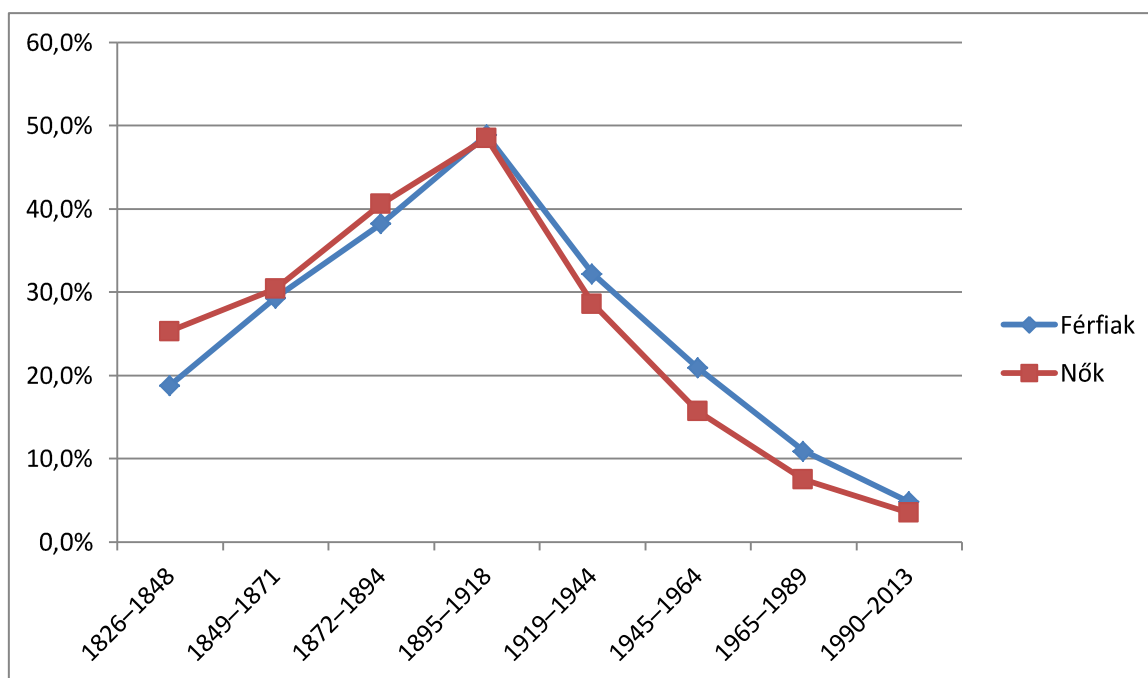
Egy vagy több település névanyagának vizsgálati lehetősége sok névtanos kutató érdeklődését felkeltette már, sorban születtek és születnek a témakörrel foglalkozó tanulmányok, nagyobb munkák. Bár a kérdéskörrel egyre több információnk van, mégis akad még bőven tennivaló. Kutatásom szervesen illeszkedik a romániai magyar névválasztás jellemzőit kutató munkákhoz. Bár négy település névanyaga alapján nem lehet messzemenő következtetéseket levonni, a vizsgált területek körének bővülésével egyre átfogóbb képet kaphatunk a kisebbségben élők névadási, névhasználati sajátosságairól.

A vizsgálatok során a négy településen összegyűjtött névanyagot egy egységként kezelem, nem teszek különbséget a nevek területi előfordulása alapján. A módszer helytállóságát igazolja egy előzetes vizsgálat: a csomaközi és csanálói névadók körében mutattam be az iskolázottság és névválasztás közötti kapcsolatot (HAINDRICH 2014). Az összehasonlító vizsgálat alapján megállapítható, hogy jelentős különbséget nem figyelhetünk meg a két közösség névanyagában és névválasztási gyakorlatában. Mind a négy vizsgált közösségre jellemző a közös sváb eredet, a hasonló történelmi változások, a földrajzi közelség, a hasonló életforma. Mindezek a tényezők összefüggésben állnak a névállományban lezajló hasonló névélettani változásokkal.

4.1. A nevek gyakorisága

A névanyag általános vizsgálatát a névtani hagyományok szerint a nevek megterheltségének bemutatásával szokás kezdeni, azaz a nevek és az elnevezettek számának viszonyával. A szakirodalomban ezen a téren több terminus is használatos: terheltségi mutató, átlaggyakorisági szám, relatív terheltség (vö. ÖRDÖG 1973: 33, HAJDÚ 2003: 423, B. GERGELY 2005: 9). A mutató kiszámolásának módjában azonban egyetértés uralkodik a kutatók között: az elnevezettek és a felhasznált nevek számának a hányadosa.

Az általánosan ismert változási tendenciával összhangban a vizsgált névanyagban a különböző korszakokban a választott keresztnévek száma nő, ezért a nevek terheltségi mutatója csökken. A következő diagramon a korszakok terheltségi mutatójának változását láthatjuk nemek szerinti bontásban.

1. diagram: A nevek terheltségi mutatója időszakok és nemek szerinti bontásban

A vizsgált időszakok első felében a terheltségi mutatók tendenciaszerű növekedését láthatjuk mind a két nem névanyagában. A növekedés hátterében meghúzódó tényezőként említhetjük a születések számának folyamatos, nagymértvű növekedését, valamint ezzel párhuzamosan az elnevezésben felhasznált keresztnévek kismértékben bővülő körét. Fordulópontnak tekinthetjük az ötödik, a két háború közötti időszakot. Ekkor mindkét nem névanyagában jelentősen csökken a nevek terheltségi mutatója, bár ez a csökkenés különböző okokra vezethető vissza: a férfi névanyagban a nevek terheltségi mutatójának csökkenése a születések számának visszaesésével áll kapcsolatban, ezzel szemben a nők körében a felhasznált keresztnévek számának jelentős mértékű bővülését is megfigyelhetjük. Az utolsó három időszakban számottevően alacsonyabb a nevek terheltségi mutatója, a születések száma folyamatosan csökken, a névanyag pedig, főleg a hetedik időszakban, ugrásszerűen bővül.

Az első időszakban kiemelkedően magas mindkét nem esetében a keresztnévek száma, főleg a férfi névanyag gazdag. A jelenség megértéséhez példaképpen a mezőfényi névanyagot érdemes közelebbről megvizsgálnunk. Az első időszakban szembetűnően sok olyan névvel találkozunk itt, amelyeket a szomszédos falvakban nem használnak (pl. *Szekunda, Pelágia, Teodózia, Romána; Cirill, Donát, Hippolit* stb.). 1823 és 1836 között

Klimek Márton működött plébánosként a faluban, az ő idejében jelennek meg a hagyományosnak nem tekinthető nevek. A névviselek születési dátuma és a keresztnév névnapjának időpontja sok esetben egybeesik, tehát a naptári névadási szokás működésének lehetünk tanúi (vö. HAJDÚ 2003: 403). A plébános feltehetőleg ezzel a névválasztási módszerrel szerette volna a faluban használt keresztnév körét bővíteni, gazdagabbá tenni; hasonló jelenségre más vidékekről, településekről is ismerünk adatokat (vö. ÖRDÖG 1973: 66, B. GERGELY 2005: 51, VARGA 2008: 136). A közösségben ritkának, különlegesnek tekinthető nevek azonban nem lettek szerves részei a névállománynak, a következő időszakokban már nem találkozunk velük.

Tovább árnyalhatjuk a képet, ha a nevek terheltségi mutatóját nemek szerint is megvizsgáljuk. Az első négy időszakban a terheltségi mutató a női nevek körében magasabb, bár a mutatók közötti különbség az első időszakot kivéve nem számottevő. A negyedik időszaktól, ekkor kiegyenlítődnek az arányok, a női névanyagra jellemző az alacsonyabb megterheltség; ezekben a korszakokban a mutatók közötti különbségek is nagyobbak, minden esetben a női névanyag bizonyul gazdagabbnak (vö. HAJDÚ 2003: 548, B. GERGELY 2005: 111, VARGA 2008: 137).

4.2. A névdivat időbeli változása

4.2.1. A férfi keresztnév

Sokat elárulhat az adott közösségben élő névadási szokásokról a hagyományos, illetve újíto jellegű nevek népszerűsége, aránya a névanyagban. Hagományos névnek az olyan bibliai vagy egyházi jellegű neveket tekintem, amelyek egykor egyházi közvetítéssel, illetve népi érintkezés alkalmával kerültek a magyar névkészletbe, és folyamatos múltjuk van a vizsgált közösség névanyagában (vö. B. GERGELY 1971: 36–37). Az újíto nevek csoportjába pedig azokat az idegen eredetű keresztneveket sorolom, amelyek jellemzően újabban, kulturális érintkezés útján kerültek át a magyar névkészletbe; ezek közvetítésében fontos szerepet játszik a média. Az ilyen típusú nevek jellemzően az 1970-es évektől jelentek meg, s idegen voltak még érezhető (vö. B. GERGELY 2005: 40, SZILÁGYI 2005: 84).

A hagyományos és az újíto nevek kategóriájának definiálásakor a vizsgált névanyagból indulok ki. Például az *Anasztázia* nevet az újíto nevek csoportjába sorolom, annak ellenére, hogy már az Árpád-korban is használt női keresztnév volt (vö. BERRÁR

1951: 34), mert a vizsgált települések névanyagában – melyet a 19. század második negyedétől pontosan ismerünk – csak az 1970-es évektől található meg.

A vizsgált időszakok leggyakoribb férfi keresztnévei között találjuk a múlt században közkedvelt, hagyományosnak tekinthető bibliai neveket; hasonlóan más személynévtani vizsgálatok eredményeihez (pl. KÁLMÁN 1966/2003: 53, ÖRDÖG 1973: 56, RAÁTZ 1996: 66, B. GERGELY 2005: 10–12).

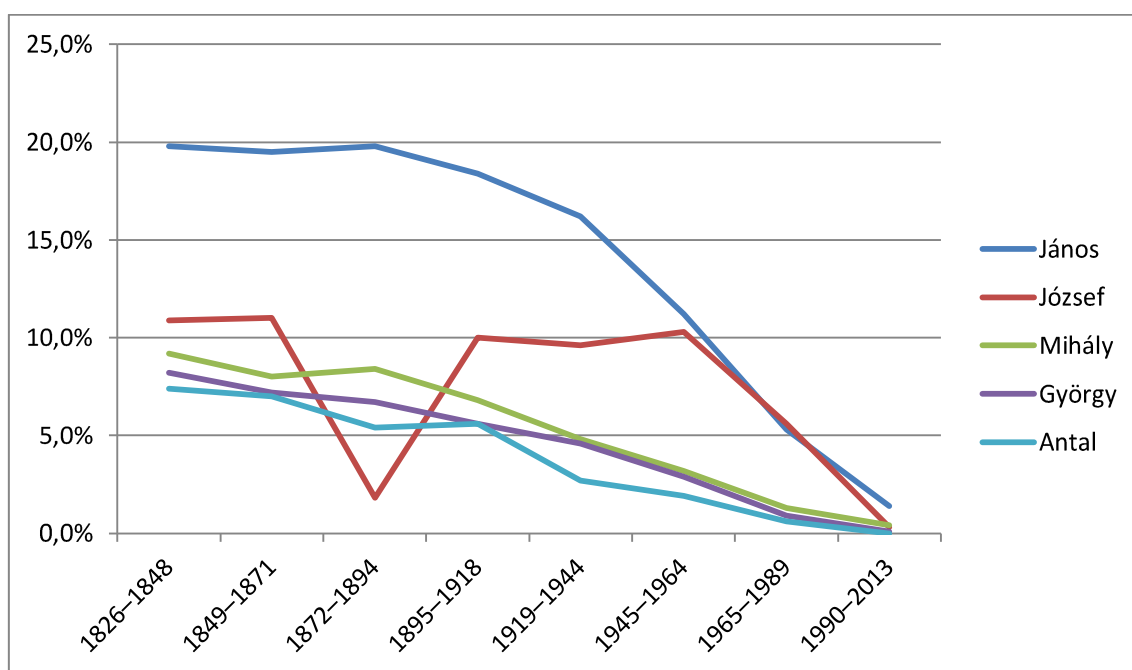
A következő táblázat a vizsgált időszakok tíz leggyakoribb férfineveit mutatja be, a névviselők száma és a kor teljes lakossága szerinti százalékarányban.

	I.			II.			III.			IV.			V.			VI.			VII.			VIII.		
	1826–1848			1849–1871			1872–1894			1895–1918			1919–1944			1945–1964			1965–1989			1990–2013		
	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%
1.	János	325	19,7	János	308	19,5	János	484	19,8	János	544	18,3	István	390	16,8	István	235	15,8	István	152	10,8	Dávid	28	4,0
2.	József	180	10,9	József	174	11,0	István	269	11,0	István	455	15,3	János	377	16,3	János	168	11,3	József	79	5,6	Tamás	22	3,1
3.	Mihály	152	9,2	István	142	9,0	József	244	10,0	Ferenc	303	10,2	Ferenc	316	13,6	József	154	10,3	János	76	5,4	Patrik Péter	21	3,0
4.	György	135	8,2	Mihály	127	8,0	Pál	221	9,0	József	299	10,1	József	223	9,6	Ferenc	135	9,1	Ferenc	61	4,3	Erik Krisztián	18	2,6
5.	Antal	122	7,4	Pál	124	7,9	Mihály	205	8,4	Pál	229	7,7	Mihály	112	4,8	Tibor	104	7,0	Outó	58	4,1	Márk Máté	17	2,4
6.	István	113	6,9	György	115	7,3	György	163	6,7	Mihály	201	6,8	Pál	111	4,8	László	67	4,5	Gábor	56	4,0	Balázs István	16	2,3
7.	Márton	88	5,3	Antal	111	7,0	Antal	132	5,4	Antal	168	5,7	György	106	4,6	Imre	52	3,5	Tibor	55	3,9	Roland	15	2,1
8.	Jakab	64	3,9	Ignác	60	3,8	Ferenc	131	5,4	György	163	5,5	Károly	75	3,2	Károly	51	3,4	Attila Róbert	52	3,7	Ádám	14	2,0
9.	Pál	59	3,6	Márton	57	3,6	Márton	74	3,0	Lőrinc	57	1,9	Antal	62	2,7	Sándor	48	3,2	László	49	3,5	Krisztofer	13	1,9
10.	András	55	3,3	Jakab	48	3,0	Ignác	53	2,2	Károly	56	1,9	Imre	44	1,9	György	44	3,0	Csaba	46	3,3	Gergő Zoltán	12	1,7

11. táblázat: A leggyakrabban választott férfinévek korszakok szerinti bontásban

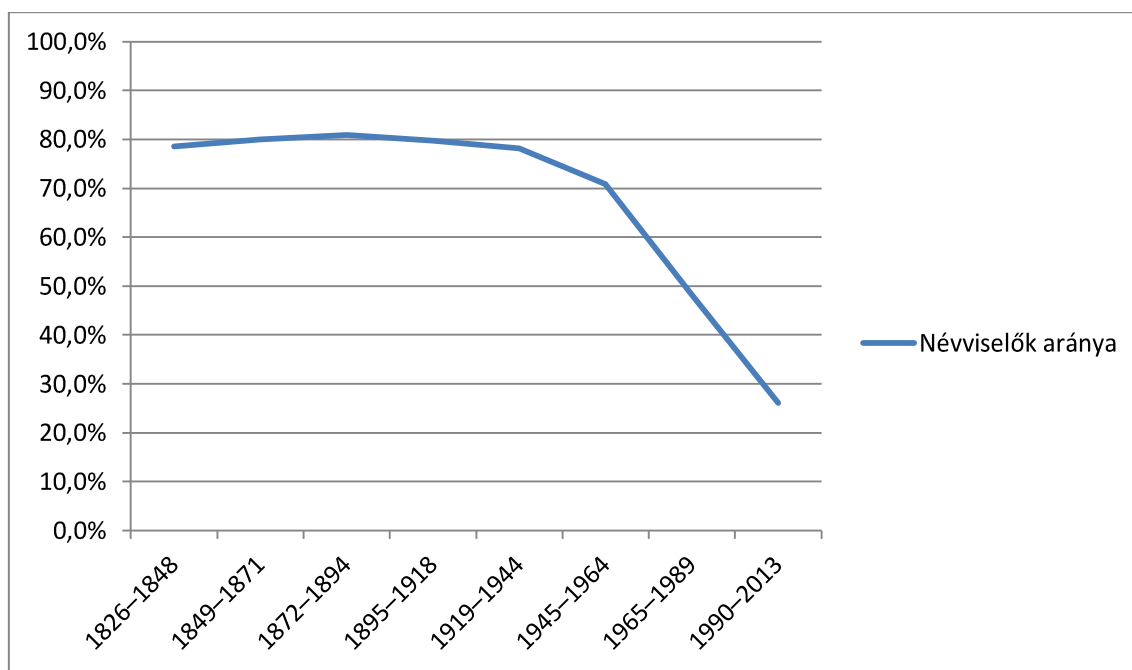
A táblázatban félkövérrel szedtem az első korszaktól állandóan jelen lévő neveket, így megfigyelhetjük a nevek megmaradását, természetesen ezzel párhuzamosan a változást is láthatjuk a névállományba újonnan bekerült nevek révén. Az első öt időszakban, körülbelül a századfordulóig minimális a változás: az *Antal*, *György*, *István*, *János*, *József*, *Márton*, *Mihály*, *Pál* keresztnévek a legnépszerűbbek. A korszakokon belül némelyest változik a nevek gyakorisági sorrendje és a névviselők aránya, de számottevő eltérés nincs. A hatodik korszaktól, a második világháború után már csökken az említett csoporthoz tartozó nevek száma, a későbbiekben pedig radikális változásnak lehetünk tanúi: az utolsó időszakban már csak az *István* keresztnévet találjuk meg a korábban oly népszerű, listavezető nevek közül.

Az utolsó, 1990–2013-as időszakban a közösségben hagyományosnak, gyakorinak tekinthető nevek teljesen háttérbe szorulnak, helyüket új, különböző jellegű keresztnévek veszik át. A 2. diagram jól szemlélteti ezt a változást. Az *István* név kivételével már az 1945–1964-es időszakban is veszítenek népszerűségből ezek a nevek, ettől az időponttól kezdve radikális csökkenést figyelhetünk meg a névviselők számának terén.

2. diagram: Az első korszak leggyakoribb férfi keresztnéveinek helyzete a vizsgált időszakokban (%)

A nevek terheltségi mutatóját tartalmazó táblázatban láthattuk, hogy az első időszakban kiemelkedően magas az elnevezésben felhasznált névegyedek száma, a 2. táblázat adatai azonban arra utalnak, hogy az első tíz leggyakoribb keresztnévet kapta a névviselők jelentős hányada.

3. diagram: A tíz leggyakoribb keresztnév névviselőinek az aránya

Az első időszakban (1826–1848) az újszülöttek közel 80,0%-a az első tíz leggyakoribb néven osztozik, tehát hiába tekinthető gazdagnak, változatosnak a névanyag, nagyon sok olyan keresztnév van, amelyet csak egy személy használ, így bizonyos nevek terheltségi mutatója kiemelkedően magas, míg másoké nagyon alacsony. A második és a harmadik periódusban hasonlóak az arányok, de a negyedik időszaktól bár lassú tempójú, de folyamatos csökkenést figyelhetünk meg. Az utolsó két időszakban számottevő a változás: 1965–1989 között közel 50,0%, 1990 és 2013 között pedig már csak 26,1% ez a számarány. Az utóbbi évtizedekben a szülők az olyan neveket részesítették előnyben, amelyek nem minősülnek gyakorinak a közösségen belül.

A névanyag folyamatos bővülését, gazdagodását számszerűsíthetjük, ha megvizsgáljuk az adott korszakban először megjelenő nevek számát. A második időszakban 13 új név figyelhető meg a névanyagban (*Albert, Eduárd, Flórián, Kálmán*

stb.), a harmadikban 20 (*Ágost, Béla, Ede, Sámuel* stb.), a negyedikben 9 (*Ákos, Endre, Zoltán* stb.), az ötödikben 10 (*Árpád, Edgar, Frigyes, Valter* stb.), a hatodikban 16 (*Adolf, Barna, Ervin, Szilárd* stb.), a hetedikben 52 (*Csanád, Egon, Helmut, Leontin* stb.), az utolsóban pedig 44 (*Armand, Devon, Gilbert, Mózes* stb.). A névállomány folyamatosan bővül, újabb – különböző típusú, de az adott közösségben egyaránt újtónak számító – keresztnévek kerülnek be az anyagba, ezáltal az differenciáltabbá, színesebbé válik. Az utolsó két időszak adatai alátámasztják az eddig mondottakat: az 1960-as évektől felgyorsul a névanyag változása, egyre több új névegyeddel gazdagodik, a hagyományos nevek elveszítik népszerűségüket, több esetben részei maradnak ugyan a névállománynak, de csak 1-2 névviselővel rendelkeznek (vö. 2. diagram).

4.2.2. A női keresztnévek

A következő táblázat a korszakok tíz leggyakoribb női keresztnévét sorolja fel, a névviselők számát is feltüntetve.

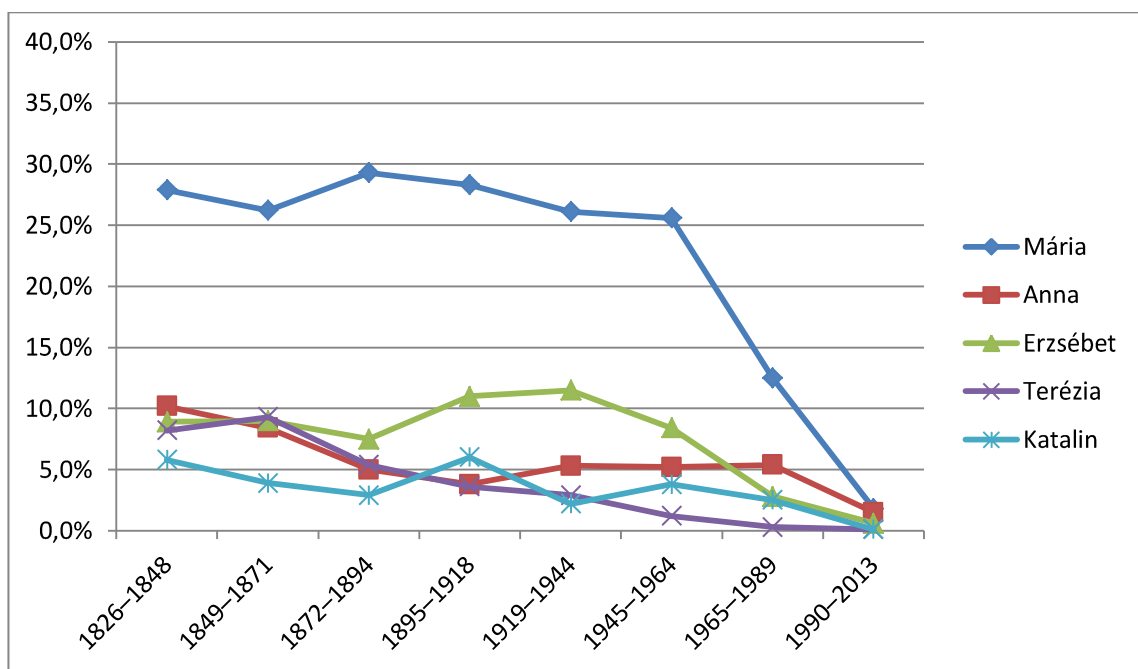
	I.			II.			III.			IV.			V.			VI.			VII.			VIII.		
	1826–1848			1849–1871			1872–1894			1895–1918			1919–1944			1945–1964			1965–1989			1990–2013		
	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%	Név	Fő	%
1.	Mária	429	27,6	Mária	415	26,1	Mária	691	28,9	Mária	775	27,7	Mária	585	25,0	Mária	356	25,1	Mária	174	12,0	Bernadett	20	3,1
2.	Anna	155	10,0	Terézia	147	9,3	Julianna	196	8,2	Erzsébet	294	10,5	Erzsébet	258	11,0	Éva	119	8,4	Anna	79	5,5	Andrea Henrietta	13	2,0
3.	Erzsébet	138	8,9	Erzsébet	143	9,0	Erzsébet	177	7,4	Julianna	211	7,5	Margit	223	9,5	Erzsébet	111	7,8	Éva	55	3,8	Vivien	12	1,9
4.	Terézia	125	8,1	Anna	133	8,4	Terézia	127	5,3	Margit	167	6,0	Ilona	200	8,5	Margit	110	7,8	Monika	48	3,3	Mária Eszter	11	1,7
5.	Katalin	89	5,7	Julianna	106	6,7	Anna	118	4,9	Ilona	157	5,6	Anna	119	5,1	Anna	72	5,1	Erzsébet	41	2,8	Anna Julia	10	1,5
6.	Magdolna	87	5,6	Magdolna	72	4,5	Franciska	108	4,5	Róza	135	4,8	Jolán	79	3,4	Ilona	64	4,5	Andrea Bernadett	38	2,6	Anita Réka	9	1,4
7.	Ágota	78	5,0	Katalin	61	3,8	Magdolna	92	3,8	Anna Terézia	99	3,5	Emma	57	2,4	Katalin	53	3,7	Rita	36	2,5	Brigitta Hanna	8	1,2
8.	Julianna	54	3,5	Ilona	58	3,7	Emilia	87	3,6	Berta	85	3	Veronika	53	2,3	Gizella	36	2,5	Erika	35	2,4	Boglárka Klaudia	7	1,1
9.	Gertrud	52	3,4	Gertrud	52	3,3	Róza	86	3,6	Franciska	80	2,9	Róza	52	2,2	Gabriella	33	2,3	Katalin	34	2,4	Anasztázia Kármén	6	0,4
10.	Ilona	47	3,0	Ágota	49	3,1	Ilona	83	3,5	Emma	76	2,7	Katalin	51	2,2	Klára	27	1,9	Ildikó	32	2,2	Anikó Kornélia	5	0,4

12. táblázat: A leggyakrabban választott női nevek a vizsgált időszakokban

Akárcsak a férfineveknél, itt is félkövérrel szedtem azokat a keresztnéveket, amelyek az első időszaktól kezdve jelen vannak. A vizsgált időszakokban a *Mária* és az *Anna* név minden alkalommal az első tíz leggyakoribb név közé tartozik. A *Mária* vezető helyét csak az utolsó időszakban veszíti el, ekkor a negyedik pozícióban található.

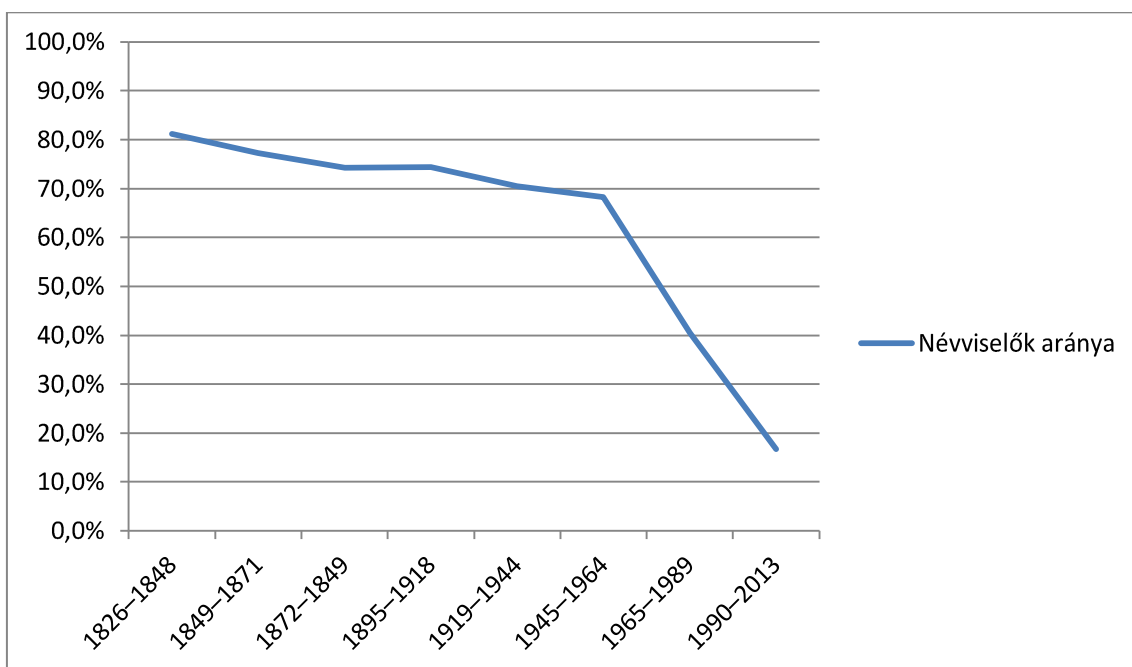
Az első időszak közkedvelt nevei a második és harmadik korszakban is népszerűnek számítanak, azonban a századfordulótól háttérbe szorulnak, a későbbiekben csak az *Anna*, az *Erzsébet* és a *Mária* név szerepel minden korszakban (kivétel az utolsó időszak, ekkor már az *Erzsébet* nem tartozik a tíz listavezető keresztnév közé).

A férfi névanyaghoz hasonlóan a nőiben is az 1990–2013-as időszaktól figyelhetjük meg a számottevő változást, ekkortól az addig gyakori, hagyományos nevek háttérbe szorulnak, helyüket az újító jellegű nevek veszik át. Ezt a jelenséget szemlélteti a 3. diagram is. Különbséget figyelhetünk meg a férfi és a női névanyag között, ha a két diagramot összehasonlítjuk. A nők körében a *Mária* név csaknem mindvégig megőrizte vezető pozícióját, ezt a *János*-ról nem mondhatjuk el. Az említett női nevek körében a *Mária* feltűnően magas népszerűségnek örvend a többi névhez képest, ilyen nagy százalékbeli különbség nincs a férfinévanyagban. Hasonlóságként említhetjük meg, hogy az utolsó két időszakban ezek a hagyományos nevek elveszítik népszerűségüket, egyre kevesebb szülő választ ilyen típusú nevet gyerekének.

4. diagram: Az első időszak leggyakoribb női neveinek helyzete a vizsgált korszakokban (%)

A névegyedek elnevezésben betöltött szerepéről árnyaltabb képet kapunk, ha megvizsgáljuk, hogy a tíz leggyakoribb pozíciót betöltő nevek hány névviselővel rendelkeznek korszakonként.

5. diagram: A tíz leggyakoribb keresztnév névviselőinek az aránya

Akárcsak a férfineveknél, itt is folyamatos csökkenést figyelhetünk meg: az első időszakban az újszülöttek kicsivel több mint 80,0%-a az említett tíz keresztnéven osztozik, az ötödik időszakig ez a számarány csak kis mértékben csökken. Eddig a pontig hasonló arányokat figyelhetünk meg a két nem névanyagában, bár az első időszak kivételével a női névanyagban alacsonyabb ez a számarány, számottevő különbség nincs. A hatodik időszaktól a női anyagban rohamosabb csökkenést figyelhetünk meg, mint a férfiban, a nőiben a hatodik korszakban 67,9%, a hetedikben 40,5%, az utolsóban már csak az újszülöttek 16,7%-a osztozik a leggyakoribb neveken. Tehát az utolsó három időszakban a szülők inkább a fiaiknak adnak a közösségben gyakorinak számító nevet, mint a lányaiknak.

Akárcsak a férfiaknál, a nőknél is hasznos megvizsgálni az egy adott időszakban először megjelenő neveket. A második időszakban 11 ilyen nevet találunk (*Adelhaid, Berta, Emma, Jolán* stb.), a harmadikban 19-et (*Adél, Hermina, Izabella, Veron* stb.), a negyedikben 11-et (*Adalberta, Etel, Lea, Olga* stb.), az ötödikben pedig 15 keresztnévet (*Angéla, Hildegard, Kornélia, Piroska* stb.). A hatodik korszaktól jelentősebb gazdagodást figyelhetünk meg, ekkor 25 új név jelenik meg (*Angelika, Edit, Melinda, Szidónia* stb.); a hetedikben még számottevőbb a változás, ekkor 111 új keresztnévvvel

számolhatunk (*Amelita, Beatrix, Bibianna, Gyöngyvér* stb.); végül az utolsó időszakban 70 új név jelenik meg (*Hannelore, Luana, Szabrina, Vanda* stb.). A második és harmadik időszakban a férfinevek körében beszélhetünk nagyobb fokú gazdagodásról, de már a negyedik időszakban – bár ekkor még nem nagy a különbség – az új női nevek száma magasabb. Ez a tendencia végig követhető a korszakok folyamán, az utolsó két időszakban igen nagy a különbség, ekkor a női névanyagba újonnan bekerült nevek száma megközelítőleg kétszerese a férfinevekének.

A vizsgált időszakok első felében a hagyományosnak tekinthető nevek elsőbbséget kapnak az elnevezések alkalmával. A nevek terheltségi mutatója magas, főleg az első tíz leggyakoribb keresztnév. Az időszakok második felében a listavezető neveknek időszakra időszakra csökken a terheltségük (SZILÁGYI 2006: 62, VINCZE 2007: 111). Ez a változás lassú ütemű, a vizsgált időszakokban megtaláljuk a névállomány közös bázisát, ami folyamatosan bővül, ezáltal teret ad a névdivat újabb hullámaként megjelenő és divatba jövő keresztnemeknek. A vizsgált időszakok második felében, kiemelkedően az utolsó két korszakban figyelhető meg a közösségben hagyományosnak számító, egyházi jellegű nevek háttérbe szorulása, az idegen eredetű nevek számának radikális növekedése. Ezt a változási tendenciát láthatjuk más országok névanyagában is (vö. pl. KOHLHEIM 1999: 239; BLOOTHOOFT 2002: 53; GERRITZEN 2006: 178–180, 2007: 129; FELECAN 2011: 408; SEGURA 2014: 119; IGNAT 2017: 178).

4.2.3. Motivációs vizsgálat az anyakönyvek alapján történeti áttekintésben

A névtani kutatások egyik legnehezebb, ugyanakkor igen izgalmas feladata a névadás szemléleti alapjának vizsgálata. Nem egyszerű felderíteni – szinkrón anyag esetében sem –, hogy egy adott elnevezés mögött milyen névadási indíték húzódik meg. A szinkrón vizsgálatok nagy előnye ebből a szempontból, hogy a kutatónak lehetősége van a névválasztóktól kérdőívek kitöltésével, valamint interjúk elkészítésével megszerezni a szükséges információkat. Ugyanakkor a személyes beszélgetésre is alaposan fel kell készülnie a kutatónak, hiszen a jól ismert: *Miért épp az adott nevet választotta gyermekének?* kérdésre már jön is a megszokott, és ilyen szempontból nem elég árnyalt: *Mert ez tetszett.* válasz. Ezekben az esetekben csak további kérdések feltevésével tárhatjuk fel a névválasztás indítékát.

Disszertációmban, a vizsgált adatok jellege alapján, két részben tárgyalom a névadás mögött meghúzódó motivációkat: első lépésben az anyakönyvekből összegyűjtött adatokon vizsgálom meg a névadási indítékokat, ezt követi egy, a szinkrón állapotra vonatkozó, kérdőíves felméréssel összegyűjtött adathalmaz elemzése.

Az egyházi anyakönyvek forrásként való használatának egyaránt vannak előnyei és hátrányai. Az állami anyakönyvvel szemben az egyháziban nemcsak a gyermek és szülei nevét jegyezték fel, hanem a keresztszülők nevei és gyakran foglalkozása is fel van tüntetve. Ezáltal a motivációs vizsgálati lehetőségek sora kibővül, hiszen a naptári névadás szokása mellett a névöröklést is vizsgálhatjuk, a szülők és a keresztszülők vonatkozásában egyaránt. A szülők és a keresztszülők foglalkozására utaló adatok lehetőséget adnak arra is, hogy különböző szociolingvisztikai vizsgálatok keretében megfigyeljük a névválasztó foglalkozása és a névválasztás folyamata közötti összefüggéseket.

Az állami anyakönyvek megbízhatóbbak, mint az egyháziak, pontosabban tartalmazzák a névanyagot. A római katolikus anyakönyvezési gyakorlat szerint csak olyan nevet kaphatott az újszülött, melynek van védőszentje. Abban az esetben, ha a szülők által választott név nem felelt meg a fenti kritériumnak, a keresztelő pap önkényesen beírt/beírhatott egy második nevet is. 1950 után a kisebb települések esetében az állami anyakönyvek már nem használhatók forrásul, hiszen ekkortól az édesanyák jellemzően a közeli városban vagy szülőotthonban szültek, ott is anyakönyvezték a gyermekeket.

Mindezek fényében munkám forrásául a római katolikus egyházi anyakönyveket használtam fel; ennek a forrástípusnak köszönhetően egész az 1800-as évek elejéig tudtam visszanyúlni, és napjainkig összegyűjteni az adott települések névanyagát. A gyűjtés során figyelembe vettem és megpróbáltam kikerülni azokat a buktatókat, amelyek a forrástípus jellege miatt megnehezíthetik a gyűjtő munkáját. Az egyházi anyakönyvekbe bekerülnek a néhány napot élt gyermekek keresztnévei is. Ezek egyrészt megnövelik az adatok számát, másrészt torzíthatják a névanyag összetételét, főleg ha tekintetbe vesszük azt a szokást, mely szerint az elhunyt gyermek nevét örökölte a vele azonos nemű következő újszülött (HAJDÚ 1971/2003: 152). Az állami és egyházi anyakönyvekből való gyűjtés során egyaránt kell figyelnünk arra, hogy a bejegyzett újszülött valóban ottani lakos legyen. Előfordulhat, hogy a gyermeket a születési helyén anyakönyveztetik, de nem ottani lakos. Az ilyen típusú adatokat ki kell hagynunk a névlistából (HAJDÚ 1971/2003: 149).

Az anyakönyvi adatok alapján, ilyen hosszú idő elteltével nem lehet teljes körű motivációs vizsgálatot folytatni, hiszen ahhoz, hogy teljes képet kapjunk a névadás mögött meghúzódó indítékok rendszeréről, kérdőívek elkészítésére és kitöltetésére van szükség. Az adatok egy részének diakrón jellege miatt ez a teljes körű vizsgálat lehetetlen, de mégsem kell egészen lemondanunk a névadási motivációk felderítéséről, hiszen van három olyan tényező, amely így is kideríthető. Pontosabban feltevéseket fogalmazhatunk meg a névválasztás motivációjával kapcsolatban, hiszen teljesen biztosak nem lehetünk például a szülő vagy keresztszülő névöröklésénél sem, néha ugyanis nem tudatos névátörökítésről van szó, hanem véletlen névegyezésről (vö. HAJDÚ 2003: 601). Az anyakönyvi adatok alapján vizsgálható motivációs tényezők: a szülő nevének, a keresztszülő nevének öröklése, illetve a születés napjára eső névnap hatása; utóbbi névadási indítékra a naptári névadás terminussal szokás hivatkozni.

4.2.3.1. Szülők nevének öröklése

A szülő nevének öröklése során maga a név, illetve a névörökítés vágya motiválja az adott név adását. Ugyanakkor ezekben az esetekben – akárcsak a keresztszülő nevének öröklésekor – figyelembe kell vennünk, hogy az így választott keresztnév tetszik a szülőknek, vagy legalább is semleges számunkra, tehát a névörökítési szándék mellett a névválasztásra esztétikai és egyéb tényezők, személyes és szubjektív élmények és emlékek is hatással vannak (vö. TÓTH 1967: 122, ÖRDÖG 1973: 61). Feltételezhetjük, akármilyen erős is a névátadás vágya, ha a szülőknek kifejezetten nem tetszik az adott keresztnév, nem fogják azt választani gyereküknek. LACZKÓ KRISZTINA Budapesten végzett kérdőíves felmérésében rákérdezett arra is, hogy miért döntöttek a névválasztás során a szülő keresztnéve mellett. Kutatása alapján megállapította, hogy a legtöbb esetben a szülők az adott nevet tartották a legszebbnek, ezért adták ezt gyereküknek, másodsorban a névátörökítés mint családi hagyomány játszott döntő szerepet, végül egyes szülők szerint úgy helyes, ha a gyermek a szülő keresztnévét viseli (LACZKÓ 1991: 18–20). Láthatjuk, a mára már hagyományosnak nevezhető névadási szokás mögött is összetett és különböző névválasztási stratégiák állnak.

A korábbi kutatások alapján a névöröklésről elmondható, hogy a középmagyar kor elejétől a 20. század első harmadáig a férfi névanyagban összességében egy erősödő

tendenciát, míg a női névanyagban jellemzően egy gyengülő tendenciát mutat (HAJDÚ 2003: 403, VÖRÖS 2011: 294–295). A 20. század utolsó évtizedeiben már a férfinevek öröklése is jelentősen visszaesik, de még ebben az időszakban is gyakoribb, mint a női keresztnéveknél (VÖRÖS 2011: 294–295). LACZKÓ KRISZTINA 1987-ben végzett kutatása szerint a férfi névanyagra jellemzőbb az apai névöröklés, mint a nőire az anyai (LACZKÓ 1991: 7). Általános tapasztalatnak tekinthetjük, hogy a fiúk gyakrabban öröklik apjuk keresztnévét, mint a lányok anyjukét (a téma gazdag szakirodalmából a teljesség igénye nélkül sorolom fel egy adott közösség vagy tájegység neveit vizsgáló munkákat: ÖRDÖG 1973: 61, GASPÁRICS 1989: 51–52, VARGA I. 1994: 90–92, SÁNDOR 1999: 231, SZOPOS 2004: 68, 97, B. GERGELY 2005: 50–51, SZILÁGYI 2006: 61–64, RAJSLI 2007: 237, VINCZE 2007: 112–113, VARGA 2008: 143. VÖRÖS 2013: 658 stb.).

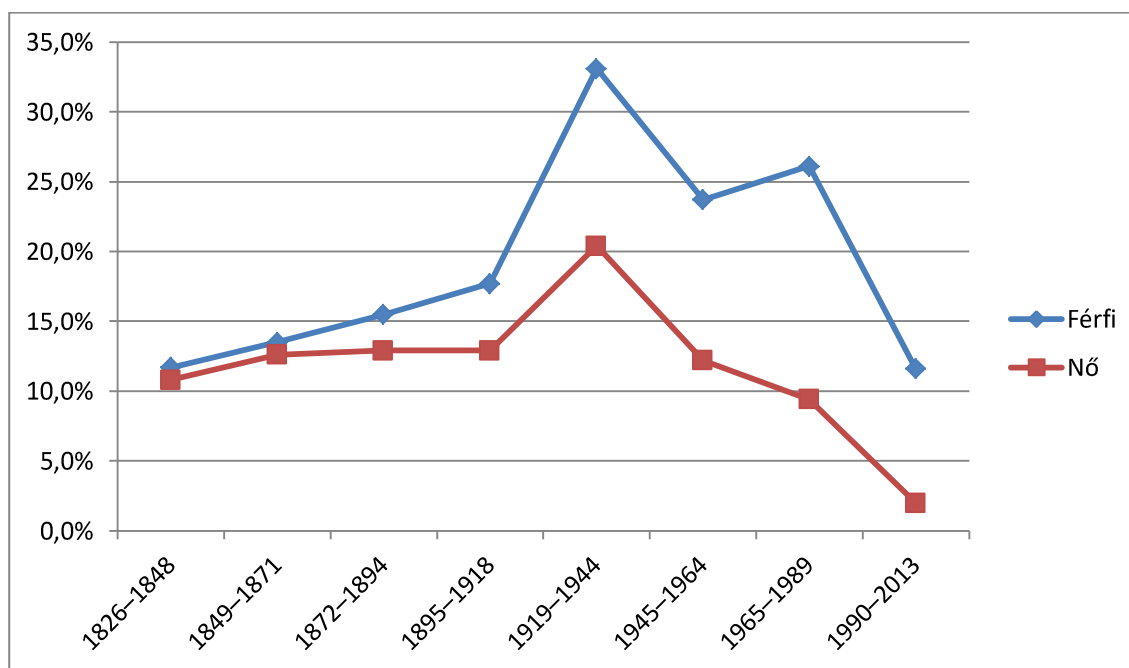
Nézzük, hogy ebből a szempontból mit mondhatunk el a vizsgált névanyagról!

	Korszak	Férfi		Nő		Összes	
		Névviselő	%	Névviselő	%	Névviselő	%
I.	1826–1848	193	11,7	167	10,8	360	11,3
II.	1849–1871	214	13,5	199	12,6	413	13,1
III.	1872–1894	380	15,5	304	12,9	684	14,2
IV.	1895–1918	527	17,7	350	12,9	877	15,4
V.	1919–1944	610	33,1	367	20,4	977	26,8
VI.	1945–1964	466	23,7	221	12,2	687	18,2
VII.	1965–1989	369	26,1	132	9,4	501	17,8
VIII.	1990–2013	81	11,6	13	2,0	94	7,0

13. táblázat: A szülők nevének öröklése korszakonként

Az utolsó három időszak kivételével a szülők névöröklésének folyamatos emelkedését figyelhetjük meg, ez a névválasztási szokás az V. időszakban éri el csúcspontját. Tehát a 19. század második és a 20. század elején kisebb jelentősége volt a névöröklésnek, mint a 20. század közepén; a század második harmadára azonban a csökkenő tendencia jellemző, az ezredforduló környékén pedig az eddigi legkisebb öröklési arányt figyelhetjük meg, ami összefüggésben áll a névválasztási szokások megváltozásával, a hagyományos névadási gyakorlat háttérbe szorulásával. Ugyanezt a

változási tendenciát mutatták ki más területeken is a kutatók: a 20. század közepén a leggyakoribb a szülők nevének öröklése, napjaink felé haladva pedig egyre csökken ennek a névválasztási szokásnak a népszerűsége (vö. pl. GASPÁRICS 1989: 51–58, BAMBEK 2004: 161–162, B. GERGELY 2005: 50, SPĂRIOSU 2011: 99, VÖRÖS 2013: 659). Tovább árnyalhatjuk a képet, ha a névátörökítési szokásokat nemek szerinti bontásban is megvizsgáljuk.

6. diagram: A szülők névátörökítése nemek szerinti bontásban

A már említett, ismert tendencia érvényesülését, mely szerint a fiúk gyakrabban öröklik apjuk nevét, mint a lányok anyjukét, a táblázatban feltüntetett adatok alapján is láthattuk. A fenti diagram azonban még jobban kiemeli a nemek névanyagában nyomon követhető különbségeket. Már az első időszaktól kezdve a férfi névanyagban gyakoribb ez a névadási motiváció, de ekkor még kisebb mértékű a nemek közötti eltérés (vö. SZILÁGYI-KÓSA 2011: 100–136, COSMA 2017: 82–91). A VI. korszaktól azonban egyre nagyobb aránybeli különbségek figyelhetők meg, ekkor szinte kétszer annyi fiú kapta apja után nevét, mint lány az anyja után. VARGA JÓZSEFNÉ emeli ki, hogy a szülői névöröklésben bekövetkezett változás a hagyományos névadási stratégiák háttérbe szorulására, a hagyomány megbomlására utal (VARGA 2008: 143). Ugyanezt láthatjuk a vizsgált névállományban is, hiszen a szülők névátörökítése az utolsó két időszakban

mutat csökkenő tendenciát, mikor a hagyományos keresztnévek helyét az újító jellegű, köztük főleg a nemzetközi nevek veszik át. Az évtizedeken keresztül működő névválasztási gyakorlat helyet új stratégiák jelennek meg. A szülői névöröklés terén már a második világháborútól megfigyelhető, később még nagyobb méreteket öltő nembeli különbség is a fent említett változással állhat összefüggésben. A dolgozat már több pontján kiemelt nembeli eltérés, mely szerint a női névanyag kevésbé hagyománykövető, mint a férfi, ezen a ponton is bizonyosságot nyer: napjaink felé haladva az anyák egyre ritkábban, az utolsó időszakban csupán 13 esetben, adják saját keresztnévüket lányuknak, inkább a nem kötött névválasztási stratégiák lehetőségével élnek.

4.2.3.2. Keresztszülők nevének öröklése

A szakirodalmi kutatások alapján elmondható, hogy a keresztszülők nevének öröklése ritkább, mint a szülő vagy nagyszülő nevének továbbvitele (HAJDÚ 2003: 607, VÖRÖS 2011: 298). A lányok körében magasabb a keresztanya nevét öröklők aránya, mint a fiúknál, tehát itt a szülői névöröklésnél tapasztalt szokásokkal ellentétes irányú eltérést figyelhetünk meg (vö. pl. ÖRDÖG 1973: 61, VARGA I. 1994: 92, HAJDÚ 2003: 607–608, SZILÁGYI 2006: 61–62).

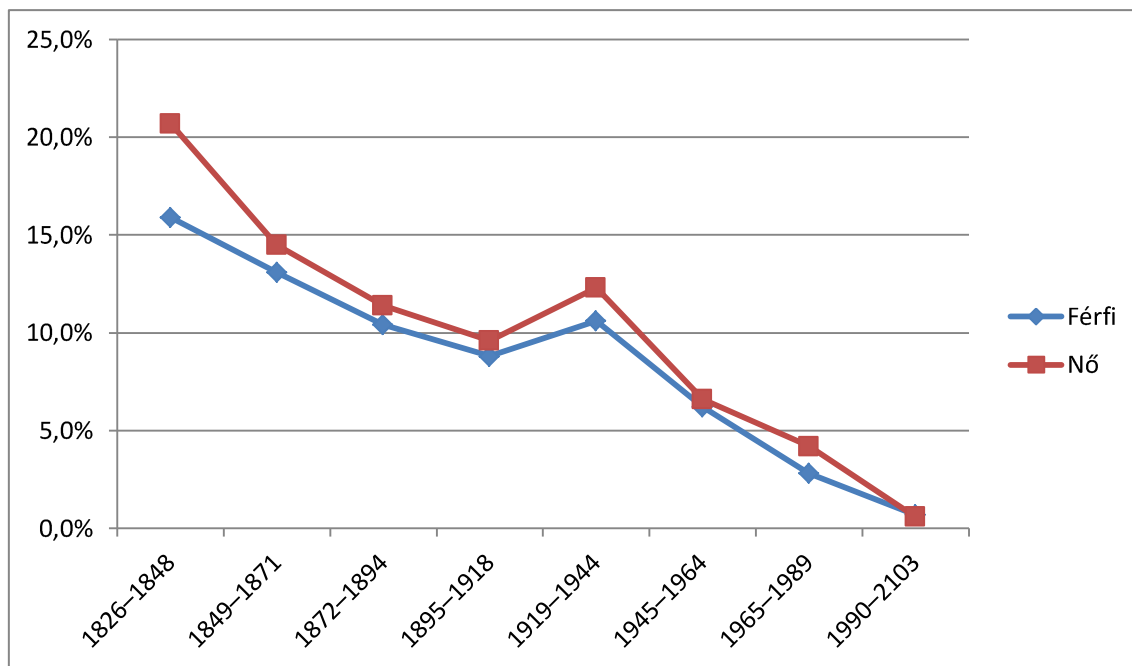
A következő táblázat a keresztszülők névörökítési szokásának változását mutatja be.

	Korszak	Férfi		Nő		Összes	
		Névviselő	%	Névviselő	%	Névviselő	%
I.	1826–1848	263	15,9	318	20,7	581	18,2
II.	1849–1871	207	13,1	229	14,5	436	13,8
III.	1872–1894	254	10,4	268	11,4	522	10,9
IV.	1895–1918	261	8,8	262	9,6	523	9,2
V.	1919–1944	196	10,6	223	12,3	419	11,5
VI.	1945–1964	121	6,2	119	6,6	240	6,4
VII.	1965–1989	39	2,8	59	4,2	98	3,5
VIII.	1990–2103	5	0,7	4	0,6	9	0,7

14. táblázat: A keresztszülők nevének öröklése korszakonként

A keresztszülői névöröklések száma korszakról korszakra csökken (csupán az V. időszakban láthatunk egy kisebb fokú emelkedést), az utolsó időszakban már csak elvétve élnek ezzel a névadási lehetőséggel a szülők. Más kutatópontokon is ezt a csökkenő tendenciát figyelték meg a kutatók (vö. pl. ÖRDÖG 1973: 61, HAJDÚ 2003: 608, SZILÁGYI 2006: 61–64).

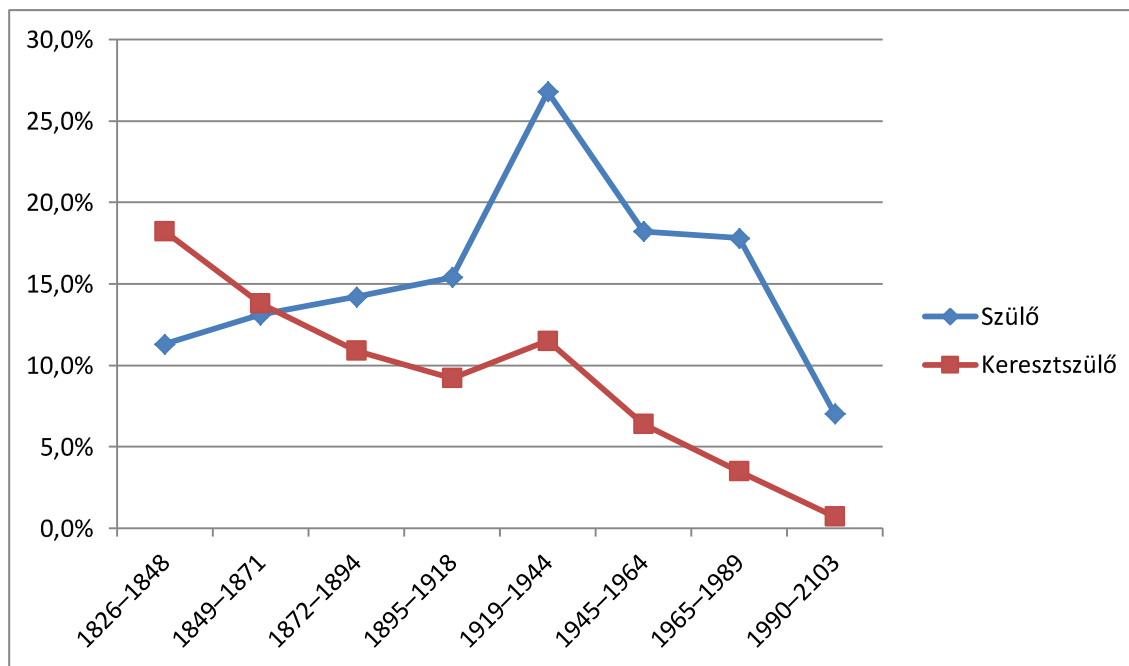
Akárcsak a szülők nevének örökítésénél, a keresztszülők esetében is nembeli különbséget figyelhetünk meg. A 7. diagram ezt szemlélteti.

7. diagram: A keresztszülők nevének örökítése nemek szerint

Mindegyik időszakban a lányok gyakrabban kapják a keresztszülő nevét, mint a fiúk; ezek az eltérések azonban nem nagyok, csupán az első időszakban láthatunk egy közel 5%-os különbséget a nők javára. Mindkét nemnél változásokat figyelhetünk meg: mikor a női névanyagban erősebb ez a motivációs hatóerő, akkor a férfira is nagyobb hatással van. Az első időszaktól tapasztalható folyamatos, nagyobb fokú csökkenés a 20. század elején mérséklődik, s a század első felében minimalizálódik. Nagyfokú változást ismét az utolsó két időszakban látunk: ekkor radikális csökkenést figyelhetünk meg mindkét nem esetében.

Végül összehasonlítottam a szülők és keresztszülők nevének örökítését a vizsgált időszakokban.

8. diagram: A szülők és keresztszülők nevének öröklése

A 19. század első felében az elnevezettek gyakrabban örökölték nevüket a keresztszülöktől, mint a szülöktől, a későbbiekben azonban a szülöktől való névöröklés bizonyult jellemzőbb névválasztási szokásnak. A névhagyományozódás a szülők esetében az V. korszakban a legmagasabb, a keresztszülőknél is a folyamatosan csökkenő tendencia itt megtörik. Ebben a korszakban tehát ismét felerősödik e két hagyományosnak tekinthető névválasztási szokás. Mindez összefüggésben állhat a névadó közösséget érintő politikai változásokkal, az első hatalomváltás után a közösséget a román politikai keretek között újabb hatások érték, köztük a kisebbségi létbe kerülés mellett fontos tényező a román állam által propagált német mozgalom. Ezáltal a nyelvcsere útján már elindult sváb/német közösség bátorítást kapott sváb/német nyelvének használatára, hagyományainak megerősítésére. A keresztszülők nevének öröklése a német közösségekben egy hagyományosnak tekinthető névadási motiváció, így érthető, hogy épp ebben az időszakban válik ismét népszerűbbé.

A diagramon látható két görbe közötti távolság nő, ami arra utal, hogy míg a szülők nevének átöröklése megmaradt mint hagyomány, sőt erősödött, addig a keresztszülők nevének átadása egyre inkább háttérbe szorult. Bár az utolsó két időszakban mind a két névválasztási motiváció hatása csökkent, a bemutatott tendencia

tovább folytatódik: a szülői névöröklések száma magasabb maradt, mint a keresztszülői neveké.

Mint már a települések bemutatáskor említettem, a keresztelés egy máig élő gyakorlat a közösségekben; erős szokásrendje van, még azok a szülők is megkeresztelik gyermeküket, akik egyébként nem tartják magukat vallásosnak, és nem járnak templomba. Jellemzően a családból választják a keresztszülőket, általában valamelyik szülő testvére és az ő házastársa; a szülők arra is figyelnek, hogy a keresztszülők házasságok legyenek. A keresztszülői névöröklés csökkenése tehát nem a keresztelési szokások átalakulásával áll összefüggésben, a változása a nevek világában, a névadás gyakorlatában figyelhető meg.

4.2.3.3. Naptári névadás

A harmadik névadási indíték, amelyet az anyakönyvi bejegyzések alapján meg lehet vizsgálni, a névnap közelsége miatti névválasztás, amely szerint a gyerek a születése vagy keresztelése napjának vagy ahhoz közel eső napnak naptári nevét kapja meg a keresztésben. Általában a szülők egész a közelmúltig törekedtek arra, hogy gyermekeik születésük után minél hamarabb részesüljenek a keresztelés szentségében; jellemzően 2-3 nap telt el a megszületés és a keresztelés között. Napjainkban a szülők már később kereszteltetik meg gyerekeiket, helyi szokás szerint hat hetes korukban.

HAJDÚ sokat idézett munkájában olvashatjuk, hogy a középmagyar kor folyamán a névadási motivációk terén lényeges változások történtek. A korszak elején a felmenőktől való névöröklés nem játszott fontos szerepet a névválasztásban – azt már láttuk, hogy a későbbiekben ezen a téren hogyan alakul a divat –, de a névnapok hatása már ekkor erőteljesen kimutatható. HAJDÚ vizsgálatai szerint a naptári névadás szokása a 20. század második felétől kevésbé népszerű (HAJDÚ 2003: 405).

A naptári névadás gyakorlatát több kutató jellemzően a katolikus vallás egyik archaikus hagyományának tekinti, melynek elterjedésében a keresztelő papnak is nagy szerepet tulajdonítanak (vö. pl. ZLINSZKY 1927: 101, BÁLINT 1958: 88). A későbbiekben azonban e névválasztási szokás felekezeti kötöttsége háttérbe szorult, és a vallási indíték helyét az egyediségre való törekvés vette át. ÖRDÖG FERENC és HAJDÚ MIHÁLY egyaránt arra a következtetésre jutott, hogy mind a katolikus, mind a református vidékeken hasonló arányban lehet kimutatni a naptári névadás gyakorlatát, így már nem felekezeti

sajátosságként tarthatjuk számon e névadási motivációt, hanem inkább divatjelenségként (HAJDÚ 1970: 587, ÖRDÖG 1973: 64). HAJDÚ szerint a naptári névadás időbeli elterjedésének csúcspontja Magyarországon a 19. század első fele volt (HAJDÚ 1970: 587).

A névválasztás újabb nembeli különbségére láthatunk példát, hiszen több kutató is hangsúlyozza, hogy a fiúk nagyobb arányban kapták a születésnapjuk naptári nevét, mint a lányok (vö. pl. ÖRDÖG 1973: 65, VARGA I. 1994: 92, HAJDÚ 2003: 610, VINCZE 2007: 112–113).

A Nagykároly környéki névanyagban a naptári névadás szokásának vizsgálatához négy, különböző korokban kiadott római katolikus naptár névadatait használtam fel. A legkorábbi az 1864-es, majd ezt követi az 1892-es, valamint az 1943-as ezeket a Szent István Társulat adta ki az utolsó pedig a 2005-ös, amelyik az erdélyi Mária Rádió gondozásában jelent meg. A vizsgált anyagot a már bemutatott nyolc korszakhoz időben közel eső naptár anyaga alapján elemeztem, és mutattam ki az adott névnap indukáló hatását. Az adott korhoz közel eső naptár használatát a naptárakban szereplő keresztnévek folyamatos bővülése tette szükségessé (vö. VÖRÖS 2010: 53), illetve a katolikus naptárakban idővel számottevően a 20. század derekán bizonyos mértékben változott az ünnepek sorrendje, naptári helye is.

Első lépésként korszakok és nemek szerint mutatom be a naptári névadás szokásának alakulását. Minden egyes név esetében egy hét napos sugarú kört „húztam”, s ha ebben a körben van olyan névnap az adott naptárban, amely megegyezik az újszülött keresztnévvel, akkor a naptári névadás esetei közé soroltam a névválasztást. Ez alapján készítettem el a következő táblázatot.

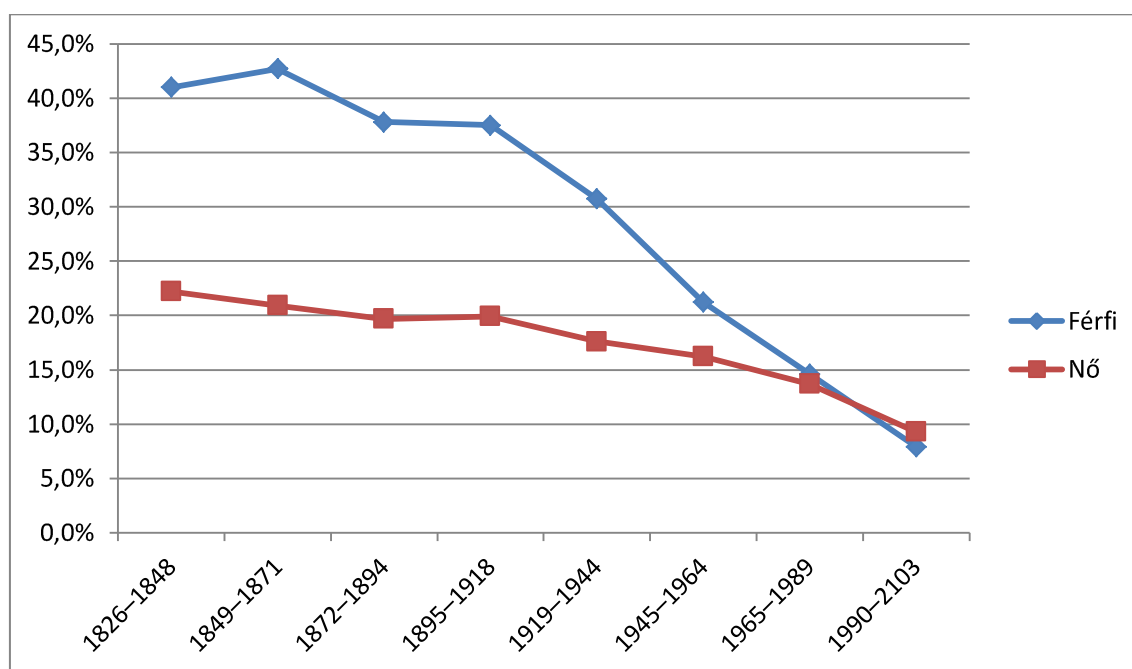
	Korszak	Férfi		Nő		Összes	
		Névviselő	%	Névviselő	%	Névviselő	%
I.	1826–1848	676	41,0	342	22,2	1018	31,9
II.	1849–1871	674	42,7	330	20,9	1004	31,7
III.	1872–1894	925	37,8	464	19,7	1389	28,9
IV.	1895–1918	1114	37,5	543	19,9	1657	29,1
V.	1919–1944	713	30,7	394	17,6	1107	24,3
VI.	1945–1964	316	21,2	224	16,2	540	19,2
VII.	1965–1989	206	14,6	193	13,7	399	14,1
VIII.	1990–2103	55	7,9	60	9,3	115	8,6

15. táblázat: A naptári névadás alakulása korszakonként (7 napos sugarú kör alapján)

Hangsúlyoznunk kell, hogy teljes bizonyossággal nem állapíthatjuk meg, hogy a névválasztás mögött valóban a születésnap és a névnap közelsége húzódott meg okként, csak feltételezhetjük, hogy a névnap befolyásolta a szülők választását.

A vizsgált közösségekben a naptári névadás szokása a korszakok első felében népszerű, legmagasabb arányban az első időszakban figyelhető meg, minimális csökkenés mutatható ki a másodikban. Összességében megállapítható, hogy a 19. század első felében a legerősebb a naptári névadás szokása, megegyezően HAJDÚ vizsgálataival (vö. HAJDÚ 1970: 587). E névválasztási szokás folyamatos csökkenő tendenciát mutat, bár a századforduló környékén (a IV. időszakban) a csökkenés megtorpanását láthatjuk. A 20. századi névanyagban is a névválasztási hagyomány háttérbe szorulását követhetjük nyomon; kiemelve, hogy ebben az időszakban gyorsabb tempójú csökkenést figyelhetünk meg, illetve nagyobb aránybeli különbségek vannak a korszakok között (vö. J. SOLTÉSZ 1964: 291, GRÉTSY 1969: 444). A naptári névadás hatásának vizsgálati eredményei az eddig bemutatott tendenciák, különböző mértékű változások szerves folytatásként értelmezhetők: míg a vizsgált időszakok első felében a hagyományokhoz való ragaszkodás, a kötött névválasztás volt a jellemző, addig a második felében a névátörökítés, a naptári névadás, a közösségben hagyományosnak minősíthető keresztnévek háttérbe szorultak.

A naptári névadás esetében is nembeli különbséget tapasztalunk. A következő diagram a két nemhez tartozó névviselők arányszámának változását szemlélteti.

9. diagram: A naptári névadás változása nemek szerint

Az újszülöttek közül a fiúk gyakrabban kapták a születésükhöz közel eső névnap alapján keresztnévüket, mint a lányok; ezt az általánosnak tekinthető megállapítást olvashatjuk más kutatópontok eredményeinél is (vö. pl. ÖRDÖG 1973: 65, VARGA I. 1994: 92, HAJDÚ 2003: 610, VINCZE 2007: 112–113). Ezt az általános tapasztalatot tovább lehet árnyalni a Nagykároly környéki névállomány esetében. Elsőként kiemelendő az utolsó időszakban (1989–2013) bekövetkezett változás: ekkor több lány kapta a születésnapjához közel eső keresztnévet, mint fiú. A közel 200 év alatt ez az egyetlen időszak, amelyben a női névanyagban magasabb a számarány. Már a táblázat alapján is láthatóvá válik, de a diagramon még jobban nyomon követhető a két görbe közötti távolság csökkenése. A vizsgált időszakok első felében a naptári névadás vonatkozásában a nemek közötti számaránybeli különbség jelentősebb, mint a későbbiekben; ekkor közel kétszer annyi fiú kapta a születése napjához közel eső keresztnévet, mint lány. A századforduló után (az V. időszaktól, 1919–1944) csökken a számarányok közötti különbség, napjaink felé haladva pedig egyre kisebb. Érdemes kiemelni a két nem tekintetében a csökkenő tendencia közötti különbséget is: a férfi névanyagban egy gyors ütemű csökkenést figyelhetünk meg, főleg az V. időszaktól; ezzel szemben a nőire a lassú ütemű, folyamatos csökkenés jellemző.

A naptári névadás hagyományának kimutatására a kutatók más-más módszereket dolgoztak ki. Jellemzően nemcsak azokat az eseteket sorolták a naptári névadás körébe, melyeknél a születési nap és a névnap pontosan egybeesett, hanem különböző hosszúságú periódusokkal dolgoztak, például egy hónap, pár hét. Véleményem szerint érdemes ebből a szempontból tovább árnyalni a képet. A következő táblázat tehát azoknak a névvisezőknek a számát és arányát sorolja fel, akik azt a nevet kapták a keresztségben, amelynek a névnapján születtek. Bár még ebben az esetben sem lehetünk teljesen biztosak abban, hogy valóban a naptári név indukálta a névválasztást, így azonban nagyobb esély van rá.

	Korszak	Férfi		Nő		Összes	
		Névvisező	%	Névvisező	%	Névvisező	%
I.	1826–1848	145	8,8	66	4,3	211	6,6
II.	1849–1871	98	6,2	56	3,5	154	4,9
III.	1872–1894	128	5,2	60	2,5	188	3,9
IV.	1895–1918	151	5,1	64	2,3	215	3,8
V.	1919–1944	99	4,3	55	2,5	118	3,4
VI.	1945–1964	45	3,0	22	1,6	67	2,3
VII.	1965–1989	21	1,5	16	1,1	37	1,3
VIII.	1990–2013	9	1,3	5	0,8	14	1,0

7. táblázat: A névnap és a születésnap egybeesésének aránya korszakonként

Bár a születésnap és a névnap teljes egybeesését alapul vevő megközelítés eredményeként jóval alacsonyabb a naptári névadáshoz sorolható elnevezések aránya, így is szép számmal találunk példát a jelenségre. Mindkét módszertani megközelítéssel kapott eredmény ugyanazt a tendenciát mutatja be: a vizsgált időszakok első felében a naptári névadás szokásának erősebb hatása volt a névválasztásra, mint a későbbiekben; illetve a férfi névanyagra minden időszakban jobban hatott e névválasztási stratégia, mint a nőire.

Több kutató is kiemeli, hogy a naptári névadási szokás jelenlétére a leggyakrabban a nem túl gyakori, inkább ritkának minősíthető nevek jelenléte hívja fel a figyelmet (vö. SZABÓ 1954: 14–15, ÖRDÖG 1973: 65, POSGAY 1973: 100). ÖRDÖG

hangsúlyozza, hogy a nagyon gyakori keresztnévek kevésbé meggyőző példái a naptári névadásnak, mint a ritkák, az adott közösségben egészen szokatlanok. Az anyagában azonban elsősorban az egyébként is divatos nevek körében tudja kimutatni a szent napja és az újszülött születésnapja közötti összefüggést (ÖRDÖG 1973: 66). A Nagykároly környéki névanyagban az első időszakban elég magas a ritka, a közösségben szokatlan nevek száma a naptári névadás útján választott keresztnévek között. E keresztnévek közös sajátossága, hogy az első időszakban, de néha az egész névanyagban is, csak egy névviselővel rendelkeznek; pl. *Donát, Hippolit, Kilián, Medárd, Szilveszter, Vencel*, valamint *Hedvig, Pelágia, Petronilla, Romána*. Az első időszakban a férfiak körében magasabb az ilyen típusú keresztnévek aránya. A felsorolt keresztnévek nagy része a mezőfényi névanyagból származik, és feltűnő, hogy a másik három gyűjtőponton csupán elvétve találunk ilyen szokatlan, idegen hangzású keresztnévet az első időszakban. Már a korábbiakban említettem, de itt érdemes ismét megismételni a mezőfényi plébános, Klimek Márton szerepét a névválasztásban. Ő 1823 és 1836 között szolgált a mezőfényi plébánián, és az adatok szerint aktívan vett részt a gyerekek elnevezésében; talán a naptári névadással próbálta meg változatosabbá tenni a használatban lévő, nem túl gazdagnak minősíthető névállományt. Kísérlete nem járt hosszantartó sikerrel, a hagyományos névadási szokásokon tartósan nem változtatott, e keresztnévek nem lettek szerves részei az itteni névanyagnak, általában a viselőikkel együtt kihaltak. A keresztelő pap ilyen irányú tevékenységét más kutatók is kimutatták (vö. pl. SZABÓ 1954: 15, MIKESY 1969: 302, KISS 1970: 22, ÖRDÖG 1973: 66; B. GERGELY 2005: 51, VARGA 2008: 136).

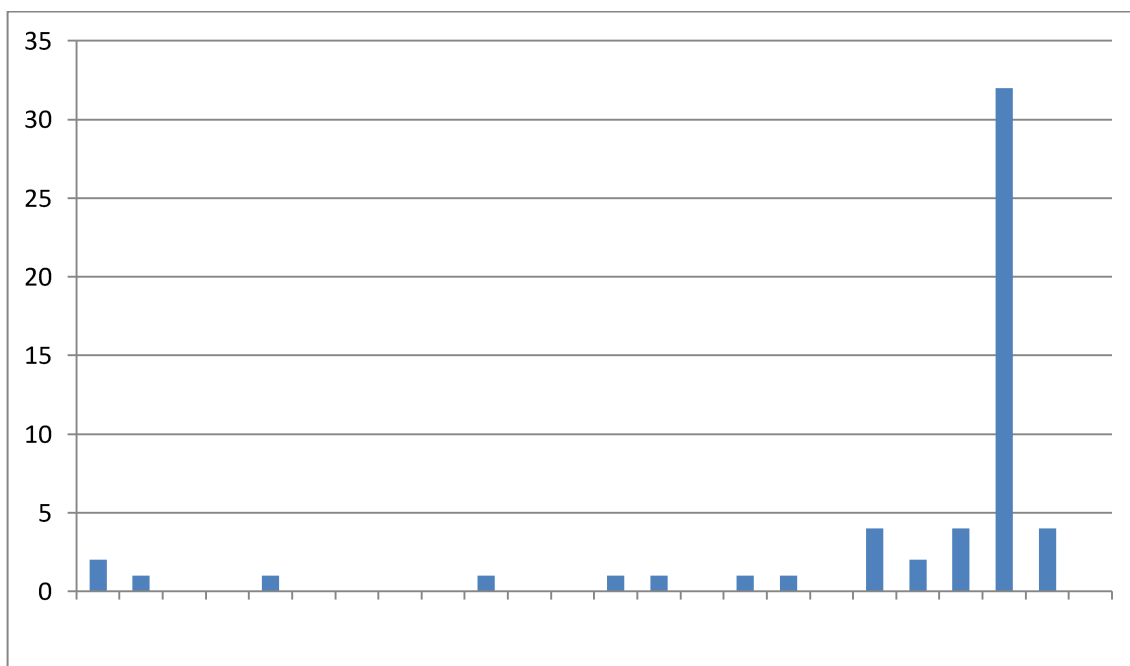
A továbbiakban a naptári névadás keretén belül egyes névegyedek egyenkénti vizsgálatát végzem el. Ebben az esetben nem vonom be az egész névanyagot a számításokba, csak az első időszak (1826–1848) adataival dolgozom. Választásom azért esett erre az időszakra, mert ebben a legmagasabb a naptári névadás hatásával magyarázható elnevezések számaránya. A vizsgálat során minden hónapot két részre osztottam, a hónap 14-ik napján húztam meg a határvonalat, így nemcsak azt tudjuk megnézni, hogy melyik hónapban gyakoribb az adott keresztnév választása, hanem azt is, hogy a hónap első vagy második felében emelkedik meg az elnevezések száma.

Már láthattuk, hogy a férfi névanyagra nagyobb hatással van a naptári névadás szokása, mint a nőire, de nemcsak mennyiségi, hanem más jellegű különbségeket is megfigyelhetünk. A magas terheltségű férfi keresztnévek körében jellemzően a névviselők 20-25%-a születésnapjához közel eső névnap alapján kapta nevét, ezt

láthatjuk a *József, Mihály, György, Antal* keresztnemeknél. A nevek terheltségének csökkenésével párhuzamosan nő a naptári névadás hatása. A közepes terheltségű nevek esetében ez az arány 45-55% között mozog, pl. az *Ádám, András, Ferenc, Mátyás, Sebestyén* keresztnemeknél. A kevés, mindössze 3-4 névviselővel rendelkező neveknek pedig még magasabb ez az arányszám; a *Balázs* 80%-a, a *Márk* 75%-a, az *Orbán* 66%-a, a *Bálint, Gábor, Péter* 100%-a kapta a névnapja hónapjában a keresztnévét. A női névállományban ilyen jellegű összefüggést nem lehet kimutatni.

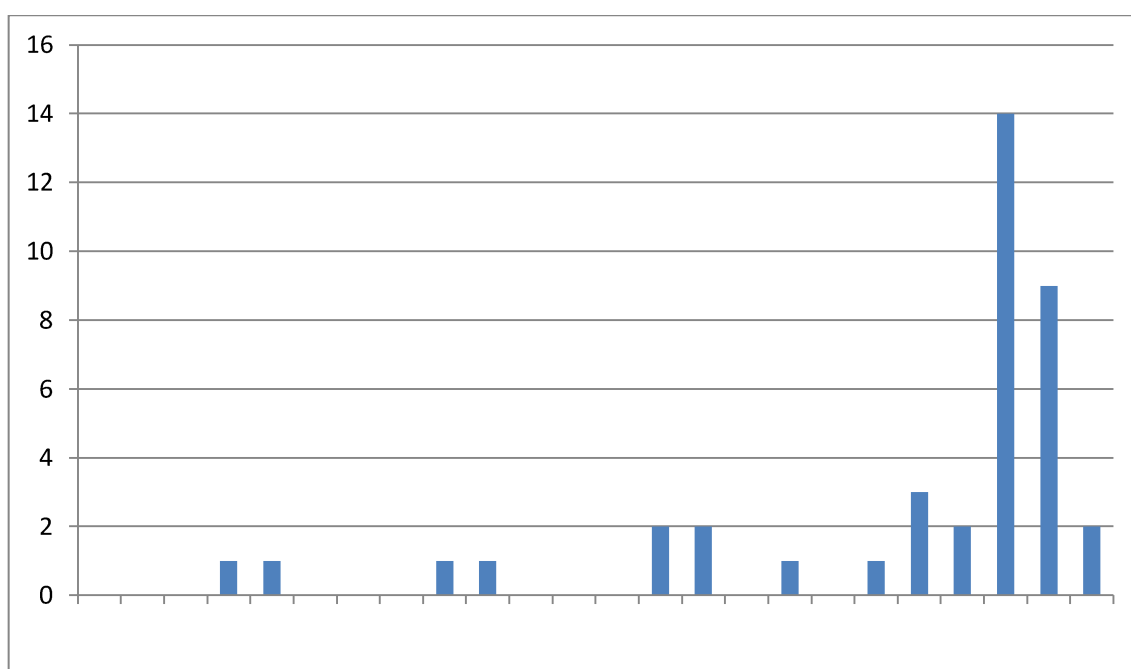
A naptári névadás szokásának működését olyan keresztnemek bemutatásával kezdem, melyeknek csak egy névnapjuk volt az adott korszakban a római katolikus naptárakban. Ezek a nevek egyébként az adott időszakban gyakori és közepesen gyakori keresztnemek.

A diagramokon minden hónap első és második felét tüntettem fel, eszerint 1.1. január első felére vonatkozik, az 1.2 pedig a hónap második felére, és így tovább egész decemberig. A vizsgálat során HAJDÚ MIHÁLY kutatásának módszertanát vettem alapul (HAJDÚ 2003: 611–619).

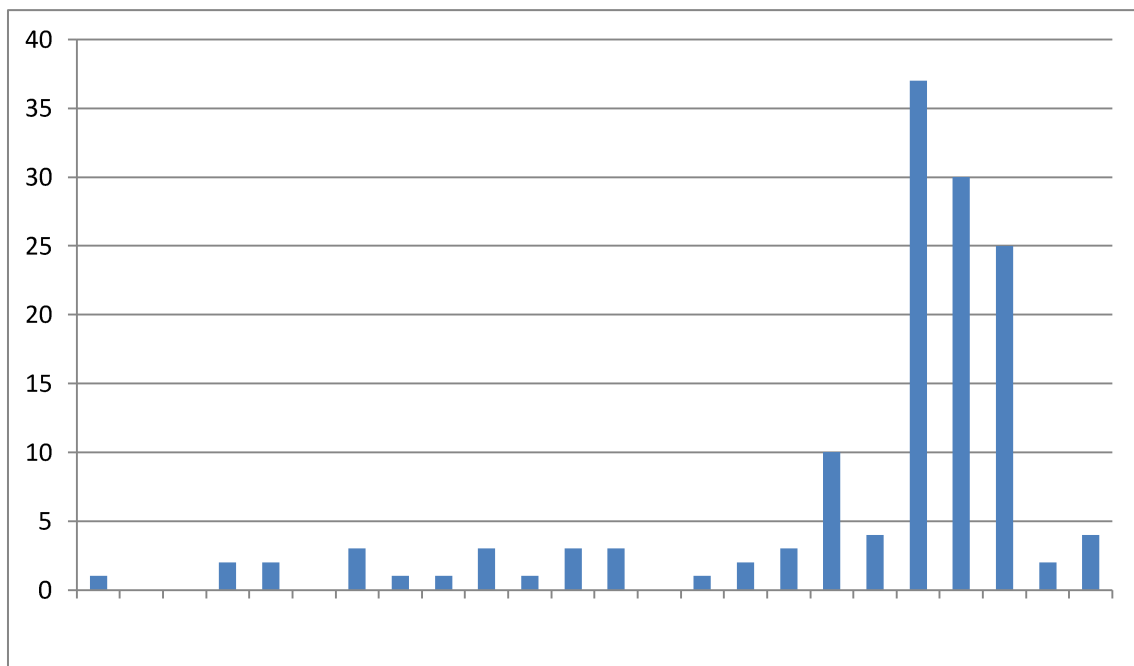
9. diagram: Az *András* név félhavonkénti gyakorisága az első időszakban
(névviselők száma)

Az *András* és *Borbála* keresztnemeknél megfigyelhetjük, hogy a közelgő névnap és ünnep milyen hatással van a névválasztásra. Az egyébként közepesen gyakorinak minősíthető nevek száma jelentősen megnő a névnap közelsége miatt; az *András* keresztnemet novemberig havonta csak 1-2 két szülő választja gyermekének, november második felében (András-nap november 30) azonban már 32 névviselője van. Az első korszakban *András* névre keresztelt fiúk 58,2%-a november második felében született. Ugyancsak ezt látjuk a *Borbála*-nál is, melynek névnapja december 4-én van. A nevet viselő személyek száma november második és december első felében a legmagasabb, az elnevezettek 57,5%-a ekkor született.

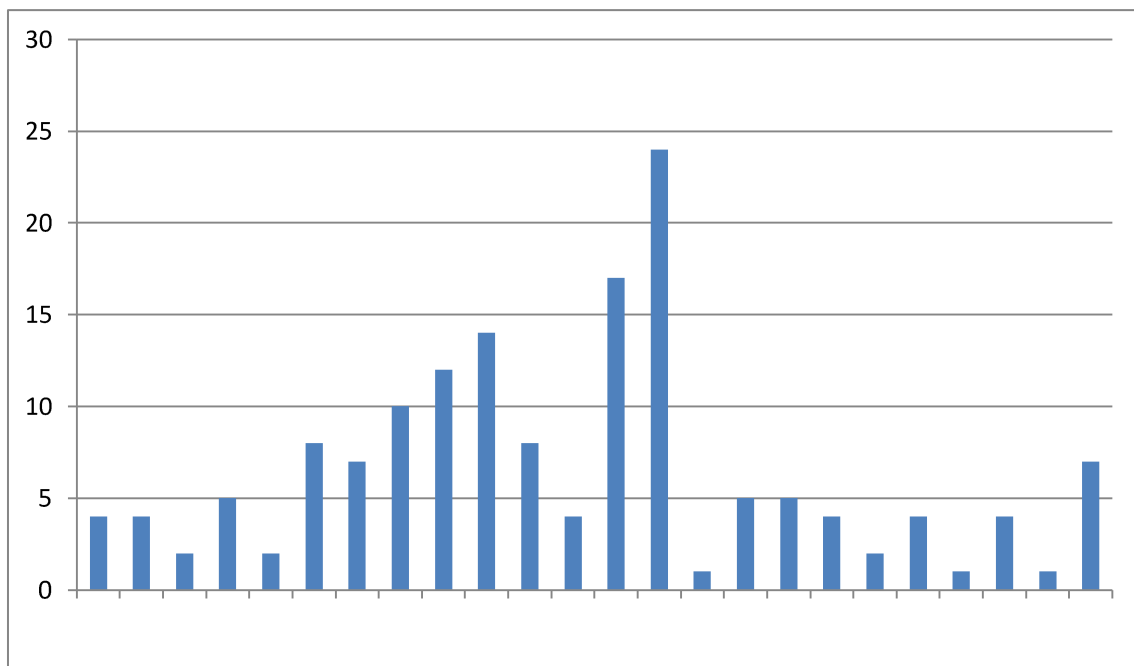
10. diagram: A *Borbála* név félhavonkénti gyakorisága az első időszakban (névviselők száma)

Jellemző, hogy az adott névnap előtt több gyerek kapta a keresztnemet, mint a névnap után; a következő két diagram is jól szemlélteti ezt.

11. diagram: Az *Erzsébet* név félhavonkénti gyakorisága az első időszakban (névviselők száma)

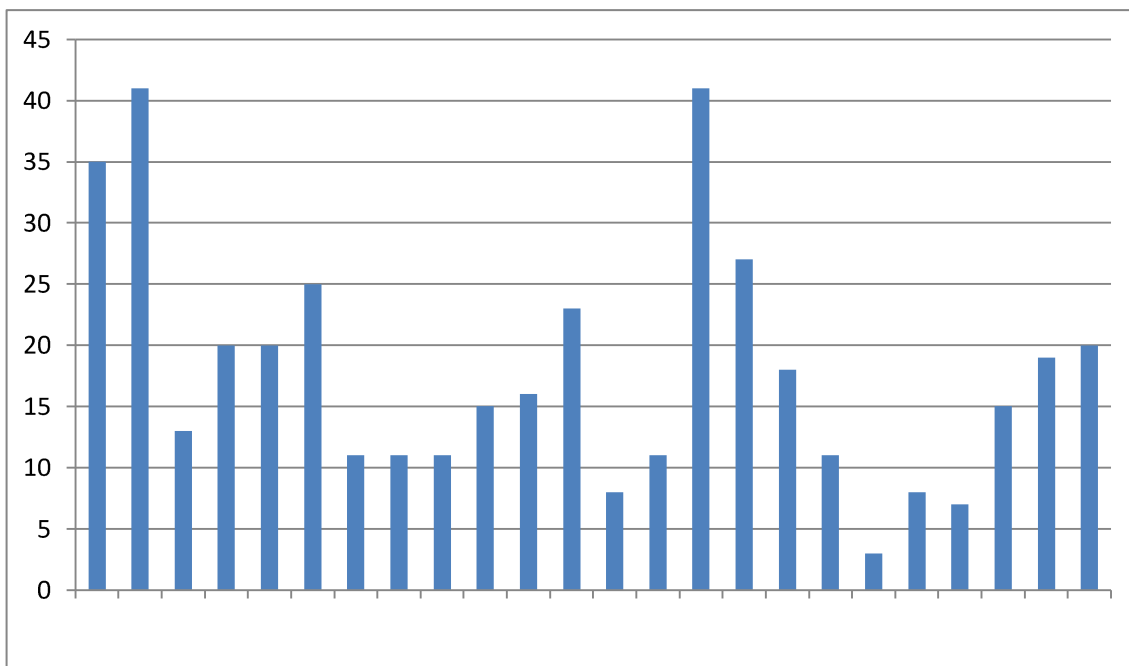
Az *Erzsébet* és az *Anna* nevek félhavonkénti gyakoriságát végigkövetve is azt látjuk, hogy az adott névnap előtt több szülő választja ezeket a keresztnéveket gyermekének, mint utána. Az *Erzsébet* névnek több névnapja van, a korabeli naptárak kettőt tartanak nyilván: július 8, illetve november 19. BÁLINT SÁNDOR *Ünnepi Kalendáriumában* a novemberi névnapot említi és részletesen bemutatja a védőszent életét, a magyar irodalomban és ikonográfiában megjelenő hozzá kapcsolódó motívumokat (BÁLINT 1977/1998: 528–538). A vizsgált közösség névválasztási szokásaira a november 19-ei névnap, illetve e védőszent volt nagyobb hatással; az azonban feltűnő, hogy az *Erzsébet*-ek száma október második felében a legnagyobb, és ehhez képest november második felében már kevesebb gyermek kapta ezt a keresztnévet. Az *Erzsébet*-ek 66,7%-a október és november második fele között született.

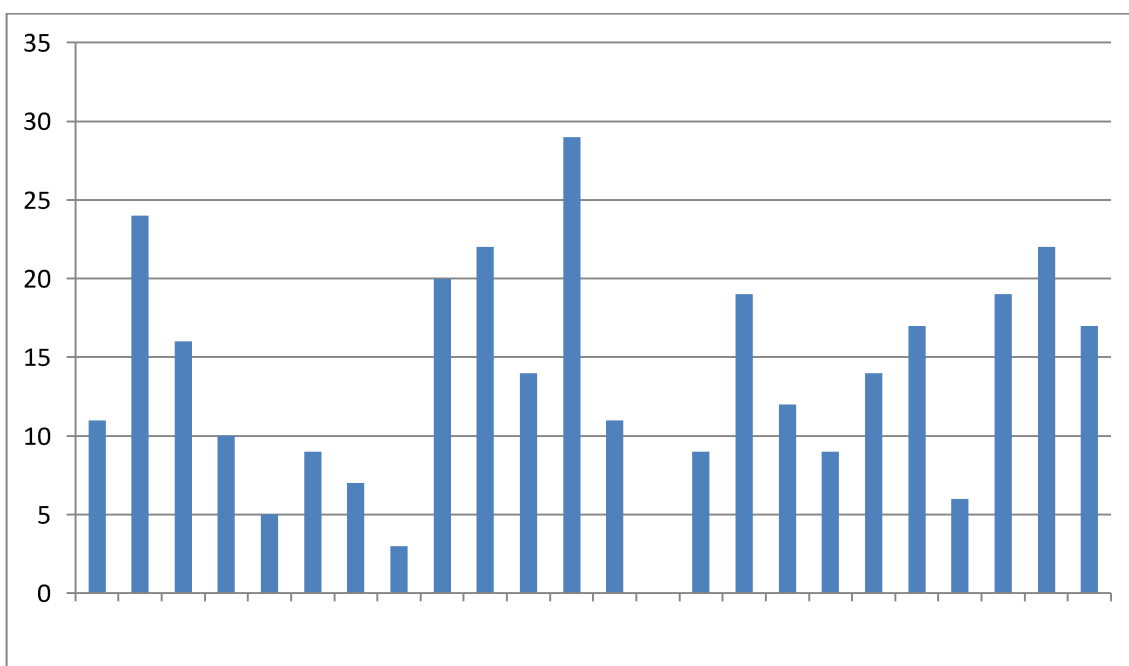
12. diagram: Az *Anna* név félhavasokénti gyakorisága az első időszakban
(névviselők száma)

Az *Anna* névnél a névnap előtt már több hónappal megemelkedik a névviselők aránya, utána pedig radikálisan csökken, hónapokig kevesebb gyermek kapja a keresztnévet. HAJDÚ a jelenség okát, egyik adatközlője nyomán azzal magyarázza, hogy a név kiválasztása során a szülők általában csak előre lapoztak a naptárban, visszafelé nem (HAJDÚ 2003: 612). A vizsgált közösségekben a névnap hatására már július első felében növekedik az *Anna* név gyakorisága, a hónap második felében éri el ez a növekedő tendencia a csúcspontját; egész évben ebben a két hétben kapta a legtöbb újszülött ezt a nevet.

A leggyakoribb, nagy terheltségű keresztnévek körében kisebb ingadozásokat figyelhetünk meg. E nevek kiválasztása mögött nemcsak a naptári névadás szokásának hatását fedezhetjük fel; jellemzően egyéb okok (pl. névöröklés) miatt választották ezeket a neveket. Példaként említhetjük meg a *János* és a *Mária* keresztnévet, bár a nevezetesebb ünnepek közeledtével megemelkedett a névviselők aránya, de olyan nagy különbségeket nem figyelhetünk meg, mint például az *Anna* névnél. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a *János* és a *Mária* névnek kiemelkedően sok névnapja van (FERCSIK–RAÁTZ 2009: 133, 349).

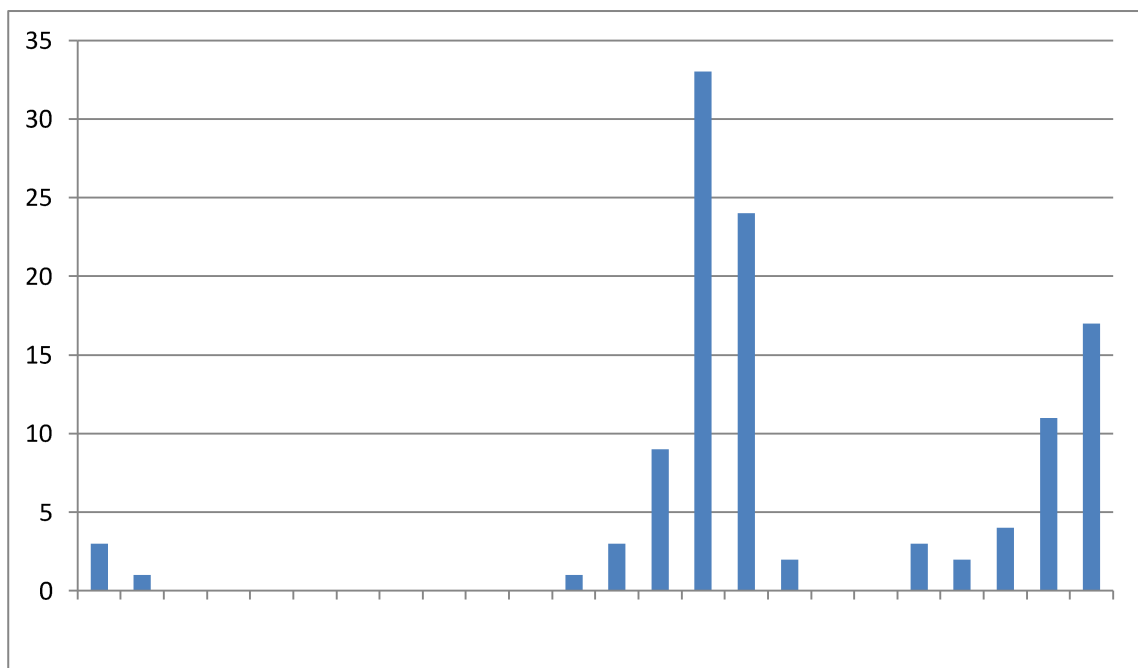

13. diagram: A *Mária* név félhavonkénti gyakorisága az első időszakban
(névviselők száma)

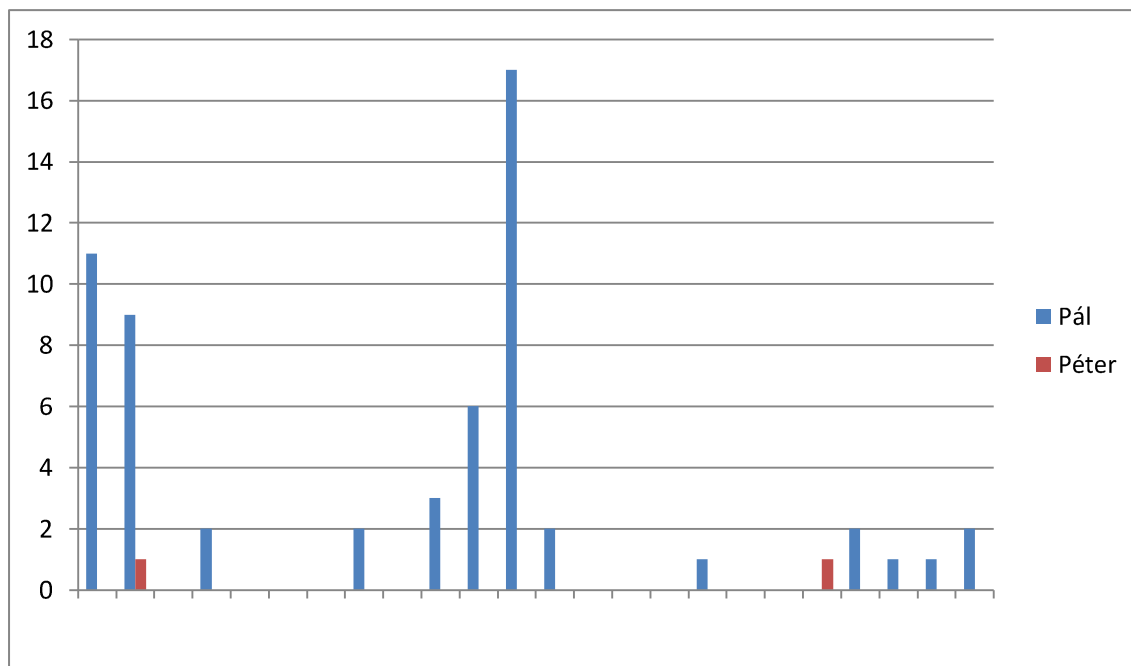
14. diagram: A *János* név félhavonkénti gyakorisága az első időszakban
(névviselők száma)

Feltűnő, hogy az ugyancsak gyakori nevek közé tartozó *István* és *Pál* esetében nagyobb ingadozást látunk. Mindkét névnek ugyancsak több névnapja van, bár nem olyan sok, mint a *Mária* és *János* névnek. Az *István* névnapjai közül kiemelkedő hatása volt a névadásra Szent István király ünnepnapjának, a legtöbb *István* nevű gyerek augusztusban született. István első keresztény vértanú tisztelete is hatott az elnevezésekre, bár kisebb mértékben, mint az államalapító király ünnepe. December első felében már emelkedik az *István* névre keresztelt gyerekek száma, a hónap második felében pedig még több újszülöttnak adják ezt a nevet szüleik.

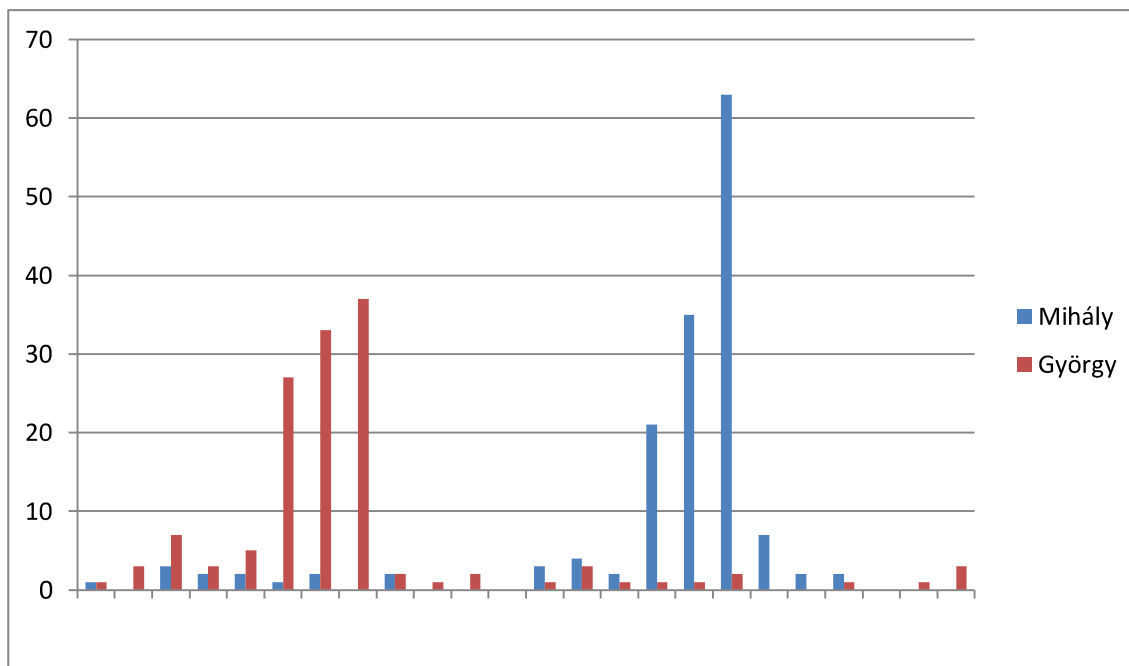
15. diagram: Az *István* név félhavi gyakorisága az első időszakban
(névviselők száma)

A *Pál* keresztnév gyakorisága is megmutatja, hogy az adott közösségekben a névnek melyik ünnepét tartották fontosabbnak. A diagram jól szemlélteti, hogy januárban és június második felében gyakrabban választották a nevet; január 25-én ünnepli a római katolikus egyház Pál fordulását, június 29-én pedig Péter és Pál apostolok ünnepét. Ebben az időszakban a vizsgált közösségben Péter és Pál napja nagyobb hatással volt a névválasztásra, noha Pál fordulását is névadó ünnepnek kell tekintenünk. A *Pál* népszerűségéhez képest a *Péter*-nek meglepően alacsony a megterheltsége.

16. diagram: A *Pál* és *Péter* név félhavonkénti gyakorisága az első időszakban (névviselők száma szerint)

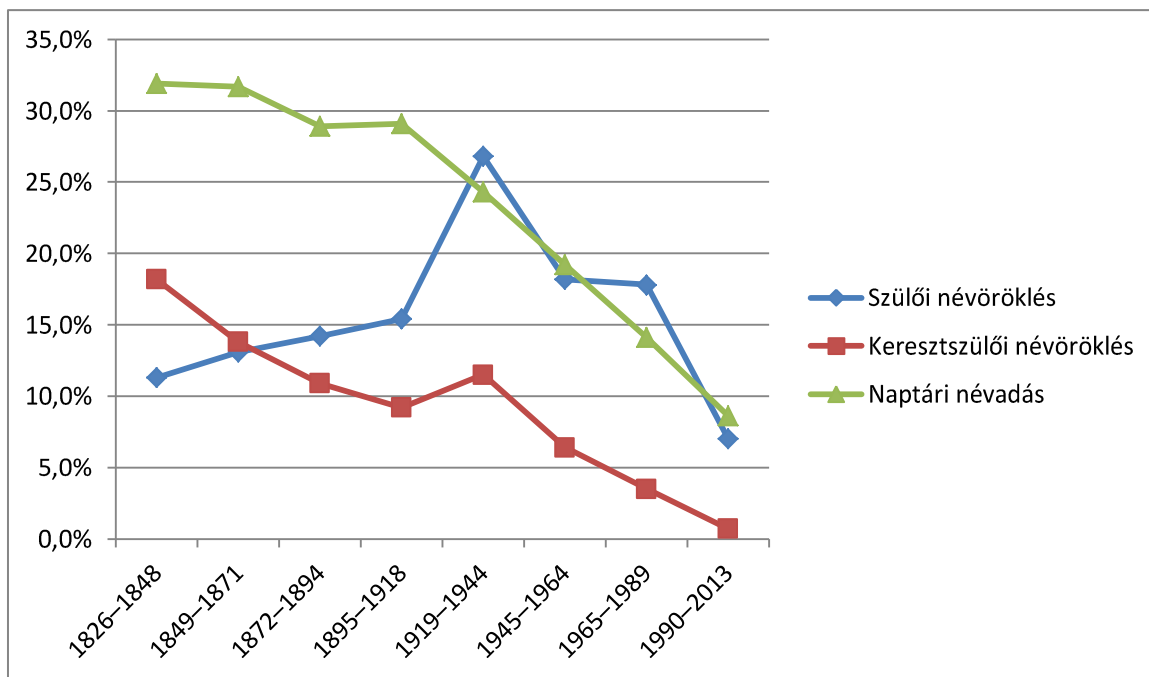
A naptári névadással kapcsolatban kérdésként merül fel, hogy mekkora az adott névnap hatóköre, tehát a névnap előtt és után hány nappal választják a keresztnévet. Csupán két nevet emelnék ki a jelenség szemléltetésére, a *Mihály*-t és a *György*-öt. A nevek félhavonkénti gyakoriságát mutatom be, így nyomon követhetjük az általános tendenciát (vö. 17. diagram), miszerint Mihály-nap és György-nap környékén (szeptember 29., illetve április 24.) megemelkedik a névviselők száma. Eszerint szeptember második felében kapta a legtöbb gyerek a *Mihály* nevet, de már augusztus második felében is növekedést láthatunk. A *György*-ök száma pedig március második felében emelkedik, csúcspontját április második felében éri el.

17. diagram: A *Mihály* és *György* név félhavonkénti gyakorisága az első időszakban
(névviselők száma szerint)

4.2.3.4. A vizsgálat tanulságai

Zárásként az egyházi anyakönyvek alapján vizsgálható névadási motivációk népszerűségének időbeli változását szemlélteti a 18. diagram.

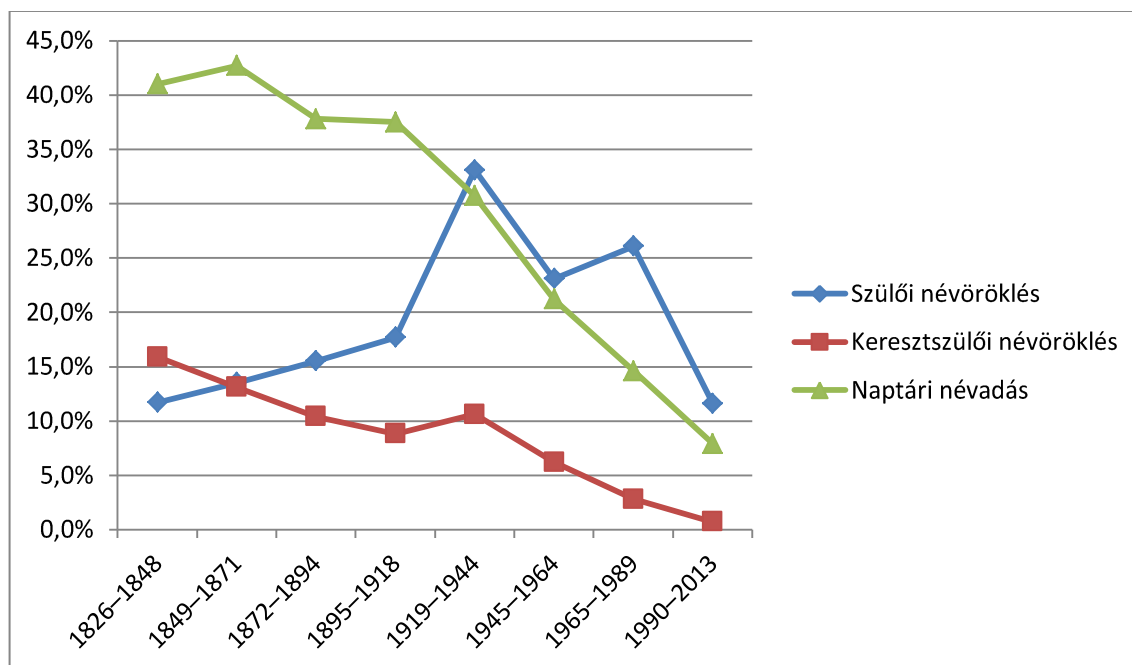
18. diagram: Az anyakönyvek alapján vizsgálható névválasztási motivációk alakulása (%)

A szülői névöröklés szokása változó képet mutat. A 20. század közepéig e névválasztási stratégia népszerűsége folyamatosan növekszik, majd a század második felében rohamosan csökken. Az utolsó időszakban a legalacsonyabb a kereszttségben a szülők nevét öröklő gyerekek száma. A fiúk gyakrabban kapták édesapjuk után nevüket, mint a lányok édesanyjuk után.

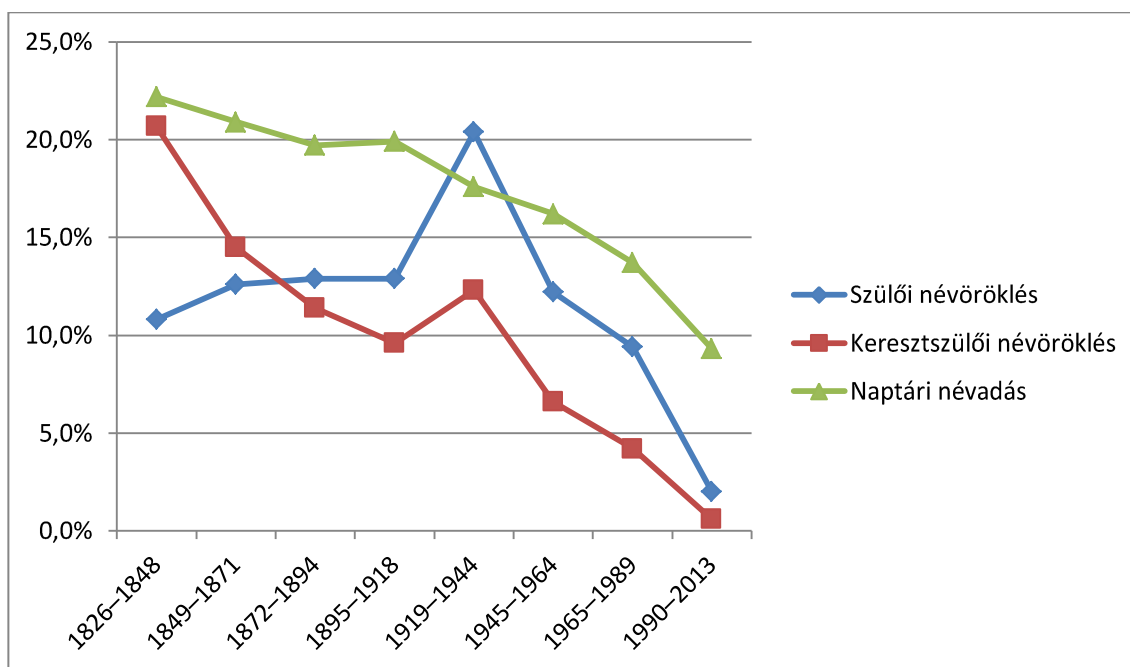
Ugyancsak a folyamatosan csökkenő tendenciát figyelhetjük meg a keresztszülői névöröklésnél is; az első időszakban a legerősebb e névválasztási szokás, napjainkban pedig már csak elvétve találunk rá példát. A keresztszülőkről való elnevezés hagyománya még inkább háttérbe szorul, mint a naptári névadás szokása. A két nem névanyaga közötti különbségként emelhetjük ki, hogy a lányok gyakrabban kapnak a keresztanyjuk nevével megegyező nevet, mint a fiúk a keresztapjukéval.

A naptári névadás szokása a legnépszerűbb a vizsgált időszakok első felében, azonban e névadási motiváció hatásának folyamatos csökkenését látjuk, napjainkban pedig teljesen háttérbe szorul. A fiúk gyakrabban kapják születésnapjukhoz közel eső névnap alapján keresztnevüket, mint a lányok.

A következő két diagram ugyancsak az anyakönyvek alapján vizsgálható névadási motivációk gyakoriságát mutatja be, de ebben külön kiemelve a két nem névállományában található eltéréseket, illetve hasonlóságokat.

19. diagram: Az anyakönyvi bejegyzések alapján vizsgálható motivációs tényezők a férfi névanyagban

20. diagram: Az anyakönyvi bejegyzések alapján vizsgálható névadási motivációk a női névanyagban

A névanyag általános jellemzőjeként emelhetjük ki, hogy a 20. század második felétől háttérbe szorulnak az addig hagyományosnak tekinthető névválasztási szokások, helyüket más, divatosnak tűnő szempontok veszik át, mint például az egyediségre való törekvés, újkéletű, idegen eredetű keresztnévek választása (vö. pl. BÜKY 1964: 92–93, HAJDÚ 2003: 619).

4.3. Több keresztnév adása

A többes keresztnévek adásának vizsgálata a nagyobb mennyiségű empirikus adat hiányában arra készítette a szerzőket, hogy csak feltételezéseket fogalmazzanak meg. A szakirodalomban azt olvashatjuk, hogy a magyarban a kettős keresztnévek megjelenése valószínűleg német hatással magyarázható. HAJDÚ MIHÁLY szerint betelepült németek hozták magukkal ezt a névválasztási szokást, mely elsősorban a római katolikus felekezetű lányszülöttek névanyagában figyelhető meg (HAJDÚ 2003: 388).

A jelenség társadalmi elterjedéséről megtudhatjuk a szakirodalomból, hogy eleinte a (fő)nemesség, majd a városi értelmiségiek és a polgárság körében jelent meg. Az

átadás-átvétel szempontjából pedig bajor–osztrák kölcsönzést feltételeztek. Több kutatás is bizonyítja, hogy a szokás valóban a római katolikusok körében volt intenzívebb és elsősorban a németiség körében volt divatos (vö. pl. KÁLMÁN 1966/2003:56; ÖRDÖG 1973: 71, 1999/2008: 172; FÜLÖP 1990: 106–109, 1998; RAÁTZ 1996: 93; VARGA 1994: 92–96; VÖRÖS 2005a: 137–138, 2007: 153–154, 2011: 400).

VÖRÖS FERENC az 1720-as országos összeírásban fellelhető adatok feldolgozása és elemzése során árnyalja, finomítja a szakirodalom eddigi eredményeit a kettős keresztnévek vonatkozásában. Szerinte a jelenség a felvidéki, valamint a nyugat- és közép-magyarországi városokban jelent meg először, majd innen terjedt tovább más térségekbe, országrészekbe (VÖRÖS 2013a: 86). A magyar nyelvterületen nyugatról keletre terjedt a kettős keresztnévek választásának szokása (vö. ÖRDÖG 1999/2008: 172). VÖRÖS szerint az 1720-as években elsősorban magyarországi németek által lakott városok polgársága kaphatott gyakrabban kettős keresztnévet. Korpuszában a névvisezők felekezeti hovatartozására utaló adatok nincsenek, de feltételezi, hogy a névvisezők nagy része római katolikus lehetett (bővebben VÖRÖS 2013a: 83–92).

VÖRÖS FERENC nyugat-szlovákiai kutatása alapján megállapítja, hogy a két világháború közötti időszakban a kettős keresztnévek száma látványosan csökkent. A második világháború után az egykeresztnévűség vált általánossá külső kényszer hatására. Az 1990-es évek közepétől-végétől a kettős keresztnévek ismét megjelentek a névkészletben, a szlovák törvények ekkortól tették lehetővé a két keresztnév állami anyakönyvezését (VÖRÖS 2011: 667–673).

A többes keresztnévek divatja eltérő korszakokban, eltérő módon hatott a két nem névállományára. A 19. század első felében tapasztalható növekedés erőteljesebben érvényesült a férfinévkészletben, mint a nőiben, a két világháború között azonban már a női névanyagra jellemzőbb a többes keresztnévek előfordulása (HAJDÚ 2003: 584).

A többes keresztnévek megjelenésének és elterjedésének oka nemcsak a több keresztnév viselésének divatjával állhat összefüggésben. Több kutató is rámutatott, hogy a kettős keresztnév választása egyszerre ad lehetőséget a hagyományokhoz való ragaszkodásra és az újításra (B. GERGELY 1988: 385, FÜLÖP 1998: 13, HAJDÚ 2003: 584, FELECAN 2011: 410, IGNAT 2017: 179), hiszen a hagyományos – divatos név párosítása választási lehetőséget ad mind a névadónak, mind a névvisezőnek. ÖRDÖG hangsúlyozza, hogy főleg a falvakban a névadók tartanak attól, hogy a választott keresztnév különlegessége, ritkasága miatt a névvisező gúny tárgyává válhat, ezt elkerülendő egy hagyományos, a közösségben gyakori nevet választanak a ritka mellé

(ÖRDÖG 1973: 74). Sok esetben élnek az elnevezők a névátörökítés szokásával, így a közösségben már ismert nevet is kap az elnevezett, azaz az apa/nagyapa/keresztapa vagy anya/nagyanya/keresztanya neve tovább öröklődik a családban.

A többes keresztnév választásának hátterében több tényező hatását érdemes keresni: egyszerre élhet az elnevező a névörökítés és a névválasztás, keresgélés adta lehetőséggel; előfordulhat, hogy a pap nem kereszteli meg a gyereket, ha annak csak divatneve van, így mellé kerül egy hagyományos, egyházi név is; a szülőknek tetszik, hogy a gyereknek két neve van, így a későbbiekben még lehet választani, hogy melyiket használja a mindennapokban; illetve újabb kutatások szerint a kettős keresztnév státusszimbólum, ezáltal a szülők a kettős név választásával kommunikálnak is (vö. RAJSLI 2007: 238). Főként kisebbségi helyzetben, illetve diaszpórában élő névközösségeknél mutatták ki a kutatók, hogy a kettős keresztnév választásával a szülők a kettős identitástudatot fejezik ki. BAUKO JÁNOS a Szlovákiában élő magyar kisebbség keresztnéveit tanulmányozva hangsúlyozza, hogy jellemzően a vegyes házasságokban élő szülők élnek a kettős keresztnévek adta lehetőséggel, példái: *Hajnalka Zlatica*; *Balázs Imrich*. A szülők általában az egyik keresztnévet magyar, a másikat pedig szlovák formában anyakönyveztetik (BAUKO 2014: 88, 2015a: 107–108). Diaszpórában élő magyar közösségek körében is megfigyelhető a jelenség: ZELLIGER ERZSÉBET a felső-ausztriai magyarok, ILLÉS-MOLNÁR MÁRTA pedig Stuttgart környékén élő névhasználatát vizsgálva mutatja be a jelenséget. Mindkét közösségre jellemző, hogy a kettős keresztnévek „segítségével” fejezik ki magyar identitásukat, illetve a német közösséghez tartozásukat; a két keresztnév közül az egyik magyar, a másik német vagy nemzetközi (ZELLIGER 1999: 228, ILLÉS-MOLNÁR 2009: 76). Ezzel szemben a Franciaországban élő magyarok ritkán élnek azzal a lehetőséggel, hogy a kettős keresztnévek választásával fejezzék ki kettős identitásukat, ők inkább nemzetközi nevet választanak gyerekeiknek, ezzel a köztes identitásukat érzékeltetik (SZABÓ T. 2010: 7).

4.3.1. Kettős keresztnévek

VÖRÖS FERENC a felvidéki Balony, Diósförgepatony, Kiscétény és Nagycétény névanyagára vonatkozóan emeli ki, hogy a kettős keresztnévek divatjának csúcspontja a 20. század közepére tehető, 1950 után jelentős csökkenés figyelhető meg (ennek speciális névjogi vonatkozásáról a szerző részletesen számol VÖRÖS 2013b: 668–

674), 1960 után pedig nem is fordulnak elő. A szlovák névválasztásra nem jellemző, hogy a szülők kettős keresztnévet anyakönyveztessenek gyerekeiknek, s bár törvényileg nem tiltották a magyar kisebbség körében a kettős keresztnévek adását, mégis a csehszlovák anyakönyvezési gyakorlat hatására a magyar közösségben radikálisan csökkent a számuk (VÖRÖS 2011: 405–409). A szerző hangsúlyozza, hogy a kettős keresztnévek az ezredforduló tájékán újra megjelennek a névanyagban a név magyaros jeleként főként az értelmiségiek körében. A szlovákiai kutatópontokon, illetve a Szatmár megyei településeken élők hasonlóan, akár közösnek mondható történelmi, politikai változásokat éltek meg, elszakadva az anyaországtól kisebbségi közösségi létükkel szembesültek. A romániai kutatási területen azonban a kettős nevek eltérő helyzete, kiemelkedő népszerűsége azzal is összefüggésben állhat, hogy a névtípus a romániai névkészletben is népszerű, sőt az 1990-es évektől még inkább felerősödik a kettős keresztnévek divatja (ORZAC 2010: 190), így a magyar névadásra is jellemző kettős keresztnév választása nem volt idegen az államnyelvi névadási gyakorlatban.

Az anyaországi kutatópontokon végzett vizsgálatok szerint az 1940–50-es évektől megnő a kettős keresztnévek száma, napjaink felé haladva pedig egyre nagyobb számban választanak a szülők kettős keresztnévet gyerekeiknek. Ez a változás jellemzi a Nagykároly környéki névanyagot is (l. 8. táblázat), azonban eltérést láthatunk a növekedés arányában. A Nagykároly környéki anyagban a második világháborútól ugrásszerűen megnő a kettős keresztnévek száma (vö. pl. SZILÁGYI-KÓSA 2011: 128–136), az utolsó időszakban (1990–2013) már eléri a 47,5%-ot. Az anyaországi területeken nincsenek ilyen hangsúlyos változások. HAJDÚ országos felméréséből megtudhatjuk, hogy 1944 és 1967 között a fiúknál 17,43%, a lányoknál pedig 21,9% a kettős keresztnévek aránya, anyagában ebben a korszakban a leggyakoribbak a kettős keresztnévek. Hasonlóak az arányok Göcsej és Hetés területén is (ÖRDÖG 1973: 70). VÖRÖS FERENC 2007-es statisztikákat dolgozott fel, melyeket a magyarországi Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala készített. Az említett évben született gyerekek 32,7%-a kapott kettős keresztnévet (VÖRÖS 2011: 404–405). SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ Barnag és Vöröstó, két Balaton-felvidéki német közösség névanyagát mutatja be, a kettős keresztnévek aránya itt a század második felében emelkedik meg, az utolsó két korszakban pedig (1951–1975, 1976–1996) szignifikáns emelkedést láthatunk, például a barnagi névanyag adatai 1976 és 1996 közötti időszakból: a férfiak 55,6%, a nők 43,8%-a kapott kettős keresztnévet (SZILÁGYI 2006: 64, 2011: 114–116). A század második felében az anyaországi területeken is

növekszik a kettős keresztnévek száma, arányuk azonban nem éri el a Nagykároly környéki települések adatait. Felvetődik a kérdés, hogy a kettős keresztnévek kiemelkedő gyakoriságát tekinthetjük-e kisebbségi specialitásnak, esetleg a sváb eredetű közösség egyik névadási szokásának. Vizsgálatom eredményei szerint igen, de a kérdéskör árnyalása további kutatásokat igényel, bevonva újabb településeket Erdély területéről, illetve más a szomszédos országokban élő kisebbségek névanyagát.

4.3.1.1. Kettős keresztnévek aránya

Nézzük, a kettős keresztnévek szempontjából milyen névadási szokások jellemzik a vizsgált közösségek névadóit!

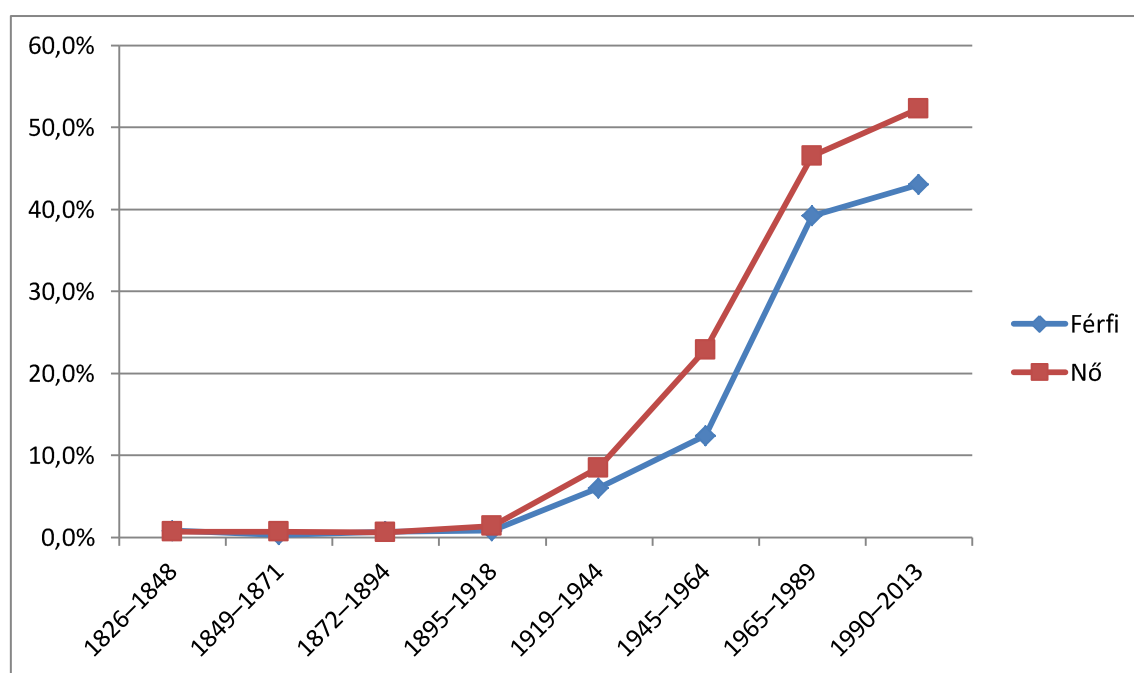
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Női	0,7	0,7	0,7	1,4	8,5	22,9	46,5	52,3
Férfi	0,8	0,3	0,6	0,8	6,0	12,4	39,2	43,0
Összes	0,8	0,5	0,7	1,1	7,2	17,5	43,1	47,5

16. táblázat: A kettős keresztnévet viselő személyek aránya (%)

Időszakról időszakra egyre többen adnak kettős keresztnévet gyereüknek: ahogy a szakirodalomban is olvashatjuk, az első világháború után már vidéken is elterjed ez a divatjelenség. Ennek az országszerte általánosnak tekinthető jelenségnek lehetünk a tanúi itt is: az ötödik időszakban, azaz a 20. század közepén az előzőekhez képest, számottevően megnő a kettős keresztnévet viselők aránya. Más területekkel ellentétben (vö. pl. BÜKY 1961: 38–40, VARGA I. 1994: 92–93) itt egy határozott, folyamatosan emelkedő tendenciát figyelhetünk meg a későbbiekben is. A második világháború után még nagyobb arányban választanak a szülők kettős keresztnévet gyerekeiknek, sőt az utolsó két időszakban kiemelkedően magas ez a számarány. Más erdélyi kutatópontokon is hasonló jelenséget figyeltek meg a kutatók, például Kalotaszegen is gyakorinak minősíthető a kettős keresztnévek választása: az 1989 és

1992 között született fiúk 39,0%-a és lányok 57,3%-a kettős keresztnévet kapott (B. GERGELY 2005: 113). SZILÁGYI ANIKÓ néhány magyarországi, felvidéki és erdélyi kutatóponton, az 1990 és 1994 között született gyerekek keresztnéveit vizsgálva állapítja meg, hogy a kettős keresztnévek aránya az erdélyi kutatóponton kiemelkedően magas a többihez viszonyítva (SZILÁGYI 2005: 80).

Érdekes megvizsgálnunk a kettős keresztnévek eloszlását nemek szerinti bontásban, hiszen ezáltal a nemek névválasztási gyakorlata közötti különbségének egy újabb vetületét követhetjük nyomon.

21. diagram: A kettős keresztnévek aránya nemek szerint (%)

Az előző táblázat adatai is bemutatták, de a diagram még jobban szemlélteti, hogy a vizsgált időszakok második felében mennyire népszerűek lettek a kettős keresztnévek. Az első időszakot kivéve minden korszakban a női névanyagban gyakoribbak a kettős keresztnévek, mint a férfiban; a női névállomány tehát ebben a tekintetben is jobban enged a névdivat újabb hullámának, mint a férfi. Ezzel a tendenciával összecsengő eredményeket láthatunk más kutatások esetében is (vö. pl. FÜLÖP 1990: 106–109, VARGA I. 1994: 95, RAÁTZ 1996: 94, B. GERGELY 2005: 113, VINCZE 2007: 113, SZILÁGYI-KÓSA 2011: 100–136). Korrelációt figyelhetünk meg a női névanyagban: az anyag általános változásával, az újításra való törekvéssel

párhuzamosan nő a kettős keresztnévek aránya. A második világháború idejétől a névválasztási szokások változásának lehetünk tanúi, az addig inkább kötött, a hagyományokat követő elnevezések helyett a szabad névválasztást részesítik előnyben a szülők.

Érdemes megvizsgálni korszakonként a második keresztnévként leggyakrabban előforduló neveket is.

	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.	
	1826–1848		1849–1871		1872–1894		1895–1918		1919–1944		1945–1964		1965–1989		1990–2013	
	Név	fő	Név	Fő	Név	Fő	Név	Fő	Név	Fő	Név	Fő	Név	Fő	Név	Fő
1.	<i>Magdolna</i>	7	<i>Mária</i>	4	<i>Mária</i>	4	<i>Mária</i>	6	<i>Magdolna</i>	43	<i>Mária</i>	70	<i>Mária</i>	191	<i>Mária</i>	76
2.	<i>Euzébia</i> <i>Teréz</i>	1	<i>Anna</i>	2	<i>Johanna</i>	2	<i>Franciska</i> <i>Magdolna</i>	2	<i>Mária</i>	23	<i>Magdolna</i>	59	<i>Anna</i>	33	<i>Anna</i>	28
3.	-	-	<i>Erzsébet</i> <i>Katalin</i>	1	<i>Irén</i> <i>Magdolna</i>	1	<i>Erzsébet</i> <i>Teréz</i>	1	<i>Terézia</i>	13	<i>Erzsébet</i>	19	<i>Magdolna</i>	33	<i>Bernadett</i>	18
4.	-	-	-	-	-	-	-	-	<i>Margit</i>	11	<i>Sarolta</i>	13	<i>Erzsébet</i>	24	<i>Erzsébet</i> <i>Monika</i>	10
5.	-	-	-	-	-	-	-	-	<i>Ilona</i> <i>Katalin</i>	9	<i>Éva</i>	12	<i>Rita</i>	22	<i>Katalin</i>	7

17. táblázat: A leggyakoribb második női keresztnévek korszakonként

	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.	
	1826–1848		1849–1871		1872–1894		1895–1918		1919–1944		1945–1964		1965–1989		1990–2013	
	Név	fő	Név	Fő	Név	Fő	Név	Fő	Név	Fő	Név	Fő	Név	Fő	Név	Fő
1.	<i>Ferenc</i>	3	<i>Ágoston</i> <i>János</i>	1	<i>József</i>	4	<i>Ferenc</i>	4	<i>János</i>	16	<i>István</i>	23	<i>István</i>	65	<i>István</i>	33
2.	<i>Antal</i> <i>József</i>	1	-	-	<i>István</i> <i>János</i>	2	<i>Antal</i>	3	<i>József</i>	12	<i>János</i>	16	<i>János</i>	53	<i>József</i>	17
3.	-	-	-	-	<i>Alajos</i> <i>Imre</i>	1	<i>János</i> <i>József</i>	2	<i>Zoltán</i> <i>István</i>	11	<i>József</i>	13	<i>József</i>	39	<i>János</i>	13
4.	-	-	-	-	-	-	<i>István</i> <i>Jenő</i>	1	<i>Pál</i>	10	<i>László</i>	12	<i>Attila</i>	32	<i>László</i> <i>Gábor</i>	12
5.	-	-	-	-	-	-	-	-	<i>Béla</i> <i>Ferenc</i> <i>László</i>	7	<i>Csaba</i>	10	<i>László</i>	30	<i>Antal</i>	10

18. táblázat: A leggyakoribb második férfi keresztnemek korszakonként

Mind a 17. és 18. táblázatban azokat a neveket szedtem félkövérrel, melyek az első keresztnévek soraiban az adott, vagy az azt megelőző korszakokban az első tíz leggyakoribb nevek csoportjába tartozott. A leggyakoribb második keresztnévek jellemzően a népszerű és gyakori első nevek soraiból kerülnek ki, itt is a *János, József és István*, valamint a *Mária, Anna, Erzsébet* keresztnévek foglalják el az első pozíciókat. A női második nevek között előkelő helyet foglal el a *Magdolna*, holott ez a név az első keresztnéveknél csak az első három időszakban jelent meg a tízes listán, a későbbiekben kevesebb szülő választotta első névként. A *Magdolna* népszerűsége második keresztnévként a *Mária Magdolna* névpár gyakoriságával áll összefüggésben. A következő táblázat megmutatja, hogy a *Magdolna* keresztnév milyen arányban fordul elő a *Mária* után.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Névviselők száma	6	0	1	1	42	57	23	0
Névviselők aránya	85,7%	0,0%	100%	50%	97,7%	98,2%	66,7%	0,0%

19. táblázat: A *Magdolna* név *Mária* utáni előfordulási aránya korszakonként

Az adatok arról tanúskodnak, hogy a szülők túlnyomó többsége a *Mária Magdolna* névpárt választotta gyermekének, ezzel magyarázható a *Magdolna* keresztnév gyakorisága második névként. Az utolsó időszakra jellemző változás – szakítás a hagyományos nevekkal – ebben az esetben is kimutatható; a szülők divatnevet választanak a hagyományosnak tekinthető *Magdolna* mellé: *Barbara Magdolna, Bettina Magdolna, Kitty Magdolna* stb.

Sok olyan nevet is tartalmaz a második keresztnévek listája, mely első névként egyáltalán nem fordul elő, illetve csak egy-egy névviselővel rendelkezik. A közösségben hagyományosnak tekinthető, gyakran választott keresztnévek mellett idegen eredetű, újító jellegű keresztnévnek minősíthető névegyedek is megjelennek második keresztnévként. A vizsgált névanyagra is jellemző ÖRDÖG FERENC megállapítsa, hogy a második keresztnévek egyfelől előrevetíthetik egy-egy név

elkövetkezendő divatját, másfelől megmutatják a letűnőben lévő keresztneveket, hiszen ezek egy része eleinte tovább él mint második keresztnév (ÖRDÖG 1973: 73–74).

A csak második keresztnévként szereplő nevek listája a VI. korszaktól bővül. Az első időszakban csak két ilyen nevet találunk: *Boromeus* és *Euzébia*; a másodikban: *Lukács* és *Alojzia*; a harmadikban csupán a *Lujza*; a negyedikben a *Domonkos* és *Emerencia*; az ötödikben pedig a *Jordán*. A VI. időszakban növekszik a csak második keresztnévként választott nevek száma, rohamos emelkedést azonban az utolsó két időszakban tapasztalhatunk. A rendszerváltás után jellemzően újíto jellegű, külföldi (nemzetközi), illetve a román nyelvhez és kultúrához köthető neveket találunk ebben a névcsoportban. Mindkét nem névállományában találunk ilyen típusú neveket, bár a férfi anyagban hangsúlyosabban az utolsó időszakban jelennek meg az újíto jellegű, extravagáns nevek. Néhány példa a két említett korszakból: *Armando*, *Bobi*, *Petrik*, *Weszli*; *Fatime*, *Lizbet*, *Manuela*, *Pamela*, *Rumelia* stb. A román nyelvhez és kultúrához köthető nevek megjelenését a román–magyar vegyes házasságokkal magyarázhatjuk. Ebben az esetben a szülők olyan kettős keresztnevek adnak gyerekeiknek, amelynek egyik eleme inkább a magyar, a másik pedig a román kultúrához köthető. Ilyen típusú második keresztnevek: *Florin*, *Ionuț*, *Vasile*, *Viorel*; *Rodica*, *Viorica* stb. (vö. BAUKO 2014: 88, DUMITRESCU 2011:44–46).

4.3.1.2. A kettős keresztnevek névpárosításai

A kettős keresztnevek között találunk olyan névpárosításokat, amelyek népszerűbbek a többinél, azonban többségben vannak a névanyagban az egyszer előforduló névpárok. A következő táblázat az öt leggyakoribb női névpárt sorolja fel korszakonkénti eloszlásukkal együtt.

		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
		1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013	Összes
1.	<i>Mária Magdolna</i>	6	0	1	1	42	57	23	0	130
2.	<i>Anna Mária</i>	0	1	0	0	3	9	31	2	46
3.	<i>Mária Terézia</i>	0	0	0	0	9	6	4	0	19
	<i>Éva Mária</i>	0	0	0	0	0	11	8	0	19
4.	<i>Ildikó Mária</i>	0	0	0	0	0	4	13	0	17
5.	<i>Judit Mária</i>	0	0	0	0	2	2	12	0	16

20. táblázat: Az öt leggyakoribb női névpár korszakonként

Összehasonlítva a névállomány e részét más vizsgálatok eredményeivel, azt tapasztalhatjuk, hogy más kutatópontokra nem jellemző olyan kettős keresztnév, amely a fentebb felsorolt, magas névviselőszámmal rendelkező (vö. pl. ÖRDÖG 1973: 73, RAÁTZ 1996: 94, B. GERGELY 2005: 113, VINCZE 2007: 115).

Szembetűnő sajátossága a felsorolt, leggyakoribb kettős keresztnéveknek, hogy mindegyik esetben az egyik névelem a *Mária*. Az első négy leggyakoribb kettős keresztnév esetében a szokás, hagyomány továbbélését tételezhetjük fel, hiszen mindkét névegyed hagyományosnak tekinthető. A vizsgált települések kettős keresztnévanyagában kiemelkedően magas a *Mária Magdolna*-t viselő személyek aránya.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Névviselők száma	6	0	1	1	42	57	23	0
Névviselők aránya	54,5%	0,0%	6,6%	2,6%	22,1%	18,0%	3,3%	0,0%

21. táblázat: A *Mária Magdolna*-k aránya a kettős keresztnévet viselő személyek közül

Az V. és VI. korszakban a szülők gyakran választják ezt a névpárt gyereüknek. Más kutatópontokon kisebb előfordulással figyelhető meg a *Mária Magdolna*, ÖRDÖG FERENC teljes anyagában összesen 55, RAÁTZ JUDITnál pedig 9 alkalommal fordult elő (ÖRDÖG 1973: 73, RAÁTZ 1996: 94). Más szerzők anyagában még kisebb számban fordul elő az említett névpár (vö. pl. VARGA I. 1994: 95, HAJDÚ 2003: 586–593, VINCZE 2007: 115, VARGA 2008: 142). A Nagykároly környéki települések névanyagában magas előfordulási száma összefüggésben áll a csanálosi plébánián található Szent Mária Magdolnát ábrázoló festménnyel, melyet Johann Kessler, bécsi festő 1867-ben készített; a kép az 1800-as évek végén került a templomba. A vizsgált települések történetének bemutatáskor említettem a környékbeli svábokra jellemző összetartás és vallásosság tényét, a svábok manapság is számom tartják, hogy a környező más sváb falvakban mikor van kirbály (templombúcsú), az ünnepi szentmisére gyakran zarándokút formájában elmennek, így részesülhetnek teljes búcsúban. Ezeknek a közös vallási ünnepeknek köszönhetően jól ismerik egymás templomait, az azokban megtalálható szentképeket és szobrokat. Így a Csanáloson fellelhető Mária Magdolna-festmény és az ezzel összefüggésben álló szentkultusz nemcsak a csanálosi, de a környékbeli közösségek névadási gyakorlatára is hatással lehet.

A *Mária Terézia* tiszteleti név voltát igazoló összefüggéseket nem találtam a névanyagban, többszöri előfordulása a névszerkezet népszerűségével magyarázható (vö. VINCZE 2007: 107). Az *Ildikó Mária*, *Mária Sarolta*, *Mária Enikő*, *Ibolya Mária* kettős keresztnévek esetében az egyházi anyakönyvezési elvek hatását tételezhetjük fel. A hagyomány szerint nem lehetett csak olyan keresztnévet anyakönyveztetni, amelynek nincs védőszentje, ilyen névhez egy egyházi nevet is csatoltak. Az utolsó időszak

(1990–2013) leggyakoribb kettős keresztnéveiből kiemelve példákat (*Henrietta Mária, Vanessza Mária, Vivien Mária, Ingrid Mária, Mária Bettina* stb.) megfigyelhetjük, hogy a leggyakoribbnak tekinthető *Mária* mellett az újító jellegű keresztnévek jelennek meg. Ez a névadási gyakorlat (hagyományos, a közösségben gyakorinak minősíthető + újító jellegű, a közösségben még ritkának tekintett nevek egymáshoz illesztése) sajátos szerepet kapott: egyszerre ad lehetőséget a hagyományörzésre és az újításra.

	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.	
	1826–1848		1849–1871		1872–1894		1895–1918		1919–1944		1945–1964		1965–1989		1990–2013	
Név	Fő	%	Fő	%	Fő	%	Fő	%	Fő	%	Fő	%	Fő	%	Fő	%
Első	429	27,6	415	26,1	691	28,9	775	27,7	585	25,0	356	25,1	174	12,0	11	1,8
Második	0	0,0	4	36,3	4	26,6	6	15,8	23	12,1	70	22,1	191	28,3	76	21,9

22. táblázat: A *Mária* keresztnév gyakorisági előfordulása első és második névként korszakonként

Amint az eddigi vizsgálatok is bemutatták, a *Mária* keresztnév első és második névként egyaránt népszerű volt. A fenti táblázatból azonban azt is megfigyelhetjük, hogy a vizsgált időszakok második felétől – az 1900-as évek első évtizedeitől – az első keresztnéveknél a *Mária* fokozatosan veszít népszerűségéből, de a második keresztnévek között egyre gyakrabban fordul elő. Ezek szerint a vizsgált közösség névválasztási stratégiáira is jellemző, a szakirodalomban már több kutató által is kimutatott tendencia, mely szerint a második keresztnévek viszik tovább a hagyományos neveket, gyakran az anya, nagyanya nevét (vö. pl. POSGAY 1973: 99). Változást figyelhetünk meg a névanyagban a *Mária* név mellett szereplő keresztnévek jellege szerint. Az első négy korszakban jellemzően a gyakori keresztnéveket párosítják a *Máriá*-val: *Erzsébet, Katalin, Terézia* stb. Az V. korszaktól (1919–1944) gyakoribb, hogy a közösségben ritkának, újítónak számító nevek mellé választják a szülők, például *Bettina, Doroti, Ingrid*.

A férfi kettős keresztnévek között nem találunk olyan kiemelkedően sok névviselővel rendelkező névkombinációkat, mint a női névanyagban. A férfiaknál csak a VI. korszaktól (1945–1964) találunk olyan kettős keresztnéveket, amelyeket több mint két személy visel.

		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
		1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013	Összes
1.	<i>József Attila</i>	0	0	0	0	0	4	11	0	15
2.	<i>Csaba László</i>	0	0	0	0	0	7	7	0	14
3.	<i>Attila István</i>	0	0	0	0	0	1	10	1	12
4.	<i>Attila János</i>	0	0	0	0	0	2	9	0	11
5.	<i>Csaba János</i>	0	0	0	0	0	0	8	0	8
	<i>Csaba József</i>	0	0	0	0	0	2	6	0	8
	<i>István Csaba</i>	0	0	0	0	0	2	6	0	8

23. táblázat: Az öt leggyakoribb férfi névpár korszakonként

Akárcsak a női névanyagban, itt is azt láthatjuk, hogy a leggyakoribb névpárosítások egyik eleme a közösségben hagyományos, sok névviselővel rendelkező keresztnévek soraiból kerül ki. A névkombinációk vizsgálata során feltűnő a hagyományos, egyházi jellegű + magyaros névszerkezet gyakorisága. Magyaros névnek tekintem a régi magyar személyneveket, a nyelvújítás során alkotott keresztneveket, illetve a magyar írói névalkotásokat. FÜLÖP LÁSZLÓ Kaposváron végzett kutatása során állapítja meg, hogy a 19. század második felében a második és harmadik keresztnév megválasztásában fontos szerephez jutnak az ősi magyar nevek (FÜLÖP 1998: 13). A vizsgált közösségek névanyagában jóval később, a 20. század második felében figyelhetjük meg ezt a divatjelenséget.

Több kettős keresztnévnél fordul elő az alliteráció, bár azt nem tudhatjuk, hogy a névválasztás során az alliterációra való törekvés mennyire játszott fontos szerepet (KOI 2003b: 173). Néhány példa: *Alexa Anna, Angéla Apollónia, Beatrix Bernadett, Irén Ida, Erzsébet Edit, Laura Loréna, Monika Margit, Tímea Terézia; Attila Antal, Günter Gábor, János Jenő, Krisztián Kevin, Lóránt László, Mihály Miklós, Rajmond Raffael, Róbert Roland* stb. A női és a férfi névállomány különbségeire egy újabb példát

láthatunk a nevek kezdőbetűinek vonatkozásában is: a nő körében magasabb számban fordulnak elő az alliteráló névkombinációk, mint a férfiaknál. Mindez a név hangzásának játékos voltával állhat összefüggésben.

Előfordulnak olyan névpárosítások is, melynek elemei együtt szerepelnek a kalendáriumban vagy bibliában, valamint történelmi, irodalmi személyek nevei is megjelennek az anyakönyvi bejegyzésekben. A női kettős keresztnévek közül három példát emelhetünk ki: a már említett *Mária Magdolna* és *Anna Mária*, illetve a kevesebb névviselővel rendelkező *Mária Márta*; mindhárom név esetében bibliai, egyházi vonatkozást tételezhetünk fel, azonban azt is figyelembe kell vennünk, hogy a *Mária* és *Anna* keresztnévek mint már láthattuk gyakoriak a közösségben. Történelmi személy hatásával hozható esetleg összefüggésbe a *Mária Terézia* névpárosítás, de mint már említettem, a vizsgált névanyagban erre utaló nyomokat nem találtam. A *Mária Terézia* névpár mellett a *Terézia Mária* is megtalálható a korpuszban, így a névpár gyakoribb előfordulása az egyes keresztnévek népszerűségével is összefüggésben állhat. A férfi névanyagban is találunk példát bizonyos egyházi, történelmi és irodalmi személyek hatásával összefüggésbe hozható névkombinációkra: egyházi vonatkozást tételezhetünk fel a *János Máté*, a *Péter Pál* és a *János Pál* kettős keresztnévek esetében. A *János Pál* névpárnál II. János Pál pápa személyének hatását tételezhetnénk fel, de a névanyagban ezek a keresztnévek a IV. és V. korszakban (1895 és 1944 között) jelennek meg, tehát még II. János Pál pápává választása előtt. Fontos adalék, hogy a korpuszban a *Pál János* névpár is előfordul, tehát ebben az esetben is akárcsak a női nevekénél a névegyedek népszerűségével magyarázható a névválasztás. Feltételezhetően irodalmi hatásnak lehetünk tanúi a *József Attila* névpárosításnál; a kettős keresztnévek előfordulási ideje is erre enged következtetni, de itt is megtaláljuk az *Attila József*-et is, ami ismét megkérdőjelezi a névválasztásra tett irodalmi hatást. Végezetül történelmi hatás húzódhat meg a *Ferenc József* névkombináció választása mögött, de akárcsak a *Mária Terézia* esetében, itt sem találunk bizonyítékot, amely arra utalna, hogy a történelmi személy ihlette volna a névválasztást.

Mint már említettem, B. GERGELY PIROSKA arra hívja fel a figyelmet, hogy a kettős keresztnévek adása sajátos szerepet kapott, egyszerre ad lehetőséget a hagyományörzésre és az újításra (B. GERGELY 1998: 385). A különböző szerkezetű kettős keresztnévek gyakorisága a névanyagban arról tanúskodik, hogy a névadók előszeretettel élnek ezzel a lehetőséggel. A keresztnévek új, illetve már korábban is

használt jellege alapján különböző típusú kettős keresztnévek különíthetők el: mindkét név új, az első név új, a második név új, egyik név sem új. Új névnek tekintek minden olyan keresztnévet, amelyet az adott korszakban választottak először a szülők. Egy ilyen típusú vizsgálat lehetőséget ad korábbi kutatások és a jelenlegi vizsgálat eredményeinek összehasonlítására. B. GERGELY kalotaszegi kutatása során használt csoportosítását vettem alapul, ő az 1989 és 1992 között születettek névanyagán végezte el a vizsgálatot (B. GERGELY 2005: 113–114).

		Mindkét név új			Az első név új			A második név új			Egyik név sem új		
		Férfi	Nő	Összes	Férfi	Nő	Összes	Férfi	Nő	Összes	Férfi	Nő	Összes
I.	1826–1848	-	-	-	15,4	18,2	16,7	15,4	18,2	16,7	69,2	63,6	66,6
II.	1849–1871	-	9,1	6,3	-	18,2	12,5	20,0	9,1	12,5	80,0	63,6	68,7
III.	1872–1894	-	6,7	3,0	22,2	20,0	21,2	-	13,3	6,1	77,8	60,0	69,7
IV.	1895–1918	4,2	-	1,6	12,5	5,3	8,1	-	21,0	13,0	83,3	73,7	77,3
V.	1919–1944	-	1,0	0,6	8,7	4,2	6,1	8,7	9,5	9,1	82,6	85,3	84,1
VI.	1945–1964	-	0,3	0,2	3,2	4,4	3,9	3,2	5,1	4,4	93,5	90,1	91,4
VII.	1965–1989	1,0	3,3	2,3	19,6	35,2	28,0	8,5	6,2	7,3	70,7	55,3	62,4
VIII.	1990–2013	4,0	4,6	4,3	18,2	24,0	21,3	8,9	6,6	7,7	68,9	64,7	66,7

24. táblázat: A különböző jellegű névszerkezeteket viselő személyek aránya nemek és időszakok szerint

A fenti csoportok mennyiségi arányai alapján megfigyelhető, hogy a szülők leggyakrabban a már előző időszakokban is használt keresztnévek társításával hoznak létre kettős keresztnévet. A VI. korszakig az ilyen típusú névszerkezetek száma nő, majd az utolsó két időszakban számuk csökkenését figyelhetjük meg, de minden korszakban ez a névszerkezet a legnépszerűbb. Néhány példa a III. korszakból: *István József, János Márton, Károly István, László György, Tamás János; Erzsébet Mária, Erzsébet Emilia, Éva Ágota, Johanna Franciska, Mária Magdolna* stb. Nemek szerinti különbséggént emelhetjük ki, hogy a legtöbb korszakban a férfiak körében gyakoribbak az ilyen névszerkezetek, mint a nőknél, kivételként csupán az V. korszakot említhetjük.

A második legnépesebb csoport mindkét nem esetében az, amelyben az első név új a közösségben. Az első két időszakban a női névanyagra jellemzőbb ez a névszerkezet, a harmadiktól (1872–1894) a férfiak kettős keresztnévei között találjuk meg gyakrabban a típust, kivétel a VI. korszak. Az utolsó két időszakban ebben az esetben is változást láthatunk, ekkor a nők körében gyakoribb, hogy a kettős keresztnév első névegyede új átvétel. Néhány példa a VI. korszakból (1945–1964): *Attila Pál, Barna Mihály, Csaba Árpád, Ervin Kelemen, Győző Pál*, illetve *Ella Erzsébet, Erika Mária, Ibolya Erzsébet, Ildikó Gizella, Renáta Katalin* stb.

Azok a névszerkezetek, melyekben a második név új a vizsgált időszakok első felében népszerűbbek, mint a másodikban, de a legtöbb esetben (kivétel a IV. időszak) alacsonyabb számban fordulnak elő ezek a névszerkezetek, mint a már említett kettő. Az első világháború után a férfi névanyagban népszerűbbek ezek a szerkezetek. Példák a VII. korszakból: *Ferenc Weszli, István Roland, István Zsolt, József Helmut, Mihály Norbert*, valamint *Anna Henriett, Erzsébet Tímea, Gabriella Izolda, Ildikó Anasztázia, Mária Helga* stb.

Mindkét nem esetében a legritkább névszerkezeti típusnak tekinthetjük a mindkét név új csoportot. A kommunizmus kezdetétől figyelhetők meg magasabb számban ezek a névszerkezetek, ekkor a nők körében gyakoribbak, de az utolsó időszakban már igen kevés az arányszámok közötti különbség. Néhány példa a VIII. időszakból: *Alex Petrik, Dominik Ábel, Edvárd Joachim, Szebáshtián Kevin*, valamint *Alexa Patricia, Alisia Aida, Irisz Lilien, Zoé Hanna* stb.

Itt is, akárcsak a kalotaszegi névanyagban, jellemző a már korábban is választott keresztnévek társítása, bár divatjuk az utóbbi évtizedekben csökken, végig ez a névszerkezeti típus a leggyakoribb. Hasonlósággént említhetjük még, hogy a kettős keresztnévek legkisebb csoportja a két új névvel alkotott névszerkezetek. A

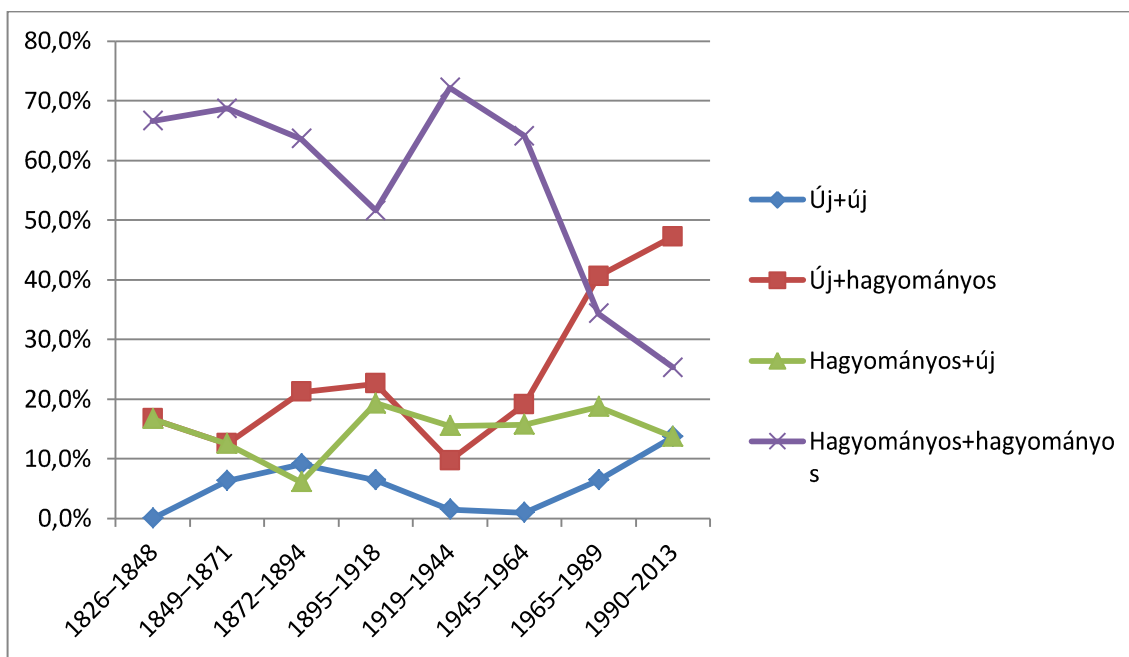
kalotaszegivel ellentétben a Nagykároly környéki anyagban mind a két nem névállományában, ha az egyik név új, az általában az első pozíciót foglalja el, nem pedig a másodikat.

Tovább árnyalhatjuk a képet, ha az új kategória definícióját kissé átalakítjuk, és nemcsak az adott, hanem az azt megelőző korban megjelenő keresztnéveket is még ebbe a csoportba soroljuk; például az először a VI. korszakban megjelenő *Edit*-et a VII. korszakban még az új keresztnév csoportba soroljuk, de a VIII.-ban már nem tekintjük újnak. Az „új” címkével ellátott csoport mellé a „hagyományos” nevek kategóriáját vettem fel, amelybe a közösségben már több, minimum két korszakon keresztül választott nevek tartoznak. Fontos szempont, hogy az adott névszerkezeten belül az első vagy a második pozíciót foglalja el az új és a hagyományos név, ezért a nevek sorrendje alapján négy csoportba soroltam a kettős keresztnéveket: hagyományos + hagyományos, új + új, hagyományos + új, valamint új + hagyományos.

		Új + új			Új + hagyományos			Hagyományos + új			Hagyományos + hagyományos		
		Férfi	Nő	Összes	Férfi	Nő	Összes	Férfi	Nő	Összes	Férfi	Nő	Összes
I.	1826–1848	-	-	-	15,4	18,2	16,7	15,4	18,2	16,7	69,2	63,6	66,6
II.	1849–1871	-	9,1	6,3	-	18,2	12,5	20,0	9,1	12,5	80,0	63,6	68,7
III.	1872–1894	11,1	6,7	9,1	11,1	33,3	21,2	-	13,3	6,1	77,8	46,6	63,6
IV.	1895–1918	4,2	7,8	6,4	37,5	13,2	22,6	8,3	26,3	19,3	50,0	52,6	51,6
V.	1919–1944	-	2,6	1,5	15,2	5,8	9,7	19,6	12,6	15,5	65,2	77,3	72,2
VI.	1945–1964	0,5	1,3	0,9	26,4	14,9	19,1	18,4	14,2	15,7	54,6	69,6	64,1
VII.	1965–1989	1,6	10,5	6,4	37,8	42,9	40,6	19,4	18,1	18,7	41,1	28,5	34,3
VIII.	1990–2013	9,6	17,3	13,7	37,7	55,5	47,2	17,5	10,4	13,7	35,1	16,8	25,3

25. táblázat: Az új és hagyományos névszerkezetek aránya nemek szerint a vizsgált korszakokban

A két táblázatot összehasonlítva azt figyelhetjük meg, hogy az első két időszakban a kibővített munkadefiníció szerinti csoportosítás nem változtat az eredményeken. A négy névszerkezet típus gyakorisági sorrendje sem változik, ugyanazokat a változási tendenciákat figyelhetjük meg, az arányok azonban eltolódnak.

22. diagram: Az új és hagyományos névszerkezetek aránya korszakonként

A hagyományos + hagyományos csoportban számottevő csökkenést figyelhetünk meg, mely az utolsó két korszakban, főleg a nőknél radikálisnak minősíthető. A hagyományos + hagyományos típus rovására növekszik a másik három csoport népszerűsége, legnagyobb mértékben az új + hagyományos csoportba tartozó kettős keresztnév száma nő meg, de szignifikáns növekedést láthatunk az új + új csoporton belül is. A szülők az utolsó két időszak kivételével a hagyományos, a közösségben már jól ismert nevek mellé gyakran hagyományos nevet rendelnek, s majd a 40-es évektől, a 60-as évektől pedig még inkább divattá válik új, idegen eredetű, a közösségben még ismeretlen nevet választani a hagyományos mellé (vö. RAJSLI 2007: 238, FELECAN 2013: 55, COSMA 2017: 75). E névválasztási gyakorlat, valamint annak változása mindkét nem névállományában megfigyelhető, de a szülők jellemzően jobban engednek a névdivat újító erejének, ha lánynak választanak nevet, mint mikor fiúnak.

A kettős keresztnévek népszerűségének növekedésében a névdivat mellett a névöröklésnek is fontos szerepe van, hiszen gyakran a szülők, keresztszülők, nagyszülők nevét a második helyre jegyeztetik be; ezzel is összefüggésben állhat a hagyományos nevek gyakorisága a kettős keresztnévek között.

4.3.1.3. Motivációs vizsgálatok a kettős keresztnévek körében

Ebben a vonatkozásban érdemes megvizsgálni a kettős keresztnévek körében előforduló névöröklési tendenciákat, illetve a naptári névadás szokásával összefüggő névválasztásokat. Ezek a vizsgálatok fényt deríthetnek a kettős keresztnévek választása mögött meghúzódó okokra is.

4.3.1.3.1. Névöröklés a kettős keresztnévek esetében

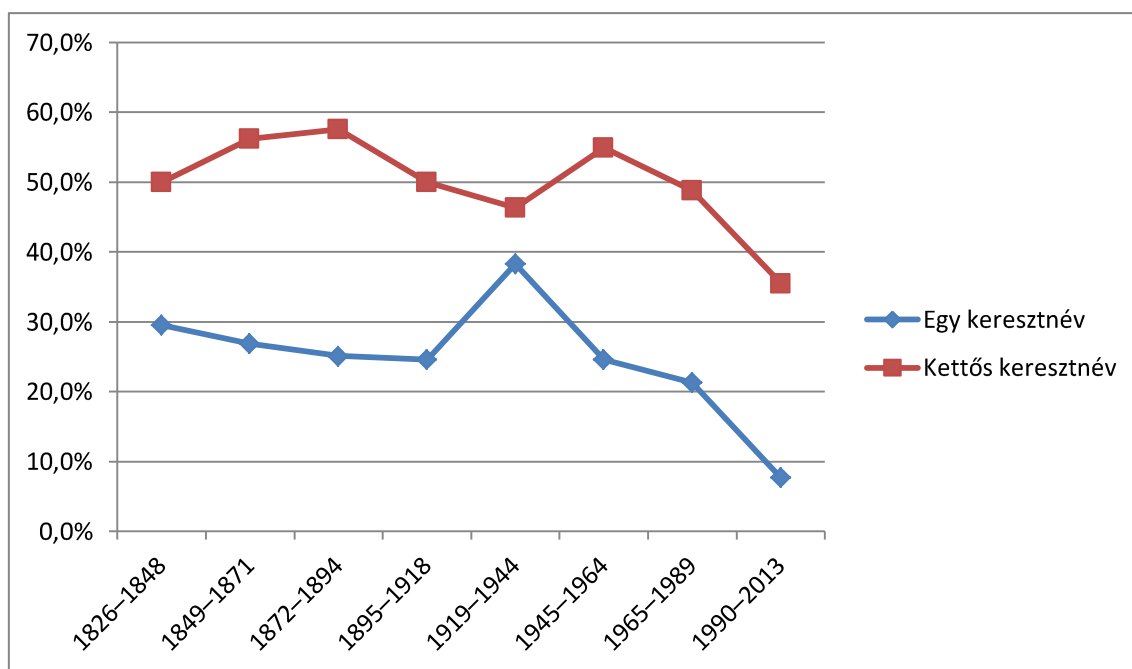
A következő táblázat a kettős keresztnévek körében előforduló névöröklés jelenségét mutatja be. Ebben az esetben eltérek a szempont további tagolásától, és nem osztom tovább a névanyagot a szülőktől, keresztszülőktől örökölt nevek csoportjára. Ezt a döntésemet a nevek alacsony száma határozta meg; az egy keresztnévet viselők esetében ezt a szempontot is érvényesítem (l. a 4.2.3.1. és 4.2.3.2. fejezeteket). A névöröklés vizsgálata során a kettős keresztnévek mindkét elemét figyelembe veszem, jelen esetben azonban arra nem térek ki, hogy az első vagy a második névnél figyelhető-e meg a névöröklés. A későbbiekben ezt a szempontot is érvényesíteni fogom.

Korszakok		Férfi		Női		Összes	
		Névviselők	%	Névviselők	%	Névviselők	%
I.	1826–1848	4	30,7	8	72,7	12	50,0
II.	1849–1871	3	60,0	6	54,5	9	56,2
III.	1872–1894	11	61,1	8	53,3	19	57,6
IV.	1895–1918	13	54,2	18	47,4	31	50,0
V.	1919–1944	77	55,8	75	39,5	152	46,3
VI.	1945–1964	104	56,2	171	54,1	275	54,9
VII.	1965–1989	323	56,5	285	42,3	608	48,8
VIII.	1990–2013	154	51,0	76	22,0	230	35,5

26. táblázat: Névöröklés a kettős keresztnelveknél

A kettős keresztnelvek között a vizsgált időszakok első felében gyakoribb a névátörökítés, megjegyzendő a számarányok között igen kis eltéréseket figyelhetünk meg, az utolsó időszakot tekinthetjük csak kivételnek. A férfi névanyagban gyakoribb a névöröklés – az első időszak kivételével – minden korszakban, bár nem számottevő a különbség a két nem névanyagában.

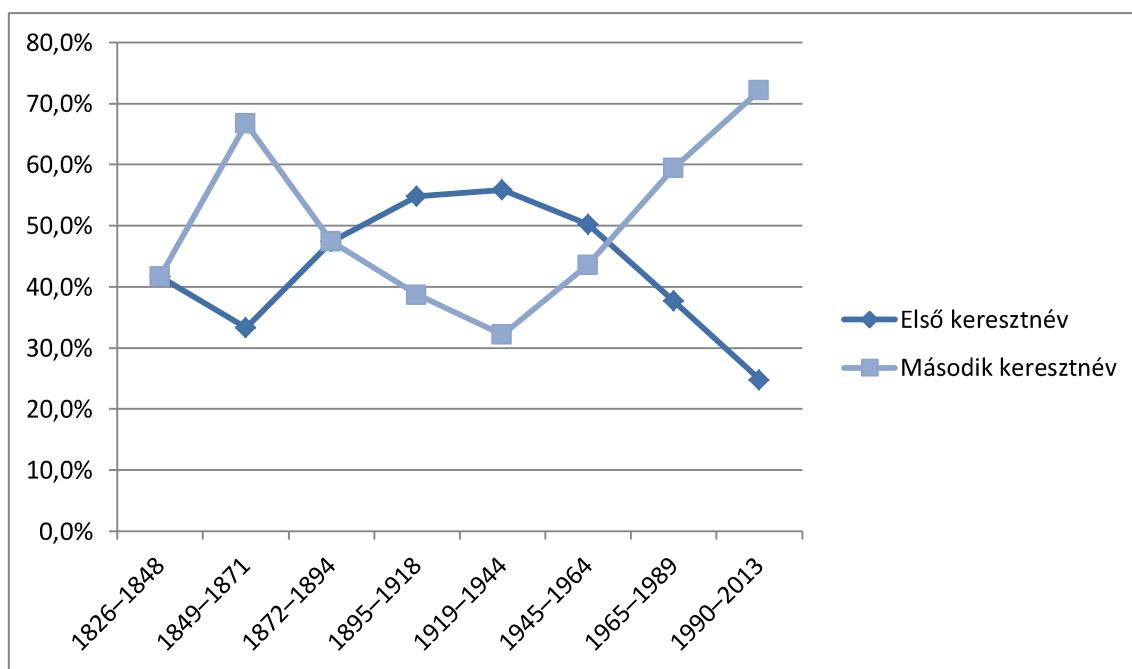
Érdemes a fenti táblázat adatait összehasonlítani az egy keresztnelt viselők eredményeivel. A következő diagram az egyes, valamint a kettős keresztnelvek körében előforduló névöröklési arányokat mutatja be.

23. diagram: Az egyes és a kettős keresztnévek névöröklési aránya korszakonként

A kettős keresztnévek körében minden korszakban jóval gyakoribb volt a névöröklés, mint az egy nevet viselők névállományában. A szülők tehát gyakran a kettős keresztnév adásával érték el, hogy a hagyományos névátörökítés mellett lehetőségük legyen egy másik nevet is választani gyermeküknek, ezzel teret adva a névdivat követésének (vö. B. GERGELY 2005: 51).

A következőkben bemutatom, hogy a kettős keresztnév melyik pozíciójában jelenik meg a névöröklés. Kérdésként merül fel, hogy megfigyelhetünk-e valamilyen tendenciát. A lenti diagram bemutatja a kettős keresztnévek eloszlását aszerint, hogy a névöröklés az első vagy a második név esetében figyelhető meg.

24. diagram: Az örökölt keresztnév pozíciója a kettős keresztnévek körében

A vizsgált időszakok nagyobb részében hullámzó a tendencia, csak az utolsó két időszakban figyelhető meg az a gyakorlat, mely szerint az örökölt keresztnév a második pozícióba kerül.

4.3.1.3.2. Naptári névadás a kettős keresztnéveknél

A kettős keresztnévek egy másik motivációs vizsgálati lehetősége a születésnap vonzáskörébe tartozó névnapok indukáló hatása. A naptári névadás vizsgálatának módszertanát egy korábbi fejezetben (4.2.3.3. Naptári névadás) mutattam be részletesen.

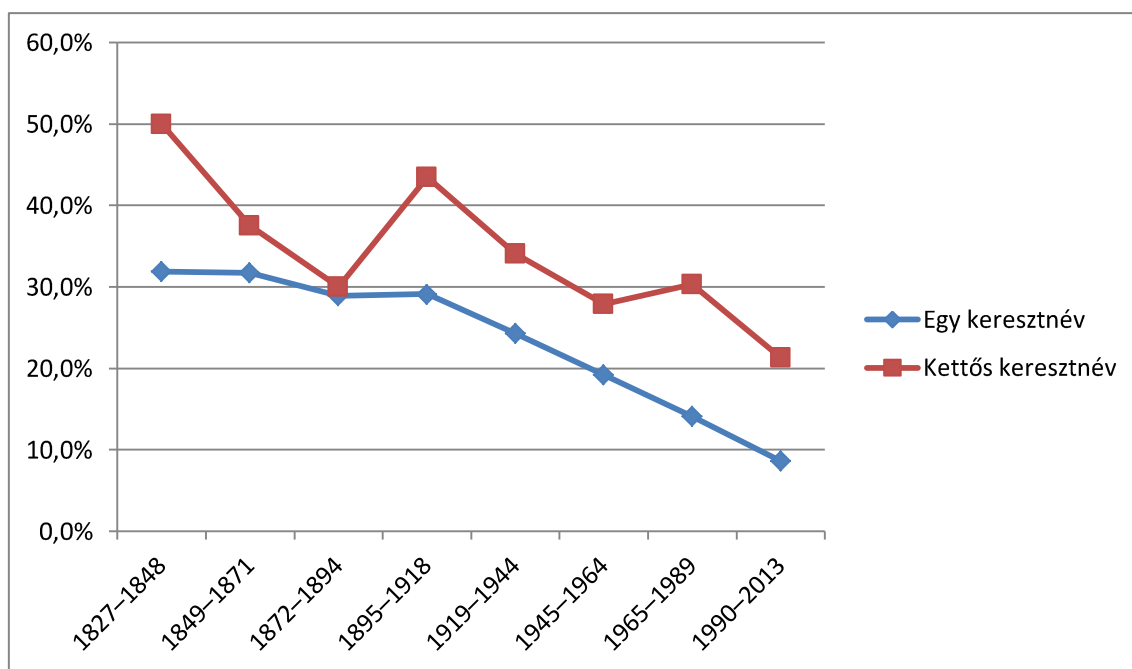
A következő táblázat a naptári névadás gyakoriságát mutatja be a kettős keresztnévek körében nemek szerinti bontásban.

Korszakok		Férfi		Női		Összes	
		Névviselő	%	Névviselő	%	Névviselő	%
I.	1826–1848	10	76,9	2	18,2	12	50,0
II.	1849–1871	3	60,0	3	27,3	6	37,5
III.	1872–1894	6	33,3	4	26,7	10	30,0
IV.	1895–1918	16	66,7	11	28,9	27	43,5
V.	1919–1944	60	43,5	52	27,4	112	34,1
VI.	1945–1964	53	28,6	87	27,5	140	27,9
VII.	1965–1989	163	28,5	214	31,7	377	30,3
VIII.	1990–2013	53	17,5	85	24,6	138	21,3

27. táblázat: Naptári névadás a kettős keresztnevéknél

A naptári névadás gyakorlatának megjelenése korszakonként eltérő, ebben az esetben nem figyelhetünk meg egy korszakonként emelkedő vagy ereszkedő tendenciát, de a vizsgált időszakok második felében megfigyelhető a csökkenés. A nemek névanyaga között láthatjuk az eltérést – az utolsó két időszak kivételével – a férfi anyagra jellemzőbb a naptári névadás gyakorlata.

A következőkben a fenti eredményeket vettem össze az egy keresztnévet viselők körében előforduló naptári névadás gyakoriságával.

25. diagram: A naptári névadás szokásának gyakorisága az egy, valamint két keresztnvet viselők között

A kettős keresztnvek körében minden korszakban gyakoribb a naptári névadás szokása, mint az egy nevet viselők között. Újabb különbségként emelhetjük ki, hogy amíg az egy keresztnvet viselők névanyagában ez a névadási motiváció folyamatosan veszít a népszerűségéből – korszakról korszakra csökkenek a számarányok –, addig a kettős keresztnvek körében a csökken tendencia mellett két kiugró pontot is láthatunk, amikor ismét gyakoribb lett – az előző korszakhoz viszonyítva – a naptári névadás hatására választott nevek száma.

Megvizsgáltam, hogy a kettős keresztnvek között a naptári névadás hatására választott nevek az első vagy a második helyen szerepelnek gyakrabban. Ebben az esetben a korszakok adatait összevontam, eszerint 355 személy első nevét kapta a születéséhez közel eső névnap alapján, 390 személy pedig a második keresztnévét. Szignifikáns különbséget tehát nem láthatunk a nevek pozíciója szerint.

4.3.2. Hármas keresztnévek

A hármas keresztnév választása messze nem bizonyul olyan népszerű névadási szokásnak, mint a kettős keresztnévek adása. A névanyagban összesen csak 57 hármas keresztnév van, tehát a névviselők 0,2%-a kapott három nevet a keresztelés alkalmával. Az elnevezettek neme szerinti eloszlása a következő: 21 férfi, 36 nő.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Férfi	1	1	0	1	4	2	9	3
Nő	0	2	2	1	6	4	10	11

28. táblázat: A hármas keresztnévet viselők száma

A vizsgált időszakok második felében a szülők gyakrabban választanak három keresztnévet gyerekeiknek, magasabbak az arányuk az utolsó két időszakban, de összességében a névviselők elenyészően kis százaléka tartozik ebbe a csoportba. A három keresztnévvel elnevezett személyek nagyobb része nő.

A harmadik nevek között nem találunk olyan keresztnévet, amely nem fordult volna elő első vagy második névként, illetve ebben az esetben minden névkombinációt csak egy személy visel. A leggyakoribb harmadik női keresztnévek (zárójelben a névviselők számát tüntetem fel): *Mária* (7), *Anna*, *Katalin*, *Magdolna* (3), *Erzsébet*, *Margit*, *Rozália* (2). Akárcsak a kettős keresztnéveknél, itt is a *Mária* a leggyakoribb; a legtöbb harmadik keresztnév a közösségben hagyományosnak és gyakorinak tekintett nevek sorából kerül ki, csupán 4 nevet említhetünk meg kivételként: *Adrianna*, *Bianka*, *Kitti*, *Simona*; ezek közös jellemzője, hogy a vizsgált időszakok második felében jelennek meg az újítási szándék egyik jeleként.

A leggyakoribb harmadik férfinevek (zárójelben a névviselők száma): *György* (3), *Attila*, *Károly*, *Péter* (2). A férfiak körében nem jellemző a leggyakoribb nevek választása harmadik keresztnévként, de arra sem látunk példát, hogy az utóbbi évtizedek újító, extravagáns nevei kerülnének ebbe a pozícióba. Jellemzően olyan nevekkel találkozunk ebben az anyagrészben, amelyek a közösségben kevésbé gyakorinak minősülnek: *András*, *Bálint*, *Ferdinánd*, *Zoltán* stb.

Mindkét nem névállományára jellemző, hogy a hármas névkombináció egyik eleme, néha kettő is az adott korszakban új névnek minősül. Néhány példa: *Doloresz Mária Rita, Johanna Mária Rozália, Ketrin Pamela Mária, Kira Amarillisz Mária, Monika Kármén Simona; Ádám Dávid Antal, Attila Ervin Ferenc, Márton Manfred Roland, Zoltán Elemér Péter, Valentin Alex Gábor* stb.

Megvizsgáltam a gyermekeknek hármas keresztnévet választó szülők foglalkozását, azonban nem sikerült összefüggést találnom a névadási gyakorlat és a szülők foglalkozása között.

A továbbiakban a hármas keresztnévek névadási motivációt próbálom felfedni. Első lépésben mind a két motivációs vizsgálat –névöröklés és naptári névadás – során a három névből álló keresztnévet egy egységnek tekintem, nem veszem figyelembe a nevek pozícióját.

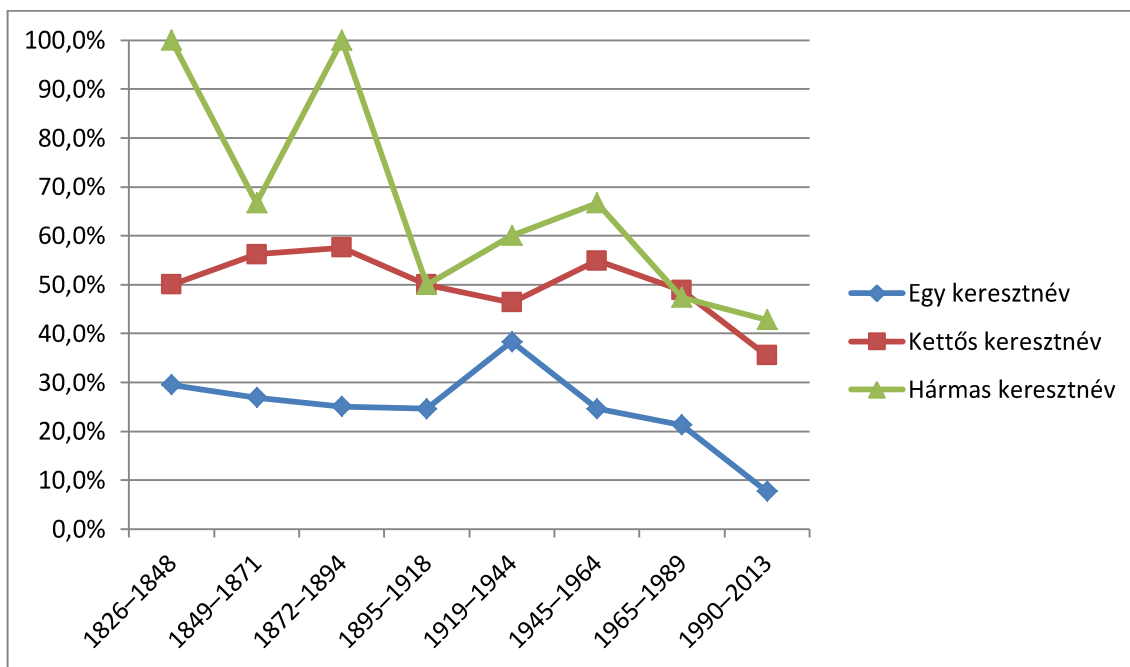
A következő diagram a névöröklés számadatait mutatja be, az adatokat nem csoportosítottam tovább aszerint, hogy a névviselő a szülő vagy a keresztszülő nevét örökölte, hiszen így is gyakran egy-egy név alkot egy csoportot.

Korszakok		Férfi		Női		Összes	
		Névviselő	%	Névviselő	%	Névviselő	%
I.	1826–1848	1	100,0	0	0,0	1	100,0
II.	1849–1871	1	100,0	1	50,0	2	66,7
III.	1872–1894	0	0,0	2	100,0	2	100,0
IV.	1895–1918	0	0,0	1	100,0	1	50,0
V.	1919–1944	2	50,0	4	66,7	6	60,0
VI.	1945–1964	2	100,0	2	50,0	4	66,7
VII.	1965–1989	7	77,8	2	20,0	9	47,4
VIII.	1990–2013	2	66,7	4	36,4	6	42,8

29. táblázat: Névöröklés a hármas keresztnévűeknél

Mint már említettem, sok esetben csupán egy adat tartozik egy-egy csoportba, így a következtetések elég esetlegesek. Azt azonban így is láthatjuk, hogy az eddigi eredményekkel összhangban az utolsó két időszakban változást figyelhetünk meg; ebben az esetben is itt a legalacsonyabb a névöröklési arány.

Összefoglalásnak is tekinthetjük a következő diagramot, mely az egy, kettő és három keresztnév viselők körében mutatja be a névöröklést.

26. diagram: Névöröklés az egy, kettős és hármass keresztnévek között

A hármass keresztnévekre vonatkozó következtetéseket fenntartásokkal kell kezelnünk, azt azonban láthatjuk, hogy mind a kettős és hármass keresztnéveknél arányaiban nagyobb a névöröklés, mint az egy nevet viselők között. Tehát a két és három nevet választó szülők gyakrabban örökítik tovább saját vagy a keresztszülő nevét, mint az egy nevet adók. Ugyanakkor mindhárom anyagrészben hasonló változásokat figyelhetünk meg: a névöröklés az utolsó két időszakban a legalacsonyabb.

A továbbiakban, a hármass keresztnévek között kimutatható naptári névadást mutatom be.

Korszak		Férfi		Női		Összes	
		Névviselő	%	Névviselő	%	Névviselő	%
I.	1826–1848	1	100,0	0	0,0	1	100,0
II.	1849–1871	0	0,0	0	0,0	0	0,0
III.	1872–1894	0	0,0	1	50,0	1	50,0
IV.	1895–1918	0	0,0	1	100,0	1	50,0
V.	1919–1944	1	25,0	3	50,0	4	40,0
VI.	1945–1964	1	50,0	1	25,0	2	33,3
VII.	1965–1989	3	33,3	2	20,0	5	26,3
VIII.	1990–2012	1	33,3	2	18,2	3	21,4

30. táblázat: Naptári névadás a hármaskeresztnevek között

A naptári névadás a hármaskeresztnevet viselők között az arányokat tekintve az időszakok első felében gyakoribb (kivétel a második időszak), akárcsak az egyes és kettős születéseknél, az V. korszaktól pedig folyamatos csökkenő tendenciát láthatunk. Hangsúlyozva, hogy az arányok mögött esetenként csak egy-egy elnevezés áll.

A névröklés és a naptári névadás vonatkozásában azt is megvizsgáltam, hogy a keresztnév melyik pozíciójában figyelhető meg az adott motivációs tényező hatására választott név. Mindkét névválasztási szokásnál az utolsó pozícióban jelenik meg a legtöbb keresztnév, ezt követi az első, majd a második.

A hármaskeresztneveknél vizsgálható a névegyüttesek típusa; hagyományos, újító, esetleg magyaros neveket kapcsoltak össze a szülők. Egy ilyen vizsgálat segíthet felfedni a hármaskeresztnevek választása mögött meghúzódó motivációkat. Az adatok alacsony száma miatt, ebben az esetben a korszakokat összevonva kezelem, de ahol lehetőség van rá, az időbeli változásokról is szólok röviden. A hagyományos és újító nevek definícióját már fentebb megadtam, jelen csoportosítás során is ezeket használom. Magyaros névnek tekintem a régi magyar személyneveket, a magyar nyelvújítási és írói, költői alkotásokat, valamint a magyar névalkotásokat. A hármaskeresztnevek között a hagyományos + hagyományos + hagyományos szerkezetek a leggyakoribbak, a nevek 22,8%-a tartozik ide (pl. *Ferenc István György*; *Mária Anna Erzsébet*); a névszerkezet időbeli eloszlása összhangban van a névanyagra jellemző

általános tendenciával – mely szerint a hagyományos nevek a vizsgált időszak második felében háttérbe szorulnak –, az első négy időszakban minden hármas keresztnév hagyományos + hagyományos + hagyományos szerkezetű, az V. és VI.-ban a nevek egyharmada ide sorolható, az utolsó két időszakban pedig nem fordul elő ez a típus. A magyar + hagyományos + hagyományos szerkezetűek 17,6%-ban vannak jelen, minden korszakban 1-2 két névviselővel (pl. *Attila Antal Károly; Etelka Irén Anna*). Az új + új + hagyományos szerkezetek az utolsó két időszakban figyelhetők meg, ekkor a nevek 14%-a ilyen típusú; csak a női névanyagban fordul elő ez a szerkezet (pl. *Kira Amarillisz Mária, Ketrin Pamela Mária*). A negyedik leggyakoribb típus az új + hagyományos + hagyományos, a nevek 12,3%-a tartozik ebbe a csoportba. Ez a szerkezet is, akárcsak az előző az utolsó két korszakban figyelhető meg, csak a női nevek között (pl. *Alexa Mária Magdolna; Lara Mária Éva*). A fent felsorolt típusok mellett természetesen a három névtípusnak szinte minden kombinációjára található példa a névanyagban (pl. hagyományos + újító + hagyományos, hagyományos + újító + újító), de ezekbe a csoportokba csupán 1-2 név sorolható, így ezek mechanikus felsorolásától eltekintek.

4.3.3. Négyes keresztnévek

A vizsgált névanyagban csupán egy négyes keresztnévet találunk: *József Leopold Lajos Mihály*, a névegyüttest 1827-ben választották a szülők. A névadás indítékáról nem tudunk meg semmit az anyakönyvi bejegyzésből; a szokásokkal ellentétben az elnevezett sem az apa, sem a keresztapa nevét nem örökölte.

4.4. Az ikrek elnevezései

Az ikerpárok elnevezéseinek nagyobb anyagon történő, szisztematikus bemutatása még adóssága a névtani kutatásoknak. Jelentek már meg a témában tanulmányok, illetve egy kisebb terjedelmű önálló munka is, de a vizsgálatok idő- és térbeli bővítése még megoldandó feladat lenne (vö. pl. IVÁN 1981: 44–47; FÜLÖP–NAGY 1985: 85–94; FÜLÖP 1987: 193–197, 1990: 101–105; RAÁTZ 1996: 90–92; SOÓS 1998; HAJDÚ 2003: 630–632; VINCZE 2007: 115; VÖRÖS 2011: 308–310, 2013b: 674–676). Minderre a téma specifikussága, az anyaggyűjtés nehézségei, a jelenség ritkasága magyarázatul

szolgálhatnak, hiszen egy nagy, reprezentatív, csak az ikrek elnevezéseit tartalmazó korpusz összeállításához rengeteg anyakönyvet kell átlapozni, azokból kinyerni a szükséges információt embert próbáló feladat.

A sváb településeken a vizsgált időszakokban összesen 380 ikerszületést regisztráltak, ebből 373 kettős, 7 pedig hármasszülés volt. Bár ez az alkorpusz igen kevés adatot tartalmaz, mégis a szakirodalomban alkalmazott vizsgálati szempontok szerinti elemzése az ikrek elnevezéseinek újabb sajátosságait tárhatja fel.

4.4.1. Kettes ikrek elnevezései

A következő táblázat bemutatja a kettős születések számát az adott korszakokban, valamint kitér az ikerpárok nemi eloszlására.

	Korszakok	Női ikerpárok	Férfi ikerpárok	Vegyes ikerpárok	Összes	%
I.	1826–1848	13	10	24	47	2,9
II.	1849–1871	14	8	28	50	3,2
III.	1872–1894	26	23	29	78	3,2
IV.	1895–1918	22	33	31	86	3,0
V.	1919–1944	17	14	22	53	1,2
VI.	1945–1964	10	6	15	31	2,0
VII.	1965–1989	7	6	5	18	1,1
VIII.	1990–2013	2	5	3	10	1,5
Összes		111	105	157	373	2,6

31. táblázat: A kettes ikerszületések száma nemek szerinti bontásban

A táblázat utolsó oszlopában felsorolt számadat mutatja be, hogy egy adott időszakban a szülések hány százaléka volt kettes ikerszületés.

4.4.1.1. Kérdésként merül fel, hogy a névdivat, a nevek népszerűsége mennyire befolyásolja a névválasztás során az ikrek szüleit. Ők is ugyanolyan névválasztási stratégiával élnek, mint a többi szülő, vagy az ikreknek különlegesebb, esetleg egymással valamilyen kapcsolatban álló névpárokat adnak? A kettes ikrek neveinek

vizsgálatát az első öt leggyakrabban előforduló keresztnév bemutatásával kezdem. Összehasonlítva az ikrek névadásában szerepet játszó neveket a teljes névkinccsel, megvizsgálhatjuk az ikrek elnevezésében fellelhető sajátosságokat.

	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.	
	1826–1848		1849–1871		1872–1894		1895–1918		1919–1944		1945–1964		1965–1989		1990–2013	
	Iker	Összes	Iker	Összes	Iker	Összes	Iker	Összes	Iker	Összes	Iker	Összes	Iker	Összes	Iker	Összes
1.	János	<i>János</i>	József	<i>János</i>	János	<i>János</i>	János	<i>János</i>	István	<i>István</i>	József	<i>István</i>	<i>Zsolt</i>	<i>István</i>	<i>Dániel</i> Patrik	<i>Dávid</i>
2.	<i>Ádám</i>	<i>József</i>	János <i>Antal</i>	<i>József</i>	Pál	<i>István</i>	Pál	<i>István</i>	János	<i>János</i>	János	<i>János</i>	István József	<i>József</i>	-	<i>Patrik</i> <i>Tamás</i>
3.	György	<i>Mihály</i>	<i>Ádám</i>	<i>István</i>	József	<i>József</i>	István	<i>Ferenc</i>	József	<i>Ferenc</i>	<i>Ferenc</i> István Tibor	<i>József</i>	Ferenc <i>Rajmund</i>	<i>János</i>	-	<i>Péter</i>
4.	Antal	<i>György</i>	Mihály Pál	<i>Mihály</i>	<i>György</i>	<i>Pál</i>	József	<i>József</i>	<i>Imre</i>	<i>József</i>	<i>László</i>	<i>Ferenc</i>	-	<i>Ferenc</i>	-	<i>Krisztián</i>
5.	<i>Jakab</i> József	<i>Antal</i>	<i>György</i> István	<i>Pál</i>	István	<i>Mihály</i>	<i>György</i> <i>Károly</i>	<i>Pál</i>	<i>György</i>	<i>Mihály</i>	<i>Károly</i> <i>Rudolf</i>	<i>Tibor</i>	-	<i>Róbert</i>	-	<i>Erik</i>

24. táblázat: Az öt leggyakrabban előforduló férfi keresztnév az ikrek névanyagából, valamint a teljes névanyagból

A fenti táblázatban azokat a keresztnéveket emeltem ki az ikrek nevei közül, melyek az egész anyagban is az öt legnépszerűbb keresztnév közé tartoznak. Az ikrek körében az utolsó két időszakban nem teljes a táblázat, mivel a hetedik időszakban a harmadik pozíciószámhoz az egy névviselővel rendelkező keresztnevekből hoztam példát; az utolsó időszakban pedig minden iker más-más névegyedet kapott.

A listában szereplő neveket áttekintve megfigyelhetjük, hogy jellemzően ugyanazok a nevek foglalják el az első öt pozíciószámot, csupán a nevek sorrendje változik, számottevő különbséget azonban a leggyakrabban választott keresztnévek alapján nem állapíthatunk meg az ikrek és az egyes születésű gyerekek névanyaga között. Az adott korszakokban az ikrek leggyakoribb keresztnévei (pl. *Ádám*, *Jakab*, *Károly*, *László*, *Márton*) nem tekinthetők erre az anyagrészre jellemző neveknek, hiszen a teljes névanyagban is jelen vannak az adott korszakokban. Az első két időszakban az ikrek névanyagában gyakori *Ádám* a későbbiekben háttérbe kerül, az első világháború után egyáltalán nem választják a szülők gyerekeiknek. Az adatok elemzése során nem felejtethetjük el, hogy az ikrek esetében nagyon kicsi a vizsgálati korpusz, akár egy-egy adat is jelentősen befolyásolhatja az arányszámokat. Azt azonban láthatjuk, hogy – akárcsak a szakirodalomban olvashatjuk – nincs szignifikáns különbség az iker és az egyes születések keresztnévanyagában.

	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.	
	1826–1848		1849–1871		1872–1894		1895–1918		1919–1944		1945–1964		1965–1989		1990–2013	
	Iker	Összes	Iker	Összes	Iker	Összes	Iker	Összes	Iker	Összes	Iker	Összes	Iker	Összes	Iker	Összes
1.	<i>Eva</i> Anna	<i>Mária</i>	<i>Mária</i>	<i>Mária</i>	<i>Mária</i>	<i>Mária</i>	<i>Mária</i>	<i>Mária</i>	<i>Mária</i>	<i>Mária</i>	<i>Mária</i>	<i>Mária</i>	<i>Mária</i>	<i>Mária</i>	<i>Bianka</i> <i>Szamanta</i>	<i>Bernadett</i>
2.	<i>Mária</i>	<i>Anna</i>	<i>Terézia</i> <i>Éva</i>	<i>Terézia</i>	<i>Anna</i>	<i>Julianna</i>	<i>Erzsébet</i>	<i>Erzsébet</i>	<i>Erzsébet</i>	<i>Erzsébet</i>	<i>Erzsébet</i>	<i>Éva</i>	<i>Anna</i>	<i>Anna</i>	-	<i>Andrea</i>
3.	<i>Erzsébet</i>	<i>Erzsébet</i>	<i>Julianna</i>	<i>Erzsébet</i>	<i>Terézia</i>	<i>Erzsébet</i>	<i>Julianna</i>	<i>Julianna</i>	<i>Anna</i>	<i>Margit</i>	<i>Margit</i>	<i>Erzsébet</i>	<i>Erzsébet</i> <i>Rita</i>	<i>Éva</i>	-	<i>Adrienn</i> <i>Henrietta</i>
4.	<i>Katalin</i>	<i>Terézia</i>	<i>Anna</i> <i>Erzsébet</i>	<i>Anna</i>	<i>Julianna</i>	<i>Terézia</i>	<i>Anna</i>	<i>Margit</i>	<i>Margit</i>	<i>Anna</i>	<i>Anna</i> <i>Éva</i> <i>Veronika</i>	<i>Margit</i>	-	<i>Monika</i>	-	<i>Mária</i> <i>Vivien</i>
5.	<i>Agota</i>	<i>Katalin</i>	<i>Agota</i> <i>Gertrúd</i>	<i>Julianna</i>	<i>Erzsébet</i> <i>Franciska</i>	<i>Anna</i>	<i>Magdolna</i> <i>Róza</i>	<i>Róza</i>	<i>Julianna</i> <i>Jolán</i>	<i>Ilona</i>	<i>Ilonka</i> <i>Valéria</i>	<i>Anna</i>	-	<i>Erzsébet</i>	-	<i>Alexandra</i> <i>Krisztina</i>

25. táblázat: Az öt leggyakrabban előforduló női keresztnév az ikrek névanyagából, valamint a teljes névanyagból

A női keresztnevéknél is ugyanazt a tendenciát figyelhetjük meg, mint a férfiaknál: a leggyakoribb nevek listája a legtöbb pontban megegyezik, inkább csak a nevek sorrendje változik esetlegesen. Kiemelendő, hogy az első és utolsó időszak kivételével a *Mária* uralmának lehetünk tanúi mindkét anyagrészben. Az ikrek ötös listájában megjelenő új neveket (*Ágota, Franciska, Gertrúd, Magdolna, Monika* stb.) itt sem tekinthetjük a névanyag jellemző sajátosságának, hiszen az adott időszakokban mindegyik keresztnév az egyes születésű gyerekek körében is fellelhető. Bizonyos szempontból kivételnek tekinthetjük a *Monika*-t, ezt a keresztnévet az első és a második időszakban választotta 1, illetve 2 szülő gyermekének, majd az ötödikben (1919–1944) tűnik fel újra, ekkor egyetlen névviselője egy ikerpár egyik lánygyermeké. Az első két időszakban az ikrek névanyagában az *Éva* kiemelkedően magas népszerűségének lehetünk tanúi, azonban a későbbiekben háttérbe szorul, csak az 1945-ös évektől kerül be ismét az öt leggyakoribb nevek listájába, de ekkor már csak két névviselője van.

A szakirodalmi kutatások többször is felhívják a figyelmet az *Ádám* és *Éva* keresztnév specifikus helyzetére: az ikrek elnevezéseiben gyakrabban fordulnak elő ezek a névegyedek, akár csak az egyik ikerpár nevéként, akár egy névpár formájában (vö. IVÁN 1981: 46; FÜLÖP 1987: 196; HAJDÚ 2003: 632). Ugyanezt a jelenséget figyelhetjük meg az itt elemzett névanyagban is, azzal a megszorítással, hogy csak az első három időszakban, tehát a 19. század végéig jellemző az adott keresztnévek népszerűsége. Az I. időszakban kiemelkedően magas az *Ádám*-ok (25%) és *Éva*-k (21%) aránya, a II. és III.-ban, tehát a 19. század második felében már csökken ez a számarány (II. időszakban 11,4% *Ádám*, 8,9% *Éva*; III. időszakban 4% *Ádám*, 2,5% *Éva*). Kiemelendő, hogy mindhárom időszakban a férfi ikrek körében gyakoribb az első emberpár nevét asszociáló névválasztás, mint a nők között. A 20. század első felében még találunk az adatok között 1-1 példát, de a második felében már egyáltalán nem választják ezeket a keresztneveket a szülők ikreiknek. FÜLÖP LÁSZLÓ már említett tanulmányában kiemeli az *Ádám* – *Éva* név választása és az újszülött elhalálása közötti összefüggést. Adatai szerint gyakran azok az ikrek vagy egyes gyerekek kapják az említett névpárt, illetve nevet, akik röviddel a születés után meghalnak; ekkor a bába közvetlenül szülés után megkereszteli őket, és a nevet is ő adja (FÜLÖP 1987: 196). A vizsgált névanyagban nem találtam ilyen típusú összefüggést, az *Ádám* és *Éva* nevekre keresztelt gyerekek – akár ikrek, akár egyes születésűek – jellemzően decemberben, a hónap második felében születtek; a névválasztás mögött tehát a naptári névadás hagyományának működését tételezhetjük fel.

Az ikrek elnevezésében felhasznált névféleségek tekintetében nem emelhetünk ki sajátosan csak ebben az anyagrészben fellelhető neveket, az ikrek szülei általában az adott korra jellemző névválasztási szokások alapján nevezik el gyermekeiket (vö. RAÁTZ 1996: 92). Egy női keresztnévet kivételnek kell tekintenünk, a *Helen* név az egész anyagban csak egyszer, a VII. korszakban található meg. Az *Albin*, *Rajnald* és *Karolin*, *Nelli* névegyedek először az ikrek körében figyelhetők meg, de a későbbiekben az egyes születésű gyerekeknek is választják ezeket a keresztneveket.

4.4.1.2. Akárcsak a kettős keresztnevéknél, az ikrek névanyagában is találunk olyan névpárosításokat, melyek népszerűbbek a többinél. A következő táblázat a teljes anyagban leggyakrabban előforduló névpárokat sorolja fel gyakoriság szerint csökkenő sorrendben, illetve férfi-férfi, férfi-női, női-női bontásban.

			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Össz.
			1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013	
<i>ff.</i>	1.	<i>János – Pál</i>	0	2	2	7	0	0	0	0	11
	2.	<i>István – János</i>	0	0	2	3	2	1	0	0	8
	3.	<i>János – József</i>	1	0	3	2	0	1	0	0	7
	4.	<i>György – József</i>	0	1	2	2	0	0	0	0	5
	5.	<i>István – József</i>	0	1	0	0	2	0	1	0	4
<i>fn.</i>	1.	<i>Ádám – Éva</i>	7	4	2	1	0	0	0	0	14
	2.	<i>József – Mária</i>	1	4	2	1	2	1	0	0	11
	3.	<i>János – Mária</i>	1	1	4	1	1	2	0	0	10
	4.	<i>István – Mária</i>	0	0	2	0	2	0	1	0	5
		<i>Pál – Mária</i>	0	1	2	1	0	0	1	0	5
	5.	<i>István – Erzsébet</i>	0	0	0	1	2	0	0	0	3
		<i>Jakab – Anna</i>	1	0	2	0	0	0	0	0	3
		<i>Mihály – Anna</i>	0	1	1	1	0	0	0	0	3
<i>nn.</i>	1.	<i>Erzsébet – Mária</i>	1	0	0	3	2	0	1	0	7
	2.	<i>Anna – Mária</i>	1	0	2	1	1	0	1	0	6
	3.	<i>Mária – Terézia</i>	0	2	2	1	0	0	0	0	5
	4.	<i>Erzsébet – Julianna</i>	1	1	1	1	0	0	0	0	4
		<i>Ilona – Mária</i>	0	1	2	1	0	0	0	0	4
	5.	<i>Anna – Terézia</i>	1	0	2	0	0	0	0	0	3
		<i>Anna – Magdolna</i>	1	1	1	0	0	0	0	0	3

32. táblázat: Az első öt leggyakoribb névpár az ikrek névanyagában nemek és korszakok szerinti bontásban

Az utolsó időszakban egyáltalán nincsenek ismétlődő névpárosítások, a hetedik korszakban is alacsony a számuk. A fenti táblázatban azokat a névpárokat emeltem ki, melyek több időszakban is megjelennek, ebből láthatjuk, vannak olyan névkombinációk, melyek az idő múlásával sem veszítettek népszerűségükből. Azt azonban érdemes kiemelni, hogy nincs olyan névpár az anyagban, mely minden időszakban megtalálható lenne. A felsorolt névlistát áttekintve megfigyelhetjük, hogy a szülők gyakran választanak keresztnévet a közösségben hagyományosnak mondható nevek soraiból.

A szakirodalom megfigyelése szerint az ikrek névadásának egyik legérdekesebb sajátossága a névvonatkoztatás: a szülők olyan keresztnévet választanak gyerekeiknek, melyek művelődéstörténeti, bibliai asszociációkkal rendelkeznek, ezáltal a szülők már a névválasztással is jelezhetik viselőik összetartozását (HAJDÚ 2003: 631, VÖRÖS 2011: 308). HAJDÚ szerint az ikrek elnevezéseinek sajátosságaira deríthet fényt a Bibliában együtt előforduló nevek használata; a következő névpárokat sorolja ebbe a csoportba: *Ádám – Éva*, *Mária – József*, *Mária – Magdolna*, *Péter – Pál*, *Gáspár – Menyhért – Boldizsár* (HAJDÚ 2003: 631). A vizsgált névanyagban is találunk olyan névpárokat, melyek erős bibliai konnotációval bírnak. Az *Ádám* és *Éva* nevű ikerpár keresztnéve elkerülhetetlenül az első emberpár nevét asszociálja. Megjegyzendő, hogy az első világháború után a szülők már egyáltalán nem választják gyerekeiknek ezt a névpárosítást, holott addig a legnépszerűbbnek bizonyult. Érdekességgént említhető meg, hogy a vegyes ikerpárok névanyagában az *Ádám* keresztnév csak az *Éva* női névvel összekapcsolva fordul elő, ez is alátámasztani látszik, hogy az elnevezés során mennyire működött a bibliai asszociáció. A *József* és *Mária*, *Erzsébet* és *Mária*, *Mária* és *Magdolna*, *Anna* és *Mária* névpár esetében is a bibliai ihletésű névvonatkoztatást tételezhetjük fel, megemlítve, hogy mindegyik név esetében szép számmal találunk más típusú névpárosításokat is, például: *József – Anna*, *József – Gertrúd*, *József – Róza*; *Erzsébet – Julianna*, *Erzsébet – Magdolna*, *Erzsébet – Katalin*. Azonban a névvonatkoztatás tényét támasztják alá az adott névpárok gyakorisági mutatói. Megjegyzendő, a kettős keresztnévek körében oly gyakori *Mária Magdolna* csak egyszer fordul elő az ikrek anyagában; a szakirodalom is a névpár ritkaságára hívja fel a figyelmet (vö. pl. FÜLÖP 1990: 103, HAJDÚ 2003: 632).

Az ikrek nevei között ugyancsak gyakrabban fordul elő a Bibliából ismert *Péter* és *Pál* névpár (vö. RAÁTZ 1996: 92), összetartozásukat erősíti, hogy a katolikus naptárban egy ünnepnapjuk van, illetve a népi eseménynaptárban is összekapcsolva szerepelnek, Péter és Pál napján kezdődik az aratás. Az ikrek névanyagában a vizsgált időszakok első felében bukkan fel a névpár, ekkor is egy korszakban csak egy ikerpár viseli, a születés ideje közel

esik az ünnep idejéhez. Ugyancsak a naptári névadás szokását követhetjük nyomon a *Sándor – József* névpár esetében, az egész anyagban csak egyszer fordul elő, a VI. korszakban (1945–1964 között).

Gyakoribb névpárosítás még a *János – Pál* és a *Mária – Terézia*, mindkettő a 19. század második felében népszerű. HAJDÚ MIHÁLY és SOÓS MÓNKA a *Mária – Terézia*, a *Ferenc – József* és az *Anna – Mária* névpárokkal kapcsolatban megállapítja, hogy kiválasztásuk mögött nem a bibliai és művelődéstörténeti névvonatkoztatást kell keresnünk, a névpárok megléte a bennük szereplő névegyedek gyakoriságával, népszerűségével áll összefüggésben (SOÓS 1998: 16, HAJDÚ 2003: 632). A Nagykároly környéki névanyagban is ennek a névválasztási stratégiának a működését tételezhetjük fel.

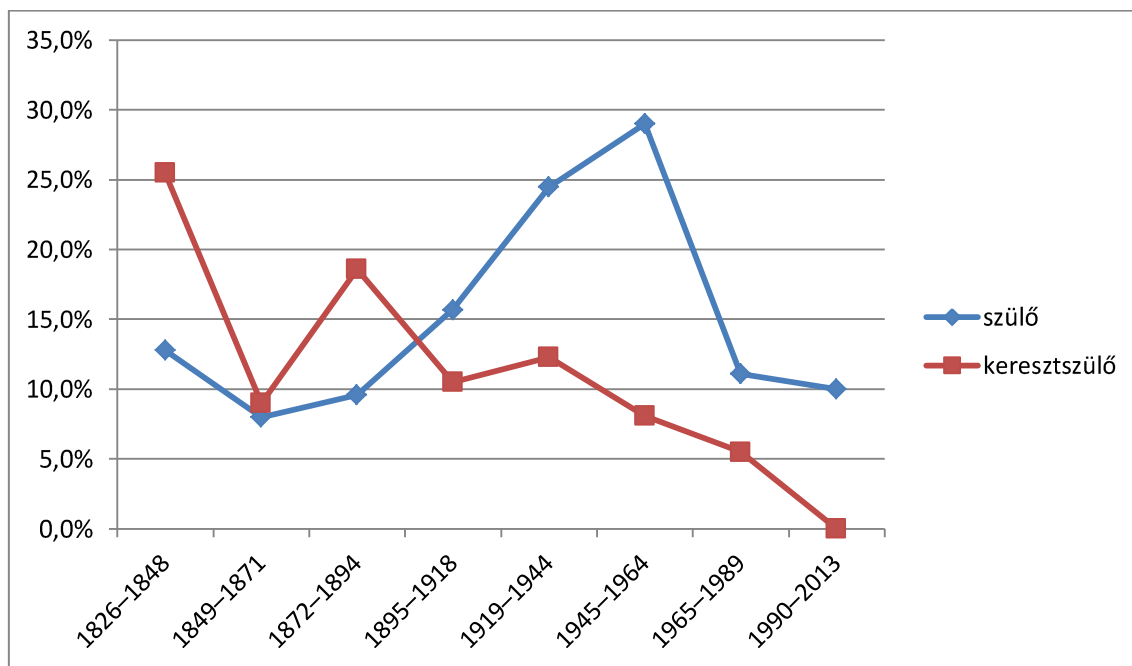
Akárcsak a kettős keresztnévek körében, az ikrek névanyagában is találunk alliteráló keresztnévpárokat: *Antal – Apollonia*, *János – József*, *János – Julianna*, *Jolán – Julianna*, *Erzsébet – Emma*, *Mária – Matild*, *Mária – Mihály*, *Márton – Mihály*, *Rezső – Rudolf*, *Valburga – Viktória* stb. Nincs összefüggés az ikerpárok neme és a névpárok alliteráló volta között, mind a férfi, mind a női ikrek nevei között találunk egyforma betűvel kezdődő keresztnéveket.

Az ikrek elnevezéseinél is találkozunk kettős keresztnévekkel, főleg a második világháborútól figyelhetjük meg számuk növekedését. A 373 kettős ikerpárból 33 újszülöttnak van kettős keresztnéve, tehát 4,4%-uknak. A III., IV. és V. korszakban (1872-től 1944-ig) csak egy-egy ikerpárnak van kettős keresztnéve – a korábbi időszakokban nem adtak két keresztnévet az ikreknek – de érdekes módon mind a három esetben csak az egyik gyereknek van kettős keresztnéve, a másiknak nincs (vö. RAÁTZ 1996: 92). Mint már említettem a VI. korszaktól gyakoribbak lesznek a kettős keresztnévek, napjaink felé haladva pedig még népszerűbbek. A VI. időszakban az ikrek 14,9%-a visel második nevet, a VII.-ben (1965–1989) 25,0%-a, a rendszerváltás után pedig már 50%-a. Ugyanezt a tendenciát láthattuk az egyes születések esetében is, a vizsgált időszakok második felétől egyre divatosabb lesz a kettős keresztnévek választása. Az ikerpároknak nevet választó szülők tehát ebben az esetben is a közösségben jellemző névválasztási stratégiák alapján döntenek. Az esetek többségében (13 ikerpár) csak az egyik ikerpárnak van kettős keresztnéve, ez alól az utolsó korszakot tekinthetjük kivételnek. Egy esetet emelnék ki, itt a második keresztnév megegyezik: *Edmund Sándor – Lénárd Sándor*.

4.4.1.3. A névátörökítés vizsgálata egy újabb olyan szempont, melynek köszönhetően többet megtudhatunk az ikrek elnevezéseiről. A szakirodalmi előzmények alapján megállapítható, hogy az ikreknél gyakoribb a névöröklés, mint az egyes

születéseknél. FÜLÖP LÁSZLÓ szerint a német eredetű településen jellemző a keresztszülő nevének továbbvitele (FÜLÖP 1990: 103), RAÁTZ JUDIT pedig hangsúlyozza, hogy felekezeti különbségként is kezelhető a keresztszülő nevének öröklése, ugyanis adatai szerint a római katolikusok fontosnak tartják, hogy a gyerek a nemének megfelelő keresztszülő nevét vigye tovább (RAÁTZ 1996: 91–92).

A következő diagram a vizsgált névanyag névátörökítési számadatait mutatja be.

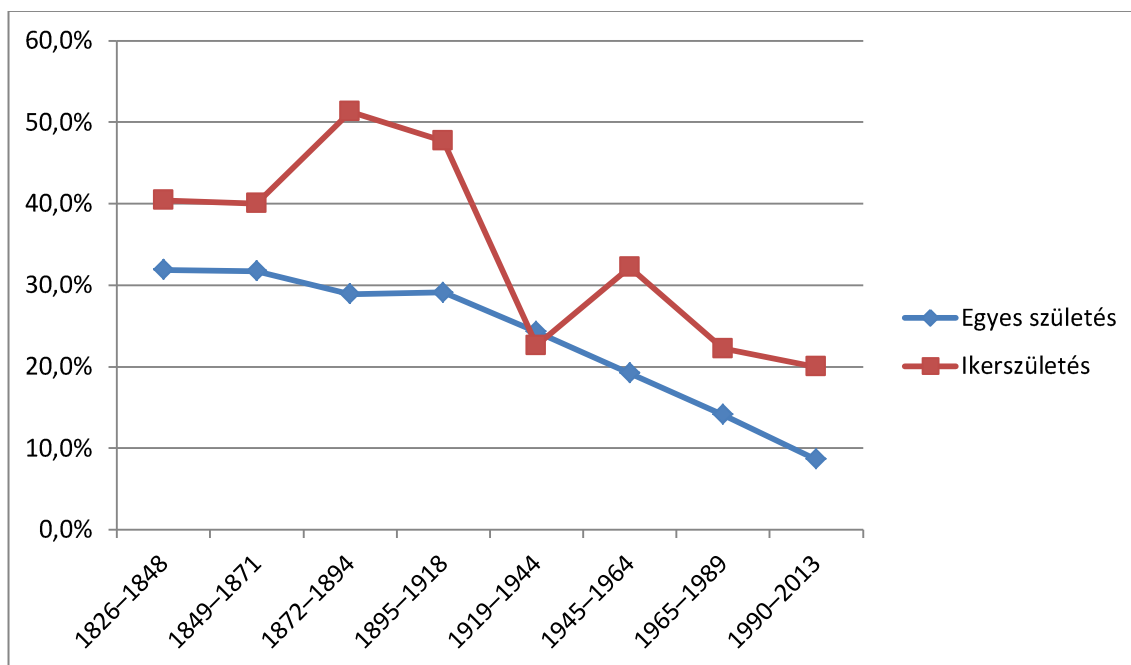

27. diagram: Névöröklés az ikrek elnevezéseiben

Külön vizsgáltam meg a szülőtől, illetve a keresztszülőtől örökölt névegyedek arányát. A vizsgált időszakok első felében a keresztszülő nevének örökítése erősebb hagyománynak bizonyult, mint a szülő keresztnévének továbbvitele, ezzel szemben a századforduló után a szülők inkább saját nevüket adták gyermekeiknek. Az utolsó két időszak adatai alapján arra következtethetünk, hogy a névadók egyre kevésbé élnek a kötött névválasztás szokásával, helyette más névadási motivációt kell keresnünk az elnevezések hátterében. Összehasonlítottam a névátörökítés szempontjából az ikrek neveit a teljes anyaggal; az adatok szerint ugyanazt a változási tendenciát figyelhetjük meg mindkét esetben: a szülők nevének öröklése a vizsgált időszakok második felében jellemző, míg a keresztszülőké az elsőben. Az utolsó két időszakban pedig radikálisan csökken a névöröklések aránya (az

egyes születésű gyerekek névanyagában a szülők és keresztszülők nevének öröklését a 7. diagram mutatja be).

A következőkben a naptári névadás gyakorlatát vizsgálom meg az ikrek körében.

28. diagram: A naptári névadás gyakorisága az egyes és az ikerszületések között

Az ikerszületések között – az V. korszak kivételével – minden esetben gyakoribb a naptári névadás, mint az egyes születésűeknél. Mindkét névanyagban hasonló változási tendenciát figyelhetünk meg: a vizsgált időszakok második felében folyamatosan csökken a naptári névadás hatására választott keresztnévek száma.

FÜLÖP LÁSZLÓ Vízmente személyneveit, ezen belül is az ikrek elnevezéseit vizsgálva hívja fel a figyelmet egy sajátos névtani jelenségre, arra, amely szerint az ikrek mindkét tagja ugyanazt a nevet kapja a keresztségben. A jelenségre a gyerekek gyakori elhalálozása ad magyarázatot, ami az ikerszületések esetében még gyakoribb, mint az egyes születéseknél. A bába megkereszteli az első gyermeket, akinek a korai, azonnali halála után a másodjára születő gyermek is ugyanazt a nevet kapja (FÜLÖP 1990: 102). A vizsgált névanyagban is találunk példát a jelenségre, bár nagyon alacsony számban, összesen két alkalommal. A III. és a VI. időszakban egy-egy ikerpár mindkét tagja a *Mária* keresztnévet kapta, az anyakönyv megjegyzés rovatából ki is derül, hogy mindkét esetben az első gyermek azonnal meghalt, így kaphatta meg a második is ugyanazt a nevet.

A szakirodalomban olvasható következtetésekkel összhangban, a vizsgált települések iker elnevezéseiről is megállapíthatjuk, hogy kiválasztásukat a települések mindenkori névdivatja határozza meg. A leggyakoribb keresztneveket felsoroló táblázatok is az iménti megállapítást támasztják alá, akárcsak a névátörökítési vizsgálatok eredményei. Az ikrek névanyagában előforduló gyakoribb névpárokat ugyancsak megtaláljuk az egyes születésűek kettős keresztnivei között. Az *Ádám* és *Éva* névegyedek gyakoribb választása az egyetlen tényező, amelyet az ikrek névadási sajátosságának tekinthetünk.

4.4.2. Hármas ikrek elnevezései

A vizsgált időszakokban összesen 7 hármas ikerpár született. 1849–1871 között két ikerpárt anyakönyveztek: *József – György – Rozália*, *Éva – Magdolna – Anna*. 1872–1894 között szintén kettőt: *Gáspár – Menyhért – Boldizsár*, *József – János – Mária*. A IV. (1895–1918), az V. (1919–1944) és a VII. (1965–1989) időszakban egy-egy hármas ikerpár született: *István – Mária – Erzsébet*, *Lőrinc – István – Erzsébet*, *Csaba – Árpád – Erzsébet*. A névegyedek alapján ugyanazt mondhatjuk el, mint a kettes ikrek elnevezéseinél, jellemzően a közösségben hagyományosnak tekinthető neveket választották a szülők gyerekeiknek. A *Gáspár – Menyhért – Boldizsár* névkombináció választása mögött a naptári névadás szokását feltételezhetnénk (vö. FÜLÖP 1990: 104, RAJSLI 2007: 238), de a gyerekek nem január 6-án, hanem március 5-én jöttek a világra. A névhármas kérdéskörének összetettségére hívja fel a figyelmet SLÍZ MARIANN tanulmánya, melyben a szerző foglalkozik a háromkirályok kultuszának a névválasztásra tett hatásával a középkori és kora újkori névadásban, kitérve a kérdés kronológiai, földrajzi és társadalmi vonatkozására (SLÍZ 2009: 91–103).

4.5. A keresztnévanyag nyelvi és kulturális szempontok szerinti vizsgálata

4.5.1. A rendszerezés általános problematikája

A keresztnévek eredetkérdésével számos névtani munka foglalkozik, tipikus és hagyományos vizsgálati szempontnak tekinthetjük egy adott névállomány feldolgozása során. A néveredet kérdésének összetettségét jelzi az a tény is, hogy a szakirodalomban többféle megközelítés és vizsgálati szempont él egymás mellett.

A személynevek eredetének tisztázása nem könnyű feladat (a névszótárak készítői számára is komoly kihívásokat jelent; vö. pl. FARKAS 2006: 248–249), a vizsgálati szempontok keveredése pedig még inkább megnehezíti ezt a feladatot.

SLÍZ MARIANN az Anjou-kori egyénnevek kapcsán a *néveredet* fogalmának háromféle értelmezési lehetőségét mutatja be, felhívva a figyelmet a rendszerezés során gyakran elkövetett szempontkeveredések buktatóira (SLÍZ 2011b: 57–58). A *néveredet* terminus egyrészt arra utal, hogy a tulajdonnév a magyarban keletkezett-e, s ha nem, akkor melyik nyelvből került át a magyarba. A második szempont a szófajtani: a magyar nyelvben keletkezett egyénnevek általában közszoói eredetűek, ezzel szemben a más nyelvekből átvettek tulajdonnévi eredetűek. A harmadik értelmezési lehetőség a név forrásának meghatározása, mely szerint megvizsgálható, hogy egy adott név szerepel-e a Bibliában – ezen belül is az Ó- vagy Újszövetségben fordul-e elő –, illetve a martirológiumban, vagy esetleg irodalmi eredetű. VÖRÖS FERENC (2011: 209–223) a keresztnévek eredetkérdéseiről, típusairól, rendszerezési lehetőségeikről szólva emeli ki, hogy a már hagyományosnak tekinthető, az egyházi és világi nevek csoportját elkülönítő rendszerezést adott pontokon tovább lehet finomítani. A szerző az egyházi nevek csoportján belül a bibliai nevek kategóriájának használatát tartja problematikusnak. Véleménye szerint fontos, hogy a rendszerezés során a nevek eredetét vegyük figyelembe, e nevek megjelenése viszont csak közvetetten hozható összefüggésbe a Bibliával és az ómagyar kori Biblia-ismerettel. Hangsúlyozza, hogy a kereszténység felvételének egyik fontos következménye volt a Biblia és a bibliai személyek megismerése, de szerinte az ebbe a csoportba tartozó nevek adását inkább az egyházi körökben meglévő szentkultusz motiválhatta. (VÖRÖS 2011: 210–211.) Forrásuk tehát többnyire a martirológiumok, liturgikus naptárak és szentnévsorok, közvetítő nyelvük pedig a latin. Az idegen eredetű nevek esetében a latin mellett elsősorban a német és a szláv nyelvekből kölcsönzött nevek csoportját szükséges elkülöníteni (részletesen l. VÖRÖS 2011: 216–222). Így a szerző a

korábbi rendszerezések módosítását tartja fontosnak, kibővíti a rendszert a több forrásnyelvre visszavezethető nevek csoportjával.

A vizsgálat során a módszertani kérdésként is felmerülő szempontválasztás után újabb kérdésekkel találja szembe magát a kutató. Például ha az etimológiai csoportosítás során az első megközelítést választja, és a neveket magyar, illetve jövevénynevek csoportjára osztja, máris újabb kérdés merül fel, hiszen a jövevénynevek csoportját tovább lehet bontani nyelvek szerint. Kérdés, hogy ebben az esetben a besorolás alapján az átadó nyelvet tekintsük-e, vagy a végső etimont, vagyis a név kialakulásának a nyelvi-kulturális közegét vegyük figyelembe. Az első esetben az *Anna, Mária, Márta*, illetve *András, Jeromos, István* keresztnéveket latin eredetűnek tekintjük, a másodikban azonban a héber, illetve a görög csoportba kerülnek (vö. VÖRÖS 2011: 197). Mindkét elvi megközelítésre láthatunk példát a szakirodalomban: a nevek rendszerezése során az átadó nyelvet vette figyelembe például BÁRCZI (1951: 129), KARÁCSONY (1961: 76–81), HAJDÚ (2003: 358–359), SLÍZ (2011b: 57–58); a végső etimont tekintette a besorolás alapján például BERRÁR (1951), BAMBEK (2004), illetve a szinkrón névkönyvek is sok esetben ezzel az elvi megfontolással élnek (pl. LADÓ 1978, LADÓ–BÍRÓ 1998). Kevert tárgyalási módot figyelhetünk meg FERCSIK–RAÁTZ Keresztnévek enciklopédiájában, ők leginkább a név kialakulásához köthető forrásnyelvet adják meg, de bizonyos esetekben utalnak a közvetlen átadó nyelvre is (FERCSIK–RAÁTZ 2009). Legújabb munkájukban is ezt a kettős megközelítést látjuk: bizonyos esetekben a név végső etimóját veszik figyelembe, máskor a közvetítő nyelvet adják meg (FERCSIK–RAÁTZ 2017). SLÍZ MARIANN egyik újabb munkájában (2017) ismét felhívja a figyelmet a szempontkeverések buktatóira. Hangsúlyozza, hogy bár a mai magyar keresztnévállományt bemutató névtárak általában a végső etimológiát adják meg, előfordul, hogy ötvözik a két eltérő szempontot, azzal a céllal, hogy a lehető legtöbb információt adják meg a névről. A LADÓ–BÍRÓ-féle Magyar Utónévkönyv (MUnk.) néhány keresztnévének példáján szemlélteti is, hogy a szempontok ötvözése tévedésekhez és bizonytalanságokhoz vezethetnek (részletesen l. SLÍZ 2017: 53–54).

FERCSIK ERZSÉBET és RAÁTZ JUDIT *A keresztnévek enciklopédiája* című munkájának bevezető fejezetében a magyar keresztnévek eredetével foglalkozva bemutatják keresztneveink létrejöttének különböző módjait. Eredetük szerint a keresztnévek három fő csoportját különítik el, emellett altípusokra osztják a fő kategóriákat: eredeti nevek, más nyelvekből átvett nevek és belső keletkezésű nevek. Az ő

rendszerezésükben a más nyelvekből átvett nevek csoportjába kerülnek a jövevénynevek és az idegen nevek (bővebben l. 2009: 12–19).

RAÁTZ JUDIT az újonnan anyakönyvezhető neveket vizsgálva a nevek rendszerezésekor egy másfajta megközelítési szempontot vezet be: nem arra fekteti a hangsúlyt, hogy konkrétan mely nyelvekből kerültek át a nevek, inkább azt veszi figyelembe, hogy milyen típusú nevekkel, milyen szempontok szerint bővült a magyar névanyag. A kategorizálás egyes elemeit már a Keresztnevek enciklopédiájában is megtaláljuk (vö. RAÁTZ 2002: 152, 2003: 182–183, 2015: 403–409). Elkülöníti a magyar és az idegen eredetű nevek csoportját, ezeken belül újabb kategóriákat vesz fel.

A magyar eredetű nevek között a következő alcsoportokat különíti el:

1. Felújított régi nevek (pl. *Arad, Bakács; Csepke, Gyöngy*).
2. Új (belső) keletkezésű nevek (pl. *Bojtorján, Hadúr; Árnika, Borostyán*).

3. A polinom nevek csoportjába sorolja a szerző azokat a neveket, amelyek, valamilyen név alakváltozatai, becézett formái, valamint egy meglévő név más nyelvben is megtalálható változatai; ezek csoportját tovább bontja:

3.1. Keresztnévi alakváltozatoknak tekinti azokat az alapalakjukban is magyar eredetű neveket, amelyeknek valamilyen alakváltozata vált anyakönyvezhetővé (pl. *Borsa, Zolta; Hajnal*).

3.2. Becéző névformák; minden olyan becenevet ide sorol a szerző, amely a magyar névrendszerbe beillik, akkor is, ha a név alapalakja nem magyar eredetű (pl. *Deme, Györke; Bora, Borka*).

4. Az írói névalkotások eredményként létrejött nevek (pl. *Berzsián, Zéta*).

5. A női nevek soraiban pedig nőiesítéssel létrehozott nevek vannak (pl. *Györgyike, Aporka*).

Az idegen eredetű nevek csoportjában is hasonló jellegűek az alcsoportok (RAÁTZ 2002: 151–154, 2003: 181–184, 2015: 403–409).

1. Új névalakok, melyek eddig még semmilyen formában nem szerepeltek a LADÓ-féle utónévkönyvben (pl. *Ámor, Dominik; Adelheid, Vélia*).

2. A polinom neveket tovább csoportosítja:

2.1. Keresztnévi alakváltozatokra, melyek leggyakrabban rövidüléssel keletkeztek (pl. *Honorát, Julián*), valamint különböző helyesírási változatokkal (pl. *Melhior, Rihárd*).

2.2. A polinom nevek következő alcsoportjába azok, a már ismert és használt keresztnevek tartoznak, melyeknek egy más nyelven használatos formája vált anyakönyvezhetővé (pl. *Krisztofer, Martin; Kiara*).

2.3. Az idegen eredetű név becéző formája került be a névjegyzékbe (pl. *Jeremi, Udó; Anica*).

3. Írói névalkotással keletkezett nevek (pl. *Aramisz, Aladdin*).

4. Végül a női névanyagban nőiesítéssel létrehozott formák is megtalálhatók (pl. *Anatólia*).

A vizsgálati területet tekintve, érdemes röviden utalni a román névkutatási gyakorlatra is. A román névtani kutatások az utóbbi évtizedekben a nevek eredet szerinti vizsgálatánál elsősorban az átdó nyelvet veszik figyelembe. Eszerint például OLIVIU FELECAN megkülönbözteti az olasz, francia, spanyol, angol, német és egyéb exotikus, ritka keresztnéveket (FELECAN 2011). MINODORA BARBUL és ANDREEA DUMITRESCU is az átdó nyelvet veszi figyelembe a néveredet kapcsán, így kerülnek a magyar eredetű nevek csoportjába a következők: *András, János, Zoltán, Erzsébet, Enikő, Tünde* (BARBUL–DUMITRESCU 2010: 37, vö. ORZAC 2010). Jellemzően a nemzetközi szakirodalomban is az átdó nyelv szerinti eredetvizsgálatokat láthatunk (vö. pl. GERRITZEN 1999, 2007; KOHLHEIM 1999, BLOOTHOOFT 2002).

4.5.2. Lehetséges rendszerezési modellek a kisebbségi névadás vizsgálatára

HAJDÚ MIHÁLY szerint a keresztnévek eredetére vonatkozó kutatások a névadási folyamatok vizsgálatában ma már fölöslegesek, hiszen egy adott keresztnév etimológiája, forrása nem befolyásolja a névválasztást (HAJDÚ 1980: 45). Ezzel az elgondolással egybecsengő változásokat figyelhetünk meg az utóbbi pár évtizedben a keresztnévvel foglalkozó tanulmányokban: jellemzőbben nem a hagyományos értelemben vett etimológiai besorolásokkal dolgoznak a kutatók, helyette a nevek kultúrához, névközösségekhez köthetősége alapján csoportosítják őket, legalábbis a többnyelvű környezetben, kisebbségi helyzetben folytatott kutatások során. Mindezek mellett hangsúlyoznunk kell, hogy egy diakrón vizsgálatban fontos szempont, hogy a különböző eredetű névcsoportok aránya hogyan változik egy közösségben. Amennyiben egy ilyen vizsgálat során nemcsak azt vesszük figyelembe, hogy melyik nyelvből került be a név a magyar névkészletbe, hanem azt is, hogy a névadók honnan származtatják, milyen eredetűnek tartják, jobban fel tudjuk tárni a névválasztás mögött meghúzódó mozgatórugókat. Fontos, hogy a kisebbségi környezetben élők névanyagára alkalmazzuk

ezt a vizsgálati szempontot, mert itt a kisebbségi eredetű nevek arányának változása utalhat az identitás változására.

Napjainkban e vizsgálatok mellett egy szociolingvisztikai jellegű megközelítés is kezd kibontakozni. Ebben a vizsgálati keretben a névadó központi helyet foglal el, tudniillik fontos szemponttá válik, hogy maga a névválasztó milyen eredetűnek tartja az adott keresztnévet. E vizsgálati szempontot eddig jellemzően kisebbségi környezetben élők névanyagán alkalmazták (vö. pl. SZILÁGYI-KÓSA 2005: 78–87, ZELLIGER 2007: 227–233, ILLÉS-MOLNÁR 2010: 59–69, SZABÓ T. 2010: 1–17). A kisebbségi névadás és névhasználat szempontjából fontos feladat a keresztnévek nyelvi hovatartozásának vizsgálata. SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ e kérdés kapcsán két eltérő szempontot emel ki: közelíthetünk a keresztnévekhez azok lexikai, illetve etimológiai hovatartozásuk alapján (SZILÁGYI-KÓSA 2008: 489–490). Kutatásai során a szerző arra a következtetésre jut, hogy a névválasztás alkalmával a név nyelvi hovatartozásának szempontja fontos szerepet játszott, de ennek a megállapítása nem a tényleges etimológia alapján történt. Bizonyos keresztnéveket – etimológiai hovatartozásuktól függetlenül – magyarnak tekintettek a névadók, például a *László*-t; az ilyen típusú keresztnévek választása bizonyos kisebbségi közösségek névválasztásában az asszimiláció jele (SZILÁGYI-KÓSA 2008: 492).

A keresztnéveket a hagyományos etimológiai szempont szerint is kategorizálhatjuk, de névközösséghez köthetőségük, nyelvi-kulturális hovatartozásuk alapján történő csoportosításuknak e munka keretén belül több hozadéka van. Az érvényesíteni kívánt vizsgálati szempont vonatkozásában még nem áll rendelkezésünkre megfelelően kidolgozott rendszerezés, de terminológia sem. A szakirodalomban is különböző megfogalmazásokkal találkozhatunk: „a neveket »eredetük«, közösséghez való kapcsolhatóságuk alapján csoportosítja” ZELLIGER ERZSÉBET (2007: 230), ILLÉS-MOLNÁR MÁRTA írja „A gyermekek keresztnéveit eredetük szerint »magyar«, »német«, »magyar–német« (német–magyar) és »egyéb« csoportokba sorolom. A neveket nem azok valós etimológiája alapján teszem a nevezett csoportokba, hanem azok vélt eredete alapján.” (ILLÉS-MOLNÁR 2009: 74), SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ pedig szerint „A keresztnévek nyelvi hovatartozásának megítélése, ami jelentős szerepet játszhatott a névválasztásban, természetesen nem etimológiai alapon történt.” (SZILÁGYI-KÓSA 2008: 492). A vizsgálatok során a kutatók bizonyos kategóriákat különítenek el, bár jellemzően nem mutatják be őket részletesen, ezek alapján írják le egyes közösségek jellemző névválasztási gyakorlatát. A fent hivatkozott, és később bemutatott munkák egy-egy közösség, jellemzően szinkrón névanyagát vizsgálják.

A tipológia felállítása során számba vettem a szakirodalomban található ilyen típusú csoportosításokat, melyeket gyűjtési módszerük és elméleti megközelítésük alapján két csoportba oszthatunk. Az első esetben a kutató anyakönyvek (esetleg hasonló jellegű források) feldolgozásával jut a szükséges adatok birtokába, és ezeket a keresztnéveket közösséghez kapcsolhatóságuk, vélt eredetük alapján csoportosítja. Ennek az eljárásnak és forrásnak az előnye, hogy nagy mintavételt tesz lehetővé, nagy mennyiségű adat gyűjthető; hátránya azonban, hogy nem lehet magától a névválasztótól megkérdezni, hogy milyen típusúnak, „eredetűnek” tartja a nevet, illetve hogy a név jellege egyáltalán befolyásolta-e a névválasztást. Ezekben az esetekben a kutató a névadatra, annak írásformájára és saját névkompetenciájára támaszkodhat, mely a közösségi névválasztási szokások, illetve névattitűdök ismeretében viszonylag megbízható besorolást eredményezhet. ZELLIGER ERZSÉBET az ausztriai migráns magyar kisebbség körében végzett gyűjtése során névtani kutatásokat is folytatott (2007). Adatait négy linzi és egy welsi plébánián, a linzi püspökség idegenajkúak lelki gondozását végző hivatalában és a leondingi evangélikus templomban gyűjtötte, valamint ezt kiegészítette a müncheni Életünk című katolikus havi lap linzi mellékletének keresztelési adataival. A keresztnéveket közösséghez való kapcsolhatóságuk szerint csoportosította, mely munka során a nevek írásmódja kiemelt szerepet kapott. Hat kategóriát különített el (ZELLIGER 2007: 230):

1. „magyar 1.”: lefordíthatatlan nevek (*Attila, Csilla*);
2. „magyar 2.”: magyar alakú nevek (*István, Erzsébet*);
3. „semleges 1.”: olyan nevek, amelyeknek írásképeben nincs (*Anna*), vagy csak minimális a különbség (például az ékezet megléte vagy hiánya [*Adam, Eva*], vagy más apró eltérés [*Silvia*]) a többségi nyelvhez képest;
4. „semleges 2.”: a magyar nevek német megfelelői (*Stefan, Christine*);
5. „német” nevek (*Günter, Ingrid*);
6. „egyéb” nevek: a más nyelvek névkészletéből átvett nevek (*Patrik, Pia*).

A másik vizsgálati típusba azok a munkák tartoznak, melyekben a kutatók kérdőívek kitöltésével, interjúk elkészítésével nyerték az adatokat; ekkor lehetőség volt rákérdezni, hogy az adott keresztnévet a névadó milyen „eredetűnek” tartja.

ILLÉS-MOLNÁR MÁRTA egy ugyancsak emigráns magyar közösség névanyagát vizsgálva a németországi magyarok körében végzett kérdőíves felmérést (ILLÉS-MOLNÁR 2009: 68–82, 2010: 59–69). A keresztnéveket típus szerint csoportosítja két szempontot érvényesítve: a szülők milyen típusúnak tartják a nevet, és milyen a nevek írásmódja. A szerző hangsúlyozza, hogy a neveket nem a valós, hanem a vélt eredetük szerint

csoportosítja. Előfordul, hogy egy szláv, francia vagy német eredetű, Magyarországon gyakori nevet a szülők magyarnak tekintenek (bár sajnos a szerző példákkal nem szemlélteti a jelenséget) (ILLÉS-MOLNÁR 2009: 74). ILLÉS-MOLNÁR a keresztnéveket típusuk szerint négy csoportba sorolja:

1. magyar eredetű vagy magyaros hangzású, magyar helyesírású nevek (*János, Márton, Lajos, László, Zoltán; Dalma; Katalin, Mária* stb.);
2. német nevek;
3. Magyarországon is gyakori idegen eredetű (nemzetközi) nevek;
4. egyéb (nem magyaros hangzású) nevek. Az egyéb kategóriában angol, szláv, spanyol, olasz nevek találhatók (ILLÉS-MOLNÁR 2009: 74). Sajnálatos, hogy a szerző nem definiálja az adott kategóriákat, példákat sem sorol fel. 2009-es tanulmányából azonban megtudhatjuk, hogy magyar keresztnévnek tekinti a magyar eredetű neveket, valamint minden olyan Magyarországon használt, bár nem magyar eredetű nevet, melyet a szülők magyar helyesírással írnak, illetve magyarnak tartanak. A nemzetközi nevek csoportjába pedig azokat az akár magyar környezetben is gyakori neveket sorolja, amelyek a kérdőívekben a magyartól eltérő helyesírással szerepeltek, például ékezet nélkül, és a szülők nemzetközi névnek tekintették őket. Az írásmódnak ebben az esetben döntő szerepe van, hiszen például az ékezetes *Dániel* a magyar, az ékezet nélküli pedig a nemzetközi kategóriába kerül (ILLÉS-MOLNÁR 2009: 71).

SZABÓ T. ANNAMÁRIA magyar–francia első- és másodgenerációs kétnyelvű beszélők névhasználatára, névválasztására során működő motivációk vizsgálatával foglalkozik, interjúkkal és kérdőívekkel gyűjtve össze vizsgálati anyagát (SZABÓ T. 2010). ZELLIGER csoportosítását figyelembe véve alakítja ki a kategóriákat, de ő a nevek besorolásakor figyelembe veszi a szülői szándékot, véleményét. A következő csoportokat különíti el (SZABÓ T. 2010: 7):

1. „magyar (1., 2.)” magyar (vagy annak tartott, magyar helyesírású) keresztnév (*Attila, Botond, Vince; Tünde*);
2. „francia” (vagy csak francia formájában használt) név (*Cédric, Nicolas; Clarie-Anne, Juliette*);
3. „semleges (nemzetközi) 1”: olyan nevek, melyeknek írásképeiben nincs vagy csak minimális a különbség, például az ékezethasználathoz (*Daniel/Dániel, Peter/Péter; Jazmin/Jázmin, Sara/Sára*);
4. „semleges (nemzetközi) 2”: franciásan anyakönyvezett nevek, amelyeket Magyarországon névfordítással magyarosítanak (*Alexandre, Dominique; Christine*,

Isabelle, Sophie) (a szerző idézi az interjúrészletet, ebből kiderül, hogy a nevet nem hivatalos eljárással megváltoztatják, hanem a magyar közösségben, mikor a névviselők itthon vannak, a név magyar változatát használják);

5. „egyéb”: például portugál névforma (*Katarina*).

Természetesen nemcsak az emigráns, hanem az őshonos kisebbségek körében is végeztek ilyen típusú vizsgálatokat. SZILÁGYI ANIKÓ 2005-ös tanulmányát emelem itt ki, melyben a szerző 1990–1994 között született gyerekek neveit vizsgálja négy magyarországi, két felvidéki, valamint három erdélyi iskolában. Három nagy névtípust különít el:

1. „magyar, magyaros” keresztnévek: ide sorolja a régi magyar személyneveket etimológiai hovatartozásuktól függetlenül (*Géza, Emese*), a nyelvújítás során létrehozott, valamint költői alkotásként született neveket (*Ernő, Tímea*), továbbá a sajátosan magyar, például becézéssel alakult nyelvi fejleményeket, szintén a név végső eredetétől függetlenül (*Bence, Endre, Janka*). Ebbe a csoportba tartoznak azok a nevek, amelyek a magyar nyelvre vonatkozóan nyelvspecifikusak.

2. „keresztény” nevek: azok a bibliai eredetű és egyéb egyházi nevek, amelyek a kereszténység felvétele után kerültek a magyar névkészletbe, s annak évszázadokon keresztül a szerves részét alkották (*Antal, Dániel, Mária, Zsófia*).

3. „egyéb” nevek: ide tartoznak az egyéb (nem egyházi) eredetű idegen nevek, amelyek újabban, jellemzően a 20. század második felében kerültek be a magyar névkészletbe (*Márió, Ivett*), s egyúttal azok a nevek, amelyeknek van a magyar névanyagban régóta használatos magyar megfelelőjük (*Martin, Barbara*) (SZILÁGYI 2005: 84). A szerző utolsó csoportjának definiálása – azok az idegen névformák, amelyeknek van magyar megfelelőjük –, illetve a példaként felsorolt nevek újabb kérdéseket vetnek fel. A *Barbara, Borbála* nevek kapcsán említhetjük meg, hogy az utóbbi évtizedekben a *Barbara* is népszerű keresztnév a magyar névanyagban, a *Borbála* név pedig végső etimológiája szerint nem magyar keresztnév. Szerencsésebb lenne a „van magyar megfelelője” helyett a „van a magyarban régebben használt vagy hagyományosabb változata” megfogalmazás.

A fent említett kutatások jellemzően szinkrón névanyagot vizsgálnak, illetve szórványban, diaszpórában élő magyarság körében végzett felmérések, módszereiket történeti és őshonos kisebbség névanyagán csak korlátozottan, változtatásokkal lehet alkalmazni.

Élve a nemzetközi kitekintés lehetőségével, példaként mutatom be ANA BOULLÓN AGRELO (2007) Galicia mai névválasztási szokásait vizsgáló tanulmányát, melyben a

szerző foglalkozik a nevek „nyelvi csoportok” szerinti rendszerezési lehetőségeivel. A vizsgálat célja: megállapítani azt a nyelvet, amely valóban befolyásolta a szülőket a név kiválasztáskor. A rendszerezés célja nem a nevek valós etimológiai eredet szerinti csoportosítása, hanem azon nyelvek számbavétele, melyekhez tartozónak érzik a szülők a választott keresztnévet. Példaként emeli ki, hogy az *Andrea*, *Lucia*, *Ana* nevek – ebben a megközelítésben – a galíciai és a spanyol közös névanyaghoz sorolandók, nem pedig görög, latin és héber csoportokba. A nevek helyesírása is kiemelt szerepet kap ebben a rendszerezésben, például a *Kristel* eszerint az angol, a *Cristel* pedig a francia csoportba kerül. (BOULLÓN AGRELO 2007: 71.) A következő csoportokat különíti el a szerző:

1. A galíciai és spanyol névanyag közös nevei: *Andrea*, *Laura*, *Maria* stb.
2. Spanyol nevek: *Alejandro*, *Javier*, *Jorge*, *Pablo*, *Sergio* stb.
3. Galíciai nevek: *Antía*, *Antón*, *Manuel*, *Xurxo* stb.
4. Angol nevek: *Brian*, *Jonathan*, *Patric*; *Jennifer*, *Kassandra*, *Melissa* stb.
5. Egyéb csoport: ide tartoznak az orosz (*Boris*, *Igor*, *Iván*; *Lara*, *Nadia*, *Raisa*, *Tatiana* stb.), az olasz (*Aldo*, *Eros*, *Estefano*, *Giovanni*; *Aida*, *Arianna*, *Kiara*, *Sabrina* stb.), a francia (*Alain*, *Dennis*, *Rene*; *Denise*, *Jacqueline*, *Jeanette* stb.), az arab nevek (*Amir*, *Fadi*, *Nabil*, *Omar*; *Fátima*, *Leila*, *Jasmina* stb.). Az arab nevek kapcsán hozzáteszi a szerző, hogy ezek valószínűleg a média hatására kerültek be a galíciai névanyagba. Ugyancsak az egyéb csoportba sorolódnak a skandináv, a német és a portugál nevek is.

A fent röviden bemutatott kutatásban is a magyar szakirodalomból ismert, bemutatott szemléletmódot látjuk érvényesülni. A galíciai névanyag esetében sajátos, hogy a szerző az angol nyelvet, nyilván erős hatása miatt, külön csoportba emeli ki a többi idegen nyelv közül.

4.5.3. A vizsgálatban érvényesített rendszerzés

4.5.3.1. A fent nagy vonalakban bemutatott szakirodalmi munkák megoldásait áttekintve alakítottam ki a saját rendszerezésem szempontjait és kategóriáit. Tehát a továbbiakban a vizsgált neveket nyelvi-kulturális hovatartozásuk, a hozzájuk kapcsolható szociokulturális vonatkozások szerint egyaránt rendszerezem. Több szempont alapján állítottam fel a kategóriákat, melyek által megragadhatóvá válnak az időbeli változások is. Egyik célom kimutatni, hogy egy adott korszakban milyen típusú keresztnévek gyakoriak,

illetve ritkák, valamint kiemelni, hogy a különböző korszakokban milyen szempontok érvényesültek hangsúlyosan a névválasztás során. A végső célom megfigyelni az egyes korszakok közötti változásokat, ebből pedig következtetéseket vonni le a névadási szokások és a különböző nyelvekhez és etnikumokhoz fűződő identitások változásáról. A kategóriák kialakításakor figyelembe vettem az eddigi, fentebb már hivatkozott kutatásokat is. A rendszerezés során az adott közösség névanyagából indulok ki, figyelembe véve a névnek egy adott közösséghez, kultúrához, nyelvhez köthetőségét, gyakorlatias szempontként a név írásmódját is. Az így felállított tipológia az utóbbi időszakokra értelmezhető elsősorban, hiszen a latin nyelven vezetett anyakönyvekből kinyert adatok nem feltétlenül rendszerezhetők minden esetben megfelelő módon. A nevek latin alapelvi bejegyzése ugyanis eltünteti az írás- és alakváltozatok közti különbségeket, így ezeken az adatokon egyes szempontokat nem lehet érvényesíteni (pl. nem lehet megállapítani a név írásmódjának magyaros vagy idegen voltát). Egyéb források bevonásával, például egyházi adóívek, levelek, melyek a mindennapi névhasználatot mutatják be, természetesen teljesebb képet kaphatnánk, azonban az ilyen források nagyon nehezen felderíthetők. A települések plébániáin ilyen jellegű forrásokat nem találtam. A települések régi sírfeliratai is jól használható források lennének, ezek azonban már nem állnak, MERLI RUDOLF könyvében egyetlen példát hoz, egy 1867-es sírfelirat teljes szövegében német nyelvű, az elhunyt *Johann Bremm* (MERLI 2000: 147). Az 1772-es és 1774-es csanadosi, fényi és kálmándi úrbéri tabellák német nyelvűek, ennek ellenére sok esetben a név latin nyelvű változata, *-us* végződéssel ellátott formája szerepel (pl. *Adamus, Joannes, Jacobus, Michael*). Ugyanakkor a német eredetű, a sváb közösség által az őshazából hozott nevek esetenként németes formában szerepelnek (pl. *Ferdinand, Fideli, Martin, Michäel, Ulrich*), de ezek között is megfigyelhető a latin nyelvű változat (pl. *Conradus, Martinus, Ulricus*). (A csomaközi úrbéri tabella magyar nyelvű, a családfők család- és keresztnévei [pl. *Bodnár Ignác, Erdélyi Ignác, Kondor Gergely*] arra engednek következtetni, hogy Csomaközön ebben az időben nem éltek svábok.) Tehát ezen forrás alapján sem lehet a mindennapi névhasználatot vizsgálni, csak a közösség névanyagára, annak változására vonatkozó következtetéseket vonhatunk le.

Minden esetben szem előtt kell tartani az adott szűkebb és tágabb nyelvi környezetet, melyben maga a névkészlet él. A vizsgált időszakok első felében a tágabb magyar nyelvi környezet hat a névállományra, később ezt váltotta fel a román nyelvi, s ezek a változások befolyásolják a közösségben működő névadási gyakorlatot. Az utóbbi évtizedekben a magyarországi névkészletet a globalizáció révén erős nemzetközi hatások

érték (vö. pl. RAÁTZ 2005), ami számos más ország névadási szokásainak változásaiból is jól ismert jelenség (vö. pl. GERRITZEN 2006, BARBUL 2012, FELECAN 2012, LEIBRING 2016). Véleményem szerint érdemes megvizsgálni ebből a szempontból is a romániai névhasználó közösségek névanyagát.

A következőkben azokat a vizsgálati szempontokat mutatom be, melyeket a keresztnév típusok meghatározása során használhatunk fel. Ezt a nyolc szempontot (a név egyházi eredete, eredete, megfeleltethetősége, a névformáló mozzanat, a név megjelenésének az időpontja a teljes magyar névkészletben, a névéletten, a keresztnév gyakorisága, a név írásmódja) módszertani segédeszköznek tekintem, melyek segítségével jobban megismerhetjük és leírhatjuk egy-egy konkrét névrendszer, illetve valamely közösség keresztnévállományának változását is. Ezeket a szempontokat bizonyos esetekben korszakonként külön lehet vizsgálni, de akár egyszerre több vizsgálati szempontot is lehet érvényesíteni. Sok esetben maga a névanyag szabja meg a vizsgálati szempontok számát és jellegét.

1. A keresztnévek egyházi vagy nem egyházi eredete. Ennek a vizsgálati szempontnak köszönhetően megtudhatjuk, hogy a tipikusan a névanyag hagyományos részlegét alkotó egyházi nevek aránya hogyan változott a közösségben. Az egyes nevek besorolásában különös segítséget jelentett számomra a Magyar katolikus lexikon (DIÓS szerk. 1993–2014), FEKETE ANTAL Keresztnéveink, védőszentjeink című munkája (1974/2007), illetve a Szentek élete című kötetek (DIÓS 2009). A rendszerezés során egy újabb módszertani kérdés vetődik fel, nevezetesen az egyházi nevek idegen nyelvi változatainak, illetve az egyházi nevek magyarban keletkezett származékainak, becenévi változatainak besorolása. Az egyházi nevek idegen nyelvi változatait (pl. *Denis, Miguel; Dolores, Mercédesz*) a nem egyházi nevek csoportjába soroltam, mivel ezek nem egyházi közvetítéssel kerültek a névanyagba. Az egyházi nevek magyar származékai (pl. *Bence, Gergő; Anikó*) szintén a nem egyházi nevek csoportjába tartoznak, hiszen ezek az egyházi név magyar becézőjéből önállósult keresztnévek. A nevek csoportosítása során az átadó nyelvet és nyelvi közeget, illetve a név életében a legutolsó változási mozzanatot veszem figyelembe.

1.1. Az egyházi nevek csoportjában találunk a vizsgált közösségben elterjedt, gyakori, hagyományosnak tekinthető neveket, pl. *János, József, Ferenc*, illetve *Erzsébet, Magdolna, Mária*. Ezek mellett megjelennek az egyházi hatás révén átvett, de igen ritka, legtöbbször csupán egy-egy névvisselővel rendelkező keresztnévek is, jellemzően az első

korszakban (1826–1848): *Ciprián, Kilián, Szilveszter*, valamint *Teodózia, Pelágia, Petronilla*. Megjegyzendő, hogy a nevek választásának háttérében a keresztelő pap névválasztó tevékenységét feltételezhetjük.

1.2. A nem egyházi nevek csoportjába soroltam a középkori magyar vagy egyéb vulgáris nyelvi eredetű (pl. *Ákos, Gyula, Zoltán; Emese, Sarolta*), illetve a magyar nyelvben az újmagyar korban kialakult, írói és költői névalkotással létrejött keresztneveket (pl. *Ernő, Szilárd; Csilla, Dalma, Tímea, Tünde*), valamint azokat a különböző idegen nyelvekből átvett neveket – jellemzően az utóbbi évtizedekben –, melyek nem egyházi közvetítéssel kerültek a magyar névanyagba (pl. *Alec, Alen, Denis, Miguel; Amanda, Dzszenifer, Kitti, Kimberly, Mercedesz*), és ugyancsak ebbe a csoportba kerültek az egyházi nevek magyar becézőjéből önállósult nevek (pl. *Bence, Gergő*).

2. A nevek eredete. Az etimológia terminus a nevek eredetének és változásának magyarázatát, a „névfejtést” jelenti. Munkámban az etimológiai vizsgálatot tulajdonképpen két részre bontom. Mikor a nevek eredetével foglalkozom, azt veszem figyelembe, hogy közvetlenül melyik nyelvből került át a név a magyarba. A végső soron idegen eredetű neveknél a magyarba átadó nyelvet veszem figyelembe, nem pedig a végső etimont. Az etimológia azon részét, hogy a magyarban milyen névformáló mozzanaton esett át a név egy másik vizsgálati szempontnak tekintem. A névformáló mozzanat mint vizsgálati szempont alkalmazásával egy csoportba sorolódnak azok a nevek, melyek életében az utolsó morfológiai, névalkotó mozzanat a magyar nyelvben zajlott le. Így például a *Janka* itt a latin eredetű nevekhez sorolódik, de a névformáló mozzanat vonatkozásában elkülönítendő a latin eredetű nevek további csoportjától, a magyarban ugyanis morfológiai változáson is átesett. Így a nevek rendszerezése során más kategóriába kerül, mint a magyar nyelvben „pusztán” hangtani változással tovább alakult, más nyelvből átvett nevek. A *Kinga* és a *Helmut* nevek egyaránt német eredetűek, de a névformáló mozzanat szempontjánál más csoportokba kerülnek, hiszen a *Kinga* névforma a magyar nyelvben morfológiai változással önállósult, a *Helmut* pedig minimális hangtani változással idomult a magyar nyelvhez.

Nyelvek, illetve nyelvcsaládok szerint rendszerezhetjük a nevek eredete szerint a névanyagot: magyar, török, latin–görög, szláv, német, román, egyéb újlatin, angol, és egyéb csoportokat különítettem el. (A román nyelv kiemelését az újlatin nyelvek közül a tágabb környezet, 1920 után a potenciális államnyelvi hatás indokolja). A nevek eredet szerinti csoportosítás során különböző névtárakat, szótárakat használtam fel

(CONSTANTINESCU 1963; LADÓ–BÍRÓ 1998; BĂLAN–MIHAILOVICI 2003; S. DÁVID 2004; COSNICEANU 2006; HANKS–HARDCASTLE–HODGES 2006; HORGÁ 2008; FELECAN, O. 2009; FELECAN, N. 2012; KOHLHEIM–KOHLHEIM 2013; FERCSIK–RAÁTZ 2009, 2017; J. KOVÁCS 2018; MTA Nyelvtudományi Intézet Utónévkeresője).

Bizonyos esetekben az átadó nyelv megállapítása nem könnyű feladat. Jó például szolgálhat erre az *Ildikó*, melyet a névtárak germán eredetűnek tartanak. A név eredetije először egy VI. századi gót történetíró latin nyelvű műveiben fordul elő Attila király második feleségének nevéként. Ugyanez a személy a Nibelung-énekekben *Kriemhilda* néven szerepel. A *Kriemhilda* egyik becézője a csonkulással keletkezett *Hilda*, *Ilda*. Ennek kicsinyítő képzős alakja a magyar névkészletben önállóan élő *Ildikó*, amely a latin nyelvű forrásokban *Ildico* alakban fordul elő (MUnk., KnE.). A szakirodalom alapján azonban nem tudjuk, hogy melyek azok a források, amelyekben *Ildico* alakban szerepel. Egy másik magyarázat szerint az *Ildikó* a germán eredetű *Hildegárd* névből is származhat (KnE.). Az *Ildikó* név Magyarországon a reformkor idején vált ismertté, Arany János *Buda halála* című eposza nyomán terjedt el. A FERCSIK–RAÁTZ szerzőpáros szerint a névnek idegen nyelvi megfelelői nincsenek, csak a magyarban vált használatos női névvé. A szakirodalmi megállapítások alapján nem lehet eldönteni, hogy germán, latin vagy magyar eredetű névnek tekintjük az *Ildikó*-t, ezért saját rendszerezésemben a bizonytalan eredetű nevek csoportjába sorolom.

A középkorban létező, aztán kihalt, majd később felújított nevek besorolásának kérdése újabb nehézségeket hozt fel. Ezeknél nem egyértelmű a középkori eredetnek megfelelő besorolás, hiszen például a *Csongor* nem egyenes folytatása a *Zongor* névalaknak, hanem Vörösmarty alkotása ebből az alakból. A *Géza*, *Zalán*, *Zoltán* típusú nevek félreolvasással született nevek, magyar névnek is tekinthetnénk őket, hiszen magyar volt az utolsó névformáló mozzanat. Ezzel a besorolással azonban egy újabb kérdés vetődne fel: hol van, illetve van-e határ ezek (pl. *Csongor*, *Zalán*, *Zoltán*) és a változatlanul felújított nevek (pl. *Ákos*, *Jenő*) között. Ezért ezeket a típusú neveket az ótörök, szláv eredetű nevek csoportjába sorolom, mert ez a közvetlenül átadó nyelv, de a későbbiekben, a névformáló mozzanathoz a „felelevenítés” címkét kapják, annak jelölésére, hogy egyrészt van egy régi néveredet, de ezek attól és úgy mai keresztnévek, hogy felújították őket. A keresztnévanyag egykori megújításának számos példája előkerül egy-egy munkában, a jelenségkör áttekintésére azonban kevés példát láthatunk (vö. pl. SLÍZ 2016: 249–251; FARKAS 2017, megj. e.). A nevek nyelvi-kulturális hovatartozása szerinti rendszerezés

során a név eredete és a névformáló mozzanat kiadja a megfelelő csoportot, így ezek a nevek a Magyar 2. csoportba kerülnek.

Számos név esetében nehéz vagy szinte lehetetlen pontosan megállapítani, hogy melyik nyelvből került át a magyarba. A *Brigitta* nevet például az utónévkönyvek kelta (ír) eredetűnek tartják (MUnk., KnE., FERCSIK–RAÁTZ 2017). Azt tudjuk, hogy az angolból terjedt el Európában, de hogy a magyar nyelvbe melyik nyelvből került, az bizonytalan. A név egyházi eredete miatt a latin nyelvre is gyanakodhatunk. Mindezt rendszerezésemben a bizonytalan eredetű nevek csoportjába soroltam, minden olyan egyéb névvel együtt, melyek több nyelvből is átkerülhettek a magyarba.

Újabb kérdést vett fel az *Octavian*, *Flavius* típusú nevek eredetének meghatározása, hiszen ezek a nevek ugyan latin eredetűek, de a vizsgált közösség esetében a román hatást is figyelembe kell vennünk. Azokat a neveket, amelyek romános formában vannak beírva az anyakönyvbe, a fentebbiek alapján román eredetűnek tekintem, hiszen ekkor átadó nyelvnek egyértelműen a román tekinthető, ahogy az *Octavian* névnél láthatjuk. A *Flavius* névnél a névalak írásmódjára nem támaszkodhatunk, hiszen a név *Flavius* és *Flaviu* formában is használatos a román nyelvben (BÁLAN-MIHAILOVICI 2003). Ilyen esetekben az adat időbeli megjelenését vettem figyelembe; ezek újabb nevek, tehát 1965-ös évek után jelentek meg, így román nyelvi és kulturális hatást tételezhetünk fel, a neveket román eredetűnek tekintem.

2.1. A magyar eredetű nevek csoportjába tartoznak a magyar nyelvben létrejött keresztnévek: a régi magyar személynevek (pl. *Árpád*, *Botond*, *Nándor*; *Emese*), a nyelvújítás során megalkotott nevek (pl. *Ernő*, *Győző*, *Rezső*, *Szilárd*), valamint az írói névalkotások eredményei (pl. *Csilla*, *Dalma*, *Enikő*, *Gyöngyvér*).

2.2. Török eredetű nevek: jellemzően az ótörök nyelvből kerültek át a magyarba (pl. *Ákos*, *Csongor*, *Gyula*, *Jenő*, *Zoltán*).

2.3. A latin–(görög) eredetű nevek kapcsán SLÍZ MARIANN hangsúlyozza, hogy a kategória kettőségére azért van szükség, mert nagyon sok egyházi névnél lehetetlen megállapítani, hogy a két nyelv közül melyik volt a közvetlen átadó. A latin nyelv nyilván több keresztnév átadásánál játszott szerepet, de a magyar–bizánci érintkezések miatt a görögöt sem zárhatjuk ki teljesen (SLÍZ 2011b: 57–58). A görög csoport szükségessége mellett általában a keleti szentek neveivel lehet érvelni, például az *Irén*-t görög eredetű névnek tekintik az utónévkönyvek. A görög szerzetesek magyarországi tartózkodása és Konstantinápoly elfoglalása előtt viszonylag erősebb a görög hatás, így a 13. század előtt átvett keleti szentneveknél nem lehet kizárni a görög átvételt, ha a nevek hangalakja

változása is ezt támasztja alá. Sok esetben azonban nem lehet eldönteni, hogy a görög vagy a latin nyelv volt a közvetlenül átadó, például a *György* név a görög *Georgiosz* és a latin *Georgius* formából egyaránt átkerülhetett a magyarba. Munkámban ezért a latin–(görög) csoport kettőséget megtartom, melybe a latin és görög eredetű neveket sorolom: *Ádám, Balázs, Dávid, György; Anna, Irén, Katalin, Mária, Margit* stb.

2.4. A szláv eredetű nevek csoportjába soroltam a szláv nyelvcsaládhoz tartozó nyelvekből átvett neveket, tehát az újabb, például oroszból átvett keresztnemek is ebbe a csoportba tartoznak: *László, Milán; Nádia, Olga, Szonja, Tamara* stb.

2.5. A német eredetű keresztnemek csoportjába a német nyelv közvetítésével bekerült neveket soroltam: *Harald, Henrik, Herman, Rajmund; Ediltrud, Elza, Gertrúd, Hedvig, Hilda* stb.

2.6. A román eredetű nevek szétválasztását az újlatin eredetűektől a névadó közösséget érő román nyelvi és kulturális hatás teszi szükségessé. Román eredetű nevek: *Ionuț, Mircea, Radu, Sorin*, valamint *Crina, Loredana, Raluca, Viorica* stb.

2.7. Az egyéb újlatin csoportba a francia, olasz, spanyol nyelvi közvetítésű keresztnemek tartoznak: *Leonardo, Noel, Romeo*, valamint *Armella, Bianka, Dolores* stb.

2.8. Az angol eredetű nevek csoportjába az angol nyelvből átvett keresztnemeket soroltam: *Alec, Benett*, illetve *Jenifer, Emili, Kimberly, Kitty* stb.

2.9. Végül az egyéb csoportba tartoznak a bizonytalan és ismeretlen eredetű keresztnemek. A bizonytalan eredetű neveknél nem lehet pontosan megállapítani, hogy melyik nyelvből kerültek át a magyarba. Például a *Paulina* a *Paula* több nyelven ismeretes továbbképzése, a *Gréta* a *Margaréta* névnek több nyelven önállósult becézője (MUnk.). Az újabb keletű, virágnévből alkotott nevek szintén ebbe a csoportba kerültek, hiszen nem tudhatjuk biztosan, hogy párhuzamos névalkotásról van-e szó, vagy más idegen nyelvből került a név a magyar névkészletbe vö. *Jázmin, Kamélia*. Végül ismeretlen eredetű az *Anien* keresztnév.

3. A nevek megfeleltethetősége. A nevek lefordíthatóságának/megfeleltethetőségének kérdése elsősorban a vizsgált közösség magyar–román nyelvi környezete miatt válik fontos vizsgálati szemponttá. A Trianon utáni impériumváltás a vizsgált közösség nyelvi helyzetét is megváltoztatta, kisebbségi létbe kerülve a román államnyelv hatása kimutatható a névanyagban is. Amint azt tudjuk, a többségi anyakönyvezési gyakorlat révén bizonyos esetekben a szülő által választott nevet államnyelven jegyezték be. Ennek hatására megjelent, megjelenhetett egy olyan névadási indíték, mely ezt az önkényes

„névrománosítást” szándékozott lehetetlenné tenni. Itt elsősorban a román metanyelvi párral nem rendelkező, régi magyar keresztnévek választására gondolhatunk (vö. pl. FODOR 1999: 232, ZELLIGER 1999: 224). A keresztnévek államnyelvi formában történő anyakönyvezésére más kisebbségben élő közösségek esetében is látunk példákat (vö. pl. VÖRÖS 1997, 2007a, 2007b; VÖRÖS O.–SIMON 2006; KOVÁCS 2013; BAUKO 2013, 2015: 100–105). Az államok jogszabályai jellemzően befolyásolják a névhasználatot a hivatalos, formális szintén (vö. pl. CSERNICKÓ 1998, SZABÓMIHÁLY 2002, PÉNTEK–BENŐ 2005, KOVÁCS 2013, TEUTSCH 2016). A személynevek államnyelvi bejegyzésére, államnyelvi változtatára való cseréjére nemcsak a kisebbségbe került magyar közösség esetében láthatunk példát, a történelmi Magyarországon is ez volt a gyakorlat (vö. pl. KARÁDY 2009; BEREZ 2009, 2016).

Első lépésben tisztáznunk kell, hogy mit értünk lefordíthatóság alatt. J. SOLTÉSZ KATALIN szerint tágabb értelemben a tulajdonnév lefordításáról beszélünk azokban az esetekben, „amikor a tulajdonnév más nyelvi megfelelőjét, a névviselő más nyelvi megjelölését használjuk” (1979: 119). A tulajdonnevek lefordíthatóságának igen összetett és problematikus kérdéskörének bemutatása nem lehet célom a munka keretein belül, gazdag szakirodalmának áttekintése is szétfeszítené a dolgozat kereteit (a kérdésről l. J. SOLTÉSZ 1967, 1979: 118–123; HAJDÚ 2003: 143–145; VERMES 2005a, 2005b; FARKAS 2007, 2009a; HORVÁTH 2008; RIHMER 2008 stb.). A tulajdonnevek, ezen belül is a személynevek fordítása kapcsán a szakirodalomban eltérő terminológiával találkozhatunk, hiszen a szó szorosabb értelmében vett fordításról csak a szónevek – tehát csak a transzparens szemantikai tartalommal bíró tulajdonnevek – vonatkozásában beszélhetünk. A kutatók összefoglaló módon „helyettesítésről” vagy „megfeleltetésről” (J. SOLTÉSZ 1967: 281, 1979: 119), valamint „más nyelvi megfelelőjének kiválasztásáról” (FARKAS 2009a: 22) beszélnek.

Alcsoportok kialakítása szükséges, hiszen így még jobban meg tudjuk vizsgálni a nevek típusait. A munka során figyelembe vettem a szakirodalomban fellelhető, a személynevek kapcsán használható fordítói műveleteket bemutató munkákat. Jelen esetben két rendszerezést emelek ki. RIHMER ZOLTÁN a modern (magyar) keresztnévanyag latin nyelvűre való „fordítása” kapcsán a következő megközelítési lehetőségeket mutatja be (RIHMER 2008: 453):

1. Nyelvi behelyettesítéssel lehet élni a történetileg létező és etimológiailag megfelelő latin alakok esetében (*Pál* = *Paulus*).

2. Kulturális behelyettesítés a történetileg létező és hagyományosan megfeleltetett latin alakok esetében (*Gyula* > *Jūlius*).

3. Megfeleltetés és/vagy fordítás a történetileg létező és szemantikailag megfelelő latin személynév vagy köznév esetében (*Virág* > *Flōra*).

4. Új latin alak létrehozása a történetileg nem létező, de etimológiailag levezethető latin alakok esetén (*Nikoletta* > neolat. *Nīcolēta*).

A szerző további kategóriáinak felsorolásától jelen esetben eltekintek, saját rendszerezésem kialakításában a fent felsorolt négy csoportot tudom hasznosítani.

A kategóriák kialakítására felhasznált másik, a mai szakirodalomban gyakran hivatkozott tétel a VERMES ALBERT PÉTER-féle rendszerezés, melyet FARKAS TAMÁS is bemutat, saját (s alább idézett) példáival még szemléletesebbé téve a csoportokat (VERMES 2005a: 112–117; FARKAS 2009a: 23). A tulajdonnevek vonatkozásában használható lehetséges fordítói műveletek a következők:

1. Átvitel: a személynévek a forrásnyelvből változatlan formában kerülnek át a célnyelvi szövegbe (*William Shakespeare*).

2. Behelyettesítés: 2.1. A névnek vagy valamely elemének a hagyományos célnyelvi megfelelővel való helyettesítése (*Shakespeare Vilmos*). 2.2. A személynév írásmódjának vagy hangalakjának a célnyelvhez való igazítása (*Sekszpír Vilmos*).

3. A szó szoros értelmében vett fordítás (*Dárdarázó Vilmos*).

4. Modifikáció: ebben az esetben a név erőteljesen módosul, akár teljes egészében közszói elemekkel helyettesítődik (*a legnagyobb angol drámaíró*).

A továbbiakban a *fordítás* műszó helyett a *megfeleltethetőség* kifejezéssel dolgozom, véleményem szerint ez a terminus jobban megragadja azt a helyzetet, amelyet a személynévek célnyelvbe átültetése során megfigyelhetünk. Kutatási területem történelmi meghatározottsága révén a nevek megfeleltethetősége kapcsán a magyar mellett a román és a német nyelvet kell figyelembe venni; megvizsgálom, hogy a román, illetve német nyelvű nevek között milyen típusú megfeleltetések lehetnek. A nevek megfeleltethetősége kapcsán a kutatót nehéz feladat elé állítja a szinkrón és diakrón szempont elkülönítése. Történelmi szempontnak tekinthetjük a név formájának a kialakulását a nyelvtörténet során; illetve azt, hogy az *Eugén* ~ *Jenő*, *Béla* ~ *Albert*, *Gyula* ~ *Julius* típusú megfeleltetések a nyelvtörténet során hogyan alakultak ki (vö. FARKAS 2009a: 27–30). Bár érdekes lenne részletesebben is látni, hogy hogyan alakultak ki ezek a megfelelések, de véleményem szerint jelen esetben, témánk szempontjából ettől – már csak terjedelmi okokból is – el kell tekintenünk.

A nevek megfeleltethetősége kapcsán négy alcsoportot különítettem el:

3.1. Konvencionális megfeleltetés: ezekben az esetekben önkényesen és mesterségesen feleltettek meg bizonyos neveket; sem etimológiailag, sem szemantikailag nem összefüggő neveket kapcsolnak össze, pl. *Béla* ~ *Albert*.

3.2. Szemantikai megfeleltetés: ezek etimológiailag nem összefüggő nevek, a név szemantikai tartalma szolgált a megfeleltetés alapjául, pl. *Virág* > *Florica*.

3.3. Nyelvi behelyettesítés: a névnek már megvan a célnyelvi formája; ugyanazon alapnév különböző nyelvű megfelelői, pl. *Mária* = *Maria*.

3.4. Megfeleltetés nélkül: a névnek a célnyelvben nincs megfelelője, illetve a célnyelvben a forrásnyelvi formában szerepel a megfelelője, például az *Árpád* keresztnévnek a magyaron kívül más nyelvekben való megjelenésének esetében. (Ugyanakkor a célnyelvben a forrásnyelvi névnek más írásmódú változata is kialakulhat, ami a nyelvi behelyettesítés későbbi lehetőségét teremti meg.)

4. A névformáló mozzanat. A vizsgálati szempontom, a névformáló mozzanat megragadása szorosan kapcsolódik a név eredetének, illetve történetének kérdéséhez. A szempont alkalmazása lehetővé teszi, hogy elkülönítsük a név életében az utolsó mozzanatként tekinthető, a magyar névanyagban lezajló hangalaki, morfológiai és egyéb változásokat.

4.1. Nincs változás vagy csak hangtani változás figyelhető meg a névalak kialakításában. (A kettő nehezen szétválasztható, hiszen minimális kiejtésbeli változások rendszeresen vannak, ha ezek az írásképpen nem is mutatkoznak meg.) Hangtani változásoknak tekintem a nyelvtörténetileg szabályos változásokat, például a hangátvetést, a latinos végződés elhagyását, melyek révén az átvett nevek kiejtésükben és később írásukban is igazodnak a magyar nyelv sajátosságaihoz. A latin *-us* végződés bár a latin nyelvben morféma, de a magyar nyelvben ennek elhagyása csak elvonás, így hangalaki változásnak tekinthető (a latin *-us* végződés kérdésköréről l. pl. B. LÖRINCZY ÉVA 1962: 24–29, KOROMPAY 1980: 519–524). Nyelvtörténeti szempontból ez a megközelítés leegyszerűsítő, de módszertani értelemben véleményem szerint itt elfogadható. Hangtani változást és az *-us* latin végződés elvonást láthatjuk a *Ferenc* név esetében, mely az olasz *Francesco* név latinosított *Franciscus* formájából származik (MUnk.).

4.2. A morfológiai változásokon átesett nevek csoportjába elsősorban az idegen eredetű nevek magyar becézőjéből önállósult nevek tartoznak (*Dorka*, *Irénke*, *Nóra*), illetve magyar nyelvben rövidült és képzővel ellátott nevek (pl. a *Dezső* a latin *Desiderius*-

ból származik, ennek régi magyar kiejtése *Dezsidérius* volt, a magyar alakváltozatnak a rövidült és -ő kicsinyítőképzős formája (MUnk.)).

4.3. A „felelevenítés” címkével ellátott csoportba kerültek az ótörök vagy egyéb nem magyar eredetű nevek, amelyek az ómagyar korban megvoltak, majd kiestek a magyar névhasználatból, az újmagyar korban azonban felújították őket (pl. *Ákos, Gyula, Zoltán; Emőke, Virág*).

4.4. A negyedik csoportba a névalkotással, magyar közszóból, illetve a magyar nyelvben létrehozott, tehát magyar eredetű neveket soroltam (pl. *Frigyes, Szilárd; Boglárka, Kincső, Tünde*).

5. A név megjelenésének időpontja a teljes magyar névanyagban. Ehhez a csoportosításhoz a klasszikus nyelvtörténeti korszakolást veszem alapul (vö. KISS 2017, KISS 2018: 43–47). Az újmagyar kort, mely hagyományosan 1772-től napjainkig tart, vettem fel utolsó korszaknak, hiszen a legújabb írások alapján a szakma nem fogadta el az újmagyar kor mellett, az újabb magyar kor, mely 1920-tól napjainkig tart, bevezetését (vö. KISS 2017: 138, LACZKÓ 2006: 401–403). A nyelvtörténeti alkorszakok bevezetése indokoltnak tűnik a kutatók szerint, dolgozatomban azonban, ezen a ponton, az alkorszakra bontás igen megnehezítette volna a nevek besorolását. HAJDÚ MIHÁLY Általános és magyar névtanában is ősmagyar, ómagyar, középmagyar és újmagyar korokat különít el, majd a névanyag részletes vizsgálata során kisebb korszakokkal dolgozik (HAJDÚ 2003). Hangsúlyozza, hogy részletes keresztnévdivat-vizsgálatkor egy-egy nemzedéknyi időszak elkülönítése látszik célszerűnek az összehasonlító és diakrón keresztnév kutatásban (HAJDÚ 1992: 6–10). A II. világháború után számottevő változások figyelhetők meg az európai névadásban, ezért érdemes választóvonalat felállítani. Egyéb folyamatokat tekintve a 20. század végén, a rendszerváltások környékétől ebben a régióban újabb változások figyelhetők meg; ezeket a változásokat is nyomon lehet követni a névanyagban. A teljes anyag korszakokra bontása során ezeket a tényezőket figyelembe veszem, és a disszertációban végzett változásvizsgálatok sok esetben be is mutatják ezeket a változásokat: új tendenciák megjelenése, eddig hagyományosnak tekinthető névadási szokások háttérbe szorulása.

Eszerint:

5.1. Az ősmagyar kor Kr. e. 2000 körülől Kr. u. 895-ig. Ősmagyar kori nevek a vizsgált névanyagban *Ákos, Csaba, Gyula, Zoltán*, illetve *Emese, Sarolta* stb. (Ezek a nevek a vizsgált anyagban csaknem kivétel nélkül újmagyar kori felújítások, ahogyan a

teljes magyar keresztnévanyagban is azok. Gyakran kisebb alaki módosulásokkal újtották fel őket egykori formájukhoz képest, ez azonban a vizsgálati szempontból nem releváns kérdés).

5.2. Az ómagyar kor 895-től 1526-ig. Az ómagyar kori keresztnévek közé tartozik a névanyag egy jelentős része, pl. *Ágoston, Albert, András, Benedek, József*, valamint *Mária, Szabina, Veronika, Zsófia, Zsuzsanna*.

5.3. A középmagyar kor 1526-tól 1772-ig. Középmagyar kori nevek pl. *Szeverin, Teofil, Zsigmond*, illetve *Auguszt, Karolina, Paulina*.

5.4. Az újmagyar kor 1772-től napjainkig. Az újmagyar kori nevek szintén jelentős részét teszik ki a vizsgált névanyagnak, pl. *Alfréd, Edmond, Edvin, Győző, Patrik*, valamint *Szimana, Szintia, Tímea, Valburga, Vanda, Vivien*.

A keresztnévek egy adott korban való megjelenésének vizsgálata során különböző névtörténeti szakmunkákat: személynévtárakat, monográfiákat és tanulmányokat használtam fel (különösen is BERRÁR 1951, ÖRDÖG 1973, FÜLÖP 1990, RAÁTZ 1996, HAJDÚ 2003, FEHÉRTÓI 2004, B. GERGELY 2005, SLÍZ 2011a). A rendelkezésünkre álló széleskörű kutatásokon alapuló névtárak és monográfiák ellenére is voltak olyan keresztnévek, melyek besorolása egy adott névtörténeti korba nehéz feladatnak bizonyult. Elsősorban azok a nevek, melyek nem találhatók meg a fent felsorolt munkákban, valószínűsíthető, hogy újabban jelentek meg a magyar névanyagban. HAJDÚ MIHÁLY gyűjtése egészen a 20. század derekáig tart, és bár széleskörű, de nem teljes. Azok a nevek, melyek az ő gyűjtésében sem jelentek meg, vagy annál is újabbak, vagy legfeljebb szórványosan jelenhettek meg a magyar névanyagban, nem voltak elterjedtek. Például a *Csenge* női keresztnévet LADÓ–BÍRÓ ismeretlen eredetű régi magyar személynévnek tartja, mely talán a *cseng* szóból származik (LADÓ–BÍRÓ 1998), s FERCSIK–RAÁTZ legújabb könyve szerint ugyancsak ismeretlen eredetű (FERCSIK–RAÁTZ 2017). Az ómagyar kori személynévanyagot feldolgozó személynévtárak azonban nem tartalmazzák a *Csenge* női nevet, SLÍZ adatai között ugyanakkor szerepel *Chenge* alakban, férfinévként (SLÍZ 2011a), magyar eredetűként. Rendszerezésemben a *Csenge* az ómagyar kori keresztnévek csoportjába került, hiszen a névadat megtalálható már ebben a korban; az egy újabb kérdés, hogy későbbi története során – a felújítást követően – nemet váltott.

6. Névélettan. A korpusz időbeli terjedelmének függvényében, az ismert történeti és névtörténeti tendenciák figyelembevételével (vö. HAJDÚ 2003: 413–414), egy konkrét korpusz esetében a specifikus tényezők szem előtt tartásával alakíthatók ki a csoportok. Így

egy konkrét névanyag esetében régi, újabb és legújabb; állandó, stabil, visszatérő, illetve az egyéb csoportba tartozó neveket különíthetünk el.

6.1. Régi nevek, melyek csak az általam feldolgozott teljes időszak első felében fordulnak elő, tehát 1826–1918 között (*Benedek, Demeter, Egyed, Hippolit, Rupert*, illetve *Adelhaid, Apollonia, Kunigunda, Paulina, Romána* stb.).

6.2. Az újabb nevek az V. korszak kezdetétől (1919 után) tűntek fel először a névanyagban (*Adolf, Attila, Oktávián, Oszkár, Szilárd*, valamint *Anikó, Elza, Filoména, Hildegárd, Melinda* stb.). Az V. korszak határvonalnak tekintése mellett két érv is szól: objektív, külső és fontos tényezőnek tekinthetjük a történelmi változást, hiszen az impériumváltás, az új államnyelvi közeg megváltozása befolyásoló hatással van a névállomány alakulására is. Ugyanakkor a vizsgált névanyagban bekövetkező belső változások is az V. korszak határvonalaként való kezelését támasztják alá. Így például ettől az időszaktól nagy számban jelentek meg olyan – egyébként különböző kategóriákba sorolható – keresztnévek, melyek a későbbi korszakban váltak népszerűvé, pl. *Árpád, Csaba, Ottó; Angéla, Lúcia, Sarolta*.

6.3. A legújabb nevek csoportjába a VII. korszaktól, 1965 után napjainkig megjelenő keresztnéveket sorolom (*Alfonz, Csongor, Devon, Egon, Krisztofer*, illetve *Adina, Andrea, Bianka, Debora, Evelin* stb.).

6.4. Állandó nevek a minden korszakban megtalálható keresztnévek (*András, György, István, László, Vendel*, illetve *Ágota, Ilona, Julianna, Katalin* stb.).

6.5. A stabil csoportba soroltam, az egy, legfeljebb két korszakból hiányzó neveket (pl. *Ádám, Albert, Bertalan, Elek, Gáspár*, valamint *Emma, Gertrúd, Izabella, Klára, Regina*). Hiszen ha egy-két korszakban nem tűnik fel egy adott keresztnév, nem kell feltétlenül a név eltűnésére következtetni, az adatok szórása a ritkább nevek esetében gyakran lehet esetleges.

6.6. A visszatérő címkével ellátott csoportba tartoznak a korszakok első felében megjelenő, de aztán minimum 2, egymást követő korszakból hiányzó, és később ismét kimutatható nevek (pl. a *Rajmund* az I. korszakban jelen van, majd a VIII. korszakban ismét feltűnik). A visszatérő csoport elkülönítésének köszönhetően bizonyos esetekben arra is fényt deríthetünk, hogy milyen hatás révén került a név a vizsgált közösség névanyagába. A *Ciprián* keresztnév összesen kétszer fordul elő az anyagban, az első, illetve a hetedik korszakban egy-egy névviselővel; az első esetben valószínűleg egyházi hatással kell számolnunk, a hetedik korszakból való adat pedig inkább román nyelvi hatásra utalhat. Ugyancsak egyházi hatást tételezhetünk fel az *Antónia* és a *Szabina* első

korszakbeli megjelenése mögött, aztán a hetedik és nyolcadik korszakban valószínűleg nemzetközi hatásra jelennek meg újra a névanyagban. Ez a szempont tehát a felszínen hasonló jelenség hátterének feltárását, lehetséges eltéréseinek vizsgálatát segítheti elő.

6.7. Az egyéb csoportba kerültek például az egy-két korszakban felfutó divatneveknek tekinthető, illetve a rendszertelenül, csupán egy-egy korszakban megjelenő nevek.

7. A keresztnévek gyakorisága. Eszerint ritka, átlagos és gyakori csoportokba soroltam a neveket. A nevek besorolása során a korszakokat egyesítettem, és így az összes névviselő száma szerint húztam meg a határvonalakat, melyeket egy konkrét korpusz esetében a névanyag nagysága határozza meg. A rendszerezés alkalmával mindig figyelembe vettem a névanyag jellemzőit, s bár a számszerű határvonal meghúzása önkényesnek tűnhet, ennek köszönhetően jobban megragadhatjuk a változásokat.

7.1. A ritka nevek csoportjába tartozóként vettem számba a 10 vagy ennél kevesebb névviselővel rendelkező keresztnéveket (pl. *Hubert, Jácint, Kevin, Kornél, Olivér*, illetve *Délia, Hella, Karola, Margaréta*).

7.2. Az átlagos csoportba a 11–30 közötti előfordulású neveket soroltam (pl. *Gerhard, Máté, Miklós, Orbán, Patrik*, valamint *Alexandra, Brigitta, Emese, Genová, Hedvig*).

7.3. A gyakoriba pedig a 30-nál gyakoribb előfordulású keresztnéveket soroltam be (pl. *Balázs, Imre, Jenő, Mihály, Ottó*, illetve *Ágnes, Borbála, Edit, Éva, Franciska*).

8. A nevek írásmódja. Ezen a ponton egy újabb elvi-módszertani kérdés vetődik fel. Egy általános modell leírásakor lehet-e egy nyelvet kiemelni, és ahhoz képest minősíteni a nevek írásmódját? Én ebben az esetben a magyar nyelvből és névrendszerből indulok ki, mert a szűkebb nyelvi környezet, a kulturális háttér és a hagyomány jelen esetben ezt teszi indokolttá. Az írásváltozatok alapján közelítem meg a neveket, s ennek révén magyar, német, román, egyéb idegen, valamint semleges helyesírású csoportokat különítek el. A latin anyakönyvezés idejében a név latin megfelelőjét vagy annak tartott nevet jegyzik le, ezen adatok esetében a név írásmódja nem vehető figyelembe. E típusú neveket mégsem szükséges teljesen kihagyni a rendszerezésből, a többi vizsgálati szempont révén ezek is besorolhatók bizonyos fő típusokba.

8.1. A magyar helyesírású nevek, melyek a magyar helyesírási gyakorlat szerint lettek anyakönyvezve, pl.: *Eduárd, Milán, Richárd, Valter*, illetve *Loréna, Marianna, Nikoletta, Szamanta*.

8.2. A német helyesírású neveknel az anyakönyvvezető a keresztnév valós vagy vélt német alakját jegyezte be, pl. *Dieter, Gerhardt, Vendelin* illetve *Rosemarie, Ulrike*.

8.3. A román helyesírású nevek csoportjába az adott időszakokban államnyelvvé vált román nyelv helyesírási szabályai szerint anyakönyvezett nevek tartoznak, pl. *Ciprian, Mircea*, valamint *Doina, Loredana*. Ugyancsak ebbe a csoportba sorolhatók azok a nevek is, melyek a magyar névkészlet részei, de az adott államnyelv helyesírása szerint jegyezték be, pl. *Marius; Claudia, Mariana*.

8.4. Az egyéb idegen helyesírású nevek, melyeket valós vagy vélt forrásnyelvi alakjuk szerint jegyezték be (a példákat az anyakönyvben feltüntetett írásformában sorolom fel), pl. *Cristopher, Maximilian, Patrick*, valamint *Jaqueline, Tifany, Sarah*. Az egyes keresztnévek többféle írásváltozata is arról árulkodik, hogy a névválasztók vagy az anyakönyvbe bejegyző plébános nem ismeri a választott idegen eredetű keresztnév helyes forrásnyelvi alakját. A *Krisztofer* név esetében például *Kristofer, Cristofer, Christofer, Cristopher, Christopher* változatokat egyaránt találunk forrásainkban (Az idegen helyesírású nevek jellemzően az utolsó két korszakból valók).

8.5. A semleges címkével jelölt csoportba azok a keresztnévek kerültek, melyek esetében a nevek magyar írásmódja azonos a forrásnyelvi alakkal, pl. *Alex, Hubert, Leontin, Roland*, valamint *Aida, Alexa, Amanda, Martina, Paula*.

A keresztnév helyesírása szükségszerű módszertani fogódzó, melyet lehet megalapozatlannak is tekinteni, hiszen nagymértékben függ az anyakönyvet vezető személytől is, hogy milyen formában írta a nevet. (Például a névanyagomban előforduló *Valburga* egyaránt megtalálható németes és magyaros helyesírással is.) A vizsgálat során az lenne a lényeges, hogy a névadó tudatában milyen formában él a név, milyen típusúnak, mely nyelvi-kulturális közeg elemének tartja; az anyakönyvben leírt írásváltozaton viszont közvetlenül csak az anyakönyvet vezető személy gyakorlatát követhetjük nyomon, miközben azt sem zárhatjuk ki természetesen, hogy a nevet bejelentő szülők befolyásolják a bejegyzett névalak írásmódját. (A kérdőívekből megtudhattuk, hogy bizonyos esetekben a szülő papíron leírva vitte a nevet, és aszerint írta be az anyakönyvet vezető személy.) Az anyakönyvvezető, a születési anyakönyvek esetében a papok anyanyelvét és általános nyelvi hátterét, főleg a történeti névanyag esetében igen nehéz kideríteni. A közösséget jellemző nyelvi sokszínűség, a magyar–német–román nyelvi háttér csak még összetettebbé

teszi a kérdéskört. Az anyakönyvvezető papok családneve és annak eredete sem ad megnyugtató választ. Azt azonban mégis tudjuk, a személyes megkérdezéseknek köszönhetően, hogy az utóbbi évtizedek anyakönyvi kivonatait készítő papok magyar anyanyelvűek, emellett a román és gyakran a német nyelvet is jól ismerik. Megfelelő források hiányában azonban be kell érünk az anyakönyvi írásváltozattal, és bár bizonyos esetekben ez félrevezető lehet, a névanyag nagysága lehetővé teszi, hogy a névanyag néhány jellemzőjét felszínre hozzuk e szempont érvényesítésével. Ezt a vizsgálati szempontot nem lehet a teljes névanyagon érvényesíteni: a keresztnév latin formában való anyakönyvezésének idején beírt adatokat értelemszerűen figyelmen kívül kellett hagynom ebből a szempontból.

4.5.3.2. A fent bemutatott szempontok módszertani fogódzók, melyek segítségével a neveket könnyebben be lehet sorolni egy-egy adott kategóriába, illetve maguk a kategóriák is jobban definiálhatók válnak. A fentiekben bemutatott nyolc vizsgálati szempontot azok jellege és specifikussága alapján három fő csoportba sorolhatjuk. Általános jellegűnek tekinthetjük a név egyházi jellegét, valamint a nevek etimológiáját. Nyelvközösség-specifikus, magyar névtörténeti szempontú a név megjelenésének az időpontja a teljes magyar névanyagban. Az általános és a nyelvspecifikus szempontoknál a nevet önmagában értékeljük, csoportosítjuk. E két típus között bizonyos értelemben átmenetinek tekinthető a nevek megfeleltethetősége és a névformáló mozzanat szempontja, ebben a két esetben a nevet ugyanis más nyelvek, illetve két nyelv kontextusában értékeljük. Harmadik típusként a szűkebb, helyi névközösség szempontjából indulunk ki a névélettant, a névgyakoriság, a nevek írásmódja kapcsán; itt a konkrét névadatsort, a konkrétan vizsgált névkorpuszt értékeljük, nem pusztán „önmagában” a nevet. A névélettant és a névgyakoriságot adatértékelő, helyzetleíró szempontnak tekinthetjük; az írásmód pedig adatspecifikus, aminek jellegéből adódóan esetlegességek figyelhetők meg. Az általános és nyelvközösség-specifikus szempontok csoportalkotó jegyek, a helyi névközösség-specifikus szempontok pedig csoportjellemző tényezők.

A továbbiakban példaképpen kiválasztott keresztnév elemzésével szemléltetem a fent bemutatott szempontok együttes érvényesítését. A lenti táblázat a vizsgált nevek névviseelőinek eloszlását mutatja be korszakonként, hogy jobban követhetővé váljék a névviseelők számának változása.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013	
<i>András</i>	55	34	25	17	9	3	9	5	157
<i>Donát</i>	1	0	0	0	0	0	0	0	1
<i>Ábel</i>	0	0	0	0	0	0	0	2	2
<i>Tünde</i>	0	0	0	0	0	0	18	3	21
<i>Győző</i>	0	0	0	0	0	1	0	0	1
<i>Ákos</i>	0	0	0	1	0	0	0	6	7
<i>Gyula</i>	0	1	10	20	35	22	4	0	92
<i>Gergő</i>	0	0	0	0	0	0	2	12	14
<i>Vendel</i>	37	45	37	26	13	7	5	1	171
<i>Kunigunda</i>	1	4	0	0	0	0	0	0	5
<i>Herold</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	1
<i>Reiner</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	1
<i>Sorin</i>	0	0	0	0	0	0	1	1	2
<i>Mercédesz</i>	0	0	0	0	0	0	0	3	3
<i>Keathy</i>	0	0	0	0	0	0	0	1	1

33. táblázat: A kiválasztott keresztnévek névviselőinek a száma a teljes névanyagban

A keresztnévek vizsgálati szempontok szerinti rendszerezését mutatja be a következő két táblázat. Egy oszlop egy adott szempontot vezet végig a tizenöt keresztnév esetében. A táblázat címsorában a szempont neve van feltüntetve, a sorokban pedig az adott szempontozás tartozó típus, illetve számmal kódolt változata jelzi a névre vonatkozó információt. Ezek követik a fenti, a szempontok ismertetésekor használt altípusok megnevezését, illetve számozását.

	Egyházi jelleg	Néveredet	Megfeleltethetőség	Névformáló mozzanat	A név megjelenésének időpontja	Névélettan	Névgyakoriság	Írásmód
<i>András</i>	egyházi	latin–(görög)	nyelvi behelyettesíthetőség	hangtani változás	ómagyar	állandó	gyakori	magyaros
<i>Donát</i>	egyházi	latin–(görög)	nyelvi behelyettesíthetőség	hangtani változás	ómagyar	régi	ritka	magyaros
<i>Abel</i>	egyházi	latin–(görög)	nyelvi behelyettesíthetőség	hangtani változás	ómagyar	legújabb	ritka	magyaros
<i>Tünde</i>	nem egyházi	magyar	megfeleltetés nélkül	névkötés	újmagyar	legújabb	átlagos	magyaros
<i>Győző</i>	nem egyházi	magyar	szemantikai megfeleltetés	névkötés	újmagyar	újabb	ritka	magyaros
<i>Ákos</i>	nem egyházi	török	megfeleltetés nélkül	felelevenítés	ősmagyar	visszatérő	ritka	magyaros
<i>Gyula</i>	nem egyházi	török	konvencionális megfeleltetés	felelevenítés	ősmagyar	stabil	gyakori	magyaros
<i>Gergő</i>	nem egyházi	latin–(görög)	megfeleltetés nélkül	morfológiai változás	újmagyar	legújabb	átlagos	magyaros
<i>Vendel</i>	egyházi	német	nyelvi behelyettesíthetőség	hangtani változás	ómagyar	állandó	gyakori	magyaros
<i>Kunigunda</i>	egyházi	német	nyelvi behelyettesíthetőség	hangtani változás	ómagyar	régi	ritka	magyaros
<i>Herold</i>	nem egyházi	német	nyelvi behelyettesíthetőség	hangtani változás	ómagyar	legújabb	ritka	semleges
<i>Reiner</i>	nem egyházi	német	megfeleltetés nélkül	hangtani változás	újmagyar	legújabb	ritka	németes
<i>Sorin</i>	nem egyházi	román	megfeleltetés nélkül	hangtani változás	újmagyar	legújabb	ritka	romános
<i>Mercédesz</i>	nem egyházi	egyéb újlatin	nyelvi	hangtani	újmagyar	legújabb	ritka	magyaros

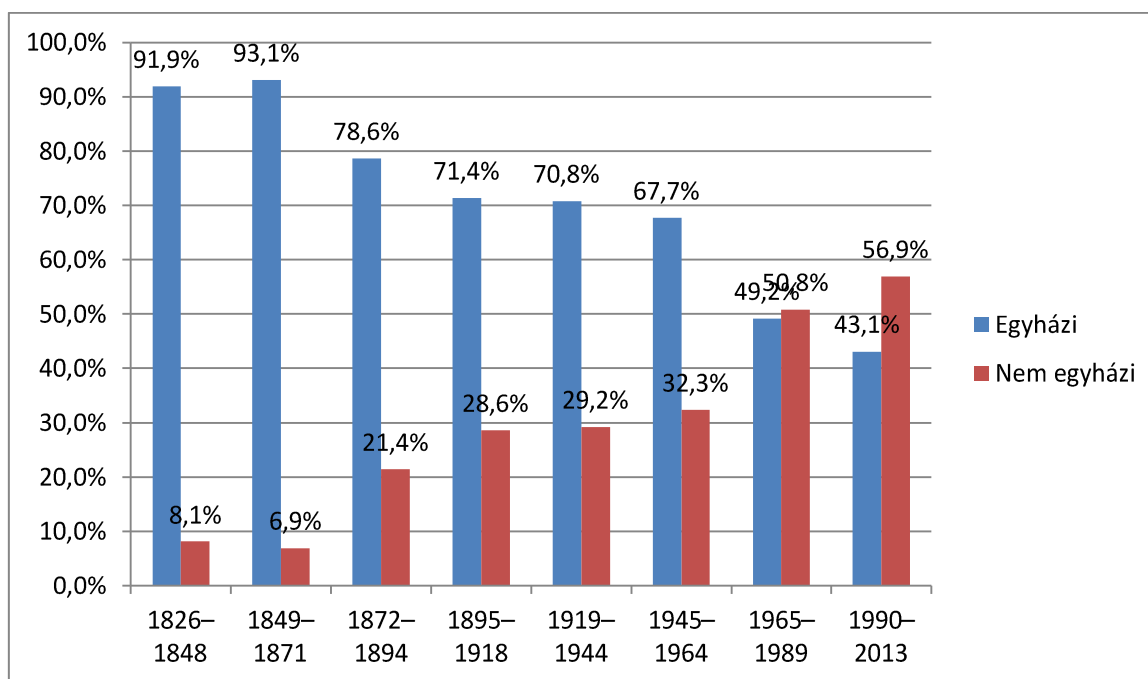
			behelyettesíthetőség	változás				
<i>Keathy</i>	nem egyházi	angol	megfeleltetés nélkül	hangtani változás	újmagyar	legújabb	ritka	idegen

34. táblázat: A választott keresztnévek vizsgálati szempontok szerinti bemutatása

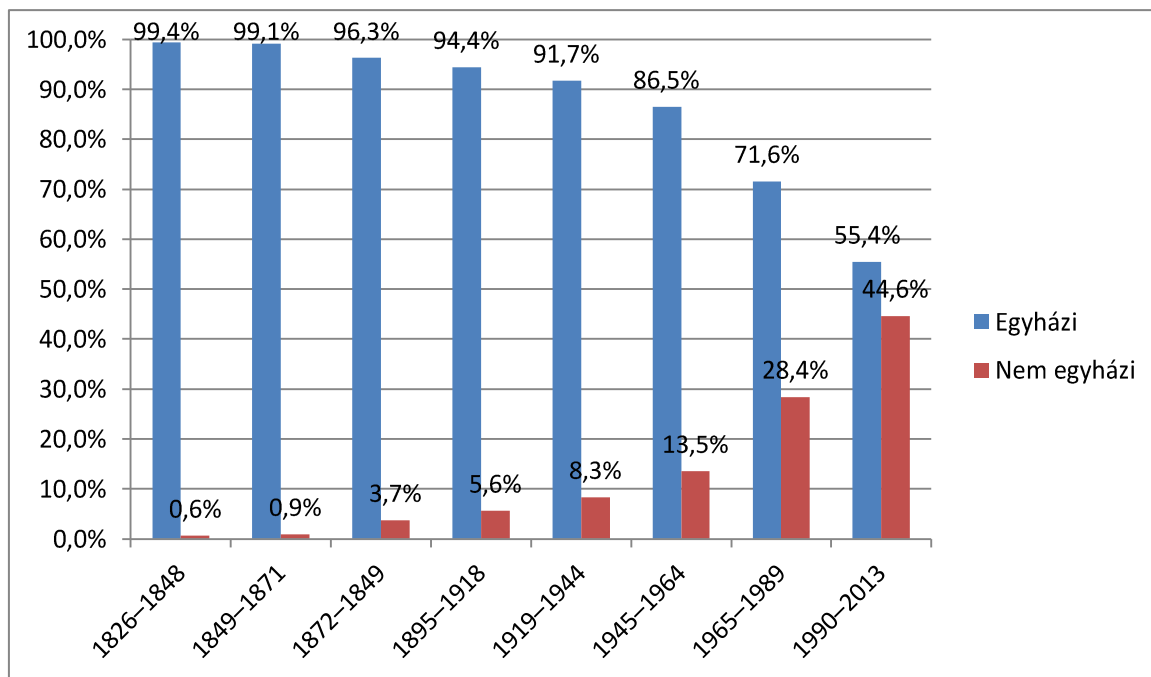
	Egyházi jelleg	Néveredet	Megfeleltethetőség	Névformáló mozzanat	A név megjelenésének időpontja	Névélettan	Névgyakoriság	Írásmód
<i>András</i>	1.1	2.3	3.3	4.1	5.2	6.4	7.3	8.1
<i>Donát</i>	1.1	2.3	3.3	4.1	5.2	6.1	7.1	8.1
<i>Ábel</i>	1.1	2.3	3.3	4.1	5.2	6.3	7.1	8.1
<i>Tünde</i>	1.2	2.1	3.4	4.4	5.4	6.3	7.2	8.1
<i>Győző</i>	1.2	2.1	3.2	4.4	5.4	6.2	7.1	8.1
<i>Ákos</i>	1.2	2.2	3.4	4.3	5.1	6.6	7.1	8.1
<i>Gyula</i>	1.2	2.2	3.1	4.3	5.1	6.5	7.3	8.1
<i>Gergő</i>	1.2	2.3	3.4	4.2	5.4	6.3	7.2	8.1
<i>Vendel</i>	1.1	2.5	3.3	4.1	5.2	6.4	7.3	8.1
<i>Kunigunda</i>	1.1	2.5	3.3	4.1	5.2	6.1	7.1	8.1
<i>Herold</i>	1.2	2.5	3.3	4.1	5.2	6.3	7.1	8.5
<i>Reiner</i>	1.2	2.5	3.4	4.1	5.4	6.3	7.1	8.2
<i>Sorin</i>	1.2	2.6	3.4	4.1	5.4	6.3	7.1	8.3
<i>Mercédesz</i>	1.2	2.7	3.3	4.1	5.4	6.3	7.1	8.1
<i>Keathy</i>	1.2	2.8	3.4	4.1	5.4	6.3	7.1	8.4

35. táblázat: A választott keresztnévek vizsgálati szempontok szerinti bemutatása kódolással

4.5.3.3. A fent bemutatott szempontok időbeli változását követhetjük nyomon a következő diagramokon, melyeken a nevek száma, valamint a névviselők aránya szerinti adatok vannak feltüntetve. Ebben az esetben az írásváltozatokat (*Arthur ~ Artúr*, *Patrick ~ Patrik*) is külön névegyedeknek számítom, hiszen a név írásmódja is az egyik szempont a rendszerezések során. Az adatok szemléletesebbé tétele érdekében diagramokat használok, esetenként azonban a táblázatos megjelenítés szükséges az adatok egyértelmű feltüntetése érdekében.

29. diagram: Az egyházi és nem egyházi nevek aránya korszakonként

30. diagram: Az egyházi és nem egyházi nevek aránya a névviselők száma szerint

Az első korszakokat uraló egyházi nevek arányának lassú, folyamatos csökkenését figyelhetjük meg a III. korszaktól kezdve; s majd az utolsó két korszakban haladja meg a nem egyházi nevek aránya az egyházi nevekét. Ez a tendencia más országok névanyagában is megfigyelhető, elsősorban a társadalom szekularizálódásával, illetve a névadási szokások, divat megváltozásával hozhatók összefüggésbe (vö. pl. GERRITZEN 1999, LIEBERSON–B. LYNN 2003, COVACI 2011, SPĂRIOSU 2011).

Bár, mint láthattuk, a nem egyházi nevek aránya fokozatosan emelkedik a vizsgált korszakokban, a névviselők száma igen lassan követi ezt a növekedést. A nem egyházi nevet viselő személyek aránya az utolsó két korszakban emelkedik meg látványosan.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Magyar	0,5	0,6	3,7	4,8	6,5	6,6	8,3	4,6
Török	0,9	0,4	3,0	4,0	3,9	3,6	2,3	1,5
Latin– (görög)	79,5	73,1	60,0	59,5	57,1	56,9	39,6	32,1
Szláv	1,5	1,1	0,7	1,5	1,3	1,2	2,0	2,8
Német	11,9	17,2	22,2	22,2	20,8	19,2	21,7	17,8
Román	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	1,2	2,8	1,8
Egyéb újlatin	1,9	4,6	6,7	4,0	4,5	4,7	12,2	14,7
Angol	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,1	15,0
Egyéb	3,8	3,0	3,7	3,2	5,8	6,6	8,0	9,7

36. táblázat: A keresztnévek eredet szerinti megoszlása (%)

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Magyar	0,1	0,1	0,4	1,2	3,6	3,6	6,4	4,4
Török	0,1	0,1	0,3	1,0	1,6	2,8	4,1	2,7
(Latin– görög)	94,2	92,0	90,2	88,1	83,3	75,5	53,5	43,0
Szláv	0,1	0,1	0,1	0,2	0,9	2,8	2,7	2,6
Német	4,0	5,5	5,8	6,8	5,8	7,1	17,4	16,0
Román	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,4	0,5
Egyéb újlatin	1,0	1,3	2,1	1,1	1,2	1,4	7,2	11,4
Angol	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	10,3
Egyéb	0,5	0,9	1,1	1,5	3,3	6,7	7,9	9,1

37. táblázat: A nevek eredet szerinti megoszlása a névviselők száma szerint (%)

A latin-(görög) eredetű nevek dominanciája jellemzi a névanyagot, a korszakról korszakra történő folyamatos csökkenésük mellett is. A német eredetű nevek a vizsgált korszakokban – kisebb ingadozással – nagyjából állandó arányban vannak jelen a névanyagban, megterheltségük az utolsó két korszakban növekszik meg jelentősebben.

A magyar eredetűek a vizsgált időszakok második felében gyakoribbak, s bár arányszámukban igen, de abszolút értékben igazán számottevő növekedést nem láthatunk esetükben. A román eredetű nevek – szinte kivétel nélkül – az utolsó három korszakban fordulnak elő, számuk és terheltségi mutatójuk ekkor is nagyon alacsony. Az egyéb újlatin nevek minden korban megfigyelhetők, de az utolsó két korszakban számottevő növekedést láthatunk. Az angol eredetű nevek – nem meglepő módon – az utolsó korszakokban jelennek meg, az utolsó korszakban számuk hirtelen megemelkedik.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Konvencionális megfeleltetés	0,5	0,6	3,6	3,9	3,2	2,4	1,8	0,2
Szemantikai megfeleltetés	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3	1,2	1,8	0,5
Nyelvi behelyettesítés	99,5	99,4	89,9	87,3	83,8	83,2	67,5	62,8
Megfeleltetés nélkül	0,0	0,0	6,5	8,8	11,7	13,2	28,9	36,4

38. táblázat: A nevek megfeleltethetőség szerinti eloszlása (%)

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Konvencionális megfeleltetés	0,1	0,1	0,5	1,6	2,6	2,5	1,4	0,3
Szemantikai megfeleltetés	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,5	1,5	0,2
Nyelvi behelyettesítés	99,9	99,9	98,6	96,8	94,3	92,8	80,7	74,7
Megfeleltetés nélkül	0,0	0,0	0,9	1,6	2,9	4,2	16,4	24,7

39. táblázat: A nevek megfeleltethetőség szerinti eloszlása a névviselők száma szerint (%)

Célnyelvi és forrásnyelvi viszonylatban a keresztnemek túlnyomó többségénél a nyelvi behelyettesíthetőség lehetősége áll fenn mind a nevek, mind a névviselők száma szerinti adatok alapján. A konvencionális és a szemantikai megfeleltethetőségre kevesebb példát láthatunk, a névviselők száma is igen alacsony. A megfeleltetés nélküli nevek a korszakok folyamán egyre nagyobb teret kapnak; a VI. korszakig jellemzően a régi magyar nevek, a nyelvújítási, illetve írói, költői, újabb kori névalkotások sorolhatók ebbe a csoportba; a VII. korszaktól pedig azok az idegen eredetű nevek, melyeket az adott nyelv helyesírása szerinti formában anyakönyveztek.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Hangtani változás	98,1	98,8	87,1	81,7	80,5	80,2	82,0	88,1
Morfológiai változás	0,5	0,6	6,4	7,9	7,8	9,0	6,3	4,3
Felelevenítés	0,5	0,0	3,6	6,4	6,5	6,0	7,1	4,8
Névalkotás	0,9	0,6	2,9	4,0	5,2	4,8	4,6	2,8

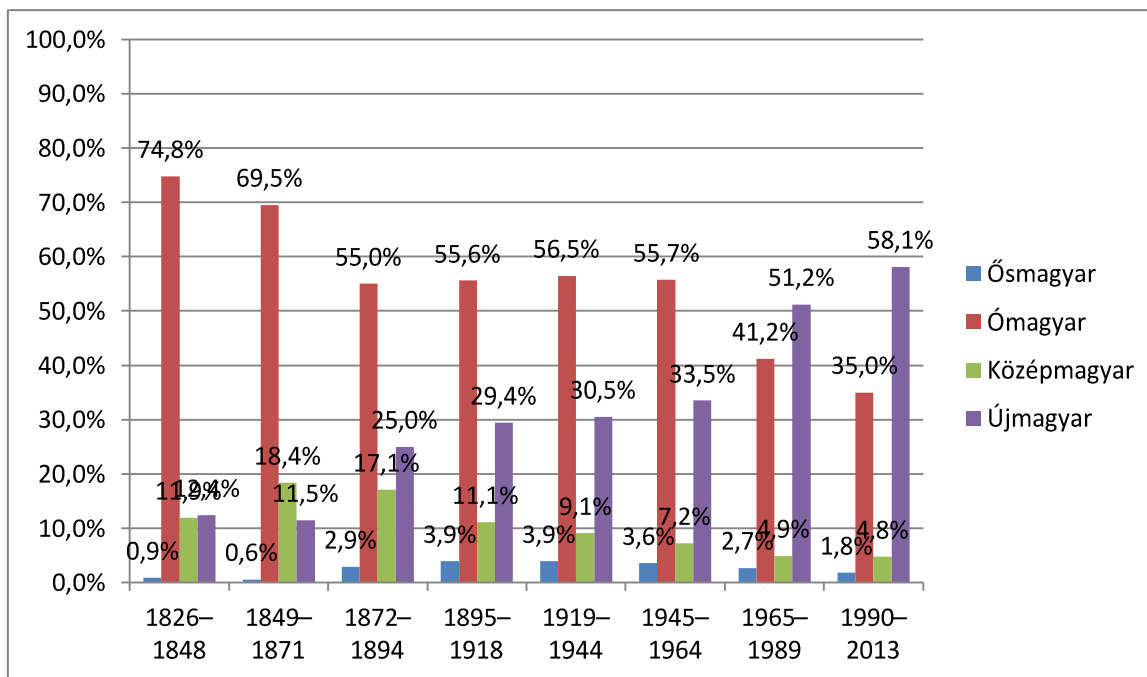
40. táblázat: A nevek névformáló mozzanat szerinti eloszlása (%)

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Hangtani változás	98,9	99,2	97,6	95,2	91,0	88,0	82,9	87,1
Morfológiai változás	0,9	0,7	1,6	2,1	3,4	5,4	3,8	4,2
Felelevenítés	0,1	0,0	0,6	1,1	2,4	3,8	8,3	6,2
Névalkotás	0,1	0,1	0,2	1,6	3,2	2,8	5,1	2,5

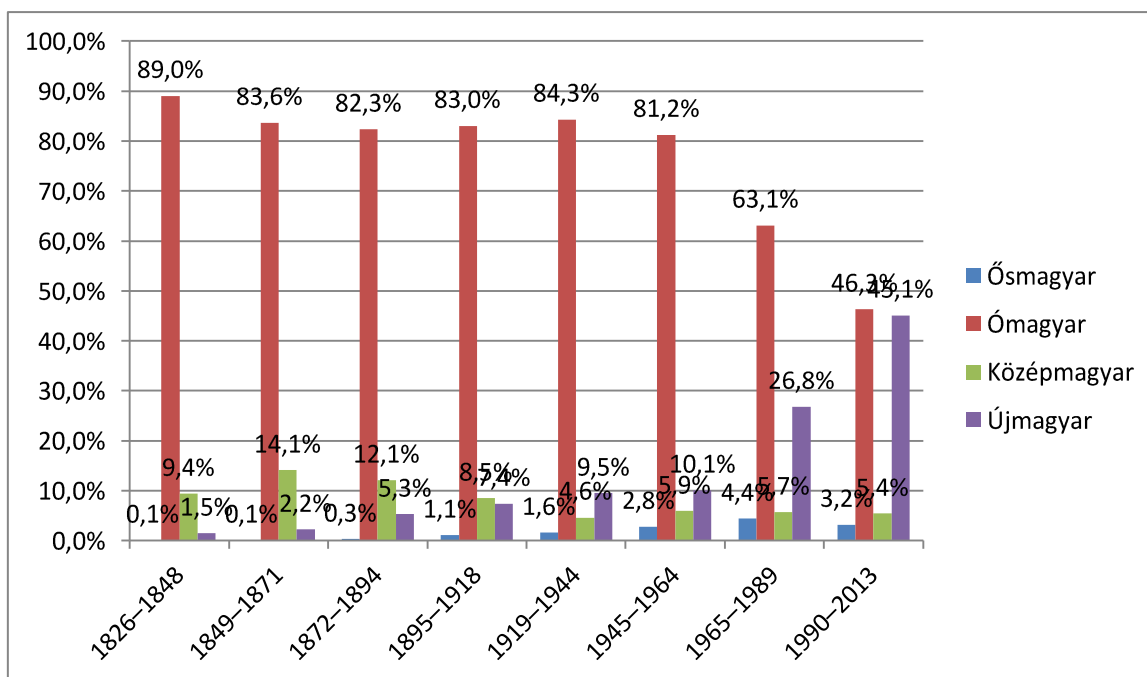
41. táblázat: A nevek névformáló mozzanat szerinti eloszlása a névviselők száma szerint (%)

A vizsgált anyagban a nevek, valamint a névviselők száma szerint is a magyar névkészletbe hangalaki változással idomuló nevek vannak túlnyomó többségben. Érthető módon: a jövevényneveknek a magyar névkészletben való meghonosodását elsősorban ezek a változások kísérik és jellemzik. A felelevenítés és névalkotás csoportba tartozó nevek a vizsgált időszakok második felében fordulnak elő gyakrabban, de ekkor is kevés névviselővel. Korszakról korszakra lassan növekvő arányszámuk az utolsó korszakban visszaesik.

A névformáló mozzanat utolsó három kategóriája – az etimológiát más értelemben véve – a belső keletkezésű nevek csoportjába tartozna (vö. FERCSIK–RAÁTZ 2009: 15–19).

31. diagram: A nevek nyelvtörténeti korok szerinti megoszlása

32. diagram: A nevek nyelvtörténeti korok szerinti eloszlása a névvisezők száma alapján

Az utolsó két korszak (azaz az utóbbi fél évszázad) kivételével az ómagyar kori átvételek dominanciája jellemző. Az újmagyar kori nevek arányának III. korszaktól

megfigyelhető folyamatos növekedése az utolsó időszakban éri el csúcspontját. A névvisezők eloszlása szerint is az ómagyar kori keresztnévek a legnépszerűbbek a névválasztók között. Az ősz-, közép- és újmagyar kori nevek jóval kevesebb névvisezővel rendelkeznek.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Régi	26,7	19,0	18,0	10,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Újabb	0,0	0,0	0,0	0,0	27,3	29,9	13,4	9,4
Legújabb	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	50,4	64,2
Állandó	26,7	35,6	26,6	26,2	20,1	17,9	8,2	8,2
Stabil	23,8	31,0	28,8	27,8	24,7	23,4	9,4	6,5
Visszatérő	21,9	11,5	7,9	5,6	3,9	12,6	12,0	10,4
Egyéb	0,9	2,9	18,7	30,1	24,0	16,2	6,6	1,3

42. táblázat: A nevek névélettani szempont szerinti megoszlása korszakanként (%)

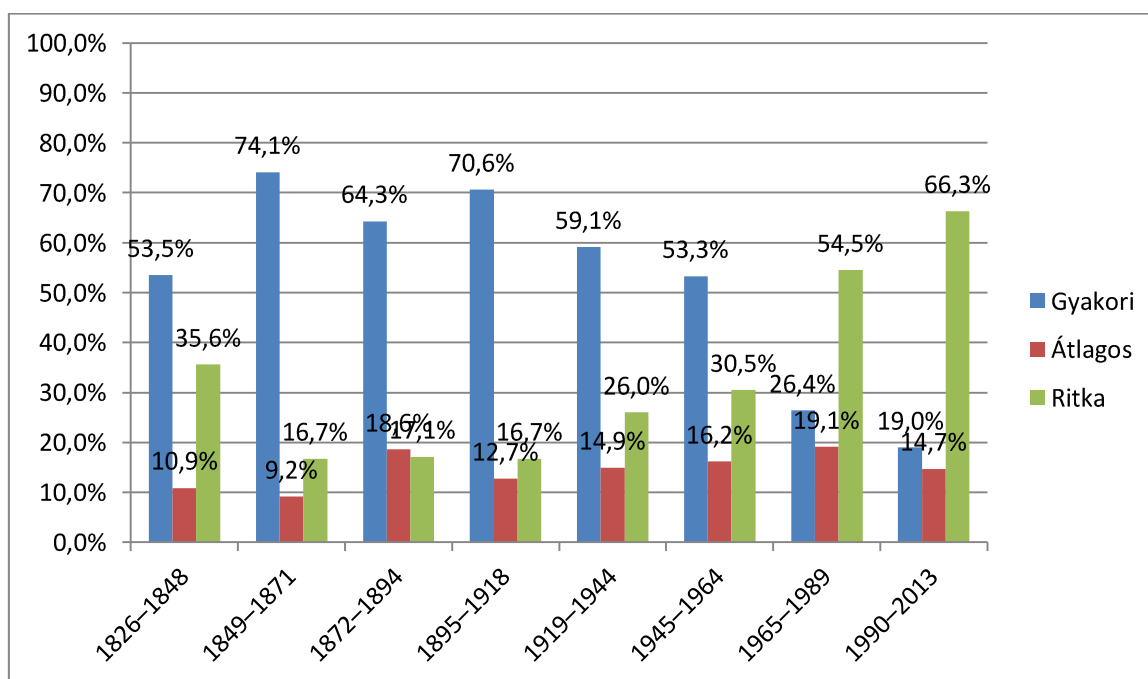
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Régi	6,8	7,5	3,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Újabb	0,0	0,0	0,0	0,0	2,9	9,7	16,9	7,8
Legújabb	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	23,4	56,7
Állandó	73,4	73,3	70,6	69,7	68,9	64,5	36,1	9,7
Stabil	17,2	17,6	21,1	19,2	13,9	13,2	11,1	9,0
Visszatérő	2,5	1,0	0,5	0,2	0,3	1,5	8,9	15,7
Egyéb	0,1	0,6	3,0	9,3	14,0	11,1	3,6	1,1

43. táblázat: A nevek névélettani szempont szerinti megoszlása a névvisezők száma szerint korszakanként (%)

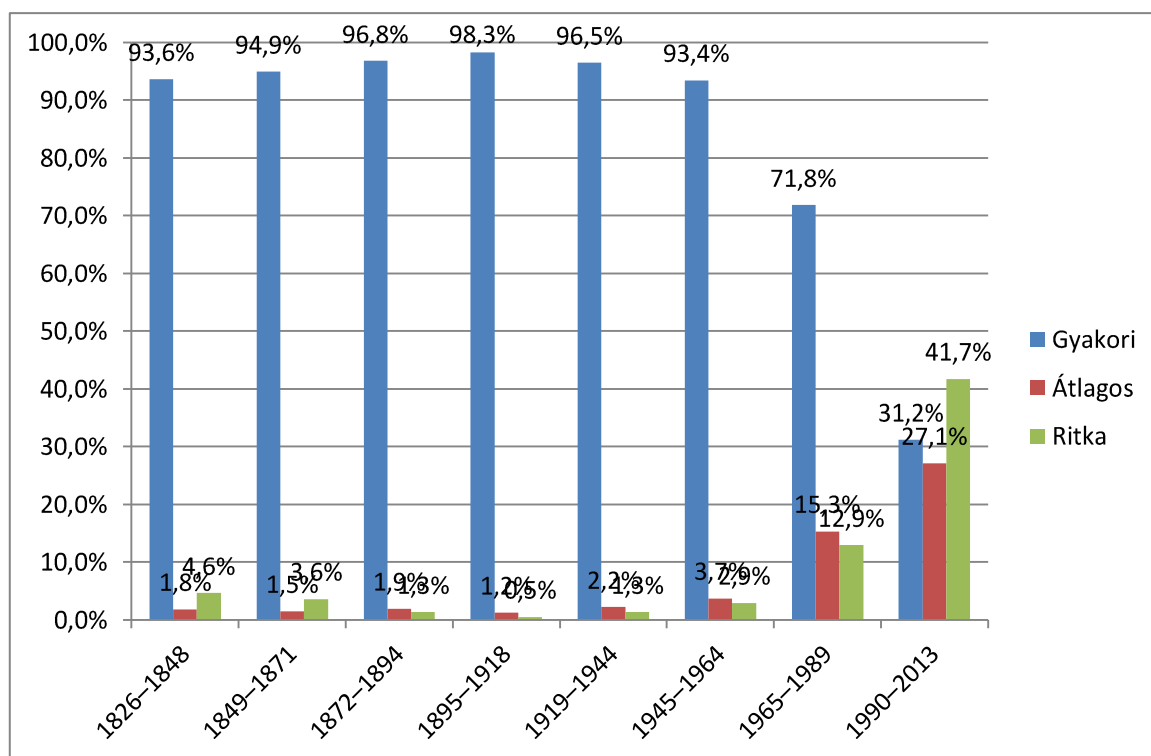
A névélettani szempont érvényesítésével képet kaphatunk a névanyagban lezajló változásokról. A régi nevek csoportja értelemszerűen a korszakok első felében mutathatók ki, legmagasabb arányszámmal az első korszakban. A legújabb nevek kiemelkedően magas arányban jelennek meg az utolsó két korszakban. Az állandó és stabil nevek számának lassú, de folyamatos csökkenése jellemző a második korszaktól.

A visszatérő nevek – már csak a csoport jellegéből adódóan is – a vizsgált időszak első és utolsó korszakaiban gyakoribbak.

Az állandó, minden korszakban megjelenő nevek a legmegterheltebbek, az első hat korszakban a névviselők kétharmada vagy több mint fele ezeket a keresztnéveket viseli. Radikális csökkenést csak az utolsó két korszakban láthatunk, mikor az állandó nevek „helyét” az újabb és legújabb csoportba tartozó nevek veszik át. A többi névélettani csoportba tartozó névre jellemző az alacsonyabb megterheltség.

33. diagram: A névgyakoriság szempontja a nevek száma szerint

34. diagram: A névgyakoriság szempontja a névviselők száma szerint

Az utolsó két korszakban radikálisan csökken az addig gyakori nevek aránya, ezzel párhuzamosan nő a ritka neveké, egyre több a csupán egy-két névviselővel rendelkező keresztnév száma. A névviselők száma alapján megjegyezhető, hogy a vizsgált korszakok túlnyomó többségében legtöbbször a közösségben gyakori és hagyományosnak tekinthető neveket választották a szülők, radikális csökkenést csupán az utolsó időszakban láthatunk, mikor a ritka nevet viselő személyek aránya meghaladja a közösségben, a múltban gyakorinak tekinthető nevek névviselőinek az arányát.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Magyar	39,6	44,9	92,2	91,3	93,1	94,6	68,7	59,8
Német	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,2	4,3	4,1
Román	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	1,2	2,0	1,3
Egyéb idegen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	13,9	23,4
Semleges	0,9	2,9	7,8	7,9	5,9	3,0	11,1	11,4

44. táblázat: A keresztnév írásmódjának megoszlása korszakonként (%)

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Magyar	40,7	36,9	98,8	98,2	98,8	98,9	89,2	71,2
Német	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,9	2,4
Román	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,3	0,4
Egyéb idegen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,5	12,4
Semleges	0,1	0,2	1,2	1,8	1,1	0,9	6,1	13,6

45. táblázat: A keresztnévek írásmódjának megoszlása korszakonként a névviselők száma szerint (%)

Az első két korszakban a latin anyakönyvezés idején olykor a név latin megfelelőjének tartott nevet jegyzik be az anyakönyvbe, így ezeket az adatokat ebből a vizsgálati szempontból kihagytam. A legtöbb vizsgált időszakban a magyarul anyakönyvezett nevek vannak túlnyomó többségben mind a nevek, mind a névviselők száma szerint. A németes írásmódú nevek az V. korszaktól jelennek meg, bár elég alacsony számban. Kisebb növekedést az utolsó két korszakban láthatunk, ekkor az ilyen jellegű nevet viselők száma is növekszik. Többségi államnyelvi, azaz román nyelvi írásmódú nevek kis számban találhatók az anyagban, a névviselők száma is igen alacsony, jellemzően csupán egy-két személy viseli ezeket a neveket. Ezek a nevek – egyetlen kivétellel – a második hatalomváltás után jelentek meg a kisebbségi magyar névanyagban. Az egyéb idegen írásmódú nevek, melyek az átadó nyelv valós vagy vélt helyesírási szabályai szerint lettek anyakönyvezve, az utolsó két időszakban figyelhetők meg. A névviselők száma ebben az esetben is elég alacsony, gyakran csupán egy személy viseli az adott nevet. A semleges írásmódú nevek száma is az utolsó két korszakban magasabb, ami minden bizonnyal összefüggésben áll az idegen eredetű nevek számának növekedésével is.

4.5.3.4. A keresztnévek nyelvi-kulturális háttere, közösséghez kapcsolhatósága, névtípusok szerinti csoportosítása révén feltárható a névanyag szerkezetének összetétele és annak időbeli változása. A korábban már említett szakirodalmi előzményeket is figyelembe véve az általános és nyelvspecifikus szempontok alapján hét fő csoportot határoztam meg; a fő csoportokat pedig a szűkebb, helyi névközösség névadási szokásai szerint további alcsoportokra osztottam.

1. „Magyar 1.” Egyházi nevek, melyek latin–(görög), illetve más történeti kontaktusnyelvi közvetítéssel kerültek a magyar névkészletbe. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak. Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Jellemzően az ómagyar, kisebb számban a középmagyar kor folyamán kerültek a magyar névkészletbe. Ezt a főcsoportot a következő alcsoportokra osztottam:

1.1 „Magyar 1a.” Egyházi nevek, melyek latin–(görög), illetve más történeti kontaktusnyelvi közvetítéssel kerültek a magyar névkészletbe. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak. Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Jellemzően az ómagyar, kisebb számban a középmagyar kor folyamán kerültek a magyar névkészletbe. A Nagykároly környéki névanyagban állandó vagy stabil, illetve gyakori nevek. Írásmódjuk magyaros. (Pl. *András, Ferenc, György; Anna, Erzsébet, Mária.*)

1.2. „Magyar 1b.” Egyházi nevek, melyek latin–(görög), illetve más történeti kontaktusnyelvi közvetítéssel kerültek a magyar névkészletbe. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak. Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Jellemzően az ómagyar, kisebb számban a középmagyar kor folyamán kerültek be magyar névanyagba. A Nagykároly környéki anyagban – elkülönülve az előző csoporttól – régi, illetve átlagos vagy ritka nevek. Írásmódjuk magyaros. (Pl. *Benedek, Egyed, Simon; Apollónia, Jozefa, Sára.*)

1.3. „Magyar 1c.” Egyházi nevek, melyek latin–(görög), illetve más kontaktusnyelvi közvetítéssel kerültek a magyar névkészletbe. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak. Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Jellemzően az ómagyar és kisebb számban a középmagyar kor során kerültek a magyar névállományba. A Nagykároly környéki névanyagban – elkülönülve az előbbi csoportoktól – újabb és legújabb, illetve ritka nevek. Írásmódjuk magyaros. (Pl. *Ábel, Áron; Angelika, Laura.*)

1.4. „Magyar 1d.” Jellemzően egyházi, ritkán nem egyházi nevek, melyek latin–(görög), illetve más kontaktusnyelvi közvetítéssel kerültek a magyar névkészletbe. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak. Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Jellemzően az ómagyar és kisebb számban a középmagyar kor során kerültek a magyar névállományba. A Nagykároly környéki névanyagban – elkülönülve az előbbi csoportoktól – visszatérő nevek, illetve

jellemzően ritka és átlagos nevek. Írásmódjuk magyaros. (Pl. *Fábián, Máté; Juszti, Tekla.*)

2. „Magyar 2”. E kategória elemei különböznek a legtöbb ponton az előbbi, magyarként jellemzett csoportoktól. Nem egyházi nevek, melyek magyar eredetűek, illetve török, szláv nyelvekből kerültek a magyar névkészletbe. Szemantikai, valamint konvencionális megfeleltethetőség révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak, illetve bizonyos esetekben e nevek nem megfeleltethetők. Egyes nevek morfológiai és hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. A nevek egy része az ősmagyar korban került a magyar névkészletbe, túlnyomó részüket azonban az újmagyar korban újították fel, vagy eleve ekkori alkotások. A Nagykároly környéki névanyagban jellemzően újabb, ritkán régi és stabil nevek; átlagos vagy ritka gyakoriságúak. Írásmódjuk magyaros. (Pl. *Csaba, Endre, Zsombor; Anikó, Emese, Tünde.*)

3. „Német 1.” Egyházi nevek, melyek német eredetűek vagy a német nyelv közvetítésével kerültek a névkészletbe. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak. Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Többségük ómagyar kori, de középmagyar és újmagyar kori átvételek is vannak köztük. Az alcsoportok a következők:

3.1. „Német 1a.” Egyházi nevek, melyek német eredetűek vagy a német nyelv közvetítésével kerültek a névanyagba. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak. Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Többségük ómagyar kori, de középmagyar és újmagyar kori átvételek is vannak köztük. A Nagykároly környéki névanyagban állandó vagy stabil nevek; gyakori vagy átlagos gyakoriságú nevek. Írásmódjuk magyaros. (Pl. *Albert, Henrik; Gertrúd, Hedvig.*)

3.2. „Német 1b.” Jellemzően egyházi, ritkábban nem egyházi nevek, német eredetűek vagy német nyelvi közvetítéssel kerültek a névkészletbe. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak. Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. A magyar névanyagba többségük az ómagyar korban, kisebb részük a középmagyar és újmagyar korban került át. A Nagykároly környéki névanyagban régi nevek; átlagos vagy ritka nevek. Írásmódjuk jellemzően magyaros, ritkábban semleges. (Pl. *Bernárd, Rupert; Albertina, Valburga.*)

3.3. „Német 1c.” Jellemzően nem egyházi, ritkábban egyházi nevek, német eredetűek vagy német nyelvi közvetítéssel kerültek a névkészletbe. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak. Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Kisebbségük az ómagyar és középmagyar,

többségük az újmagyar korban került a magyar névanyagba. A Nagykároly környéki anyagban újabb vagy legújabb nevek; átlagos vagy ritka nevek. Írásmódjuk magyaros vagy semleges. (Pl. *Edvin, Erik, Ervin; Elza, Gerda, Ingrid.*)

3.4. „Német 1d.”. Jellemzően egyházi, ritkábban nem egyházi nevek, német eredetűek vagy német nyelvi közvetítéssel kerültek a névkészletbe. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak. Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Jellemzően ómagyar és középmagyar, kisebb részük újmagyar kori átvétel. A Nagykároly környéki névanyagban visszatérő nevek; átlagos vagy ritka nevek. Írásmódjuk magyaros. (Pl. *Konrád, Martin, Rajnald, Rajmond.*)

4. „Német 2.” Jellemzően nem egyházi, ritkábban egyházi nevek, német eredetűek. Jellemzően nem megfeleltethető nevek. Minimális hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Az újmagyar korban kerültek a Nagykároly környéki névanyagba; újabb vagy legújabb nevek; ritka nevek. Írásmódjuk németes. (Pl. *Dieter, Reiner; Edilturd, Ulrike, Rosemarie.*)

5. „Román nevek”. Nem egyházi nevek, román (államnyelvi) közvetítésű nevek. Nem megfeleltethető nevek. Minimális hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Újmagyar kori átvételek a Nagykároly környéki névanyagban; újabb vagy legújabb nevek; ritka nevek. Írásmódjuk romános. (Pl. *Mircea, Sorin; Doina, Loredana.*)

6. „Nemzetközi 1.” Nem egyházi, ritkán egyházi nevek; újlatin, angol, illetve más kontaktusnyelvi közvetítéssel kerültek a magyar névkészletbe. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak. Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Újmagyar kori átvételek. A Nagykároly környéki névanyagban újabb vagy legújabb nevek; átlagos vagy ritka nevek. Írásmódjuk magyaros vagy semleges. (Pl. *Raul, Rómeó; Bianka, Szintia.*)

7. „Nemzetközi 2.” Nem egyházi, ritkán egyházi nevek; újlatin, angol, illetve más kontaktusnyelvi közvetítésű nevek. Nem megfeleltethető nevek. Minimális hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Újmagyar kori átvételek a Nagykároly környéki névanyagban; legújabb nevek; ritka nevek. Írásmódjuk idegen. (Pl. *Alec, Leonardo; Stephanie, Kimberly.*)

A következő táblázat a fenti csoportok szerint mutatja be a nevek eloszlását.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Magyar 1.	87,1	81,5	69,8	62,6	62,9	56,2	33,3	26,4
<i>Magyar 1a</i>	<i>45,7</i>	<i>58,0</i>	<i>46,8</i>	<i>46,8</i>	<i>38,9</i>	<i>34,7</i>	<i>15,4</i>	<i>13,0</i>
<i>Magyar 1b</i>	<i>23,8</i>	<i>15,5</i>	<i>14,4</i>	<i>7,9</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>Magyar 1c</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>16,2</i>	<i>9,6</i>	<i>8,8</i>	<i>6,7</i>
<i>Magyar 1d</i>	<i>17,6</i>	<i>8,0</i>	<i>8,6</i>	<i>7,9</i>	<i>7,8</i>	<i>11,9</i>	<i>9,1</i>	<i>6,7</i>
Magyar 2.	1,4	1,1	10,1	15,9	18,2	19,2	17,4	11,4
Német 1.	11,5	17,4	20,1	20,7	17,0	16,2	16,0	13,2
<i>Német 1a</i>	<i>4,8</i>	<i>9,8</i>	<i>10,8</i>	<i>11,2</i>	<i>9,2</i>	<i>8,4</i>	<i>2,6</i>	<i>1,5</i>
<i>Német 1b</i>	<i>3,4</i>	<i>4,7</i>	<i>7,2</i>	<i>6,3</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>Német 1c</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>5,2</i>	<i>5,4</i>	<i>10,8</i>	<i>8,1</i>
<i>Német 1d</i>	<i>3,3</i>	<i>2,9</i>	<i>2,1</i>	<i>3,2</i>	<i>2,6</i>	<i>2,4</i>	<i>2,6</i>	<i>3,6</i>
Német 2.	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	1,2	4,0	3,5
Román	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	1,2	3,1	2,0
Nemzetközi 1.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,0	15,1	21,6
Nemzetközi 2.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	11,1	21,9

46. táblázat: A keresztnévek nyelvi csoportok szerinti eloszlása a nevek száma szerint (%)

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Magyar 1.	96,0	94,4	93,6	90,2	87,0	81,8	58,7	38,5
<i>Magyar 1a</i>	86,3	86,8	88,5	88,0	84,4	77,0	45,9	17,2
<i>Magyar 1b</i>	7,6	7,0	4,6	1,9	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Magyar 1c</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	3,5	6,3	9,7
<i>Magyar 1d</i>	2,1	0,6	0,5	0,3	0,6	1,3	6,5	11,6
Magyar 2.	0,1	0,1	1,2	3,7	8,1	12,1	18,6	13,4
Német 1.	3,9	5,5	5,2	6,0	4,8	5,0	13,0	12,4
<i>Német 1a</i>	3,4	4,6	4,6	5,5	4,0	3,0	1,3	1,0
<i>Német 1b</i>	0,3	0,6	0,5	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Német 1c</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	1,6	9,4	7,8
<i>Német 1d</i>	0,2	0,3	0,1	0,1	0,3	0,4	2,3	3,6
Német 2.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,9	2,2
Román	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,4	0,6
Nemzetközi 1.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	6,1	22,0
Nemzetközi 2.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,3	10,9

47. táblázat: A keresztnévek nyelvi csoportok szerinti eloszlása a névvisezők száma szerint

Az első két időszakban kiemelkedően magas a Magyar 1. csoport neveinek aránya, a folyamatos csökkenés az utolsó két időszakban már radikálisnak tekinthető. A névvisezők száma szerint is igen közkedveltek az ebbe a csoportba tartozó nevek; a vizsgált időszakok első felében a névvisezők több mint 90%-a ilyen típusú nevet visel. A csökkenő tendencia ebben az esetben is az időszakok második felében erőteljesebb, főleg a VII. és VIII. korszakban. A Magyar 1. csoport nevei esetében hangsúlyoznunk kell, hogy az egyházi jellegű nevek gyakorisága, a korszakok első felében pedig a Német csoport neveinek az alacsonyabb előfordulása nem utal közvetlenül a névválasztók identitás- és nyelvcseréjére. Ahogy a települések bemutatásakor felsorolt nevekből, illetve a későbbi, úrbéri tabellákban található keresztnevekből láthatjuk, a 18. század második felében, illetve a 19. század folyamán a sváb/német közösségek névadására egyaránt jellemző az egyházi közvetítésű latin–(görög) eredetű és német eredetű nevek választása. A 19. századi németországi német névanyagban is népszerűek

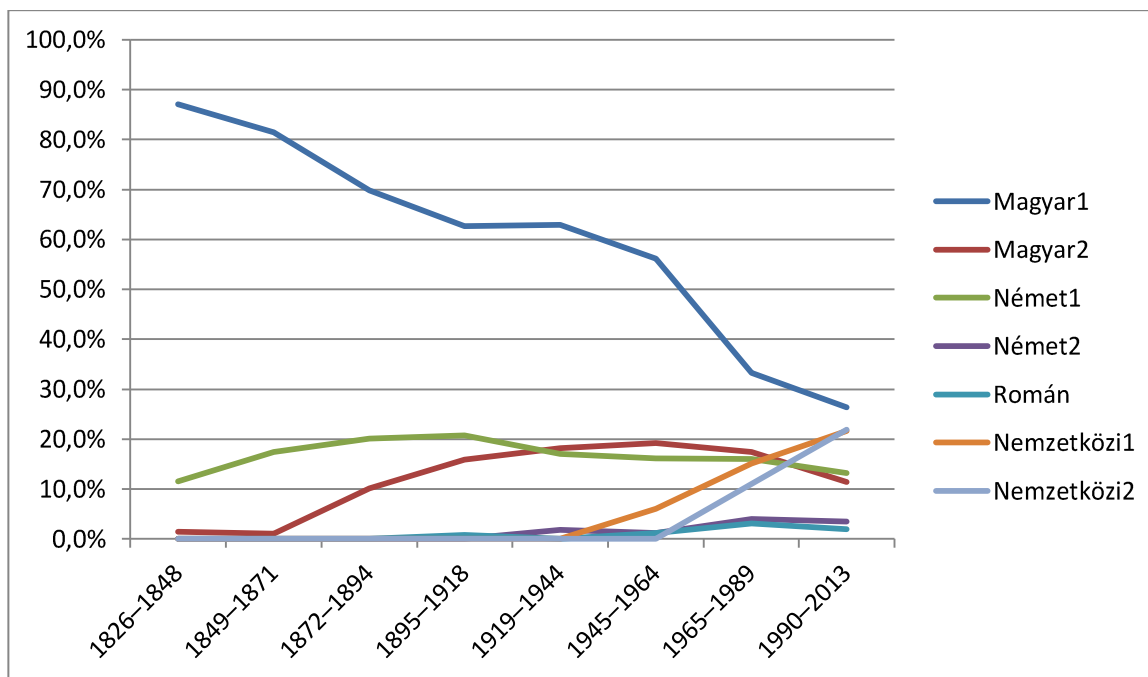
az egyházi latin közvetítésű nevek, főleg az Újtestamentumból ismert nevek, valamint a szentek nevei (vö. KUNZE 1998: 43–45, HUSSAR 2009: 519, LAWSON 2016: 176–177). A középkor folyamán az egyházi közvetítésű nevek a legtöbb európai országban elterjedtek és domináns részévé váltak az adott ország névkészletének (vö. LEIBRING 2016: 204).

A Magyar 1a csoport nevei igen gyakoriak, a vizsgált időszakok első felében népszerűbbek, mint a másodikban. Korszakról korszakra folyamatosan csökken az arányszámuk; az első két időszakban még a nevek nagy többsége ebbe a csoportba sorolható, számottevő változást az utolsó két időszakban láthatunk. A névvisezők száma szerint is ugyanezt a csökkenő tendenciát láthatjuk, megjegyezve, hogy a névvisezők száma alapján mindig magasabb az e csoportba tartozó nevek aránya. A Magyar 1b és 1c csoport nevei a rendszerezés szempontjaiból adódóan, a vizsgált időszakok első, illetve második felében vannak jelen; közös sajátosságuk, hogy az érintett korszakok első felében gyakoribbak, mint a másodikban. A Magyar 1b csoportban a nevek és a névvisezők száma szerinti arányszámok terén nagyobb eltéréseket láthatunk, bár ezek a típusú nevek elég nagy számban fordulnak elő a névanyagban, a névvisezők száma meglepően alacsony. Míg a Magyar 1c csoportban a nevek száma szerint az V. korszaktól csökkenést láthatunk, addig a névvisezők száma alapján épp egy fordított irányú változás figyelhető meg, a névvisezők száma korszakról korszakra nő, de még az utolsóban – mikor a csoporton belül a legmagasabb az arányuk – sem éri el a 10%-ot. A Magyar 1d csoport nevei az első időszakban a leggyakoribbak, csökkenésük a VI. korszakban megtorpan, majd a korszakok végén tovább folytatódik. A névvisezők száma ebben a csoportban is igen alacsony, de ebből a szempontból az utolsó három korszakban eltérést láthatunk; míg a nevek száma szerint csökken a csoportba sorolható keresztnévek aránya, addig a névvisezők száma korszakról korszakra nő. A Magyar 2. csoportba tartozó nevek gyakorisága a hatalomváltások idejében nő, de ez folytatása már a III. korszaktól megfigyelhető növekedésnek. A Magyar 2. csoportba tartozó nevek gyakoribb választása utalhat a sváb közösség identitásában bekövetkező változásokra (vö. SZILÁGYI-KÓSA 2008: 492). A névvisezők száma a vizsgált korszakok első felében igen alacsony, de az V. korszaktól a csoporton belül számottevőnek tekinthető növekedést láthatunk, ami az utolsó időszakban némileg megtorpan. Ez a növekedés összefüggésben állhat a kisebbségi létbe kerüléssel, illetve reakció lehet a román állami anyakönyvezési gyakorlatban megfigyelhető eljárással szemben, mely során a magyar nyelvű keresztnéveket államnyelvisítették.

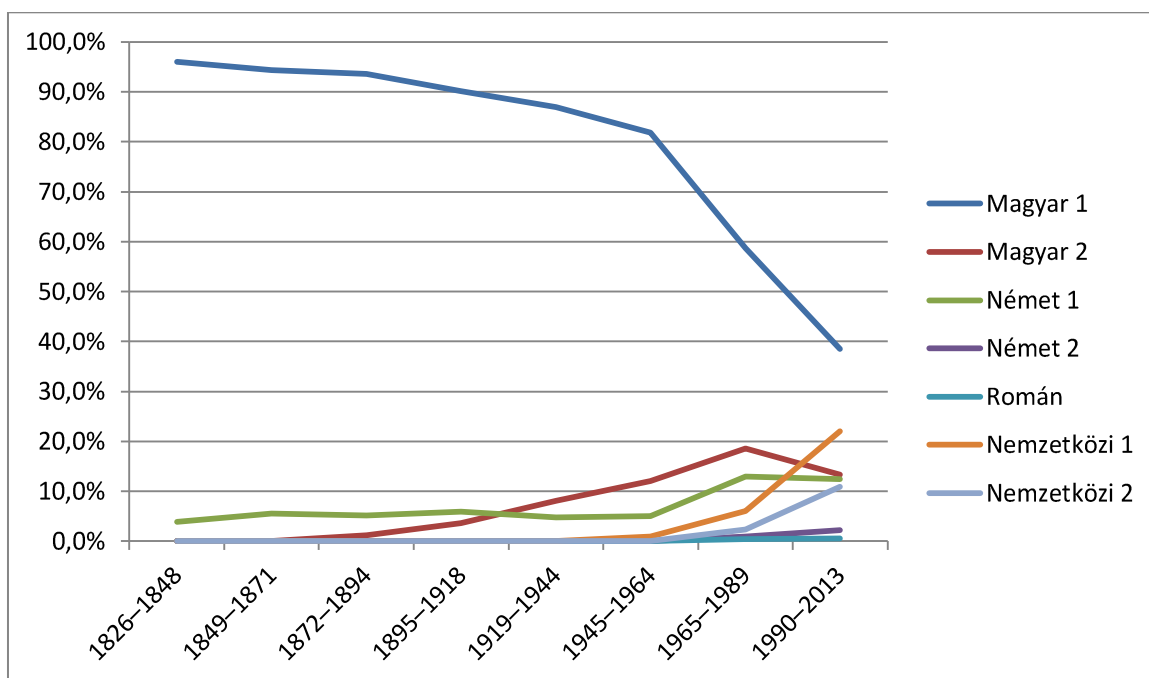
A Német 1. csoportban a IV. korszakig a nevek száma folyamatosan nő, majd az V.-től lépcsőzetesen csökken. A 19. század második felében a nyelvcsere útján már elinduló sváb közösség névanyagában a német nevek alacsony száma nem feltétlenül arra utal, hogy a névviselők már nem őrzik sváb/német identitásukat. A latin, illetve a magyar nyelvű anyakönyvezés is elfedheti a névviselő valós névhasználatát, hiszen a *Josephus* és *József* formában anyakönyvezett neveket a névviselő használhatja *Joseph* formában a mindennapokban. Módszertanilag tehát az anyakönyvek alapján nem lehet megállapítani a valós névhasználatot, ezek a nevek semmiképp sem utalnak a névviselő etnikai identitására. A névviselők száma alapján is részben ezt a „hullámszerű” változást láthatjuk, de az utolsó két korszakban – a csoporton belül – számottevő a növekedés. A Német 1a csoport nevei a II. korszaktól népszerűbbek, emelkedő görbékük azonban már az V. korszaktól csökkenő irányt vesz. Bár a nevek száma alapján is a névanyag elég kis része tartozik ebbe a csoportba, a névviselők száma még ennél is alacsonyabb. A Német 1b csoport nevei értelemszerűen a vizsgált időszakok első felében vannak jelen a névanyagban, alacsony arányszámmal; a névviselők adatai alapján megtudhatjuk, hogy ezeket a típusú neveket kevesen kapják a közösségben, jellemzően csak egy-két személy. A Német 1c csoport nevei a korszakok második felében vannak jelen, ekkor korszakról korszakra emelkedő tendenciával, bár ez az emelkedés az utolsó korszakra megtorpan; ekkor is a csoporton belül magasnak tekinthető az arányuk. A névviselők száma alapján ugyanezt a fent említett változást figyelhetjük meg, ebben a csoportban is – akárcsak a többi németben – a névviselők száma szerinti arány alacsonyabb, mint a nevek száma szerinti. A Német 1d csoport nevei korszakonként hasonló képet mutatnak, megközelítőleg a névanyag 2-3%-a tartozik ebbe a csoportba; a névviselők száma is igen alacsony, csupán az utolsó két időszakban láthatunk némi növekedést. A Német 2. típus a vizsgált időszakok második felében fordul elő, ekkor az utolsó két időszakban gyakoribb, de a névviselők száma ekkor is igen alacsony. A Román csoport nevei – egy kivétellel – az utolsó három időszakban jelennek meg, de ekkor is igen alacsony számban csupán egy-két névviselővel. A román neveket csak magyar–román vegyes házasságban élő szülők választják gyerekeiknek. A kérdőívek eredményei is azt mutatják, hogy a közösség tagjai nem választanak tudatosan román eredetű nevet gyerekeiknek, tehát a dominánsan magyar közösség névanyagára ilyen módon nem hat a többségi, román névanyag. A Nemzetközi 1. csoport nevei a VI. korszaktól mutathatók ki, ekkor egy erőteljes növekedést láthatunk; a névviselők száma a VI. és VII. korszakban még alacsonyabb, de az utolsóban jelentősen megnő. A Nemzetközi 2.

csoport nevei a VII. korszakban jelennek meg, már ekkor magas arányszámmal, mely az utolsó korszakra szinte kétszeresére nő.

4.5.3.5. A következő diagram a fentiekben bemutatott fő csoportok időbeli változását mutatja be a nevek száma szerint.

35. diagram: A keresztnévek fő nyelvi csoportok szerinti eloszlása

36. diagram: A keresztnévek fő nyelvi csoportok szerinti eloszlása a névviselők száma szerint

A vizsgált időszak egészében a Magyar 1. csoportba tartozó nevek a leggyakoribbak, de az arányszámuk folyamatosan csökken. A névviselők száma alapján az utolsó két korszakban radikális a változás. A Magyar 2. típusú nevek száma az első két korszak után növekszik, de arányszámuk végig nem haladja meg a 20%-ot. A névviselők száma a korszakok második felében magasabb, a VII. korszakig folyamatos a növekedés, mely az utolsó korszakban megtorpan. A Német 1. csoport „népszerűsége” szinte kiegyensúlyozottnak tekinthető, az időszakok első felében minimális növekedést, a másodikban pedig nem számottevő csökkenést láthatunk. A névviselők száma szerint az utolsó két időszakban növekedést láthatunk. A Német 2. típus értelemszerűen a korszakok második felében fordul elő, az utolsó két korszakban magasabb arányszámmal, de ekkor is a nevek igen kis része sorolható ebbe a csoportba. A névviselők száma szerint is a VII. és VIII. korszakban látható némi emelkedés, de a változás nem számottevő. A Román csoport tagjai az utolsó három időszakban, igen alacsony arányszámmal fordulnak elő. A névviselők száma is alacsony, de korszakonként némi növekedés megfigyelhető. A Nemzetközi 1. és 2. csoport nevei az utolsó időszakokban jelennek meg, ekkor az arányszámok emelkedő tendenciát

mutatnak. A Nemzetközi 1. csoport görbéje emelkedik különösen magasan. Az adatokból arra következtethetünk, hogy ezeket a neveket csupán egy-két személy viseli a közösségben. A Nemzetközi nevek megjelenése és gyors terjedése természetesen jellemző sajátossága más országok névanyagának is, mely a társadalmi változásokkal, a globalizációval áll összefüggésben.

A fentiekhez hasonló kategóriákat különítették el eddig a szakirodalomban (vö. SZILÁGYI 2005; ZELLIGER 2007; ILLÉS-MOLNÁR 2009, 2010; SZABÓ T. 2010), ezekből kiindulva igyekeztem a kategóriákat módszeresen felépíteni és egy konkrét korpuszon alkalmazhatóvá tenni. Az így kialakított rendszerezés talán általánosan is alkalmazható egy újmagyar kori kisebbségi névanyagon, a kisebbségi névanyag speciális helyzetének figyelembevételével. Saját anyagomban például a közösség specifikus helyzete miatt a nemzetközi kategória mellett külön vettem fel a német nevek csoportját. Mint láthattuk, a keresztnévek rendszerezéséhez többféle gyakorlat létezik a kapcsolódó szakirodalomban, egy adott elemzési modell használata lehetővé teszi különböző névanyagok összevetését.

5. Szinkrón motivációs vizsgálat a kérdőívek anyaga alapján különös tekintettel a szülők iskolázottságára

5.1. A vizsgálat és a kérdőív bemutatása

A következőkben megpróbálom feltérképezni a névválasztás háttérében meghúzódó mozgatórugókat figyelembe véve a kérdőíveket kitöltő személyek életkorát és iskolai végzettségét.

A kérdőívek kitöltésekor a véletlen mintavételi módszerrel dolgoztam, hiszen így a populáció minden tagjának egyforma esélye van a mintába kerülésre (a mintavételi eljárásról és a kérdőívről lásd a 3.2.2. Kérdőíves módszer című alfejezet). Mint azt már korábban említettem az adatközlőknek két kérdőívet kellett kitölteniük, az A) kérdőív kérdései az adatközlő demográfiai adataira, illetve az identitásjelölő faktorok rendszerén belül bizonyos származási- és kultúrnemzeti identitásjelölő elemek fontosságára kérdezett rá. Az identitásjelölő faktorok súlyára vonatkozó kérdések eredményeit a későbbiekben, az identitás és névválasztás témakörével foglalkozó fejezetben fogom részletesen bemutatni. A B) kérdőív összesen 38 kérdést tartalmaz, ezek többségében zárt kérdések. Minden adatközlő egy A) kérdőívet és a gyermekei számának megfelelő számú B) kérdőívet töltött ki. Így a 123 adatközlő 123 A) kérdőívet, valamint 199 B) kérdőívet töltött ki.

A kérdőívekben szereplő gyerekek születési éve szerint két csoportra osztottam az anyagot, ezeket a korszakokat összehangoltam az anyakönyvi forrásokból származó névadatok korszakolásával, így az eredmények összehasonlíthatók. A kérdőíves anyag első korszaka 1965-től 1989-ig tart, 109 gyerek sorolható ide, míg a második korszak 1990-től 2014-ig tart, 90 gyerek adataival. A kérdőívben a szülők iskolai végzettségére is rákérdeztem, így ezen szociológiai változó mentén is vizsgálhatóvá vált az anyag. A szülők eltérő iskolai végzettsége esetében – a szociológiában is bevett módszert alkalmazva – a magasabb végzettségi csoportba soroltam be az adatokat. Négy iskolázottsági csoportot különítettem el: általános iskolai végzettségűek (A csoport), szakiskolai (Sz csoport), középiskolai (K csoport), valamint egyetemi végzettségűek (E csoport).

5.2. A kérdéskör vizsgálatának lehetőségei

A kérdőívek feldolgozásával párhuzamosan a téma szakirodalmi háttérét is feltérképeztem. A nemzetközi szakirodalomban szép számmal találunk szinkrón, kérdőívek vagy interjúk felhasználásával végzett motivációs vizsgálatokat, jelen esetben csupán pár tanulmányt áll módomban kiemelni, melyek a kutatási terület jellegéből adódóan – többnyelvű környezetben élő közösségek – kapcsolatot mutatnak saját munkámmal. ELLEN BRAMWELL (2008, 2012) Skócia területén, szűkebb értelemben öt közösségben végzett kérdőíves felmérést a névválasztási hagyományok vonatkozásában. Munkája egy összehasonlító vizsgálat: a közösségek eltérő jellegének köszönhetően a használt névanyag, illetve a forgalomban lévő névválasztási szokások bizonyos mértékű eltéréseket mutatnak. Kutatását három bennszülött (nyugati-szigeteki, Buckie-i és Glasgow-i közösségben) és két migráns (pakisztáni muszlimok és menedékkjogot kérők) közösségben végezte. Hangsúlyozza, hogy általában több tényező egyszerre hat a névválasztás során, a legjellemzőbbek: a név hangzása, denotatív jelentése, a név vallási jellege, konnotációja, a név előfordulása a családban (a névöröklés jelenségére utal ezzel a szerző).

EMILIA ALDRIN (2009, 2011) Svédországban többnyelvű és egynyelvű családokban végzett hasonló jellegű kutatásokat. Munkája során megvizsgálta a névválasztás motivációit, a választás során felhasznált inspirációs forrásokat, illetve egy attitűdvizsgálatot végzett a különböző, választott nevek jellegére vonatkozóan. A legtöbb aspektusból nem mutatható ki különbség a svéd többnyelvű és egynyelvű családok névválasztási szokásaiban, természetesen vannak kivételek, mint például az idő tényezője. A többnyelvű családokban hamarabb elkezdenek gondolkodni a gyerek nevén, gyakran már jóval a gyerek születése előtt. A szerző szerint ez a jelenség a névválasztás folyamatának összetett jellegével állhat kapcsolatban, ugyanis a többnyelvű családokban a névválasztás egy érzékeny téma, hiszen a névvel a szülők kifejezhetik gyerekük, valamint saját identitásukat (ALDRIN 2009: 87). A „Mi volt a legfontosabb szempont a névválasztás során?” kérdésre kapott válaszok szerint a legfontosabb tényező a név esztétikája (a névválasztónak tetszik a név, szépnek tartja), ezt követi a névgyakoriság, majd a név jelentése és asszociációja. A többnyelvű családoknál felmerült egy újabb szempont: a családban csak ez a név tetszett mindenkinek (ALDRIN 2009: 88) (a 2011-es kötet magyar nyelvű összefoglalja HAINDRICH 2012b: 240–242).

A kutatási terület elhelyezkedése szempontjából indokolt a vonatkozó román nyelvű, hasonló jellegű kutatások számbavétele. Jelen esetben is, azokat a tanulmányokat emelem ki, melyek bizonyos szempontok miatt kapcsolódhatnak a munkámhoz. ANDREEA DUMITRESCU Koltó, egy románok és magyarok által lakott település névválasztási szokásait vizsgálja; a kétnyelvűség szempontjából közelíti meg a névválasztási motivációk feltérképezését, középpontba helyezi a név eredetének kérdését (DUMITRESCU 2011: 43–48). MINODORA BARBUL Nagybányán, 2004–2007 között született gyerekek neveit vizsgálva kutatja a névválasztás mögött meghúzódó idegen hatásokat (BARBUL 2011: 13–26, 2012: 100–117). DANA COVACI és OLIVIU FELECAN különböző roma közösségekben végzett motivációs vizsgálatot kérdőívek segítségével (FELECAN 2010: 25–35, 2012: 129–146; COVACI 2011: 27–31).

A magyar névkutatásban gyakran az anyakönyvekből és a lakónyilvántartó könyvekből gyűjtött adatokat egészítették ki a kérdőíves gyűjtések eredményeivel, így vizsgálták a névválasztás mögött meghúzódó mozgatórugókat (ÖRDÖG 1973, HAJDÚ 2003, B. GERGELY 2005). Az összefoglaló monográfiák mellett kisebb tanulmányok is megjelentek a témában. RAÁTZ JUDIT egy online kitölthető kérdőív segítségével térképezte fel a 21. század magyarországi névválasztási motivációit 95 interjúalany bevonásával. Az adatközlők többsége, közel 70%-a főiskolát vagy egyetemet végzett, közel 30%-uk pedig középiskolát. Eredményeit a későbbiekben összevetésre használom, azt azonban hangsúlyoznunk kell, hogy a vizsgálati anyag méretbeli különbsége és az adatközlők eltérő társadalmi csoportjai miatt a következtetéseket bizonyos fokú fenntartásokkal kell kezelni. Kutatása szerint a névadást erősen befolyásolja az egyediségre való törekvés, illetve hangsúlyozza, hogy a név hangulata és hangzása fontosabb tényezőnek bizonyult, mint annak eredete vagy jelentése. A naptári névadás szokását még most is sok szülő tekintetbe veszi. (RAÁTZ 2012: 308–313.) MINDÁK CECÍLIA a túristvándi roma közösségben végzett ilyen típusú vizsgálatot, hangsúlyt fektetve a nembeli különbségekre (MINDÁK 2007: 121–123).

Kutatásom szempontjából fontos kiemelni a határon túli magyar anyanyelvű közösségek névadási motivációt vizsgáló tanulmányokat. RAJSLI ILONA Bácskában végzett diakrón és szinkrón névtani kutatást. Eredményei szerint a leggyakoribb névadási motiváció a keresztnév jó hangzása, illetve az esztétikai szempont. A név magyar eredete, és az illeszkedése a családnévhez szintén fontos tényezőnek bizonyult. (RAJSLI 2007: 235–236.) RANCZ TERÉZ felső-háromszéki kutatása egyik eredményeként megállapítja, hogy a névválasztást elsősorban a családi hagyomány követése –

névörökítés – és a tetszés, jó hangzás határozta meg. Ugyanakkor a név magyar eredete, magyaros hangása is egyre inkább fontos szemponttá válik. (RANCZ 2007: 19.) SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ kisebbségi és többségi helyzetben élő magyar anyanyelvű gyerekek névanyagát vizsgálta, illetve kérdőíves felmérést végzett. Kutatása szerint a névadási motiváció vonatkozásában nincs számottevő különbség a többségi és kisebbségi helyzetben élők névválasztása között. (SZILÁGYI-KÓSA 2005: 78–86.) VÖRÖS FERENC révkomáromi magyar gimnazisták körében végzett a névválasztási motivációkra is kiterjedő kérdőíves felmérést. Eredményei szerint az adatközlők számára a keresztnév jó hangása, magyar eredete fontos névválasztási szempontok. (VÖRÖS 1999: 266–285). Ehhez hasonló kutatást végzett GÖRÖG NIKOLETTA egy beregszászi gimnázium tanulói körében; a kérdőív eredményei szerint a név magyar eredete, jó hangása és a név ritkasága, különlegessége a legfontosabb motivációs tényezők közé tartozik (GÖRÖG 2014: 221–241).

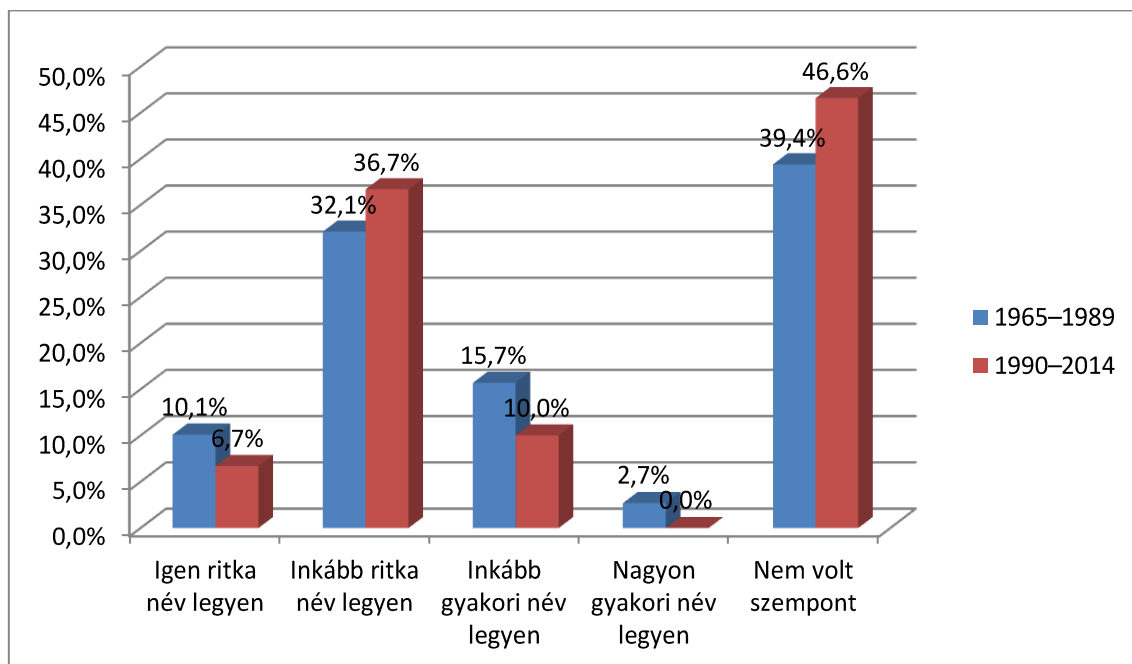
5.3. A kérdőívek eredményei

A továbbiakban a kérdőívek eredményeit mutatom be. Első lépésben a névválasztás mögött meghúzódó motivációk fontosságát vizsgálom meg, a névgyakoriságot, a név divatosságát, hangzását, hangulatát, hosszúságát, becézhetőségét, eredetét, jelentését. A névnap kérdéssel is foglalkozom, megvizsgálom, hogy a születésnap és a névnap közötti távolság lényeges volt-e a névválasztás során, a név vallásos jellege befolyásolta-e a névadást. A név románra fordíthatósága, illetve más nyelveken való használhatósága egy újabb vizsgálati szempont. A névöröklés ténye, egy konkrét személy utáni névválasztási gyakorlat bemutatása tovább árnyalja a névadás leírásának folyamatát. A családnév és keresztnév egymáshoz való hangzásbeli és eredetbeli illeszkedésének, valamint a testvérek keresztnéveinek azonos eredetének, hasonló hangzásának és jelentésének fontosságát is megvizsgálom. A névadási motivációk mellett a névválasztás folyamatának bizonyos aspektusaira is rákérdeztem. Bemutatom, hogy a szülők milyen arányban tájékozódnak a névről, honnan ismerik a választott keresztnévet, ki választja a nevet, a névadók figyelembe veszik-e a barátok, rokonok véleményét a névről, illetve azt is megvizsgálom, hogy az egyik szülő aktívabban vette-e részt a név kiválasztásában. A kettős keresztnévek adásának motivációit is bemutatom, valamint kitérek arra is, hogy a

gyermek nevének bejegyzésekor volt-e a szülőknek konfliktusa az anyakönyvi hatósággal. Végezetül a kérdőívet záró, két, összefoglalónak is tekinthető kérdés eredményeit mutatom be, mely az első és a második keresztnév kiválasztásának legfontosabb motivációjára kérdez rá. Minden alfejezetben a névválasztási motivációk időbeli változását és a szülők végzettsége mint változó szerinti jellegzetességeit mutatom be. Az adatok megjelenítésénél sajnos nem tudtam egységes módszert alkalmazni, a változástvizsgálat számadatait diagramok segítségével mutatom be, és teszem így szemléletesebbé, az iskolai végzettség szerinti adatokat azonban táblázatokban teszem közlé. Ebben az esetben azért kellett eltérnem a diagramok használatától, mert csak így válnak jól láthatóvá az adatok.

A fejezetben adott pontokon a kérdőívben található névanyagból hozok példákat, a neveket a kérdőívben feltüntetett formában közlöm. Az adatok a névválasztók véleményét „közlik” adott nevekről (l. pl. a név eredete alfejezetben), hiszen előfordul, hogy egy adott név két egymással szemben álló csoportban is megjelenik, pl. az *Andreá*-t a divatos és a nem divatos nevet preferáló szülők egyaránt válsztották gyerekeknek.

5.3.1. A név gyakorisága

37. diagram: A választott keresztnév gyakoriságának szempontja korszakonként

5.3.1.1. Mindkét korszakban a szülők közel fele – saját bevallása szerint – figyelembe vette a név gyakoriságát a névválasztás során. A névválasztók törekedtek arra, hogy gyereküknek ritka, sőt egyedi nevet válasszanak (pl. *Benjamin, Harald, Rajmund; Alexa, Hella, Keathy*). A második korszakban (1990 után) a gyakori nevek választásának aránya csökkent. Ezzel a névválasztási attitűddel egybecsengő változásokat figyelhetünk meg a névanyagban. Ismert tendenciáról van szó itt is: napjainkban a névválasztók egyre inkább törekszenek arra, hogy ritka, illetve egyedi neveket adjanak gyerekeiknek (vö. RAÁTZ 2012: 309, LEIBRING 2016: 211). A vizsgált névállományra is az újító jellegű, idegen eredetű, illetve az adott közösségben kevés névviselővel rendelkező keresztnévek választása jellemző. A hagyományosnak tekinthető nevek egyre inkább háttérbe szorulnak (HAINDRICH 2013: 206).

5.3.1.2. A szülők iskolai végzettségét figyelembe véve tovább árnyalhatjuk a képet.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Igen ritka név legyen	5,6	14,3	8,9	2,1
Inkább ritka név legyen	37,0	26,8	39,3	33,4
Inkább gyakori név legyen	24,1	8,9	8,9	8,9
Nagyon gyakori név legyen	0,0	1,8	3,6	0,0
Nem volt szempont	33,3	48,2	39,3	55,6

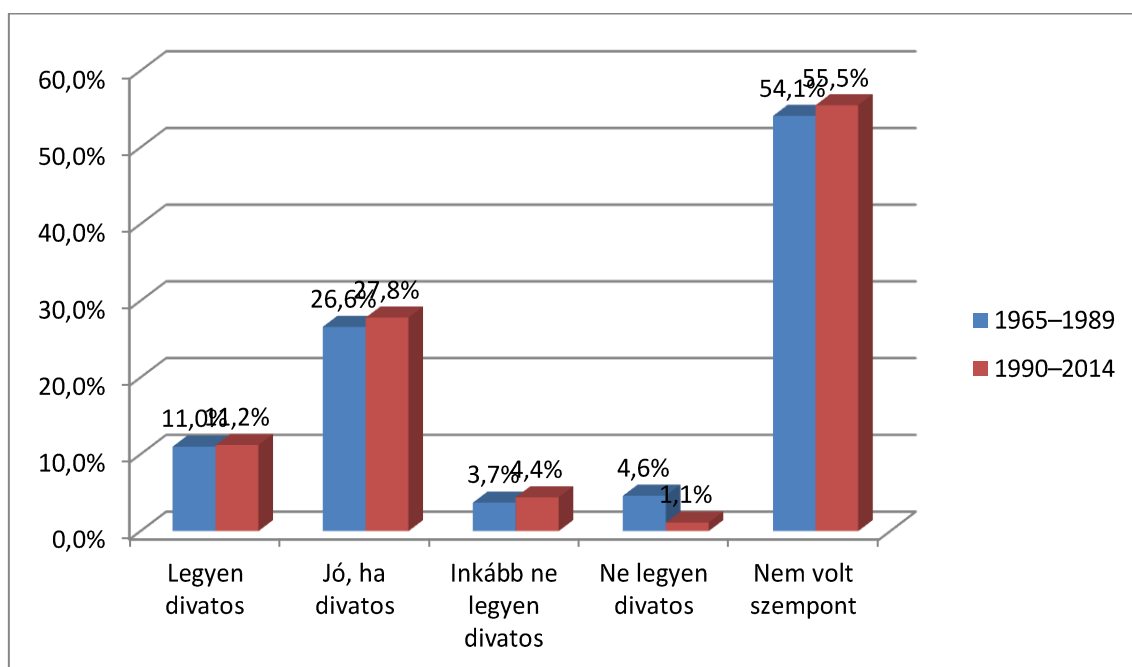
48. táblázat: A választott név gyakoriságának szempontja a névadók iskolázottsága szerint (%)

A táblázat szerint azok a szülők, akik a névválasztás során figyelembe veszik a név gyakoriságát, inkább ritka nevet választanak gyerekeiknek. Az általános iskolai végzettségű szülők bár nyitottak a névdivat új hullámaira, és előszeretettel adnak gyerekeiknek igen ritka és ritka nevet, de a gyakori nevek közül is választanak; az ő csoportjukban a legmagasabb a gyakori nevek aránya (pl. *István, János, Péter; Ilona, Mária, Zsuzsanna*). A szakiskolai végzettségűek a ritka, egyedi neveket preferálják,

jóval kisebb arányban választanak gyakori nevet gyerekeiknek. Ugyanezt a tendenciát figyelhetjük meg a középfokú végzettségű szülők esetében is. Az egyetemi végzettségű névadók is inkább a közösségben ritka nevet adnak gyerekeiknek, az ő esetükben a legalacsonyabb a gyakori nevek választásának aránya.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a szülők a névválasztásnál figyelembe veszik a név gyakoriságát, a közösségben ritka neveket részesítik előnyben a gyakori nevekkel szemben.

5.3.2. A név divatossága

38. diagram: A választott keresztnév divatosságának szempontja korszakonként

5.3.2.1. A név divatosságának szempontját a válaszadók közel fele vette figyelembe névválasztáskor. Azok a szülők, akik a név divatosságára is figyeltek, jellemzően divatos nevet szeretnének adni gyerekeiknek (pl. *Ádám, Kristóf, Lénárd, Szilárd, Valentin; Andrea, Barbara, Csenge, Evelin, Fanny*); kisebbségben vannak azok szülők, akik a nem divatos neveket preferálják (pl. *Ákos, Ede, István, Levente, Tibor; Edit, Eszter, Gyöngyi, Margit, Réka*). A két korszak között elenyésző különbséget figyelhetünk meg.

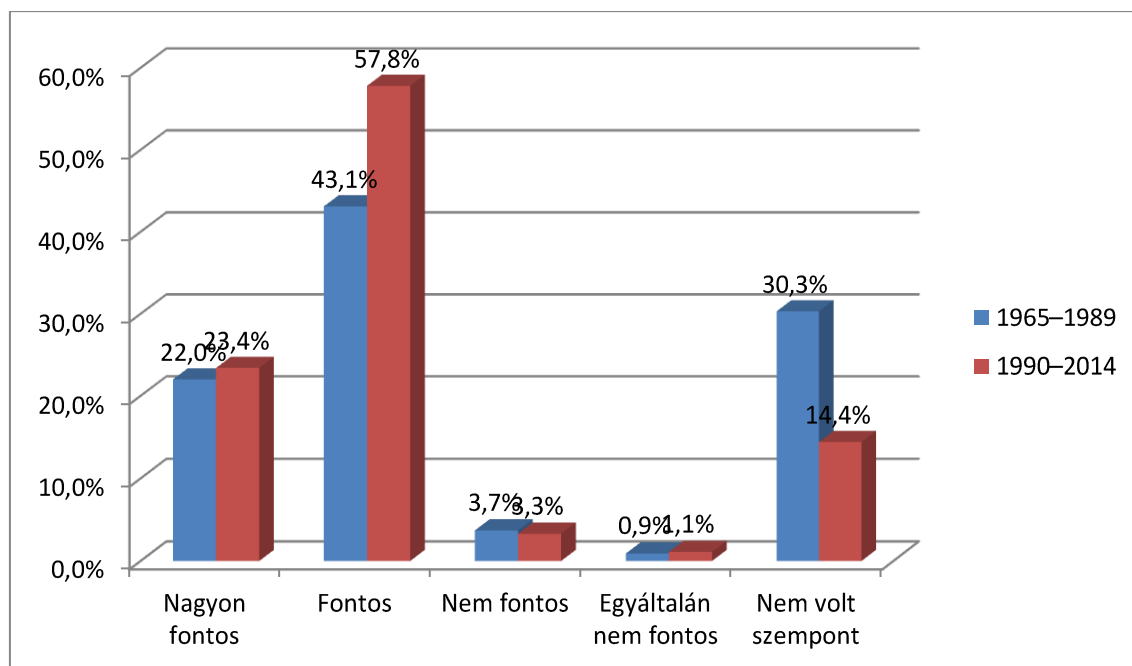
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Legyen divatos	13,0	16,2	9,0	2,2
Jó, ha divatos	22,2	32,1	23,2	31,2
Inkább ne legyen divatos	5,6	5,3	1,8	2,2
Ne legyen divatos	3,7	0,0	3,6	4,4
Nem volt szempont	55,5	46,4	62,4	60,0

49. táblázat: A választott név divatosságának szempontja a szülők iskolai végzettsége szerint (%)

5.3.2.2. Az alacsonyabb végzettségű szülők nagyobb arányban választották a legyen divatos, illetve, jó ha divatos válaszlehetőséget, mint a magasabb végzettségűek. Mindemellett azt is hangsúlyoznunk kell, hogy az A csoport válaszadóinak 9,3%-a szerint a választott név inkább ne legyen divatos. Ugyanezt a kettős tendenciát láthattuk a névgyakoriságnál is: az alacsonyabb végzettségű szülők nyitnak az újítások irányába, ugyanakkor a névadási hagyományokat is figyelembe veszik. A K és az E csoportban hasonló arányokat láthatunk, ha a szülők a névválasztás során ügyelnek a név divatosságára, akkor inkább divatos nevet választanak gyerekeiknek.

Összefoglalva a fentieket: a szülők közel fele figyelembe veszi a név divatosságát a névkeresés során, ezek a szülők jellemzően divatos nevet választanak gyerekeiknek.

5.3.3. A név hangzása

39. diagram: A keresztnév jó hangzásának szempontja korszakonként

5.3.3.1. Az eddig megvizsgált szempontok közül a keresztnév jó hangzása a legfontosabb a szülők számára. Az első időszakban a válaszadók 65,1%-a szerint nagyon fontos, illetve fontos a név hangzása, a második korszakra ez a számarány 81,2%-ra emelkedik (vö. RAÁTZ 2012: 310).

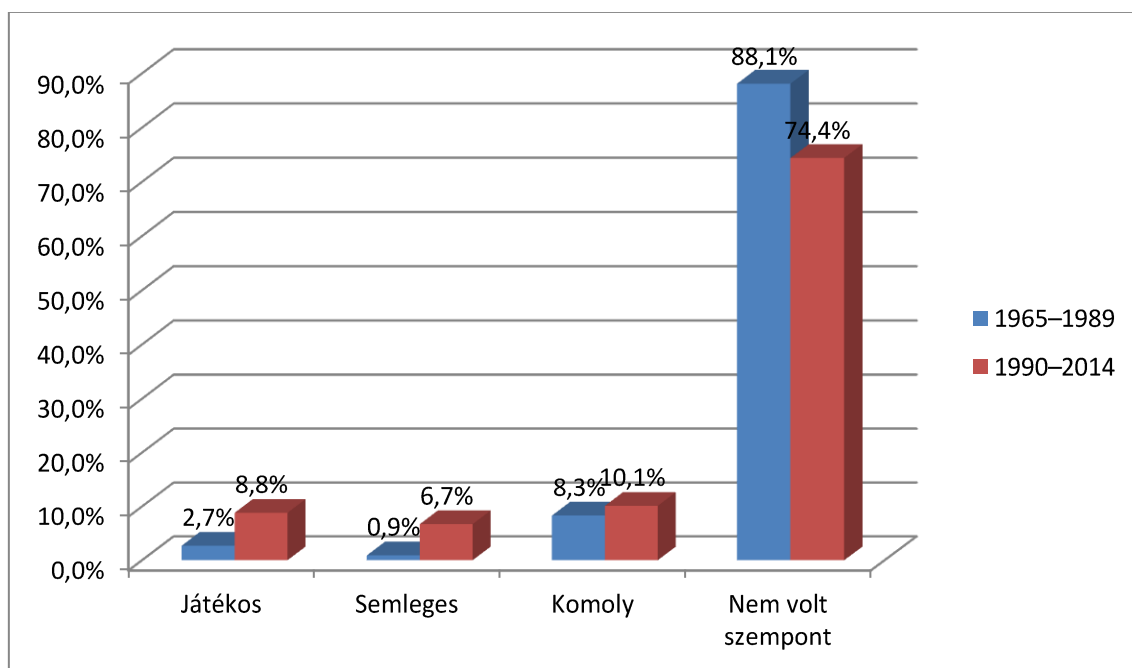
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nagyon fontos	16,8	21,4	30,4	17,8
Fontos	40,7	53,6	50,0	62,2
Nem fontos	7,4	3,6	1,7	0,0
Egyáltalán nem fontos	1,8	0,0	0,0	2,2
Nem volt szempont	33,3	21,4	17,9	17,8

50. táblázat: A név jó hangzásának szempontja a szülők iskolázottsága szerint (%)

5.3.3.2. A név jó hangzása a középfokú és felsőfokú végzettségű szülők számára a legfontosabb névválasztási szempont; a válaszadók 80,0%-a szerint nagyon fontos, illetve fontos a név jó hangzása. Bár a másik két csoportban alacsonyabb ez a százalékarány (a szakiskolai végzettségűeknél 75%, az alapfokúaknál pedig 57,5%), minden csoportban a név jó hangzása fontos névválasztási szempontnak bizonyul.

Tehát a név jó hangzása az egyik legfontosabb névválasztási szempont, a második időszakban még több szülő figyel erre a névválasztás során, mint az elsőben. A magasabb iskolai végzettségű szülők gyakrabban veszik figyelembe a név jó hangzását, mint az alacsonyabb végzettségűek.

5.3.4. A név hangulata

40. diagram: A választott keresztnév hangulatának szempontja korszakok szerint

5.3.4.1. Az első időszakban a válaszolók közel 90,0%-a szerint a név hangulata nem volt szempont a névválasztás során, bár ez a számarány a második időszakra lecsökkent 74,4%-a, összességében a név hangulatát ritkán veszik figyelembe a névválasztáskor. RAÁTZ adatai alapján a névadók előnyben részesítik a játékos hangzású neveket (RAÁTZ 2012: 310); ezzel szemben a Nagykároly környéki névválasztók a

komoly hangzású keresztneveket preferálják, mindkét időszakban az ebbe a csoportba sorolható válaszadók voltak többségben.

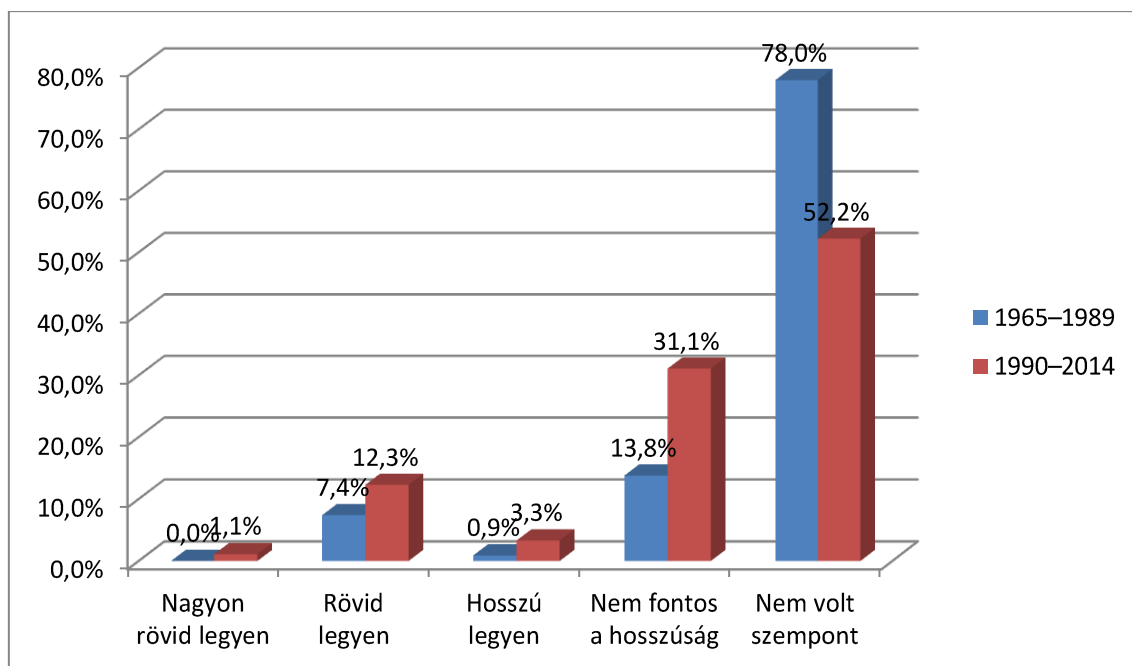
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Játékos	3,7	3,6	3,6	11,1
Semleges	0,0	3,6	7,1	6,7
Komoly	5,6	1,8	7,1	26,6
Nem volt szempont	90,7	92,8	82,2	55,6

51. táblázat: A név hangulatának szempontja a szülők iskolázottsága szerint (%)

5.3.4.1. A keresztnév hangulata az alacsonyabb végzettségű szülők körében nem bizonyult fontos szempontnak. Az egyetemi végzettségű szülők közel fele azonban a név hangulatára is figyelt, jellemzően a komoly hangzású neveket preferálták (a válaszadók 26,6%-a szerint a választott név inkább komoly hangulatú legyen).

Összességében megállapíthatjuk, hogy a név hangulatát a szülők a legtöbb esetben nem veszik figyelembe. A magasabb iskolai végzettségű névadók gyakrabban tartják szem előtt ezt a névválasztási szempontot, mint az alacsonyabb végzettségűek.

5.3.5. A név hosszúsága

41. diagram: A választott név hosszúságának szempontja korszakok szerint

5.3.5.1. Az adatközlők szerint a legtöbb esetben nem fontos, illetve nem szempont a név hosszúsága; az első korszakban 91% szerint, a másodikban valamivel kevesebb 83,3% szerint. Azok a szülők, akik figyelembe vették a névválasztás során a név hosszúságát is, jellemzően rövid nevet választanak gyerekeiknek (Nagyon rövid legyen: *Márk*; rövid legyen: *Hunor*, *Tamás*; *Júlia*, *Kitty* stb; hosszú legyen: *Benjamin*, *Bertalan*; *Brigitte*, *Viktória*). Arra a nyitott kérdésre, hogy miért fontos a név hosszúsága, két tényezőt említettek meg az adatközlők: a rövidebb névnek egyszerűbb a kiejtése, valamint könnyebben megjegyezhető. Csupán három adatközlő válaszolt a nyitott kérdésre, ők felsőfokú, illetve középfokú végzettségűek.

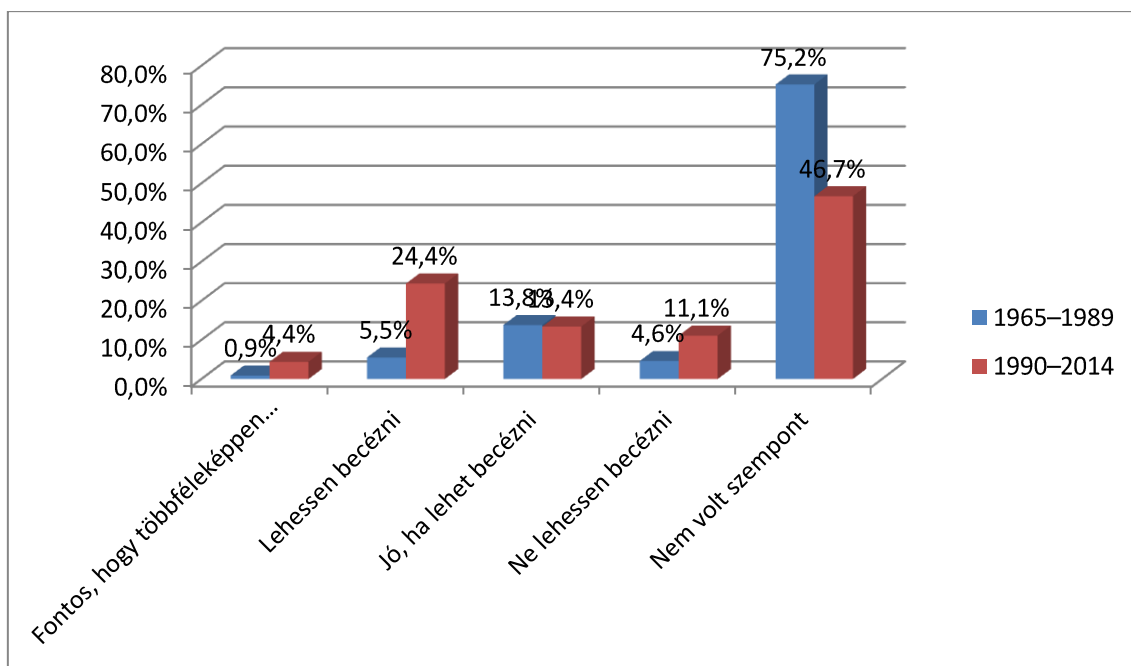
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nagyon rövid legyen	0,0	1,8	0,0	0,0
Rövid legyen	3,6	0,0	10,7	24,5
Hosszú legyen	0,0	5,4	0,0	2,2
Nem fontos a hosszúság	20,4	17,8	23,2	28,9
Nem volt szempont	76,0	75,0	66,1	44,4

52. táblázat: A név hosszúságának szempontja a szülők iskolai végzettsége szerint (%)

5.3.5.2. A szülők iskolai végzettségét figyelembe véve kisebb eltéréseket figyelhetünk meg: az alacsonyabb végzettségűek körében nagyon magas azon névválasztók aránya, akik nem veszik figyelembe a név hosszúságát, az iskolai végzettség növekedésével pedig csökken ez a számarány. Tehát minél magasabb a szülő végzettsége, annál valószínűbb, hogy a név hosszúságát is figyelembe veszi a névválasztásnál.

A névválasztók tehát ritkán figyelnek a név hosszúságára a névkeresés során, a második időszakban – ahogy azt már a többi vizsgálati szempontonál is láthattuk – némileg magasabb az ezt a szempontot is figyelembe vevő szülők aránya, szignifikáns eltérésről azonban nem beszélhetünk. A magasabb iskolai végzettségű szülők gyakrabban érvényesítik ezt a névválasztási szempontot, mint az alacsonyabb végzettségűek.

5.3.6. A név becézhetősége

42. diagram: A választott név becézhetőségének szempontja korszakok szerint

5.3.6.1. Az első időszakban a szülők 75,2%-a szerint nem volt szempont a név becézhetősége a névválasztás során, a második korszakra azonban már 46,7%-ra csökken ez az arány, tehát napjainkban a név becézhetőségére is jobban figyelnek a névadók. A név becézhetőségét is figyelembe vevő szülők a becézhető neveket részesítik előnyben, az első korszakban 20,2%, a másodikban pedig 42,2% szerint fontos, illetve jó, ha a választott nevet lehet becézni. RAÁTZ felmérésében a válaszadók 60%-a azt a választ jelölte meg, hogy mindenképpen legyenek a névnek becézői formái. Már említettem, hogy az ő anyagában a játékos hangulatú neveket kedvelik a névadók, mindez a név játékoságának fontosságát erősíti meg (RAÁTZ 2012: 310). Ezzel szemben a Nagykároly környéki adatközlők kevésbé tartják fontosnak a név becézhetőségét, valamint a komoly hangulatú neveket preferálják.

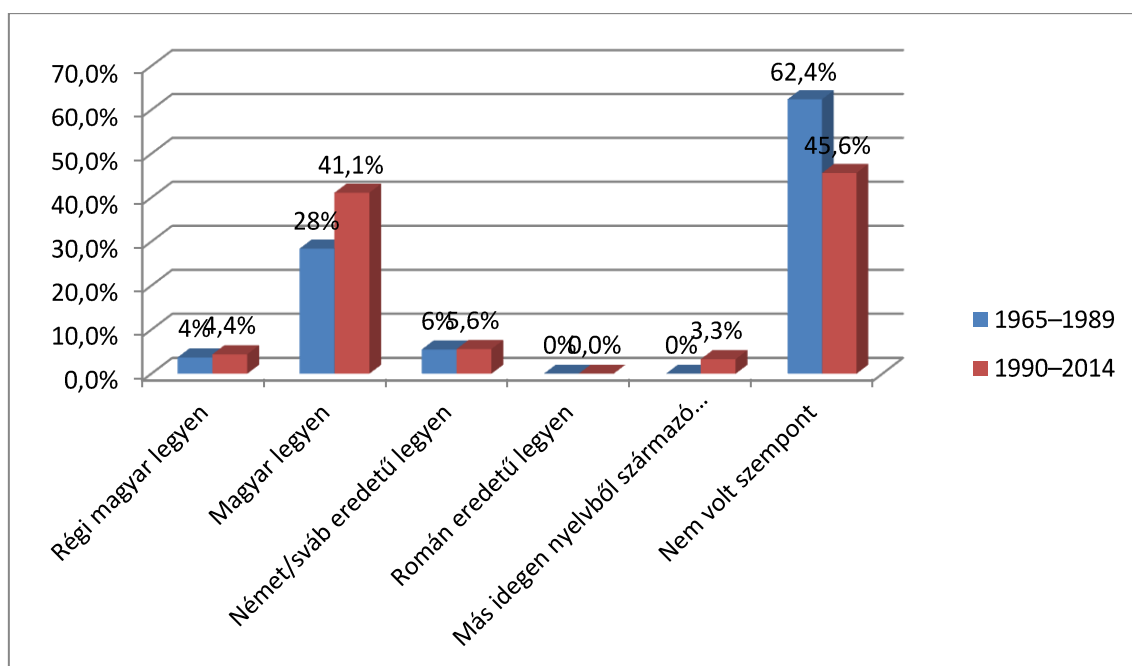
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Fontos, hogy többféleképpen lehessen becézni	0,0	5,4	0,0	4,4
Lehessen becézni	13,0	16,1	7,2	26,7
Jó, ha lehet becézni	9,3	1,8	25,0	20,0
Ne lehessen becézni	5,5	7,1	10,7	8,9
Nem volt szempont	72,2	69,6	57,1	40,0

53. táblázat: A név becézhetőségének szempontja a szülők iskolázottsága szerint (%)

5.3.6.2. Akárcsak a név hosszúságánál, a név becézhetőségénél is ugyanazt a tendenciát figyelhetjük meg a szülők iskolázottságának vonatkozásában: az alacsonyabb végzettségű szülők ritkábban veszik figyelembe a név becézhetőségét, mint a magasabb végzettségűek. A név becézhetőségére is oda figyelő szülők túlnyomó többsége a becézhető neveket preferálja, az egyetemi végzettségűek körében a legmagasabb ez az arány, 51,1%; az iskolai végzettség csökkenésével párhuzamosan egyre alacsonyabb ez az számarány, az általános iskolát végzettek körében már csak 22,3%. A ne lehessen becézni válaszlehetőséget minden csoportban 10% körüli vagy alatti arányban választották; tehát a legtöbb esetben a becézhető névformákat részesítik előnyben a névadók.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a szülők a második korszakban gyakrabban figyelnek a név becézhetőségére a névválasztáskor, illetve az erre a szempontra is gondoló szülők inkább becézhető neveket választanak. Az alacsonyabb végzettségű szülők ritkábban veszik figyelembe a név becézhetőségének szempontját, mint a magasabb végzettségűek.

5.3.7. A név eredete

43. diagram: A választott név eredetének szempontja korszaként

5.3.7.1. Az első időszakban a válaszadók 62,4%-a szerint nem volt szempont, hogy milyen eredetű a gyermeküknek választott név, tehát a név eredete sok esetben nem befolyásolja a névválasztást. A második időszakra csökken ez az arány, de még ekkor is a névadók közel fele (45,6%) nem vette figyelembe a név eredetét. Az első korszakban a válaszolók 32,1%-a, a másodikban pedig 45,5%-a szerint fontos, hogy a választott név magyar (pl. *Barnabás, Botond, Tamás, Szabolcs, Szilárd; Bernadett, Kincső, Laura, Mária, Timea, Tünde*), illetve régi magyar (pl. *András, Ákos, Ernő, Hunor, Levenete; Júlia, Réka*) eredetű legyen. Kisebbségi környezetben az ilyen típusú névválasztással a szülő utalhat saját és gyermeke identitására. Mindkét korszakban a válaszadók 6%-a szerint a név német/germán eredetű volta meghatározó tényező (pl. *Gerhard, Günter, Herbert, Ottó; Helga, Henrietta, Hilda, Ingrid*). A sváb eredetű település névadó gyakorlatában ez a motivációs tényező is az identitástudattal állhat összefüggésben. A kérdőív eredményei szerint a név más idegen nyelvi eredete minimálisan befolyásolja a névválasztókat (a második korszakban az adatközlők 3,3%-a), ezzel szemben láthattuk, hogy az idegen eredetű, újító jellegű nevek száma egyre nő a névanyagban (pl. *Dominik; Keathy, Mandy*). Ez a látszólagos ellentmondás azzal

magyarázható, hogy az újító jellegű nevek választása során nem a név eredete, hanem más tényező, például a név hangzása, ritka volta motiválja/motiválhatja a névválasztást.

Román eredetű nevet egyetlen adatközlő sem adna tudatosan gyermekének. Az adatok a korábbi hivatalos román anyakönyvezési gyakorlattal szembeni állásfoglalást is jelezhetik. A többségi nyelv, a román nyelvű környezet tehát ebből a szempontból nem befolyásolja a névválasztást.

A névpéldák és a kérdőívben adott válaszok esetenként – névtani szempontból – nincsenek összhangban. Hiszen például a magyar eredetű neveket preferáló szülők nagy többsége valójában latin–(görög) eredetű nevet választ gyermekének, de ők ezeket magyar neveknek tartják. Kiemelendő, hogy a német eredetűek közül csak a *Henrietta* nem német, a többi név valóban német eredetű.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Régi magyar legyen	3,7	3,5	1,8	6,7
Magyar legyen	33,3	26,8	28,6	60,0
Német/sváb eredetű legyen	1,9	5,5	8,9	4,4
Román eredetű legyen	0,0	0,0	0,0	0,0
Más idegen nyelvből származó legyen	0,0	3,5	1,8	0,0
Nem volt szempont	61,1	60,7	58,9	28,9

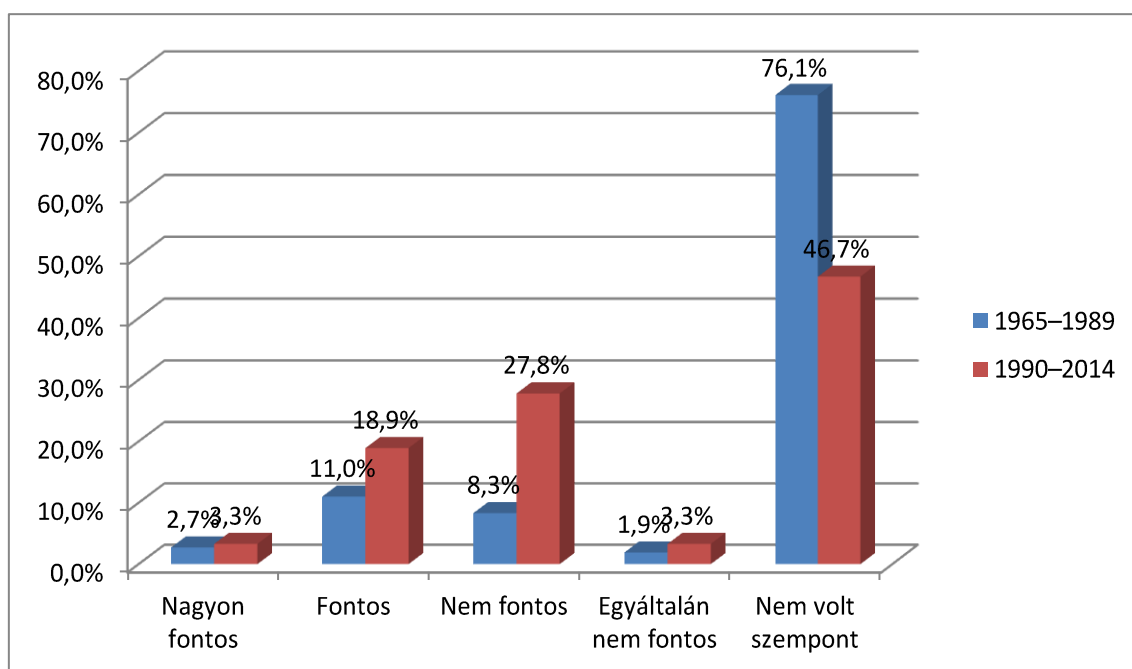
54. táblázat: A választott név eredetének szempontja a szülők iskolázottsága szerint (%)

5.3.7.2. A keresztnév eredetének névválasztási szempontként való használata ismét az egyetemi végzettségű szülőkre a legjellemzőbb, a válaszadók 71,1%-a figyelembe vette a név eredetét; ez az arány az iskolai végzettséggel párhuzamosan csökken. A magyar, valamint régi magyar nevek választása szintén a felsőfokú végzettségűekre a legjellemzőbb (66,7%), a másik három csoportban egymáshoz közel eső számarányokat találunk, a válaszadók egyharmada a magyar eredetű neveket preferálja. A német/sváb eredetű nevek aránya minden csoportban alacsonynak minősíthető, legmagasabb a középfokú végzettségűeknél (a német/sváb eredetű nevek helyzetét a későbbiekben, a névválasztás és az identitás témakörével foglalkozó

fejezetben tárgyalom részletesen). A választott név más idegen nyelvből származásának ténye – mint már láthattuk – kevés esetben befolyásolja a szülőket a névválasztásban, csupán három adatközlő jelölte meg ezt a válaszlehetőséget, az ő iskolai végzettségük középiskolai és szakiskolai.

A változásvizsgálat eredményeként megállapíthatjuk, hogy a második időszakban a válaszadók nagyobb arányban vették figyelembe a név eredetét a névválasztáskor, mint az elsőben. A szülők a magyar eredetű – vagy annak vélt – neveket részesítik előnyben. A szülők iskolai végzettsége szerinti vizsgálat kimutatta, hogy a magasabb végzettségű szülők gyakrabban figyelnek a név eredetére, mint az alacsonyabb végzettségűek.

5.3.8. A név jelentése

44. diagram: A választott név jelentésének szempontja korszakok szerint

5.3.8.1. Az első korszakban a válaszadók 86,3%-a szerint nem fontos, illetve nem volt szempont a név jelentése a névválasztás során. Bár a második korszakra némileg csökken ez az arányszám, de még ekkor is közel 80%-a a névadóknak nem vette figyelembe, illetve nem tartotta fontosnak ezt a szempontot. RAÁTZ JUDIT

kutatásában ismét a fentiektől eltérő eredményre jutott, adatközlőinek több mint a fele fontosak, illetve nagyon fontosnak tartja a név jelentését (RAÁTZ 2012: 310).

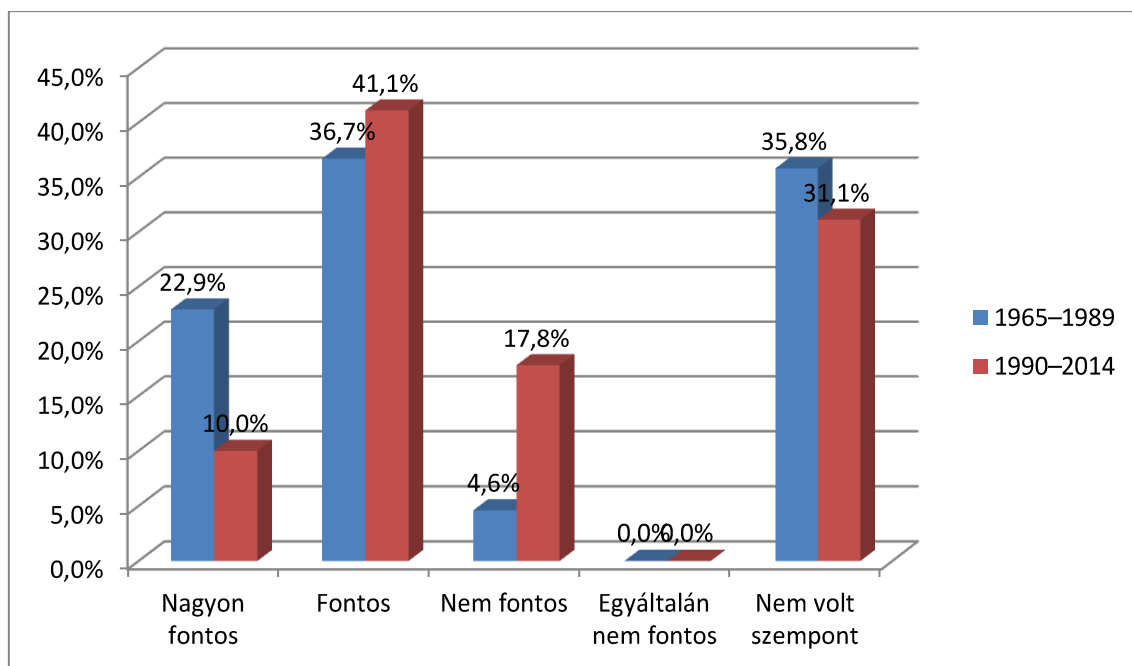
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nagyon fontos	3,7	3,6	0,0	4,4
Fontos	3,7	1,8	8,9	51,2
Nem fontos	5,6	21,4	25,0	20,0
Egyáltalán nem fontos	3,7	0,0	1,8	4,4
Nem volt szempont	83,3	73,2	64,3	20,0

55. táblázat: A név jelentésének szempontja a szülők iskolai végzettsége szerint (%)

5.3.8.2. A szülők iskolázottsága szerint megfigyelhető, hogy az egyetemi végzettségűek körében jellemező a név jelentésének figyelembevétele: e válaszadók 55,6%-a szerint fontos, valamint nagyon fontos a név jelentése. A másik három iskolázottsági csoportban a válaszadók több mint 90%-a nem vette figyelembe, vagy nem tartotta fontosnak a név jelentését.

Összefoglalva a szülők nem tartják fontosnak a név jelentését, ritkán veszik figyelembe a névválasztás során. Az iskolázottsági csoportok közül az egyetemi végzettségűek tekinthetők kivételnek, de a mintában szereplő alacsony számuk miatt az ilyen jellegű következtetéseket fenntartással kell kezelnünk.

5.3.9. A név vallásos jellege

45. diagram: A név vallásos jellegének szempontja korszakok szerint

5.3.9.1. Az első időszakban a válaszadók több mint fele nagyon fontosnak, illetve fontosnak tartja a név vallásos jellegét, a második korszakra egy kicsit csökken ez az arány, de még ekkor is a szülők fele fontosnak ítéli meg ezt a névválasztási szempontot. A „Miért fontos a név vallásos jellege?” nyitott kérdésre kapott válaszok nagy része a név védőszentjének létét említi meg; illetve a szülők saját vallásosságukból kiindulva olyan nevet szeretnek adni gyerekeknek, amelynek van védőszentje, akit ismernek a Bibliából, litániákból, vallásos könyvekből.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nagyon fontos	29,6	14,3	14,3	8,9
Fontos	42,6	28,6	41,1	46,7
Nem fontos	0,0	23,2	7,1	8,9
Egyáltalán nem fontos	0,0	0,0	0,0	0,0
Nem volt szempont	27,8	33,9	37,5	35,5

56. táblázat: A név vallásos jellegének szempontja a szülők iskolázottsága szerint (%)

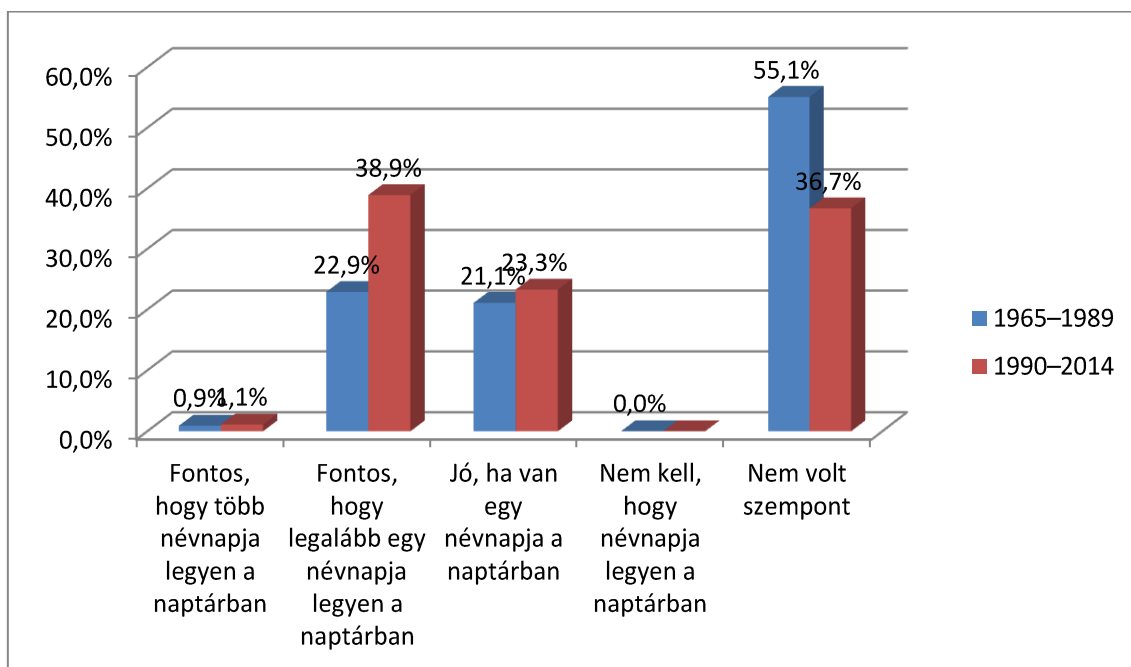
5.3.9.2. Az általános iskolai végzettségűek veszik leggyakrabban figyelembe a név vallásos jellegét, 72,2%-uk szerint nagyon fontos, illetve fontos. A középfokú és egyetemi végzettségűek 55,0%-a szerint fontos, a szakiskolai végzettségűeknél egy kicsit alacsonyabb ez az arány (42,9%).

Összefoglalóan: a szülők közel fele fontosnak, illetve nagyon fontosnak tartják a név vallásos jellegét, a korszakok között elenyésző különbséget figyelhetünk meg. Az alacsony iskolai végzettségű szülők gyakrabban veszik figyelembe a név vallásos jellegét, mint a magasabb végzettségű szülők.

5.3.10. A névnap kérdése és fontossága

A Nagykároly környéki falvakban erős hagyománya van a névnap ünneplésének, jellemzően fontosabbnak tartják a névnap, mint a születésnap megünneplését. RAÁTZ JUDIT hipotézisként fogalmazza meg – amit aztán az adatai igazolnak is –, hogy a szülők a név eredetétől függetlenül ragaszkodnak a névnap megünnepléséhez (RAÁTZ 2012: 311). A következő diagram bemutatja, hogy az adatközlők mennyire tartják fontosnak a névnap előfordulását a naptárban.

5.3.10.1. A név naptári előfordulása

46. diagram: A név naptári előfordulásának szempontja korszakok szerint

5.3.10.1.1. A következőkben a névnap naptári előfordulásának fontosságára vonatkozó eredményeket mutatom be. Az eddigiekben is azt láthattuk, hogy a második korszak névválasztói körülmények között, több szempontot figyelembe véve választanak nevet gyerekeiknek; így van ez a névnap kérdésénél is. Az első időszakban a szülők fele fontosnak tartja, hogy a választott keresztnév szerepeljen a naptárakban, a második időszakban pedig a válaszadók 64%. Összességében tehát megállapíthatjuk, hogy a névnap előfordulása a naptárban egy fontos névválasztási szempont. A válaszadók közül senki sem jelölte meg a „nem kell, hogy névnapja legyen a naptárban” válaszlehetőséget.

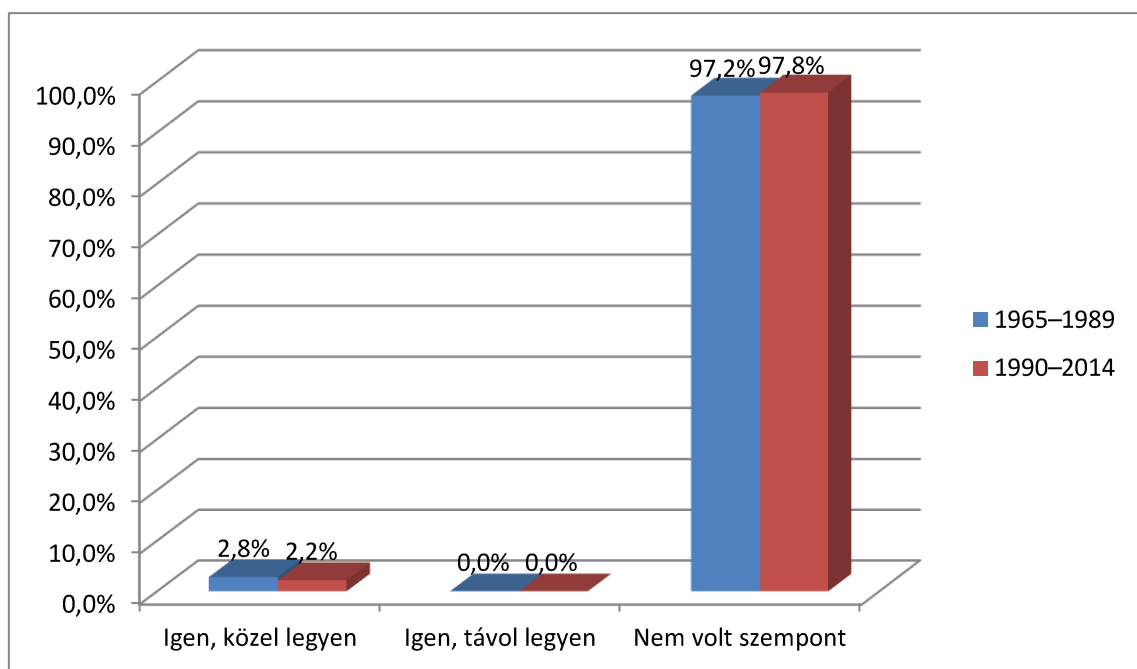
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Fontos, hogy több névnapja legyen a naptárban	1,8	1,8	0,0	0,0
Fontos, hogy legalább egy névnapja legyen a naptárban	29,6	16,1	39,3	39,3
Jó, ha van egy névnapja a naptárban	11,2	25,0	26,7	26,7
Nem kell, hogy névnapja legyen a naptárban	0,0	0,0	0,0	0,0
Nem volt szempont	57,4	57,1	34,0	34,0

57. táblázat: A név naptári előfordulásának szempontja a szülők iskolai végzettsége szerint (%)

5.3.10.1.2. A magasabb iskolai végzettségűek több mint fele fontosnak tartja, hogy a választott keresztnévnek legyen névnapja a naptárban (kb. 60%). Az alacsonyabb végzettségűek körében alacsonyabb ez az arányszám (42%).

5.3.10.2. A születésnap és névnap közötti távolság

5.3.10.2.1. Az előző kérdéssel függ össze, hogy lényeges volt-e a névválasztás során a születésnap és a névnap közötti távolság.

47. diagram: A születésnap és névnap közötti távolság szempontja korszakonként

A születésnap és névnap közötti távolságot a szülők túlnyomó többsége nem vette figyelembe, csupán öt adatközlő írta azt, hogy a névnap és a születésnap közelsége befolyásolta a névválasztást. Bár a szakirodalomban nem találtam utalást arra, hogy a szülők a születésnaphoz közel vagy távol eső neveket részesítik-e előnyben, de a kutatómunkám és személyes tapasztalataim alapján a névviselők nem szeretik, ha névnapjuk és születésnapjuk nagyon közel esik egymáshoz, hiszen így gyakran a két ünnepet összevonja a család. HAJDÚ mostanában terjedő szokásként utal a névnap és születésnap egymástól távolabb kerülésére (HAJDÚ 2003: 617). Így meglepő, hogy azok a szülők, akik szempontnak tekintették ezt, a közel legyen válaszlehetőséget jelölték meg.

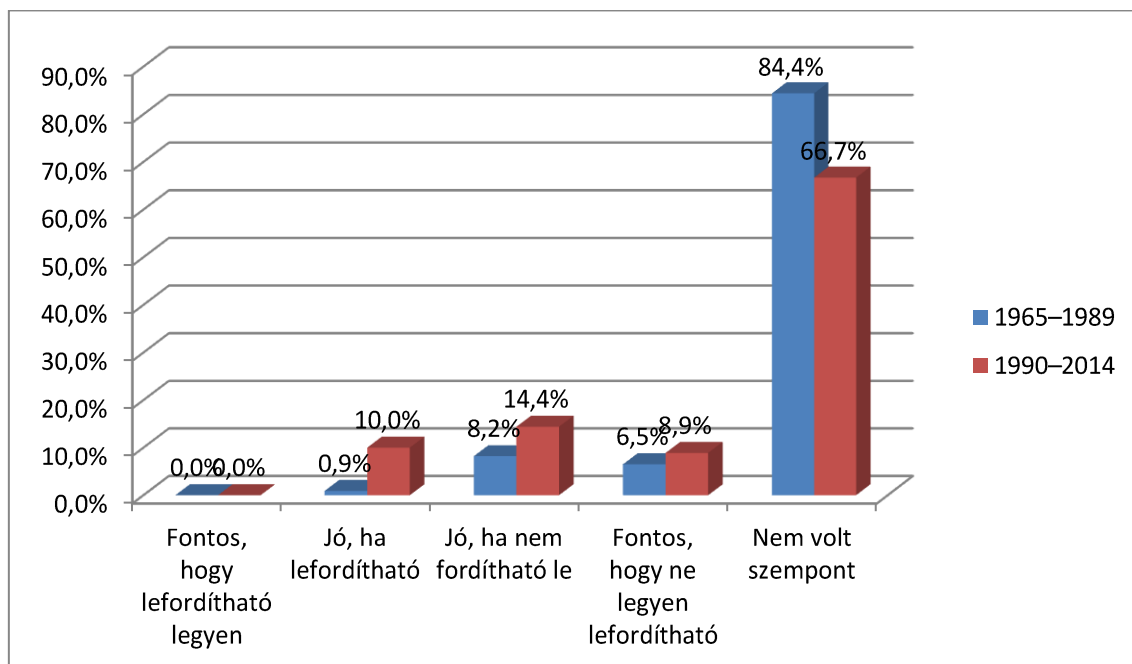
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Igen, közel legyen	0,0	1,8	3,6	4,4
Igen, távol legyen	0,0	0,0	0,0	0,0
Nem volt szempont	100,0	98,2	96,4	95,6

58. táblázat: A születésnap és névnap közötti távolság szempontja a szülők iskolai végzettsége szerint (%)

5.3.10.2.2. Elenyésző különbségeket láthatunk a különböző iskolázottsági csoportok névválasztási gyakorlata között ebből a szempontból. A magasabb iskolai végzettségűek valamivel gyakrabban veszik figyelembe a születésnap és névnap közötti távolságot a névkereséskor, mint az alacsonyabb végzettségűek

5.3.11. A név románra fordíthatósága

Az erdélyi magyarok körében fontos névválasztási szempont lehet, hogy a név ne legyen lefordítható románra, hiszen a romániai anyakönyvezési folyamatban bevett gyakorlattá vált, hogy a magyar nemzetiségű gyermek nevét, ha az rendelkezik román metanyelvi párral, román nyelven jegyzik le, ezáltal az adott személy neve minden hivatalos dokumentumában román nyelven jelenik meg (vö. RANCZ 2009: 20). (Az ide kapcsolódó, Romániára jellemző névjogi kérdéseket a 6.1. fejezetben mutatom be.) Ha abból indulunk ki, hogy a család- és keresztnév etnikai szimbólum, identitásjelölő és -kifejező jegy, akkor az anyanyelvtől eltérő nyelvű névhasználatra irányuló törekvés a személy identitásának megváltoztatását célzó tevékenységként értelmezhető (VANČO 2013: 105).

48. diagram: A keresztnév románra fordíthatóságának szempontja korszakonként

5.3.11.1. Az első időszakban a válaszadók 14,7%-a szerint fontos, illetve jó, ha a név nem fordítható le románra, a másodikra valamivel több válaszadónak (23,3%) fontos ez a névválasztási szempont (pl. *Attila, Botond, Ferenc, Gellért, Levenete, Sándor; Dorka, Hanna, Hilde, Kinga, Krisztina*). A válaszadók azonban néha mégis olyan nevet adtak gyereüknek, amelynek van román metanyelvi párja. Összességében azonban a legtöbb szülő nem veszi figyelembe a név románra fordíthatóságát a névkereséskor. A jó, ha lefordítható válaszlehetőséget az első időszakban csupán egy szülő jelölte meg (0,9%), ezzel szemben a második időszakban már a szülők 10%-a (pl. *Ármin, Krisztián, Máté, Márkó, Péter; Andrea, Edina, Erika, Laura, Viktória*). Az adatközlők elmondása szerint a választott keresztnév románra fordíthatóságát az országban való könnyebb érvényesülés miatt vették figyelembe.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Fontos, hogy lefordítható legyen	0,0	0,0	0,0	0,0
Jó, ha lefordítható	0,0	5,3	0,0	20,0
Jó, ha nem fordítható le	3,7	17,9	14,3	13,3
Fontos, hogy ne legyen lefordítható	0,0	8,9	8,9	11,2
Nem volt szempont	96,3	67,8	76,8	55,5

59. táblázat: A választott keresztnév románra fordíthatóságának szempontja a szülők iskolázottsága szerint (%)

5.3.11.2. Az általános iskolai végzettségű szülők közül szinte senki nem vette figyelembe a név románra fordíthatóságát, csupán 3,7% írta azt, hogy jó, ha nem lefordítható a név. A többi iskolázottsági csoportban is a „nem volt szempont” válaszlehetőség a leggyakoribb, mégis árnyaltabbak a válaszok. A másik három iskolázottsági csoportban az adatközlők közel egyharmada a fontos, illetve jó, ha nem fordítható le a név románra válaszlehetőséget jelölték meg. Az egyetemi végzettségűek eredményei ebből a szempontból is némileg elkülönülnek a többi iskolázottsági csoporttól: ebben a csoportban a szülők közel fele figyelembe vette a név románra

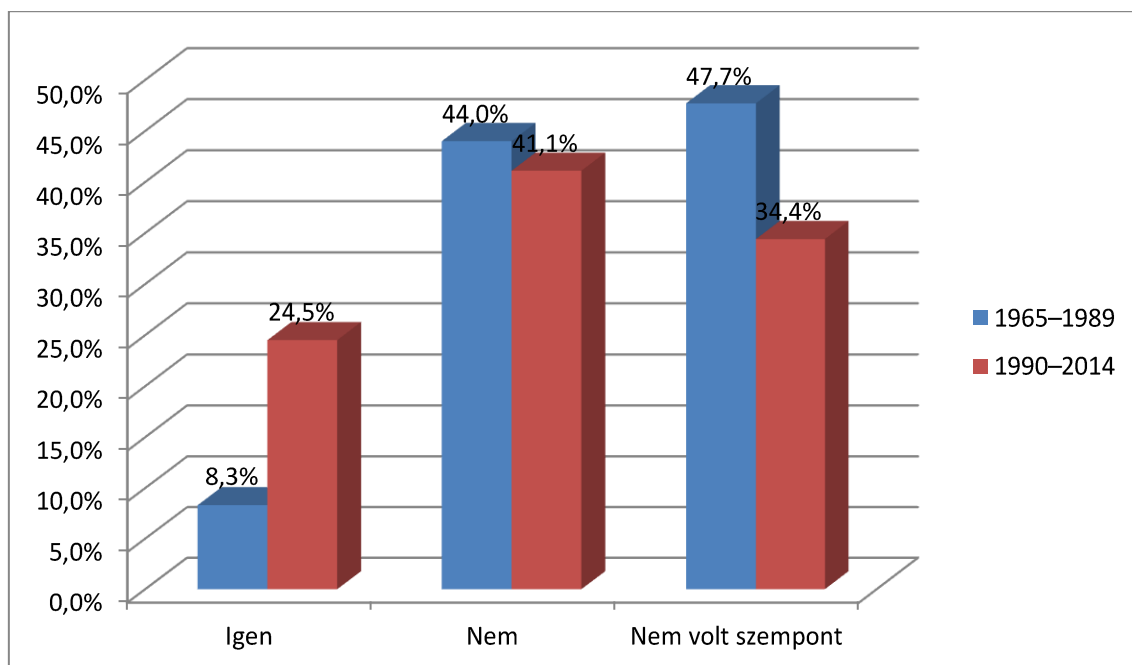
fordíthatóságát; valamint ebben a csoportban a legmagasabb (20%) a jó, ha a név románra fordítható válaszok aránya. Rajtuk kívül még a szakiskolai végzettségű szülők jelölték meg ezt a válaszlehetőséget, de kisebb arányban, csupán 5,3%-ban.

Összességében elmondhatjuk, hogy a válaszadók túlnyomó többsége az első időszakban nem veszi figyelembe a név románra fordíthatóságának szempontját a névválasztáskor. A második korszakban már gyakrabban figyelnek erre is a szülők. Az egyetemi és szakiskolai végzettségűek érvényesítik gyakrabban ezt a névválasztási szempontot.

5.3.12. A név más nyelven, más országban való használhatósága

A fenti névválasztási szemponttal áll összefüggésben a következő kérdés is, mely szerint befolyásolta-e a névválasztást az, hogy a nevet más nyelven, más országban is könnyen lehessen használni.

5.3.12.1. A továbbiakban a „Befolyásolta-e a névválasztást az, hogy a nevet más nyelven, más országban is könnyen lehessen használni?” kérdésre kapott válaszokat mutatom be.

49. diagram: A választott név más nyelven, más országban való használhatóságának szempontja korszakonként

A kérdőív eredményei szerint a név más nyelven, más országban való használhatósága a legtöbb esetben nem befolyásolta a névválasztást, főleg az első korszakban. A másodikban azonban már a válaszadók 24,5%-a figyelt arra is, hogy a nevet más nyelvi környezetben is könnyen lehessen használni. Az igennel válaszolók névadására néhány példa: *Dominik, Johann, Herbert, Tomas; Bianka, Hanna, Laura, Mária*. A nemmel válaszolók anyagából példa: *Gábor, János, Márk, Zsolt; Bernadett, Eszter, Réka, Zsuzsanna*.

Arra is rákérdeztem, hogy miért szeretne volna, hogy a nevet más nyelven is könnyen lehessen használni, illetve milyen nyelvre, országra gondolt a név választásakor. Az adatközlők szerint fontos, hogy a nevet könnyen lehessen kiejteni más nyelven is, valamint megemlítették a névviselő könnyebb beilleszkedését, érvényesülését egy másik országban. Ezek az adatközlők olyan nevet szerettek volna adni gyerekeiknek, amelyet nemcsak a szülőföldjükön, de más országokban is könnyen tudnak használni. A nyitott kérdésre adott válaszok szóhasználata („könnyebb beilleszkedés”; „mindenütt érvényesüljön”) is arról tanúskodik, hogy a szülők gyermekük későbbi más országokba való migrációját mint lehetőséget figyelembe veszik. Arra a kérdésre, hogy milyen nyelvre, országokra gondolt, a válaszadók nagy többsége Németországot, illetve Magyarországot írta, valamint a német, a román, a magyar és az angol nyelvet említette.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Igen	1,9	26,8	10,7	28,9
Nem	51,8	37,5	46,4	33,3
Nem volt szempont	46,3	35,7	42,9	37,8

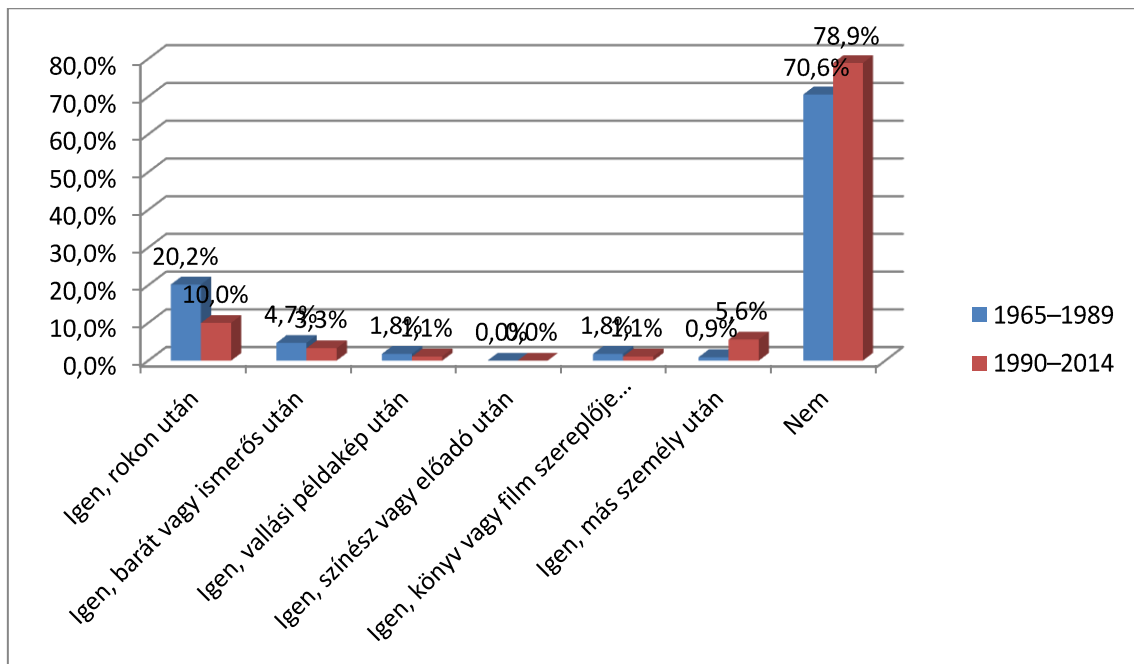
60. táblázat: A név más nyelven, más országban való használhatóságának szempontja a szülők iskolázottsága szerint (%)

5.3.12.2. A választott név más nyelven, más országban való használhatóságát az egyetemi és a szakiskolai végzettségű szülők veszik a leggyakrabban figyelembe. A középiskolai végzettségűek 10%-a gondol erre a névadáskor, az általános iskolai végzettségű adatközlőknél pedig jellemzően nem merül fel ez a tényező a névválasztás során, csupán egy adatközlő jelölte meg az igen válaszlehetőséget.

5.3.13. Névöröklés, konkrét személy utáni névadás

5.3.13.1. A korábbi, történeti névanyag vizsgálata során láthattuk, hogy a névöröklés mint névadási motiváció fontos szerepet játszott a névadásban, bár napjaink felé haladva egyre inkább veszített népszerűségéből, még mindig a névadási hagyomány része. Az anyakönyvi adatok alapján csupán a szülői és keresztszülői névöröklést vizsgálhatjuk, a kérdőíves felmérés adatai alapján – bár jelentősen kevesebb adatot tartalmaz – más rokonok, valamint ismerősök, egyéb konkrét, s akár fiktív személyek névválasztásra tett hatását is megvizsgálhatjuk.

A kérdőívben feltett kérdés „A gyerek egy konkrét személy, családtag vagy rokon után kapta nevét?”.

50. diagram: Névöröklés, konkrét személy utáni névadás szempontja korszakokként

A kérdőívek eredményei szerint az adatközlők ritkán nevezik el gyerekeiket családtag vagy konkrét személy után. Az igennel válaszolók leggyakrabban rokon után nevezik el gyerekeiket, ez a számarány az első korszakban magasabb (20,0%), a másodikban azonban már csak 10,0%, az anyakönyvi adatok tükrében ez a változási tendencia nem meglepő. A barát vagy ismerős után történő elnevezésre is láthatunk néhány példát, ezek száma igen kevés.

Egy nyitott kérdésben arra kértem a kérdőív kitöltőit, hogy írják le, ha egy konkrét személy után kapta gyermekük a nevét, ki volt az. Gyakran családtagokat említettek meg, például apa, apa testvére, anya, nagymama, nagypapa, de a rokonok mellett közeli, de távolabbi ismerősök is feltűntek: matematikatanár, kolléganő, tanítvány, tanítónő, nagybácsi barátnője. Egy kislány Diana hercegnő, egy másik pedig Az arany ember egyik szereplője után kapta nevét.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Igen, rokon után	24,2	12,5	10,7	13,3
Igen, barát vagy ismerős után	3,7	5,3	0,0	6,7
Igen, egy vallási példakép után	3,7	0,0	1,8	0,0
Igen, egy színész vagy előadó után	0,0	0,0	0,0	0,0
Igen, egy könyv vagy film szereplője után	0,0	0,0	3,6	2,2
Igen, más személy után	1,8	0,0	5,3	4,4
Nem	66,6	82,1	78,6	73,3

61. táblázat: Névöröklés, konkrét személy utáni névadás szempontja a szülők iskolázottsága szerint (%)

5.3.13.2. Azok az általános iskolai végzettségű szülők, akik egy konkrét személy után nevezik el gyerekeiket, leggyakrabban rokon nevét választják (24,2%), ez az arány az ő csoportjukban a legmagasabb. Vallási példakép és közeli ismerős, barát nevét 3,7%-ban adnak ezek az adatközlők gyerekeiknek. A szakiskolai végzettségűek is leggyakrabban rokon nevét választják, kisebb arányban barátok után nevezik el gyermekeiket. A középiskolai végzettségűek is rokon után nevezik el legtöbbször gyermeküket, illetve 5,3%-ban más személy, valamilyen ismerős nevét választják. Ebben a csoportban – bár kis számban – könyv vagy film szereplője nevét is választják a szülők, ezt a névválasztási motivációt az egyetemi végzettségű szülők körében is

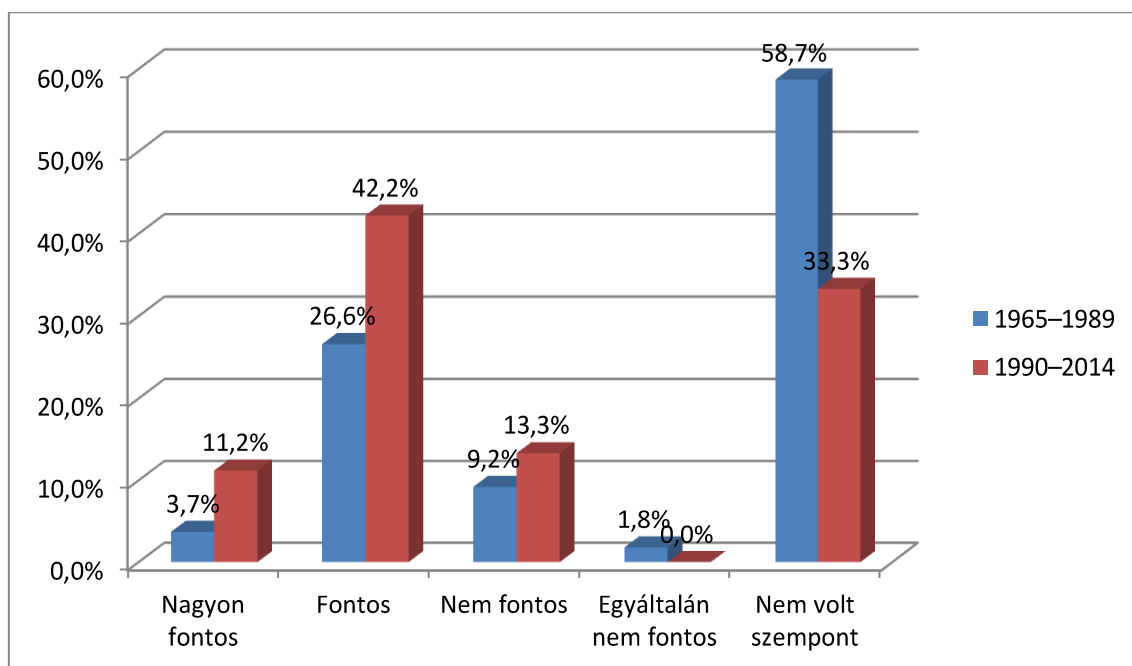
megfigyelhetjük. Az egyetemi végzettségük is jellemzően rokonok és barátok nevét adják gyermekeiknek.

Összességében megállapíthatjuk, hogy ha konkrét személy után nevezik el a szülők gyermekeit, akkor rokon vagy barát nevét választják, az esetek többségében azonban más motivációk állnak a névválasztás háttérében.

5.3.14. A család- és a keresztnév egymáshoz való illeszkedése

A kérdőívben arra is kitértem, hogy a család- és keresztnév hangzás- és eredetbeli illeszkedése hogyan befolyásolja a névválasztást. A vizsgált terület családnévanyag jelentős hányada német eredetű. Kérdésként merül fel, hogy ez mennyire határozza meg a névadást.

5.3.14.1. A család- és keresztnév hangzásbeli illeszkedése

51. diagram: A család- és keresztnév hangzásbeli illeszkedésének szempontja korszakonként

5.3.14.1.1. A kérdőívek eredményei szerint az első időszakban csupán a válaszadók egyharmada tartja nagyon fontosnak, illetve fontosnak a családnév és a keresztnév hangzásbeli illeszkedését, ezzel szemben a második időszakban már több mint fele figyelt erre a szempontra is a névválasztás során. RAÁTZ tanulmánya szerint adatközlői még inkább figyelembe veszik ezt a tényezőt, eredményei szerint a válaszadók 98,9%-a fontosnak tartja a két névforma együttes jó hangzását (RAÁTZ 2012: 311).

Rákérdeztem arra is, hogy hogyan befolyásolja a családnév hangzása a keresztnév választását. Az adatközlők többsége szerint fontos a szülőknek, hogy a két névforma jól hangozzon együtt, jól összecsengjen; egyéb felmerült szempontok: könnyen kiejthető legyen a két név egymás után; egyforma kezdőbetű legyen; ne legyen a családnév utolsó és a keresztnév első hangja ugyanaz; azonos magánhangzó legyen a két névformában; magas és mély magánhangzók is legyenek a két névben.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nagyon fontos	1,8	3,7	5,3	17,8
Fontos	14,9	21,4	55,4	53,3
Nem fontos	5,6	17,9	5,4	13,3
Egyáltalán nem fontos	1,8	1,7	0,0	0,0
Nem volt szempont	75,9	55,3	33,9	15,6

62. táblázat: A család- és keresztnév hangzásbeli illeszkedésének szempontja a szülők végzettsége szerint (%)

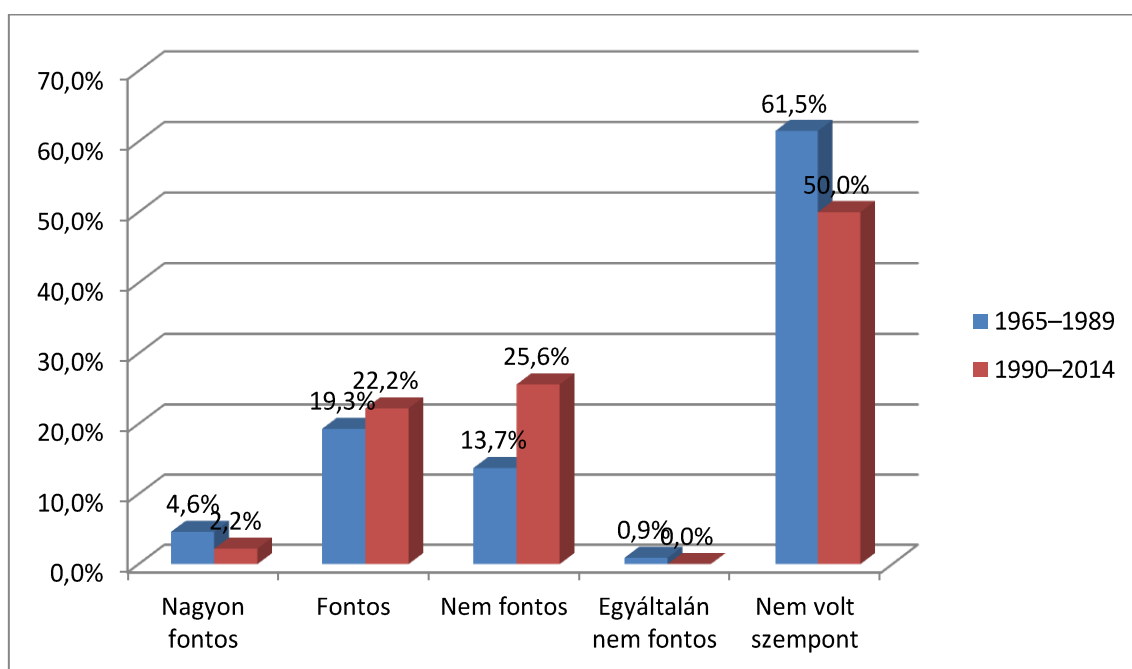
5.3.14.2. A szülők iskolai végzettségével párhuzamosan nő a család és keresztnév hangzásbeli illeszkedés figyelembevételének aránya. Az általános iskolai végzettségűeknél 16,7%, a szakiskolásoknál 25,1% vette figyelembe ezt a névválasztási tényezőt, a magasabb iskolai végzettségűeknél jelentősen magasabb ez az arányszám, középiskolaiaknál 60,7%, egyetemi végzettségűeknél 71,1%.

Összefoglalva: a család- és keresztnév hangzásbeli illeszkedésének szempontját a szülők sok esetben figyelembe veszik. Ismét a második korszakban magasabb ezt a szempontot is érvényesítő szülők aránya. Az iskolázottsági végzettséget is figyelembe

véve kitűnik, hogy a magasabb iskolai végzettségűek hangsúlyosabban érvényesítik a vizsgált motivációs tényezőt.

5.3.14.2. A család- és keresztnév eredetbeli illeszkedése

5.3.14.2.1. A kérdőívek eredményei szerint a két névforma eredetbeli illeszkedése kevésbé fontos a névválasztók számára, mint azok hangzásbeli összhangja.

52. diagram: A keresztnév és a családnév eredetbeli illeszkedésének szempontja korszakonként

Mindkét időszakban a válaszadók csupán egynegyede (I. korszakban 23,9%, II.-ban 24,4%) tartotta fontosnak a két névforma eredetbeli illeszkedését. Ismét eltérést láthatunk a RAÁTZ JUDIT által vizsgált magyarországi anyaggal: Nagykároly környéki névválasztók fontosabbnak tartják a család- és keresztnév eredetbeli illeszkedését, mint a magyarországiak, itt a válaszadók 11,7% tartja fontosnak (RAÁTZ 2012: 311).

A zárt kérdést követő „Miért fontos az eredetbeli illeszkedés” nyitottára adott válaszok alapján tovább árnyalhatjuk a képet. Bár csupán néhány szülő írt véleményt, a válaszok alapján kirajzolódik, hogy a kérdőívkitöltők szerint fontos, hogy a magyar, valamint német családnévhez magyar, valamint német eredetű keresztnévet válasszanak.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nagyon fontos	0,0	5,4	7,2	0,0
Fontos	11,1	14,2	17,8	42,2
Nem fontos	9,3	28,6	16,1	26,6
Egyáltalán nem fontos	0,0	0,0	0,0	2,3
Nem volt szempont	79,6	51,8	58,9	28,9

63. táblázat: A család- és keresztnév eredetbeli illeszkedésének szempontja a szülők iskolázottsága szerint (%)

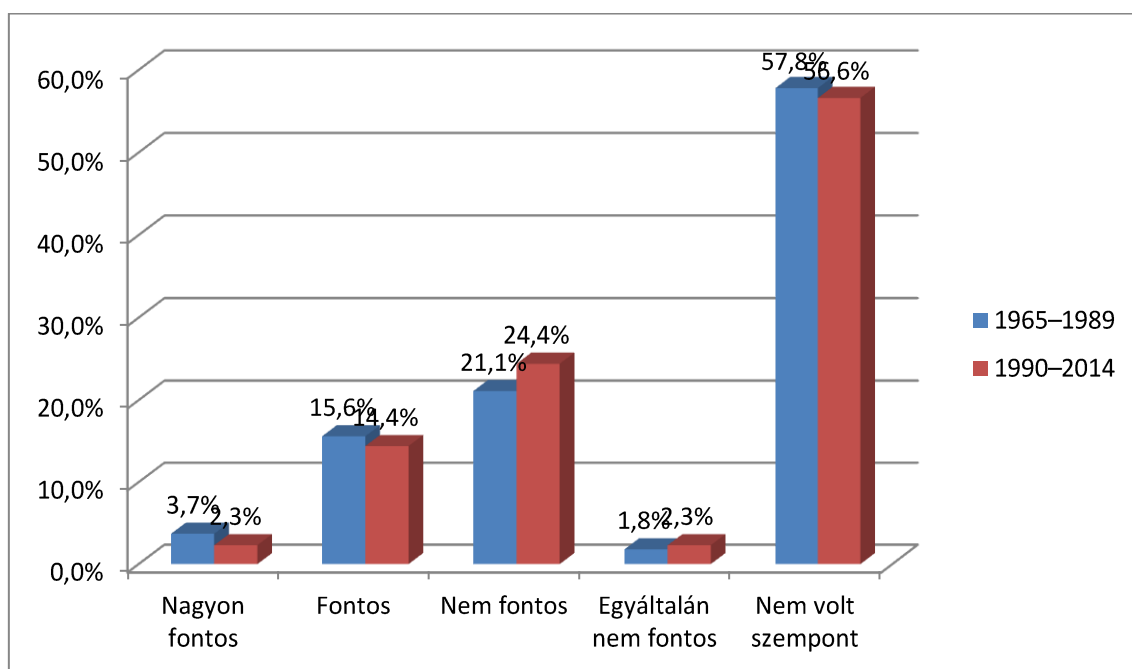
5.3.14.2.2. A magasabb iskolai végzettségűek gyakrabban tartják fontosnak a két névforma eredetbeli illeszkedését, mint az alacsonyabbak. Az egyetemi végzettségűek körében a legmagasabb ez az arány (42,2%), ezt követi a középfokúak csoportja 25%-kal. Az Sz csoportban a szülők 19,6%-a, az A-ban pedig 11,1%-a tartja fontosnak ezt a névválasztási szempontot.

Az eredmények szerint tehát a két névforma eredetbeli illeszkedését kevésbé fontos szempontnak tartják a névválasztók. A magasabb iskolai végzettségűek – ebben az esetben is – gyakrabban veszik figyelembe a vizsgált motivációs tényezőt, mint az alacsonyabb végzettségűek.

5.3.15. A testvérek keresztnéveinek egymáshoz való illeszkedése

Kérdésként merült fel, hogy a testvérek keresztnévei – a névválasztás során – hatással vannak-e egymásra; gondolunk itt a nevek azonos eredetére, hasonló hangzására, valamint hasonló jelentésére.

5.3.15.1. A testvérek neveinek azonos eredetének szempontja

53. diagram: A testvérek neveinek azonos eredetének szempontja korszakonként

5.3.15.1.2. Az első időszakban a válaszadók közel 20%-a tartotta nagyon fontosnak, valamint fontosnak ezt a szempontot, a második időszakban valamivel alacsonyabb az arányszám, 16,7%. A testvérek neveinek azonos eredete a szülők túlnyomó többségét nem befolyásolja a névválasztásban.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nagyon fontos	1,9	7,1	1,8	0,0
Fontos	5,5	16,1	19,6	20,0
Nem fontos	20,4	26,8	19,6	31,1
Egyáltalán nem fontos	1,9	0,0	8,9	0,0
Nem volt szempont	70,3	50,0	50,1	48,9

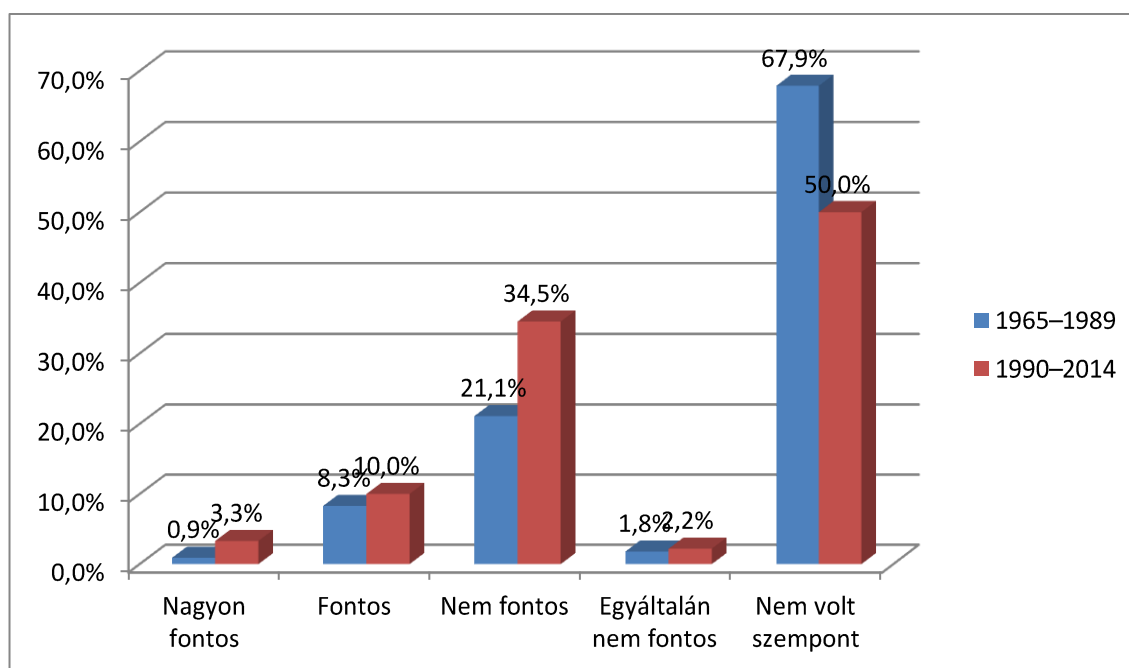
64. táblázat: A testvérek neveinek azonos eredetének szempontja a szülők iskolázottsága szerint (%)

5.3.15.1.2. A szülők iskolai végzettségét is figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy a legalacsonyabb végzettségűek körében nem jellemző a testvérek keresztnéveinek hasonló eredet szerinti névválasztás, csupán 7,3%-uk tartja fontosnak az azonos eredetet. A másik három iskolázottsági csoportban egymáshoz hasonló arányokat találunk, a válaszadók egynegyede vette figyelembe a nevek azonos eredetét.

Az eredmények szerint tehát a szülők ritkán törekszenek arra, hogy gyerekeiknek azonos eredetű keresztnévet válasszanak.

5.3.15.2. A testvérek neveinek hasonló hangzása

5.3.15.2.1. A testvérek neveinek hasonló hangzására még kevesebb szülő figyel, mint az azonos eredetre. A fentiekben láthattuk, hogy a név kiválasztásakor az egyik legfontosabb szempontnak bizonyul a név hangzása, ehhez képest arra ritkán figyelnek a szülők, hogy a testvérek neveinek hasonló hangzása legyen.

54. diagram: A testvérek keresztnéveinek hasonló hangzásának szempontja korszakonként

Mindkét korszakban alacsony azon szülők száma, akik szerint fontos, hogy hasonló hangzású nevet válasszanak gyerekeiknek; az első időszakban 9,2%-uk, a

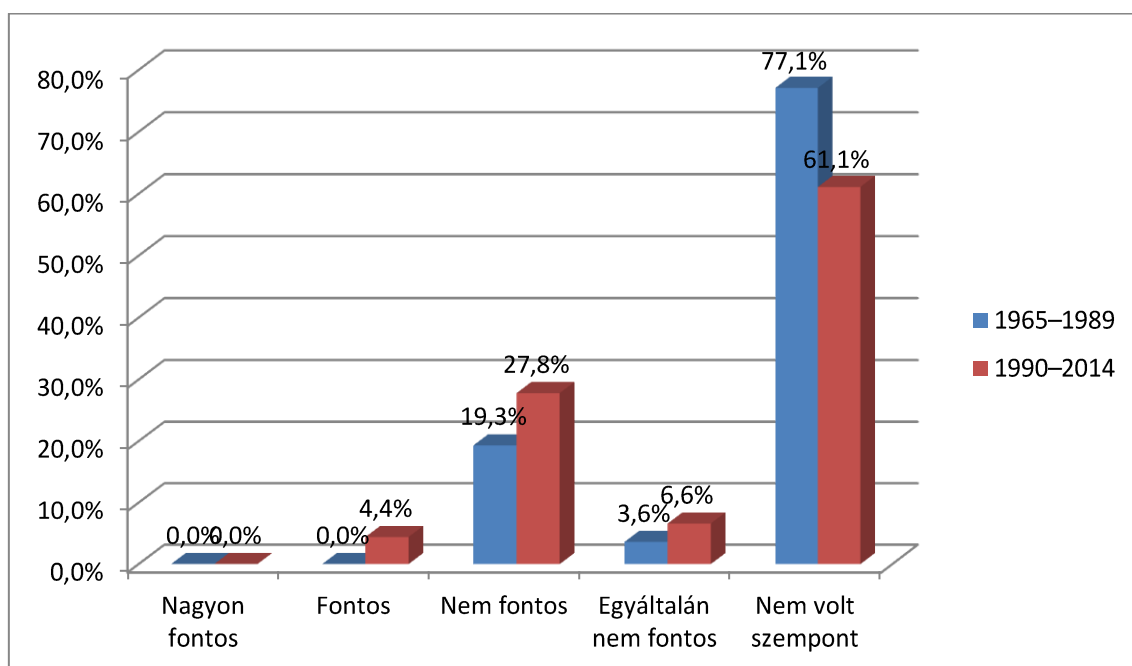
másodikban valamennyivel többen, 13,3%-uk. Egy nyitott kérdés („Hogyan hasonlítsanak egymáshoz a nevek?”) válaszai szerint a legtöbb adatközlő azonos kezdőbetűvel rendelkező nevet adott gyerekének, emellett a hasonló szótagszámot említették meg.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nagyon fontos	0,0	7,2	0,0	0,0
Fontos	0,0	8,9	7,1	24,4
Nem fontos	22,2	28,5	23,3	37,8
Egyáltalán nem fontos	1,9	0,0	8,9	0,0
Nem volt szempont	75,9	55,4	60,7	37,8

65. táblázat: A testvérek neveinek hasonló hangzásának szempontja a szülők iskolázottsága szerint (%)

5.3.15.2.2. Ahogy már a fentiekben láthattuk, a szülők ritkán veszik figyelembe a vizsgált névválasztási szempontot. Az egyetemi és a szakiskolai végzettségű szülők tartották a leggyakrabban fontosnak a nevek hasonló hangzását. Az általános iskolai végzettségűek pedig nem tartották fontosnak vagy nem vették figyelembe ezt a névválasztási szempontot.

5.3.15.3. A testvérek neveinek hasonló jelentése

55. diagram: A testvérek neveinek hasonló jelentésének szempontja korszakonként

5.3.15.3.1. A testvérek neveinek hasonló jelentése általában nem játszott szerepet a névválasztásban, az első időszakban egyetlen adatközlő sem tartotta fontosnak ezt a szempontot, a másodikban a válaszadók csupán 4,4%-a vette ezt is figyelembe.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nagyon fontos	0,0	0,0	0,0	0,0
Fontos	0,0	3,6	0,0	4,4
Nem fontos	18,6	23,2	19,6	33,4
Egyáltalán nem fontos	1,8	0,0	17,9	4,4
Nem volt szempont	79,6	73,2	62,5	57,8

66. táblázat: A testvérek neveinek hasonló hangzásának szempontja korszakonként (%)

5.3.15.3.2. A nevek hasonló jelentését fontosnak tartó adatközlők iskolázottságuk szerint egyetemi, valamint szakiskolai végzettségűek, ezek az arányszámok ebben a két

csoportban is igen alacsonyak, mindössze 2-2 adatközlő írta azt, hogy névválasztásukat befolyásolta a testvérek keresztnéveinek hasonló hangzása.

A szülők tehát a név választásakor leggyakrabban a testvérek neveinek azonos eredetére fektetik a hangsúlyt, csupán kis mértékben veszik figyelembe a nevek hasonló hangzását, a hasonló jelentésre pedig az esetek túlnyomó többségében nem figyelnek.

5.3.16. Kettős keresztnévek választásának motivációs vizsgálata

A kettős keresztnév választásának motivációs hátterét igen nehéz feltérképezni; az egyházi anyakönyvekben szereplő adatok esetében legfeljebb a névátörökítést és a naptári névadást lehet kimutatni, a névválasztás mögött azonban ennél összetettebb szempontok is húzódnak. A kérdőívek eredményeinek köszönhetően – bár közel sem teljes körűen – jobban meg tudjuk vizsgálni a kettős keresztnévek választásának motivációit. Az első időszakban a gyerekek 29,2%-a, a másodikban pedig 24,4%-a kapott kettős keresztnévet.

A „Ha két keresztnévet adott gyermekének, miért választott kettőt?” kérdés eredményei szerint az első időszakban a leggyakoribb motivációs tényező a név szent általi viselete (64,5%), ezt követi a névöröklés (25,8%), végül az esztétikai szempont (9,7%) címszóval ellátott csoport. Ide azokat az eseteket soroltam, melyeknél a szülők az „ez tetszett” érvet hozták fel a névválasztás indoklására, illetve amikor a szülők – saját bevallásuk szerint – nem tudtak választani a két név közül, ezért mind a kettőt adták gyereküknek. Azt is megemlítették az adatközlők, hogy abban az esetben is két nevet adtak gyereküknek, ha az apának és az anyának két különböző név tetszett, így a kettős keresztnévnek köszönhetően mindkét nevet megkapta a gyermek.

A második időszakban is ugyanezeket a motivációs tényezőket sorolták fel az adatközlők, csak eltérő gyakorisággal. Az első korszakban leggyakoribb motivációs tényező, a név szent általi viselete itt a harmadik pozícióba kerül (27,3%), megelőzi a névöröklés és az esztétikai szempont; mindkettőt a válaszadók 31,8%-a említette meg. Ebben a korszakban a szülők a naptári névadást mint névválasztási szempont is megemlítik, bár ez csupán 2 adatközlő névválasztására volt hatással (9,1%).

A szülők iskolai végzettségét is figyelembe véve, az eredmények szerint, minden iskolázottsági csoportban a név szent általi viselete volt a leggyakoribb névválasztási tényező, az adatközlők közel fele ezt a motivációs tényezőt adta meg. Ez az eredmény

összefüggésben áll azzal a névválasztási hagyománnyal, mely szerint, ha az első keresztnévnek nincs védőszentje, akkor egy olyan második nevet kell választani a gyereknek, melyet egy szent visel. A második leggyakoribb tényező a névöröklés, kivétel az általános iskolai csoport, ahol az esztétikai szempont bizonyul fontosabbnak (33,3%).

5.3.17. Az első és a második keresztnév kiválasztásának legfontosabb motivációja

A kérdőív utolsó két kérdését összefoglaló jellegűnek is tekinthetjük, melyben arra kértem az adatközlőket, hogy a felsorolt névválasztási szempontokból jelöljék be azt az egyet, amelyik a legfontosabb volt a névkeresés során. Külön rákérdeztem az első és a második keresztnév esetében ezekre a szempontokra. A következő táblázatban felsorolt szempontokat a kérdőívben szereplő sorrendjük szerint tüntettem fel.

Névválasztási szempontok	Első keresztnév		Második keresztnév	
	I.	II.	I.	II.
	1965–1989	1990–2014	1965–1989	1990–2014
Névgyakoriság	8,4	3,3	3,0	0,0
Névhangulat	1,8	10,0	3,0	4,7
A név hosszúsága	0,0	1,1	0,0	0,0
A névnap előfordulása a naptárban	4,6	0,0	6,1	4,7
A név becézhetősége	0,0	3,3	0,0	0,0
A név divatossága	3,6	7,8	0,0	4,7
A név hangzása	33,1	28,9	0,0	14,3
A név jelentése	0,0	0,0	0,0	0,0
A név eredete	11,0	16,7	0,0	0,0
A név lefordíthatósága románra	0,0	0,0	0,0	0,0
A gyerek egy konkrét személy vagy családtag után kapta nevét	17,4	10,0	30,3	38,2
A név vallásos jellege	12,8	7,8	51,5	33,4
A keresztnévnek a családnévhez való hangzásbeli illeszkedése	4,6	8,9	6,1	0,0
A keresztnévnek a családnévhez való eredetbeli illeszkedése	2,7	0,0	0,0	0,0
A testvérek keresztnévei azonos eredetűek legyenek	0,0	0,0	0,0	0,0
A testvérek keresztnéveinek hasonló hangzása legyen	0,0	0,0	0,0	0,0
A testvérek keresztnéveinek hasonló jelentése legyen	0,0	0,0	0,0	0,0
Egyéb	0,0	2,2	0,0	0,0

67. táblázat: A gyerek első és második nevének kiválasztásának legfontosabb szempontja (%)

A táblázatban az első keresztnévnél az öt, a másodikonál a négy leggyakoribb névválasztási szempontot szedtem félkövérrel.

Az első időszakban az öt leggyakoribb szempont a következő: a név hangzása, a gyerek egy konkrét személy vagy családtag után kapta nevét, a név vallásos jellege, eredete és a név gyakorisága. Az összes névválasztás 82,7%-a mögött a felsorolt

szempont egyike áll; tehát a szülők túlnyomó többsége e tényezők alapján hozta meg a végleges döntést.

A második időszakban a legtöbb szülő (90,1%) az első hat szempont alapján választott keresztnévet, melyek a következők: a név hangzása, eredete, a gyerek egy konkrét személy vagy családtag után kapta nevét, a név hangulata, a keresztnévnek a családnévhez való hangzásbeli illeszkedése, a név divatossága és vallásos jellege. A név hangzása, eredete, a névöröklés és a név vallásos jellege mint névválasztási szempontok mindkét időszakban az öt leggyakoribb tényező közé tartoznak.

A kérdőív eredményei szerint vannak olyan szempontok, amelyek egyik korszakban sem bizonyultak döntő névválasztási tényezőnek. A név jelentését, lefordíthatóságát románra, illetve a testvérek keresztnéveinek azonos eredetét, hasonló hangzását és jelentését nem tartották különösebben fontosnak a szülők. A fentiekben ugyan láthattuk, hogy bizonyos esetekben ezeket a szempontokat is mérlegelték a szülők, de nem ez határozta meg a végleges döntésüket.

A szülők iskolázottsága vonatkozásában megállapítható, hogy középiskolai és szakiskolai végzettségű szülők leggyakrabban ugyanazon névválasztási szempontok alapján döntenek, az aránybeli eltérések is minimálisak. Figyelembe veszik a név hangzását, eredetét, vallásos jellegét, valamint a névátörökítés lehetőségét. Az egyetemi végzettségűek körében is ezek a leggyakoribb tényezők, ők azonban a név vallásos jellegét ritkábban veszik figyelembe; az általános iskolai végzettségűek pedig a név eredetét tartják kevésbé fontos szempontnak.

A második keresztnévek választásakor a szülők kevesebb motivációs tényezőt vesznek figyelembe, leggyakrabban csupán kettőt: a név vallásos jellegét, valamint hogy a gyerek egy konkrét személy vagy családtag után kapja nevét. Az első időszakban a szülők 81,8%-a, a másodikban pedig 71,6%-a e két szempont alapján hozta meg a végleges döntést.

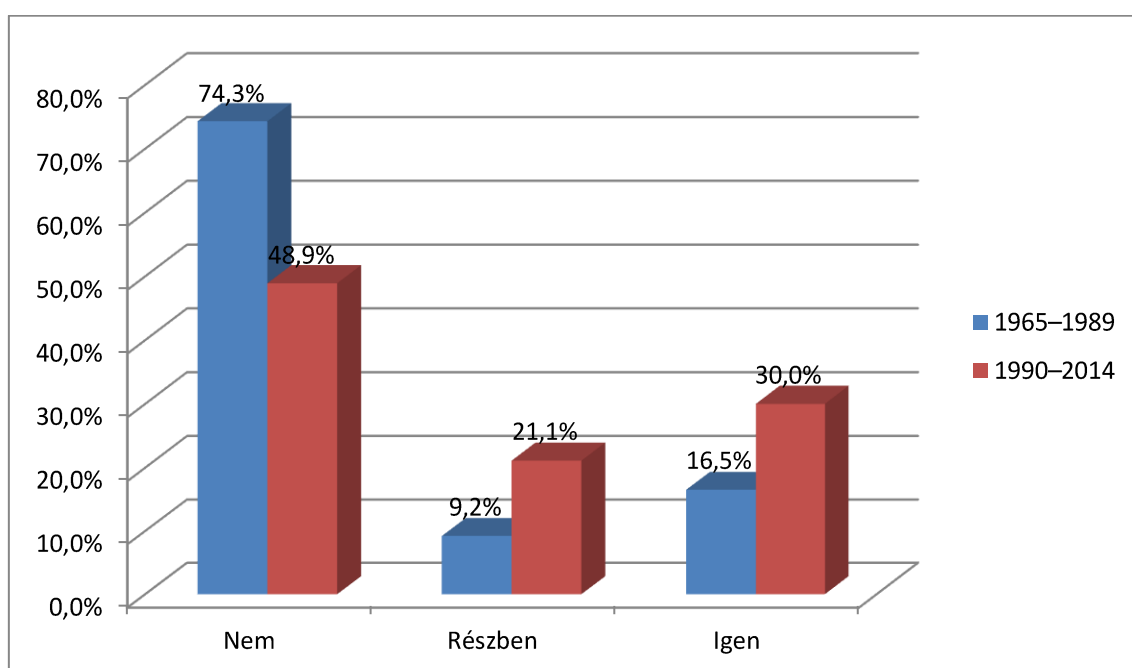
5.3.18. A névválasztás és a névadás körülményei

A kérdőívben a névválasztás körülményeire vonatkozó kérdések is szerepeltek. Rákérdeztem, hogy a névválasztók gyűjtöttek-e információt a nevekről a névkereséskor, honnan ismerték a választott keresztnévet, figyelembe vették-e mások véleményét, ki

választotta a keresztnévet, illetve érdeklődtem arról, hogy mindkét szülő egyformán aktív volt-e a névválasztás során.

5.3.18.1. Tájékozódás a névről

A kutatás során kérdésként merült fel, hogy a névadók mennyire tájékozódnak a nevekről. Tehát megkérdeztem, hogy „Utánanézett-e a választott névről szóló információknak? (pl. eredet, jelentés, névgyakoriság)”.

56. diagram: Tájékozódás a névről

5.3.18.1.1. Az első időszakban a válaszadók túlnyomó többsége nem informálódott a névről, a második időszakban azonban már több mint a fele utánanézett a névről szóló információknak. A „Minek nézett utána?” nyitott kérdésre legtöbbször a név eredetét és jelentését említették, emellett páran kiemelték a név vallásos hátterét és történelmi múltját.

5.3.18.1.2. A szülők iskolai végzettsége szerint a következőképpen alakulnak a válaszok.

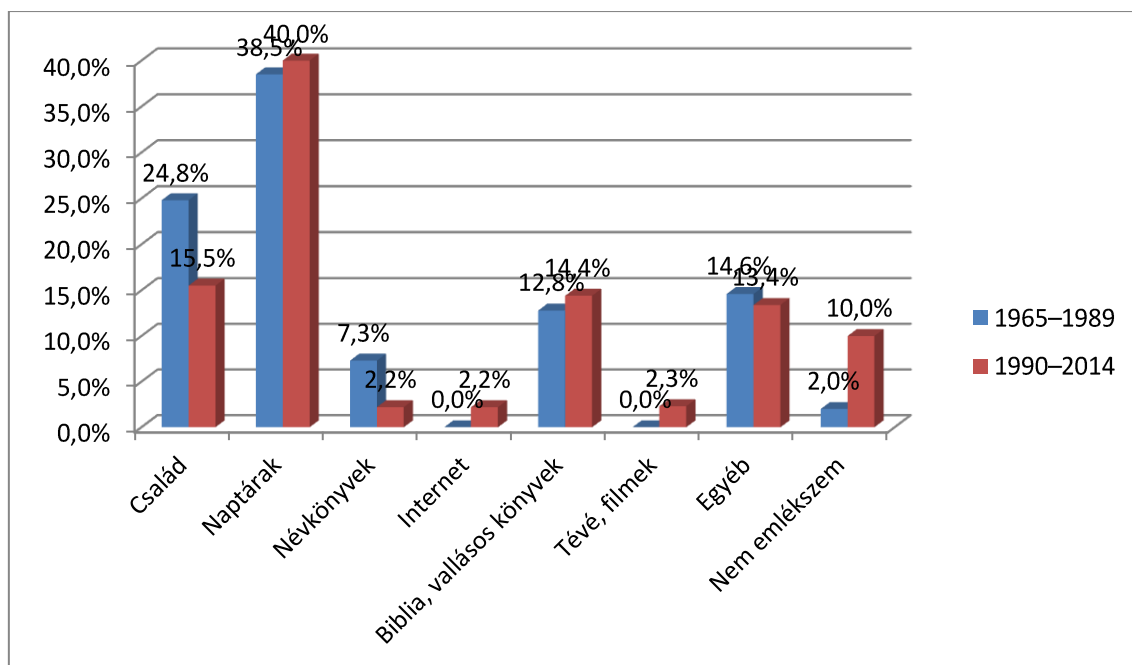
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nem	83,3	78,6	60,7	22,2
Részben	11,1	8,9	17,9	22,2
Igen	5,6	12,5	21,4	55,6

68. táblázat: Tájékozódás a névről a szülők végzettsége szerint (%)

A magasabb iskolai végzettségű szülők gyakrabban tájékozódnak a névről, az egyetemi végzettségűek fele, valamint a középiskolai végzettségűek egynegyede. Az alacsonyabb végzettségű szülők ritkán néznek utána a névről szóló adatoknak.

5.3.18.2. Inspirációs források

A kérdőívben arra is rákérdeztem, hogy a szülők honnan ismerik a választott keresztnévet, bár zárt kérdésként, kiválasztható válaszlehetőségek felsorolásával érdeklődtem, az egyéb címkével lehetőséget adtam más válaszlehetőségek beírására is.

57. diagram: Különböző inspirációs források korszakokként

5.3.18.2.1. A válaszadók többsége a naptárakból (pl. *Ervin, Herbert; Bianka, Brigitta, Emilia*), ezt követően a családból (pl. *Gábor, István, Zsolt; Anna, Annamária, Johanna*) ismerik a választott keresztnévet; a Bibliát és egyéb vallásos könyveket (pl. *Ádám, Ábel, Barnabás; Armella, Eszter, Éva, Mária*) a válaszadók közel 13%-a jelölte meg inspirációs forrásként. A névkönyvek e célra való felhasználása igen ritka (pl. *Bence, Lehel, Levente, Szabolcs; Blanka, Csenge, Timea, Gyöngyi*), ez a magyar nyelvű névkönyvek nehéz beszerezhetőségével is magyarázható. Például a Magyarországon gyakrabban használt, és több otthonban meglévő LADÓ-féle névkönyv Romániában nem kapható, így van ez a legtöbb magyar nyelvű utónévkönyvvel.

A korszakok közötti különbségként említhetjük meg a családban már ismert keresztnév adásának változását: az első időszakban gyakoribb ez a jelenség (24,8%), mint a másodikban (15,5%). Ezzel a tendenciával egybecsengő változásokat láthattunk a névanyagban, illetve az anyakönyvi adatok motivációs vizsgálatánál a névöröklés kérdésköre kapcsán. A második időszakban a válaszadók a tévét, filmeket (*Krisztofer; Alexa*) és az internetet (*Kristóf, Hanna*) is megjelölték inspirációs forrásként.

Az egyéb válaszlehetőséget megjelölők nagy része a faluból, ismerősöktől hallotta a nevet, ketten regényben, egy személy pedig a magyar mondákban olvasta a nevet, ugyancsak egy válaszadó a szülészetén hallotta a keresztnévet.

5.3.18.2.2. A különböző inspirációs források felhasználásának arányát mutatja be a következő táblázat a szülők iskolázottsága szerint.

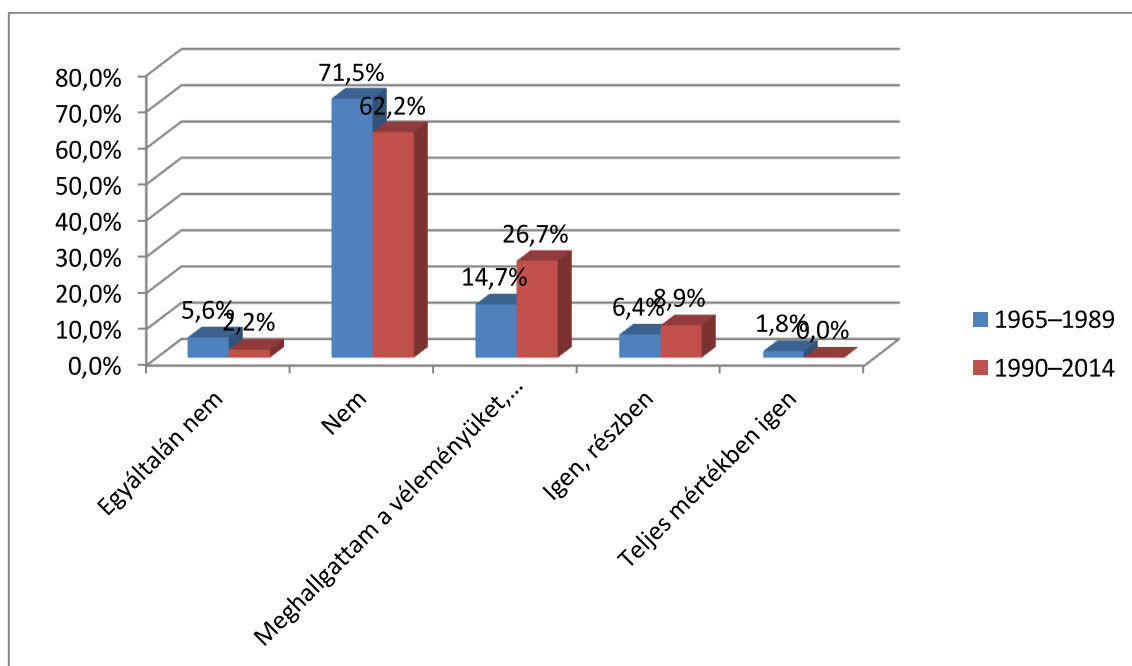
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Család	33,3	16,0	16,1	13,3
Naptárak	33,3	50,0	32,1	35,6
Névkönyvek	1,9	0,0	0,0	20,0
Internet	0,0	0,0	1,8	2,2
Biblia, vallásos könyvek	16,7	7,2	26,8	4,4
Tévé, filmek	0,0	0,0	3,6	0,0
Egyéb	12,9	14,3	17,8	6,7
Nem emlékszem	1,9	12,5	1,8	17,8

69. táblázat: A szülők névválasztás során használt inspirációs forrásai iskolázottságuk szerint (%)

Az alapfokú végzettségű szülők a családban használt keresztnevекből választanak leggyakrabban, a másik három csoportban közel azonos arányban teszik ugyanezt a szülők. A szakiskolai végzettségűek fele a naptárakból inspirálódik, kisebb részük a családból, valamint a faluban hallott nevek sorából. A középfokú végzettségűek közel fele naptárakból, illetve a Bibliából és egyéb vallásos könyvekből választ nevet; kis részük a tévében hallott, valamint az interneten olvasott nevet ad gyermekének. Az egyetemi végzettségű szülők leggyakrabban naptárakban és névkönyvekben keresnek neveket; ebben a csoportban a legmagasabb a névkönyvet mint inspirációs forrást megnevező adatközlők aránya.

5.3.18.3. Ki választja a nevet?

5.3.18.3.1. Bár a névválasztás a szülők feladata, a családi és közösségi szokások, hagyományok kisebb-nagyobb mértékben teret adnak a családnak, a rokonoknak is a folyamatban való részvételre. Így egy zárt kérdésben („Figyelembe vette-e a barátok, rokonok véleményét a választott névről? ”) arról érdeklődtem, hogy a szülők mennyire vonják be a családot, barátokat a névválasztás folyamatába.

58. diagram: Más személyek véleményének figyelembevétele a névválasztás során

A szülők ragaszkodnak a névválasztás lehetőségéhez; a válaszadók túlnyomó többsége nem veszi figyelembe a rokonok, barátok véleményét. Az első időszakban 14,7%, a másodikban pedig 26,7%-uk meghallgatta mások véleményét a névről, de az nem befolyásolta a döntést. Kisebbségben vannak azok a szülők, akik figyelembe vették mások véleményét: az első időszakban a válaszolók 6,4%-a, a másodikban 8,9%-a meghallgatta a véleményeket, amelyek részben befolyásolták a döntést. Az első időszakban a szülők 1,8%-a teljes mértékben figyelembe vette a család, rokonok véleményét, ez jellemzően olyan eseteket jelent, amikor az egyik nagyszülő kérésére a névöröklés hagyománya szerint a család egyik tagjának nevét kapja az újszülött. A második időszakban erre a jelenségre nem találunk példát.

A „Hogyan vette figyelembe a barátok, rokonok véleményét?” nyitott kérdésre kapott válaszok szerint, leggyakrabban megkérdezték a szülők, hogy nekik is tetszik-e a név, más esetekben a család bizonyos neveket javasolt, melyekről a szülők döntöttek. Arra is rákérdeztem, hogy kinek a véleményét vették figyelembe („Kinek a véleményét vette figyelembe?”). Az eredmények szerint jellemzően a közeli családtagokkal vitatták meg a szülők a névválasztást.

A következő táblázat a szülők iskolázottsága szerint mutatja be a más személyek véleményének figyelembevételi arányát névválasztáskor.

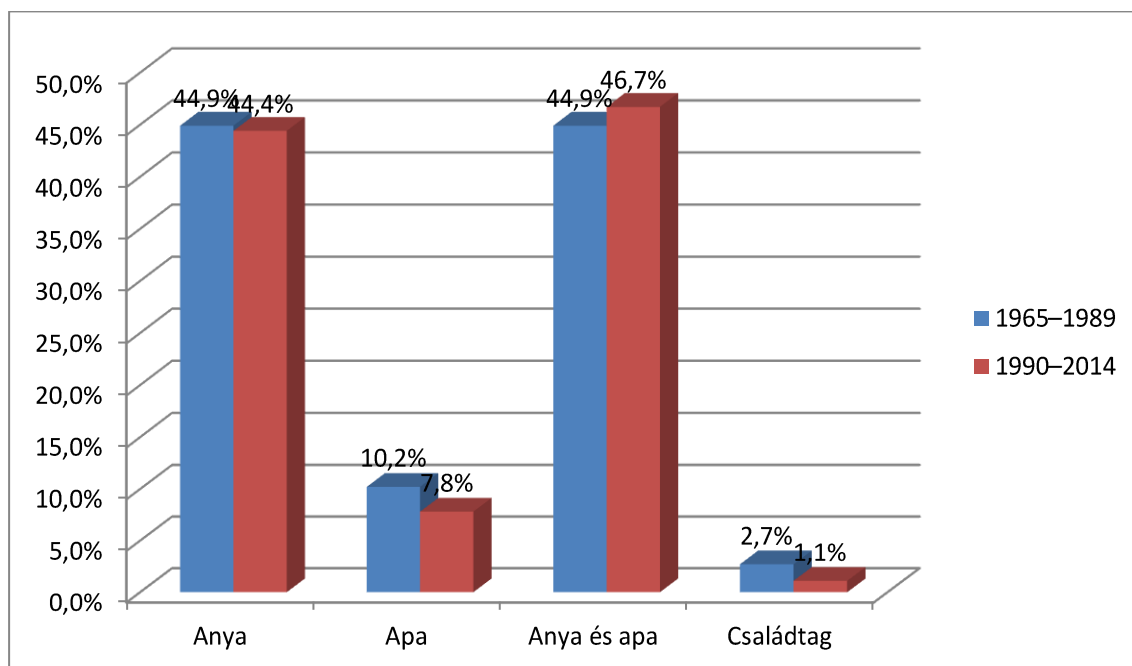
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Egyáltalán nem	7,45	7,1	0,0	4,4
Nem	77,8	71,4	64,3	44,4
Meghallgattam a véleményüket, de nem befolyásolt	5,6	14,3	28,6	42,2
Igen, részben	7,4	5,4	7,1	8,9
Teljes mértékben igen	1,8	1,8	0,0	0,0

70. táblázat: Más személyek véleményének figyelembevétele névválasztáskor a szülők iskolázottsága szerint (%)

A szülők iskolázottsága szerint eltérést figyelhetünk meg: az alacsonyabb végzettségűek jobban ragaszkodnak a név kiválasztásához; az általános iskolai

végzettségűek 77,8%-a, a szakiskolaiaknak pedig 71,4%-a nem vette figyelembe a rokonok véleményét. A középiskolai végzettségűeknél valamivel alacsonyabb ez az arány (64,3%), az egyetemi végzettségűeknél pedig messze a legalacsonyabb (44,4%).

5.3.18.3.2. Egy nyitott kérdés megfogalmazásával („Ki választotta a nevet”) érdeklődtem arról, hogy ki hozta meg a végleges döntést a névválasztáskor.

59. diagram: A névválasztó személy

Az eredmények szerint jellemzően vagy az édesanya dönt, vagy a szülők közösen választják ki a nevet. Ritkán dönt az apa egyedül, az első időszakban a válaszadók 10,2%-a, a másodikban pedig 7,8%-a sorolható ebbe a csoportba. Elenyésző azon válaszok száma (2,7%), mely szerint egy családtag hozta meg ezt a fontos döntést. Ezekben az esetekben közeli rokonok választják ki a gyerek nevét, például nagymama, nagybácsi, esetleg az újszülött keresztszülei. A második időszakban egy gyereknek az édesapja és a testvére együtt választották ki a nevét.

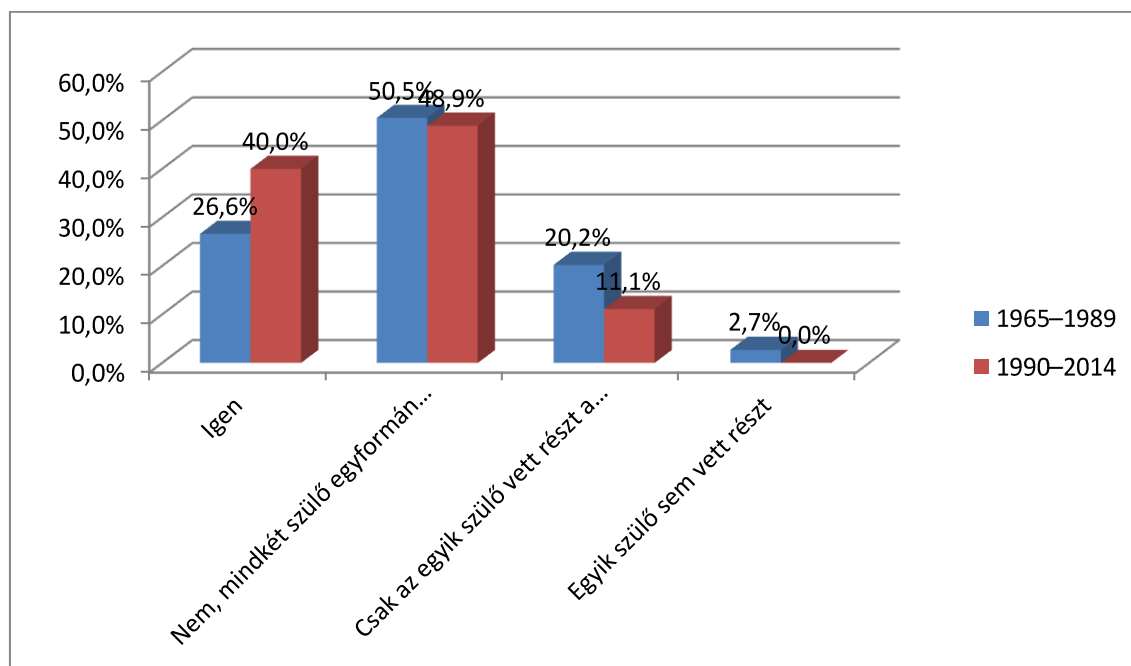
A szülők iskolázottságát is figyelembe véve számottevő különbséget nem láthatunk.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Anya	53,7	53,6	46,4	22,2
Apa	7,4	10,7	7,2	11,1
Anya és apa	35,2	32,1	46,4	66,7
Családtag	3,7	3,6	0,0	0,0

71. táblázat: A névválasztó személy a szülők iskolázottsága szerint (%)

Az egyetemi végzettségű szülők gyakrabban választják ki közösen gyermekük nevét, mint a többi iskolázottsági csoport tagjai. A magasabb iskolai végzettségű szülők minden esetben maguk hozzák meg a végső döntést a névválasztáskor; de az alacsonyabb végzettségűek körében is csak pár esetben választotta ki a nevet egy családtag.

5.3.18.3.3. Még a névválasztó személy kérdéskörénél maradva megvizsgálhatjuk, hogy melyik szülő vett aktívabban részt a név kiválasztásában, például naptárakban, interneten nézegette a neveket, adatokat gyűjtött róla. „Az egyik szülő aktívabban vette-e részt a név kiválasztásában? (például naptárban, interneten nézegette a neveket)” zárt kérdés eredménye a következő.

60. diagram: Szülői aktivitás a névválasztáskor

Mindkét korszakban a válaszadók közel fele szerint a szülők egyformán aktívak voltak a névválasztás során; ez az eredmény összecseng az előző adatokkal, mely szerint az esetek felében a szülők közösen választják ki a gyermekük nevét. Ha az egyik szülő aktívabb a névkeresésben, az jellemzően az édesanya.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Igen	29,6	26,8	42,8	28,9
Nem, mindkét szülő egyformán aktív volt	53,7	46,4	41,1	62,2
Csak az egyik szülő vett részt a névválasztásban	14,8	23,3	16,1	8,9
Egyik szülő sem vett részt a névválasztásban	1,9	3,5	0,0	0,0

72. táblázat: Szülői aktivitás a névválasztáskor a szülők iskolázottsága szerint (%)

A középiskolai szülők körében gyakoribb, hogy az egyik szülő aktívabb a névválasztáskor, mint a többi iskolázottsági csoportban. Az egyetemi, ezt követően az alapfokú végzettségűek körében jellemzőbb, hogy mindkét szülő egyformán aktív a névkereséskor. Az alacsonyabb végzettségűeknél pedig az is előfordul – bár itt is csak pár esetben –, hogy egyik szülő sem vesz részt a névválasztásban, ez a magasabb végzettségűek körében nem jellemző.

5.3.18.4. A gyerek keresztnévének bejegyzése

A kérdőívben kitértem arra is, hogy a szülőknek volt-e valamilyen konfliktusa az anyakönyvi hatósággal a gyermek keresztnévének bejegyzés során.

Az adatok szerint az adatközlők nagy többségének, az első időszakban 93,6%-ának, a másodikban pedig 96,7%-ának nem volt konfliktusa a név bejegyzéskor. Egy nyitott kérdés formájában az anyakönyvezési folyamatról érdeklődtem, azt szerettem volna megtudni, hogy ha volt konfliktus a bejegyzés során, az mire vonatkozott, illetve ha nem volt, miért nem volt. (Sajnos sok szülő a nyitott kérdésre nem válaszolt, így kevés adat áll rendelkezésre ebben a vonatkozásban. Így a továbbiakban feltüntetett

adatok csak tájékoztató jellegűek). A kapott válaszok három csoportba sorolhatók: egyes szülők nem tiltakoztak a román nyelvű anyakönyvezés ellen, így érthető a konfliktusmentes anyakönyvezés (1 adatközlő). Más szülők ragaszkodtak hozzá, hogy a magyar helyesírási szabályoknak megfelelően írják be a nevet (9 adatközlő), például ragaszkodtak az ékezetek, a hosszú mássalhangzók feltüntetéséhez. Két szülő, felkészülve a bejegyzés során várható nehézségekre, papírra leírva vitte a keresztnévet magával, hogy a jegyzőnek a feladata csak az átmásolás legyen. A harmadik csoportba tartozó szülőknek sem volt konfliktusa, elmondásuk szerint azért nem, mert a választott név ismert volt és szó nélkül bejegyezték, más szülők szerint pedig egyszerűen bejegyezték a választott keresztnévet (4 adatközlő).

A szülők iskolázottsága szerint csoportosított válaszok ebben a vonatkozásban nem mutatnak rá újabb összefüggésekre, ugyanis minden iskolázottsági csoportban egy-két adatközlő kivételével a nem volt konfliktus válaszlehetőséget jelölték meg. Megjegyzendő, hogy az egyetemi végzettségűek körében a válaszadók 8,9%-ának volt valamilyen konfliktusa az anyakönyvi hatósággal a név bejegyeztetése során.

5.3.19. Az elemzés tanulságai

A kérdőív adatai – ha nem is teljes mértékben – de képet adnak a romániai Nagykároly környéki sváb eredetű települések névválasztási motivációiról. Az időbeli változásvizsgálatok eredményei szerint a második időszakban a szülők körültekintőbben, több névválasztási motivációt figyelembe véve választanak nevet gyermekeiknek. Az első időszakban a névgyakoriság, a név vallásos jellege, illetve a névöröklés, konkrét személy utáni névadás motivációs tényezőket gyakrabban vették figyelembe a szülők, mint a második korszakban. A név hangzása, hangulata, a név hosszúsága, a keresztnév becézhetősége, eredete és jelentése, valamint a név naptári előfordulása olyan motivációs tényezők, melyeket a második időszakban gyakrabban figyelembe vettek a névadók, mint az első időszakban. A keresztnév románra fordíthatóságát, illetve más nyelven, más országban való használhatóságát szintén a második korszakban vették gyakrabban figyelembe a szülők, akárcsak a család- és keresztnév hangzásbeli, valamint eredetbeli illeszkedését. A testvérek keresztnéveinek egymáshoz való illeszkedésének szempontját (azonos eredet, hasonló hangzás és

jelentés) a szülők ritkán érvényesítik a névválasztás során, a korszakok között elenyésző arányszámbeli különbségeket láthatunk.

A névválasztás körülményeire vonatkozó eredmények szerint az első időszakban a válaszadók kétharmada nem gyűjtött össze adatokat a névről, ezzel szemben a második korszakban a válaszadók több mint fele informálódott a névről. Az inspirációs források vonatkozásában korszakok közötti különbséggént említhetjük meg a családban már ismert nevek adásának változását: az első időszakban gyakoribb ez a jelenség, mint a másodikban. A második időszakban az elsőben nem szereplő inspirációs források is megjelennek: tévé, filmek és internet.

A szülők iskolázottsága szerinti vizsgálat eredményei alapján megállapíthatjuk, hogy a névgyakoriság, a név divatossága és a keresztnév vallásos jellege az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők névválasztásában gyakrabban játszanak szerepet, mint a magasabb végzettségűeknél. A név jó hangzása minden csoportban egy fontos szempontnak bizonyul, a magasabb iskolai végzettségű adatközlők viszont gyakrabban érvényesítik ezt a névválasztási szempontot, mint az alacsonyabb végzettségűek. A név hangulata, hosszúsága, becézhetősége és eredete szintén olyan motivációs szempontok, melyeket a magasabb végzettségűek gyakrabban vesznek figyelembe, mint az alacsonyabb végzettségűek. A szülők a név jelentésére ritkán figyelnek a névválasztás során, azonban az egyetemi végzettségű szülők fele szerint fontos a név jelentése. A név románra fordíthatóságának, illetve más nyelven, országban való használhatóságának szempontját az egyetemi és szakiskolai végzettségű szülők érvényesítik gyakrabban. A névöröklés, konkrét személy utáni névadás vonatkozásában megállapíthatjuk, hogy minden iskolázottsági csoportban a szülők leggyakrabban egy rokon után nevezik el gyermekeiket. Az alapfokú végzettségűek esetében a legmagasabb ez az arányszám. A család- és keresztnév egymáshoz való illeszkedését az eredmények szerint a magasabb végzettségű szülők gyakrabban tartják fontosnak. A testvérek keresztnéveinek egymáshoz való illeszkedésének szempontjait a szülők ritkán veszik figyelembe a névválasztáskor, az általános iskolai végzettségű szülők esetében a legalacsonyabb ez az arányszám.

A névválasztás körülményeire vonatkozó eredmények szerint a magasabb végzettségűek gyakrabban tájékozódnak a névről, mint az alacsonyabb végzettségűek. Az inspirációs források tekintetében megjegyezhetjük, hogy mind a négy iskolázottsági csoportban leggyakrabban a családból és a naptárakból ismert nevek közül választanak a szülők (kivételek a középiskolai végzettségű szülők, ők naptárakból, illetve a Bibliából és

vallásos könyvekből inspirálódnak a leggyakrabban). Más személyek véleményének figyelembevétele terén is eltéréseket láthatunk: az alacsonyabb végzettségű szülők válaszaik szerint nagyobb arányban nem veszik figyelembe a család, rokonok véleményét. Összességében megjegyezhetjük a magasabb iskolai végzettségű szülők több névválasztási szempontot mérlegelnek a névválasztás során, mint az alacsonyabb végzettségűek.

RAÁTZ JUDIT 2012-es tanulmányában megállapítja, hogy napjainkban a névadásra hatással van az egyediségre, különlegességre való törekvés. A szülők döntésében sokkal fontosabb szerephez jut a név hangzása és hangulata, mint annak eredete vagy jelentése (RAÁTZ 2012: 312). A Nagykároly környéki vizsgálatok alapján is hasonló következtetéseket vonhatunk le: az adatközlők több mint fele szerint nem lényeges szempont a név eredete, sem a név jelentése, ezzel szemben a válaszadók 73,2%-a fontosnak tartja a név jó hangzását (vö. pl. VÖRÖS 1999, BAMBEK 2004, RAJSLI 2007, BRAMWELL 2008, ALDRIN 2009). A család- és a keresztnév egymáshoz való illeszkedésének a kérdésénél is azt láthattuk, hogy a névválasztók szerint fontosabb a két névtípus hangzásbeli illeszkedése, mint az eredetbeli. Az adatközlők névválasztási stratégiáira jellemző, hogy gyakran tetszés alapján döntenek, a névválasztás során fontosnak tekintik a keresztnév jó hangzását.

A kérdőív eredményei, illetve a névanyag vizsgálata alapján kirajzolódik, hogy a romániai névadó közösséget az anyaországihoz hasonló globális hatások érik. Napjainkban a magyarországi névadási gyakorlatra jellemző, akárcsak más európai országok névadására (vö. pl. FELECAN 2011, LEIBRING 2016), az idegen eredetű keresztnévek, divatnevek egyre gyakoribb választása, illetve a hagyományos magyar nevek adása. A második jelenség a nemzeti identitás megtartásának kérdésével áll összefüggésben. A névanyag vizsgálata alapján a Nagykároly környéki névállományban is megfigyelhetjük ezt a két tendenciát.

6. A névanyag szinkrón vizsgálata egyes szociolingvisztikai szempontok alapján

6.1. Iskolázottság és névválasztás kapcsolata

6.1.1. A vizsgálat bemutatása

Munkám e fejezetében nem a teljes összegyűjtött névanyagot vizsgálom, jelen esetben csak a mezőfényi keresztnévvel dolgozom. Választásom azért esett a mezőfényi nevekre, mert a vizsgált települések közül ez a legnagyobb, illetve itt figyelhető meg a legkisebb számú (bár így is jelentős) demográfiai csökkenés. Ebben a fejezetben nemcsak a települések számát, hanem a vizsgálat időbeli kiterjedtségét is csökkentenem kellett, hiszen a diakrón adatok esetében nem állnak rendelkezésünkre a szülők iskolázottságára vonatkozó információk. Ezért jelen esetben az 1965 és 2013 között Mezőfényen született gyerekek keresztnévanyagát vizsgálom meg az iskolázottság szociológiai változója alapján. Bár a keresztnév-választásban az egyéb ilyen típusú változók (vallás, foglalkozás, életkor, lakóhely) is fontos szerepet játszanak, jelen esetben csak az iskolázottsággal foglalkozom, a felsorolt szociológiai változók bevonása szétfeszítenék a munka kereteit, azonban a későbbiekben érdemes lenne a vizsgálati szempontok sorát kibővíteni az említett változókkal.

Az anyakönyvekben a szülők iskolázottságával kapcsolatos adatok nem voltak feltüntetve, ezért adatközlők bevonásával szereztem meg a hiányzó információkat. A gyűjtés során az aktív, direkt módszert alkalmaztam. A névadás ideje lényegesen befolyásolhatja a névválasztást, ezért az idő dimenziója mentén két csoportba osztottam a keresztnéveket. Az első csoportba azokat a neveket soroltam, amelyek esetében a névviselő 1965 és 1989 között született, a második csoportba pedig az 1990 és 2013 között született személyek neveit. Azért is tartottam fontosnak az idő alapján differenciálni a névanyagot, mert így a névadási szokások általános időbeli változását is megfigyelhetjük, másrészt a romániai politikai légkör, illetve az anyakönyvezési elvek és gyakorlat változását is nyomon követhetjük. Az összegyűjtött anyag 1407 személy nevét tartalmazza; az 1965 után született személyek névkészlete a vizsgálatom tárgya. Az első csoportba 963 személy sorolható, míg a másodikba 444.

6.1.2. Iskolázottság és névválasztás kapcsolata a szakirodalomban

Az anyag gyűjtésével párhuzamosan megpróbáltam feltérképezni az iskolázottság és a névválasztás kapcsolatával foglalkozó tanulmányokat, de nem sikerült olyan írásokat találnom, amelyek egy keresztnévanyagot kifejezetten az iskolázottság és névválasztás kapcsolatának kérdése szerint dolgoztak volna fel. Több szerző is utal az iskolázottság és névválasztás kapcsolatára, de a legtöbb esetben csak általánosan elfogadott névtani tételeket olvashatunk. KÁLMÁN BÉLA arra hívja fel a figyelmet, hogy a nemzeti romanticizmus hatására a régi királyok, fejedelmek nevei lettek divatosak; ezek először a haladó nemesség körében jelentek meg, innen terjedtek tovább az alsóbb társadalmi rétegek irányába (KÁLMÁN 1966/2003: 47). HAJDÚ MIHÁLY fogalmazza meg, hogy a névdivat újításai jellemzően a magasabb társadalmi rétegek körében jelennek meg, innen terjednek el az alacsonyabb rétegek irányába (HAJDÚ 2003: 116). BÜKY BÉLA egyik tanulmányában foglalkozik a főváros keresztnévadási gyakorlata mögött meghúzódó hatóerőkkel; felteszi a kérdést, hogy a foglalkozásnak és a társadalmi osztálytagolódásnak milyen szerepe van a névadásban. A kérdéssel azonban nem foglalkozik részletesen, csupán listászerűen felsorolja azokat a neveket, amelyek az ipari munkásság, a kispolgárság, illetve az értelmiség névhasználatára jellemzőnek tart (BÜKY 1961). B. GERGELY PIROSKA megemlíti, hogy a kevésbé meghonosodott idegen nevek kedvelése mindig a felsőbb társadalmi rétegek névadási gyakorlatában jelent meg először, de ennél nem megy tovább, az összegyűjtött névanyagot nem elemzi szisztematikusan ebből a szempontból (B. GERGELY 1988, 2005). ÖRDÖG FERENC megfigyelése, hogy az értelmiségiek bátrabban választanak szokatlan, a névadó közösség körében újak számító neveket gyerekeiknek (ÖRDÖG 1973). Az eddig felsorolt szerzők kutatásaikat az 1950–60-as évek során végezték. Az újabb kutatások más típusú összefüggésekre világítanak rá. RANCZ TERÉZ egyik tanulmányában a névadás motivációit vizsgálja Felső-Háromszéken. Vizsgálatai során arra az eredményre jut, hogy az alacsonyabb végzettségű névválasztókra jellemzőbb az, hogy a névadás során tetszés alapján döntenek; a magasabb végzettségűek a magyar neveket részesítik előnyben (RANCZ 2009: 19). Azt hangsúlyoznunk kell, hogy a szerző egy kisebbségi névanyagot vizsgál, hiszen ez a tény befolyásolhatja a névválasztást. POSGAY ILDIKÓ foglalkozik az értelmiségiek névválasztási szokásaival – jellemző az ótestamentumi és ősmagyar nevek választása – a más iskolázottsági csoportba tartozó névválasztók elnevezési szokásait azonban ő sem vizsgálja (POSGAY 1993).

Láthatjuk, hogy a legtöbb esetben a szerzők csak egy-egy iskolázottsági csoportba tartozó szülők névválasztási jellemzőit mutatják be, illetve a kutatást csak egy adott területen, egy közösségen belül végzik el. BÍRÓ ÁGNES (1988) és FEKETE ÁGNES (1997) foglalkozik a foglalkozás mint szociológiai változó és névválasztás kapcsolatával. BÍRÓ ÁGNES Budapesten végzett kutatást, az 1976-ban Budapesten született gyerekek neveit vizsgálja meg, kutatása során figyelembe veszi a szülők foglalkozását is. Megfigyelte, hogy a leggyakoribb keresztnemek az alkalmazottak (középfokú végzettséggel rendelkező személyek) körében a legnépszerűbbek, ezen belül is a lányoknak választják leggyakrabban az ilyen típusú neveket, ezzel szemben a skála másik végén a szellemi és fizikai dolgozó szülőpárok állnak. BÍRÓ úgy látja, hogy a kevésbé iskolázott rétegek körében a névválasztás során az esztétikai szempontok, illetve a példaképek kiemelkedően fontos szerephez jutnak; hangsúlyozza, hogy az idegen eredetű nevek elsősorban náluk terjednek el. Vizsgált területén a szellemi dolgozók új divatnevei a hagyományosnak tekinthető nevek soraiból kerültek ki. A kettős keresztnemek divatja a szellemi foglalkozásúak körében nagyobb (BÍRÓ 1988). FEKETE ÁGNES Miskolc és Tiszaújváros 1970-1985 közötti névállományát vizsgálta meg a szülők foglalkozása és a névválasztás kapcsolata alapján. Adatai szerint nagyok az átfedések a különböző foglalkozási csoportba tartozó szülők által választott keresztnemek között. Hangsúlyozza ő is, hogy a névanyagban ritkának minősülő, gyakran egyszer előforduló nevek a fizikai munkát végző szülők körében gyakoriak (FEKETE 1997). Az 1970-es években, illetve az az után végzett kutatások azt mutatják, hogy az alacsonyabb végzettségű névválasztók törekszenek jobban arra, hogy gyerekeiknek idegen eredetű, különleges nevet válasszanak.

Tágabb keretbe helyezve a kérdést, érdemesnek tartom áttekinteni azt is, hogy a romániai magyar névadásnak melyek azok a jellemzői, amelyeket már sikerült feltárni az erre vonatkozó kutatások során. Természetesen nem törekedhetek teljességre az áttekintés során, csupán néhány mozzanatot szeretnék felvillantani az ide kapcsolódó kutatásokból. SZILÁGYI ANIKÓ 2005-ben megjelent tanulmányában magyarországi, felvidéki és erdélyi iskolákban gyűjtött anyaga alapján mutat be bizonyos névadási szokásokat. Arra a következtetésre jut, hogy az erdélyi névválasztásra a magyaros nevek preferálása jellemző. Az előző véleménnyel egybeesik FODOR KATALIN 1999-es tanulmányának bevezető gondolata, amely szerint a romániai magyar névadásra jellemző az ószövetségi, illetve az ősmagyar, lefordíthatatlan nevek választása. FODOR arra hívja fel a figyelmet, hogy a 60-as évektől ezen a területen is megfigyelhető a

névdívat változása, az eddig gyakori hagyományos nevek háttérbe szorulnak, helyüket újabb idegen eredetű nevek veszik át (FODOR 1999). POSGAY ILDIKÓ tanulmányában is azt olvashatjuk, hogy az idegen eredetű nevek divatja itt is megkezdődött, akárcsak Magyarországon, de hangsúlyozza, hogy a kolozsvári értelmiségi családok még ragaszkodnak a korábban kialakult névdívatához, ennek következtében ők inkább ótestamentumi, illetve ősmagyar neveket választanak gyermekeiknek (POSGAY 1993). RANCZ TERÉZ kutatásai alapján arra az eredményre jut, hogy Felső-Háromszéken az 1990-es évektől felerősödik a magyaros nevek választása (RANCZ 2009: 22), emellett az idegen hangzású nevek is népszerűbbé válnak, főleg a lányoknak választanak ilyen típusú keresztneveket. A fiúk elnevezésében a hagyományosabb neveknek van nagyobb szerepük (RANCZ 2009: 18–19).

6.1.3. A névanyag jellemzői

Munkám célja megvizsgálni, hogy a névadók iskolázottsága hogyan befolyásolja magát a névválasztás aktusát, a különböző iskolai végzettségű szülők milyen típusú neveket választanak gyermekeiknek, milyen névválasztási szokások alapján nevezik el őket. A névanyag összegyűjtése, illetve a szülők végzettségére vonatkozó adatok beszerzése után a keresztneveket a névadók iskolázottsága szerint csoportokba soroltam. A munka során azzal a problémával szembesültem, hogy az esetek kisebb százalékban a két szülő iskolázottsági foka eltér egymástól. Kérdésként merült fel, hogy ezekben az esetekben melyik csoportba sorolható az adott keresztnév. Ilyenkor a szociológiában bevett módszer segítségével alakítottam ki a csoportokat. ANGELUSZ RÓBERT és TARDOS ISTVÁN vizsgálataira hívják fel a figyelmet, hogy a makro-network-csoportok formálódásában egy network-presztízs-hierarchia létezése figyelhető meg, tehát a kapcsolatok kialakítása során az egyéneket a felfelé törekvés ténye jellemzi (ANGELUSZ–TARDOS 1991). Ebből kiindulva a csoportok kialakítása alkalmával azokban az esetekben, amikor a két szülő végzettségi foka eltérő, a magasabb iskolai végzettséget vettem figyelembe, és eszerint soroltam csoportba az adott keresztnévet. A névadókat iskolázottságuk szerint öt csoportba soroltam:

1. a szülőknek nincs iskolai végzettsége (N)
2. a szülők alacsony végzettségűek, általános iskolába jártak (A)
3. a szülők szakiskolai végzettségűek (SZ)

4. a szülők középfokú iskolai végzettséggel rendelkeznek (K)
5. a szülők felsőfokú végzettségűek (F)

A végzettség nélküli csoportba kerültek azok a személyek is, akik ugyan jártak iskolába, de nem rendszeresen, illetve nem tanultak meg írni és olvasni. Az alacsony végzettségűek esetében is lehetne tovább pontosítani és két csoportot elkülöníteni, akik négy, illetve akik hét vagy nyolc osztályt végeztek el. Ettől a további differenciálástól azonban el kellett tekintenem, hiszen ezzel túlzottan szétapróznám a csoportokat. Végül a középfokú végzettségűek csoportjához kell megjegyzést fűznöm: ebben az esetben azokat a szülőket is ebbe a csoportba soroltam, akik kijárták a középiskolát, de az érettségén nem sikerült átmenő jegyet szerezniük. Jellemzően ezekben a közösségekben a román nyelvű, anyanyelvi szintű szó- és írásbeli vizsga teljesítése komoly problémát jelent a fiataloknak. Az esetek nagy többségében ezen a vizsgán múlik, hogy a diákok nem kapják meg a középfokú diplomát.

Az alacsony végzettséggel rendelkező névadók jellemzően szülőfalujukban jártak iskolába, tanulmányaikat a megszokott környezetükben folytatták, nem bővült számottevően a társadalmi kapcsolatrendszerük. A szakiskolai és középfokú végzettségű szülők ezzel szemben az általános iskola befejezése után új környezetbe kerültek, általában különböző nagyvárosi iskolákban tanultak tovább. Ők vagy beköltöztek a közeli városba, vagy napi szinten ingáztak. Mindez nagy hatással lehetett a fiatalok életére, hiszen kikerültek a megszokott környezetükből, új embereket ismertek meg, új élethelyzetekkel találkoztak; kibővült a társadalmi kapcsolatrendszerük, mindezekkel párhuzamosan a névdivat egy újabb hullámaival is hamarabb megismerkedhettek, hamarabb nyithattak az ilyen típusú újítások felé.

A következő táblázat a két időszak alapján az iskolázottsági fokokat figyelembe véve mutatja be a mezőfényi névviselek megoszlását.

Időszak	N	A	SZ	K	F	Összesen
1965–1989	63	528	166	148	58	963
1990–2013	0	135	74	163	72	444

73. táblázat: A mezőfényi névviselek megoszlása a két időszakban az iskolázottsági fokok alapján (fő)

A két vizsgált időszakban a születések száma eltérő, a második időszakra felére csökken a születések száma. Az ilyen gyors demográfiai csökkenés jellemző egész Nagykároly környékére. Láthatjuk, hogy a szülők iskolai végzettsége alapján kialakított csoportok sem arányosak, a végzettség nélküli és a felsőfokú végzettségű szülők száma jóval kisebb, mint a másik három csoporté. A második időszakban a végzettség nélküli csoportba nem sorolható egyetlen újszülött sem. Az alapfokú, szakiskolai és középfokú végzettségű csoportba sorolható az újszülöttek nagy része, vizsgálatomban tehát ezeket a keresztnéveket helyezem a középpontba, természetesen ahol számadatok, illetve százalékos arányok kiszámolhatók, ott minden csoportot figyelembe veszek. Igyekszem a másik két csoport névadásának jellegzetességeit is bemutatni, de a csekély számú adat megnehezíti a megbízható következtetések levonását.

6.1.3.1. A nevek átlaggyakorisága

Mezőfényen az első időszakban, tehát 1965 és 1989 között 963 gyermek született, akik összesen 198-féle nevet viselnek, a nevek átlaggyakorisági száma 4,8. A gyermekek nemét figyelembe véve a számok a következőképpen alakulnak: a 492 lány 121-féle nevet visel, míg a 471 fiú 77-féle keresztnéven osztozik. A lányok neveinek átlaggyakorisága (4,0) alacsonyabb, mint a fiúké (6,1). A második időszakban, 1990 és 2013 között a nevek átlaggyakorisági száma jelentősen csökken (2,1) az előző korszakhoz képest. Ebben a korszakban a két nem neveinek átlaggyakorisága között kevés a különbség, a lányok esetében ez a szám 1,8, a fiúknál pedig 2,3. Mindkét nem esetében az első időszakhoz képest számottevően csökkent a nevek átlaggyakorisági száma, eszerint a névválasztók főleg a második időszakban törekszenek arra, hogy gyerekeiknek olyan nevet adjanak, amelyet a közösségen belül kevés személy, vagy egyáltalán senki sem visel.

A két időszak és a névválasztók iskolázottságát figyelembe véve a következőképpen alakulnak az átlaggyakorisági számok:

Időszak	N	A	SZ	K	F	Összesítve
1965–1989	1,2	4,4	1,8	1,6	1,1	4,8
1990–2013	0	1,4	1,2	1,4	1,1	2,1

74. táblázat: A nevek átlaggyakorisági száma a szülők iskolázottsága szerint
korszakonként

A második időszakra a nevek átlaggyakorisági száma minden iskolázottsági csoportban még alacsonyabb lett (vagy változatlan maradt l. F csoport), tehát az első időszakban változatossá mondható névanyag még tovább bővült, még differenciáltabbá vált. A számadatok között feltűnően magas az első időszakban az A csoport neveinek átlaggyakorisági száma, de a második időszakra ez a számarány is 1,4-re csökken. Az első időszakban nagyobb különbségeket láthatunk az egyes iskolázottsági csoportok terheltségi mutatói között, ezzel szemben a második időszakban ebből a szempontból nem láthatunk számottevő különbséget.

6.1.3.2. A keresztnemek életéről

A további vizsgálatok során esetenként csak az alacsony és a középfokú végzettséggel rendelkező szülők által választott keresztnemeket vizsgálom, hiszen a többi csoportba kevés személy sorolható, ilyen kevés adat alapján nem lehet következtetéseket levonni.

Az első időszakban az alacsony végzettséggel rendelkező szülők csoportjában (A) 528 személy 119-féle nevet visel, azaz a nevek átlaggyakorisága 4,4. A középfokú végzettséggel rendelkezők csoportjában (K) ez a szám alacsonyabb, 1,6 (148 személy visel 88-féle nevet). A középfokú csoportban alacsonyabb a nevek terheltségi mutatója, a leggyakoribb női keresztnév az *Andrea* és a *Mária*, 6-6 névviselővel. Gyakorisági sorrendben következnek a *Judit*, *Tímea* nevek, egyenként 4-4, illetve az *Anita*, *Csilla*, *Edina*, *Ildikó* 3-3 névviselővel. A férfi névanyagban a leggyakoribb keresztnév a *Tamás*, 6 névviselővel, ezt követi az *István* 5, illetve a *Balázs* és *Zsolt* 3-3 elnevezéssel. 18 olyan keresztnév van ebben az anyagban, amely csak a K csoportban van jelen, például: *Adrianna*, *Bettina*, *Doroti*, *Erna*, *Szintia*, illetve *Artúr*, *Dávid*, *Erik*, *Harald*, *Márk*. Habár ezek a keresztnemek csak a K csoportban találhatók meg, véleményem

szerint mégsem mondhatjuk azt, hogy ezek lennének az erre a csoportra jellemző nevek, hiszen a legtöbb nevet csak egy személy viseli (csupán három névnek van két névviselője). Arra viszont érdemes felfigyelni, hogy a fentebb felsorolt neveket nem nevezhetjük hagyományos keresztneveknek, egyfajta újítiási szándékot fedezhetünk fel a névválasztások mögött.

Az A csoportban a legnépszerűbb női név a *Mária* (35 személy), ezt követi az *Éva* (17 személy), *Rita* (13 személy), *Anna* (12 személy) keresztnév. A csoport népszerű férfinévei a múlt században közkedvelt, hagyományosnak nevezhető, egyházi vonatkozású nevek: *István* (32 személy), *László* (20 személy), *Ferenc* és *Gábor* (19 személy). A csak az A csoportba tartozó nevek (35 név) között egyaránt megtalálhatjuk a hagyományosnak nevezhető (*Irén, Julianna, Magdolna, Lúcia; Károly, Lajos, Miklós*), illetve az idegen hangzású, újító keresztnveket (*Benita, Doloresz, Hanriett, Xénia*). A férfi névanyag e részében a hagyományos nevek dominálnak.

A második időszakban a női névállományban a középfokú végzettségű szülők körében a listavezető nevek, ha lehet így nevezni őket ilyen alacsony megterheltség mellett a *Helga* (4 személy), *Alexa, Bernadett, Gerda, Johanna, Petra* (2-2 személy). A középfokú végzettséggel bírók fiaiknak legtöbbször a *Gerhárd, Krisztofer, Patrik* nevet anyakönyveztették, 4-4 alkalommal, a *Balázs, Kristóf, Márk* keresztnvet 3-3 alkalommal. 52 olyan keresztnév van, amely csak a K csoportban figyelhető meg, ezek jellemzően idegen eredetű, újító jellegű nevek (pl. *Dzsenifer, Hannelore, Ketrin, Meggie*, illetve *Alek, Armand, Erhard, Reinhard*). Az A csoport listavezető női nevei: *Anita, Barbara* (3-3 személy), *Adrienn, Amanda, Bianka, Krisztina* (2-2 személy). A férfiak körében a leggyakoribb neveket is csupán 3-3 névviselő kapta, néhány példa: *Dániel, Erik, Richárd, Roland*. A csak ebben a csoportban előforduló nevek száma 41. Az A csoportban a második időszakban – akárcsak az elsőben – a hagyományos és az újító nevek egyaránt jelen vannak, bár a hagyományos nevek száma alacsonyabb (hagyományos nevek: *Ágnes, Éva, Erzsébet, Mária; Albert, Dénes, László, Sándor*; újító nevek: *Amanda, Melissa, Szamanta, Tifany; Alex, Edmund, Edvin, Kevin*).

6.1.3.3. A hagyományos és újító nevek

Egy adott közösség névválasztási szokásairól, a közösségben élő hagyományokról, illetve ezek hiányáról sokat elárulhat a hagyományos és az újító nevek

helyzete. A továbbiakban e két névcsoport jellegzetes neveit vizsgálom meg közelebbről.

A hagyományos nevek helyzete eltérően alakul a két időszakban, ebben az esetben mindkét nem öt leggyakoribb (a teljes mezőfényi anyag öt leggyakoribb) nevet vizsgálom meg, ezek a névvisezőik száma szerint csökkenő sorrendben kerültek a táblázatba. Különbségeket figyelhetünk meg a férfi és a női, illetve a különböző iskolázottsági csoportok névanyaga között. A következő táblázatok e szociológiai változók mentén csoportosítják az anyagrészt.

Kn	N	A	SZ	K	F	Összes
<i>Mária</i>	6	35	6	6	2	55
<i>Erzsébet</i>	1	5	1	-	-	7
<i>Anna</i>	-	12	2	1	1	16
<i>Julianna</i>	-	2	-	-	-	2
<i>Terézia</i>	-	-	-	-	-	0

75. táblázat: A hagyományos női nevek megjelenése az első időszakban

Kn	N	A	SZ	K	F	Összes
<i>János</i>	1	13	1	2	-	17
<i>István</i>	2	32	5	5	1	45
<i>József</i>	2	10	1	2	1	16
<i>Ferenc</i>	1	19	3	1	1	25
<i>Mihály</i>	2	4	-	-	-	6

76. táblázat: A hagyományos férfinevek megjelenése az első időszakban

A hagyományosnak tekintett nevek az első időszakban az alapfokú végzettséggel rendelkező névválasztók között a legelterjedtebbek mindkét nem esetében. A középfokú végzettségűek nem választanak ilyen típusú nevet lányaiknak, de fiaiknak igen. Hangsúlyoznunk kell, hogy a fiúk körében is nagyon alacsony a nevek megterheltsége, míg az A csoportban ezek a leggyakoribbak. Az N és az SZ csoportokban szórványosan találunk ilyen neveket, jellemzően itt is alacsony a nevek megterheltsége, csupán a

Mária és az *István* tekinthető két kivételnek. A felsőfokú végzettségű szülők névválasztására nem jellemző a hagyományos nevek preferálása, ők inkább a névkészlet más rétegeiből választanak nevet gyerekeiknek.

Kn	N	A	SZ	K	F	Összes
<i>Mária</i>	-	1	-	-	-	1
<i>Éva</i>	-	1	-	-	-	1
<i>Rozália</i>	-	-	-	-	-	0
<i>Erzsébet</i>	-	1	-	-	-	1
<i>Julianne</i>	-	-	-	-	-	0

77. táblázat: Hagyományos női nevek a második időszakban

Kn	N	A	SZ	K	F	Összes
<i>István</i>	-	2	-	3	-	4
<i>József</i>	-	-	-	-	-	0
<i>Tibor</i>	-	1	-	-	-	1
<i>János</i>	-	-	-	1	-	1
<i>Ferenc</i>	-	-	-	1	-	1

78. táblázat: Hagyományos férfinevek a második időszakban

Az 1965–1989 között gyakoribbnak mondható hagyományos nevek 1990 után a névanyag perifériájára szorulnak. 1-2 előfordulással vannak jelen, jellemzően az alacsonyabb végzettségű szülők választják, leginkább fiaiknak, a felsőfokú végzettségűek egy alkalommal se nevezték el hagyományos néven gyerekeiket.

Az újító nevek nemek és iskolázottság szerinti eloszlását mutatják be a következő táblázatok, a néviselők száma szerint.

	N	A	SZ	K	F
Női	11,4	27,7	36,1	42,6	20,7
Férfi	0,0	8,9	22,9	28,6	20,7

79. táblázat: Az újító női és férfinevek aránya az első időszakban (%)

A névtani szakirodalomból már jól ismert megállapítás, mely szerint a két nem közül a férfi névanyag konzervatívabb, ebben az esetben igaznak bizonyul. A magasabb iskolai végzettségű szülők gyakrabban választanak újító jellegű nevet gyerekeiknek (kivétel az F csoport), de az alsóbb végzettségűek névanyagában is megjelennek ezek a nevek.

	N	A	SZ	K	F
Női	0,0	69,8	70,6	78,8	43,2
Férfi	0,0	40,3	50,0	51,1	20,7

80. táblázat: Az újító női és férfinevek aránya a második időszakban (%)

Amint a fentiekben láthattuk, a hagyományosnak tekinthető nevek háttérbe szorulásával párhuzamosan az újító jellegű nevek terjednek el a közösségben. A második időszakban még magasabb a számarányuk minden iskolázottsági csoportban. Az első időszakban megfigyelhető tendenciát látjuk érvényesülni most is: a magasabb iskolai végzettségűek még gyakrabban választanak gyerekeiknek újító jellegű nevet, mint az alacsonyabb végzettségűek. Az egyetemi végzettségűek névválasztási gyakorlata ebből a szempontból is eltérő, bár ők is adnak gyermekeiknek újító neveket, de kisebb arányban, mint a többi csoport.

6.1.3.4. Más kultúrák hatása

Minden nyelv névkészletére hatással van más nyelvek, kultúrák névanyaga. Egy kisebbségi helyzetben élő közösség névanyagára ez fokozottan érvényes, hiszen egy ilyen közösséget különböző irányú kulturális hatások érik. Természetesnek vesszük,

hogy a romániai magyar névanyagot befolyásolják az anyaországi névdivatban is jelenlévő áramlatok (vö. POSGAY 1993: 219). Manapság a médián keresztül a legizoláltabb települések lakóit is nap mint nap érik különböző kulturális, nyelvi impulzusok, gondoljuk csak a filmekben megjelenő szereplők, hősök, illetve a híres futballisták, sztárok neveire. Mindezek mellett a Románia határán élő mezőfényi közösség névanyagát vizsgálva nem feledkezhetünk meg az államnyelv befolyásoló erejéről sem, hiszen a kisebbségben élők névanyagát kontaktushatások érik (vö. VÖRÖS 2004: 367). 1989 előtt jellemző volt, hogy a magyar nemzetiségű gyermekek nevét annak román metanyelvi párjával helyettesítették, ilyen formában jegyezték le az anyakönyvi kivonatban. Bár erre vonatkozó törvények nem voltak, mégis ez az anyakönyvezési gyakorlat volt a jellemző. Románia ma is érvényes 1991-es alkotmánya 1. cikkelyében kimondja: „Romániában a román nyelv a hivatalos nyelv”, a nemzeti kisebbségek által beszélt nyelv tehát csak másodlagos helyen áll. Románia és Magyarország 1996-ban kötötte meg az ún. Alapszerződést, ez egy államközi megállapodás. „A 15. szakasz (3) pontja a nemzeti kisebbségek anyanyelvhasználatára vonatkozik. Eszerint a felek tiszteletben tartják a nemzeti kisebbségek nyelvi jogait, lehetővé teszik, hogy az anyanyelvüket a magán- és közéletben, beszélt és írott formában egyaránt szabadon használhassák, biztosítják az anyanyelv elsajátításának feltételeit és az anyanyelvű állami oktatást minden szinten és formában, biztosítják továbbá az anyanyelv használatát a helyi közigazgatási és bírói hatósággal való kapcsolataiban, valamint a helységnevek, utcanevek anyanyelvi formáinak használatában. Feltétel nélkül elismerik a névválasztás és a névhasználat jogát.” (PÉNTEK–BENŐ 2005: 98.) PÉNTEK JÁNOS és BENŐ ATTILA szerint Románia nem teljesítette ezt a kötelességét „hiszen egyrészt számos törvény a pozitív előírások mellett korlátozó jellegű is, [...] másrészt a nyelvhasználat szabadsága ténylegesen, a közéletben, és különösen a nyelv írott változatában szörványosan vagy csak erős megszorításokkal érvényesül” (PÉNTEK–BENŐ 2005: 98).

1989 után nem született névhasználatot szabályozó új törvény Romániában, így jelenleg is az 1968-as van érvényben (PÉNTEK–BENŐ 2005: 103). Az idézett tanulmány megjelenése után sem történtek változások a romániai alkotmány esetében, a jelenlegi alkotmányt 1991. november 21-én fogadták el, a 2003. évi 429-es törvény módosította, amit a 2003-as népszavazás hagyott jóvá (BOZSÓ 2011: 1). Az 1968-as névtörvény 19. szakasza kimondja, hogy azok a személyek, akiknek a nevét lefordították egy másik nyelvre, vagy egy másik nyelv helyesírása szerint jegyezték le, kérhetik nevük eredeti

formájának visszaállítását (PÉNTEK–BENŐ 2005: 103). „Ezt a mai gyakorlatban a hatóság gyakran úgy értelmezi, hogy elsősorban a névrománosítás megkönnyítésére vonatkozik (PÉNTEK–BENŐ 2005: 103).

A 2003. évi 41. kormányrendelet szabályozta, hogy azok a személyek, akiknek a neve nem az anyanyelve helyesírási szabályai szerint lett anyakönyvezve, azok széljegyzettel kiigazítást kérhetnek. Ezt azonban bizonyos ideig csak bírói végzéssel lehetett elérni. Változást hozott a 2006. évi 117-es törvény, amely az anyakönyvek kijavítását a polgármesterek hatáskörébe utalta. Ennek a két jogszabálynak köszönhetően azokon a településeken, ahol a magyarság eléri a 20%-ot, egy magyar nyelvű levéllel lehet kérvényezni a név kiigazítását (l. <http://www.nyelvijogok.ro/nevatiras.html>). Bár a valóságban nem olyan kedvező a helyzet, mint azt a törvények tükrében megállapíthatnánk, ezek a lépések némileg pozitívan befolyásolták a romániai magyarság nyelvi és névhasználati lehetőségeit.

A mezőfényi névanyagnál a német kultúra és nyelv hatását is figyelembe kell vennünk, hiszen a sváb eredet mellett a közösségből Németországba kiköltözött és hazajáró családok révén erős kulturális impulzusok érik a közösséget.

Elkülönítettem a névanyagban a német, román nyelv és kultúra hatására, illetve a nemzetközi hatásra megjelenő névcsoportokat. A változásvizsgálat eredményeként elmondható, hogy az első időszakban a német kultúra és nyelv hatása a legdominánsabb, a névviselők 14,7%-a kapott német eredetű vagy a német nyelvi közvetítésű keresztnévet (pl. *Gertrúd, Helga, Rosemarie*, illetve *Gerhard, Harald, Helmut*). A második időszakban a névviselők 15,9%-a sorolható ide (pl. *Adeline, Gerda, Hannelore*, valamint *Bertold, Rajnald, Valter*). Nem figyelhetünk meg jelentős változást, mindkét időszakban hasonló arányban választottak a névadók német eredetű neveket. Ez a jelenség azzal magyarázható, hogy a közös sváb eredet, illetve az a kapocs a német kultúrával, ami a Németországba kivándorló rokonok által valósult meg, szilárdnak mondható alapot hoz létre. Ennek eredményeképpen a német kultúra hatása a mezőfényi névanyagra kiegyensúlyozottnak, állandónak minősíthető.

A román nyelv és kultúra hatása a leggyengébb a vizsgált közösség névanyagában. 1969–1989 között csupán 3 elnevezés mögött tételezhető fel az említett kulturális hatás (0,4%); ezek a következők: *Esbeta, Mircea, Sorin*. Az anyakönyvekben a gyermekek családnevei román eredetűek, így valószínűsíthető, hogy magyar–román vegyes házasságban született gyermekek nevei tartoznak ebbe a csoportba. A második

időszakra minimális emelkedést láthatunk a számarányok szerint, ekkor a névviselők 0,9%-a sorolható ebbe a csoportba (*Alina, Raluca, illetve Ionuț, Marcel*).

Ezzel szemben a nemzetközi hatás egyre intenzívebb lesz. Az első időszakban a névviselők 9,9%-a kapott ilyen keresztnévet, de ez az arány a második időszakra jelentősen megnő, ekkor már az elnevezések 33,1%-a ebbe a csoportba sorolható. Az első időszak ilyen típusú nevei: *Mihaela, Szintia, Vandana, Xénia*, illetve *Artúr, Roland, Szebáshtián* stb., a második időszakban pedig: *Amanada, Kira, Ketrin és Benett, Kevin, Patrik* stb. neveket találunk.

Tovább árnyalhatjuk a képet, ha a névadók iskolázottságát mint szociológiai változót hozzákapcsoljuk a vizsgálathoz. Ezen a ponton csak két iskolázottsági csoport (A, K) névanyagát vizsgálom meg. A többi esetben ugyanis nagyon kevés a névadat, így lehetetlenné válik egy ilyen osztályozás.

Kulturális hatások	Iskolázottsági csoportok	Időszakok	
		1965–1989	1990–2013
Német hatás	A	13,4	16,3
	K	17,6	19,1
Román hatás	A	0,4	2,2
	K	0,0	0,6
Nemzetközi hatás	A	7,8	28,1
	K	18,2	38,6

81. táblázat: Más kultúrák hatása az A és K csoportok névanyagában
korszakonként (%)

A német eredetű vagy német nyelvi közvetítésű nevek mindkét időszakban a K csoportban gyakoribbak, de mindkét korszakban csupán kismértékű eltérést figyelhetünk meg ebből a szempontból a két iskolázottsági csoport névanyagában. Mindkét időszakban az A csoportban gyakoribbak a román hatásra tanúskodó keresztnévek, bár ezek az arányszámok igen alacsonyak. A nemzetközi hatásra választott nevek mindkét időszakban inkább a K csoport névanyagára jellemzőek; fel kell figyelnünk azonban, hogy az alapfokú végzettségű szülők is egyre nagyobb mértékben „engednek” a

nemzetközi hatásoknak, a második időszakra jelentősen megnő a nemzetközi hatásra választott nevek száma.

6.1.3.5. A magyaros nevek helyzete

BÍRÓ ÁGNES már említett tanulmányában megvizsgálta, hogy az általa elkülönített foglalkozási csoportokba tartozó szülők és a magyaros nevek választása milyen típusú korrelációt mutat. Eredményei szerint a különböző foglalkozású szülők körében egyforma mértékben választottak magyaros neveket gyerekeiknek. Rámutatott arra is, hogy a ritkább magyar nevek a szellemi foglalkozásúak körében népszerűbbek (BÍRÓ 1988: 208).

Magyaros névnek tekintem a régi magyar személyneveket, a nyelvújítás során alkotott neveket, illetve a magyar írói névalkotásokat. A mezőfényi névanyagban az első időszakban népszerűbbek voltak ezek a nevek, a névviselők 15,1%-a magyaros nevet kapott, míg a második időszakban már alacsonyabb ez a számarány, ekkor 11,9%.

Az iskolázottsági fokokat is figyelembe véve láthatjuk, hogy az A csoportban az első időszakban a névviselők 12,5%-a kapott magyaros nevet (*Hajnalka, Enikő, Tünde*, illetve *Attila, Csaba, Ernő, Szilárd, Szabolcs, Zoltán* stb.); a második időszakra csökken az ilyen típusú nevek aránya, ekkor a névviselők 9,6%-a sorolható ebbe a csoportba. A középfokú végzettségű szülők esetében is az előbbi tendenciát figyelhetjük meg, az első időszakban a névviselők 18,2%-a tartozik ide, míg a másodikban már csak 8,6%-a. Az első időszak ide tartozó nevei: *Anikó, Csilla, Réka; Barna, Levente, Zsolt* stb., illetve a második időszak nevei: *Boglárka, Réka, Tünde és Zsolt* stb.

6.1.3.6. Kettős keresztnévek

A következő táblázat a kettős keresztnévek megoszlását mutatja be korszakonként, a szülők iskolázottsága szerint.

Időszak	N	A	SZ	K	F	Összesítve
1965–1989	21,3	37,3	56,9	40,1	30,4	36,7
1990–2013	0,0	60,0	51,3	44,2	45,8	50,4

82. táblázat: A kettős keresztnévek eloszlása a szülők iskolázottsága szerint (%)

Az első időszakhoz képest a másodikban valamivel magasabb a kettős keresztnévek aránya (kivéve az N és az SZ csoport): 1990–2013 között a szülők előszeretettel választottak második keresztnévet gyerekeiknek. Az iskolázottsági fokokat is figyelembe véve megállapítható, hogy az első időszakban a magasabb iskolai végzettségű névválasztók gyakrabban adnak kettős keresztnévet gyerekeiknek, mint az alacsonyabb végzettségűek, legjellemzőbb ez az SZ csoport névadóira. A második időszakban az A és az F csoportban figyelhetünk meg jelentősebb növekedést.

B. GERGELY PIROSKA felhívja a figyelmet arra, hogy a kettős névadás sajátos szerepet kapott, egyszerre ad lehetőséget a hagyományörzésre és az újításra (B. GERGELY 1988: 385). A különböző szerkezetű kettős nevek gyakorisága a névanyagban arról tanúskodik, hogy a mezőfényi névadók is előszeretettel élnek ezzel a lehetőséggel. Különböző névszerkezeti típusokat figyelhetünk meg a kettős keresztnévek körében (az adatokat a névviselők száma alapján tüntetem fel). Az újító + hagyományos szerkezetű kettős keresztnéve az első időszakban a névviselők 17,9%-nak van, a második időszakra ez az arány magasabb lesz, ekkor 36,9%. Ezzel szemben a hagyományos + újító szerkezetűek mindkét időszakban kisebb arányban fordulnak elő; az első időszakban 4,0%, míg a másodikban 5,3% mutatható ki. Ez a változási tendencia összhangban van a hagyományos nevek háttérbe szorulásával.

Időszak	Névszerkezeti típus	Iskolai csoport	
		A	K
1965–1989	Újító + hagyományos	15,8	33,9
1990–2013		27,2	50,0
1965–1989	Hagyományos + újító	3,6	3,4
1990–2013		7,4	5,6

83. táblázat: Névszerkezeti típusok a kettős keresztnévek körében a szülők iskolázottsága szerint (%)

Mindkét csoportban az újító + hagyományos szerkezetű kettős keresztnévek dominálnak, megjegyzendő, hogy a K csoportban magasabb a névtípus aránya (pl. *Günter Károly, Olivér Péter*, illetve *Evelin Mária, Hanna Mária, Hannelore Rita*). A hagyományos + újító szerkezet az A csoport névviselői között gyakoribb, itt is elég alacsony a névszerkezet aránya (pl. *Ferenc Roland, István Klaus*, illetve *Anna Karola, Anna Melissa, Mária Filoména*).

6.1.3.7. A vizsgálat tanulságai

Egy adott település névanyaga alapján nem lehet messzemenő következtetéseket levonni, de ezek a vizsgálati szempontok és eredmények jó kiindulópontul szolgálhatnak későbbi kutatásokhoz. Általános névélettani változásnak tekinthetjük, hogy az utóbbi évtizedekben a hagyományos nevek kevésbé népszerűek, helyüket olyan idegen eredetű keresztnévek veszik át, amelyeket kulturális érintkezés által ismerhet meg a magyar névadó közösség. Ugyanez a változási tendencia jellemzi a mezőfényi névanyagot is, a hagyományos neveket már az első időszakban sem tekinthetjük igazán népszerűeknek, a második időszakra pedig még inkább háttérbe szorulnak (vö. FODOR 1999). A szakirodalomban olvasható megállapításoknak némileg ellentmondva, a mezőfényi névanyagban az alacsonyabb végzettségű szülők választanak gyakrabban hagyományos nevet gyerekeiknek, a magasabb iskolai végzettség felé haladva egyre kisebb az ilyen típusú nevek száma (vö. BÍRÓ 1988, FEKETE 1997). A kérdőívek eredményei szerint is az alacsonyabb végzettségű szülőkre névadására jellemzőbb a

közösségben gyakori nevek választása. A névanyag vizsgálata és a kérdőívek eredményei alapján az alacsonyabb végzettségűek körében kirajzolódni látszik egy kettős tendencia, mely szerint a szülők nyitnak az újítások irányába, de a hagyományokat is figyelembe veszik. Az újító jellegű nevek vonatkozásában megjegyzendő, hogy a magasabb iskolai végzettségűek gyakrabban választanak ilyen típusú nevet gyerekeiknek; ezzel összhangban a kérdőívekben is azt láthatjuk, hogy a magasabb végzettségűek a divatos neveket preferálják. Három kulturális csoportot különítettem el, amelyek számottevően befolyásolják a mezőfényi névadók választásait. A német kultúra hatóereje mindkét időszakban egyformának mondható, a vizsgálat tanúsága szerint a K csoportba tartozó névadók voltak a legfogékonyabbak ebben az esetben. A román kulturális hatás a második időszakban erőteljesebb, bár ekkor is igen kevés név sorolható ebbe a csoportba. Ez a kulturális befolyás leginkább az A csoport névválasztására volt hatással. A vizsgált névanyagban a nemzetközi hatás intenzívebbé válik a második időszakban, az iskolázottsági csoportok közül pedig a középfokú végzettségű szülők esetében népszerűek az ilyen típusú nevek. A szülők az első időszakban gyakrabban választanak magyaros nevet gyerekeiknek, mint a másodikban; az első időszakban a K, a másodikban pedig az A csoportban magasabb az arányuk. A kettős keresztnévek a második időszakban még népszerűbbek lesznek, ekkor az alacsonyabb végzettségű szülők részesítik őket előnyben, míg az első időszakban a magasabb végzettségűek körében erőteljesebb ez a divathullám.

A névanyag vizsgálata és a kérdőívek eredményei alapján megállapítható, hogy az alacsonyabb végzettségű szülőkre jellemzőbb a közösségben hagyományosnak tekinthető nevek választása; a kérdőíveknél azt láthatjuk, hogy kevesebb névválasztási szempontot vesznek figyelembe, mint a magasabb végzettségűek. Az iskolázottsági csoportok közül náluk a legmagasabb a név vallásos jellegét és a névöröklést mint névválasztási szempontot figyelembe vevők aránya. A magasabb végzettségűek – főleg az egyetemi végzettségűek – jellemzően több névválasztási szempontot mérlegelnek a névkereséskor; például a név hangulata és jelentése olyan szempontok, melyet jellemzően a magasabb végzettségűek vettek figyelembe, de a név eredete is gyakoribb választási szempont náluk, mint az alacsonyabb végzettségűeknél (vö. RANCZ 2009: 19).

6.2. A keresztnév mint az identitás szimbolikus jele

6.2.1. A vizsgálat célja és forrása

Jelen fejezet egyrészt igyekszik feltárni kisebbségi helyzetben a keresztnévválasztás és az elnevezők, elnevezettek identitása közötti összefüggéseket, másrészt arra a kérdésre keresi a választ, hogy a dominánsan magyar anyanyelvű és nemzetiségű kisebbségi közösségben hol van a helye a névadásnak az identitáselemek rendszerén belül.

A fejezet alapjául szolgáló felmérést a már fentebb bemutatott kérdőív segítségével végeztem (a mintavételi folyamatról, a kérdőív összetételére, a kérdésekről és adatközlőkről a 3.2.2. fejezetben írtam részletesen). A B) kérdőív bizonyos kérdései lehetőséget nyújtanak arra, hogy a névválasztó nemzetisége és a keresztnév identitásjelölő szerepének „kiaknázása” közötti összefüggéseket vizsgáljuk, például a válaszadó nemzetisége és a kérdőívben választott néveredet, a név románra fordíthatóságának kérdése szerinti összefüggések feltérképezése esetében. Az A) kérdőívben szereplő zárt kérdésekkel pedig adatokat gyűjtöttem a kereszt- és családnévnek az identitásfaktorok rendszerén belüli súlyáról. Ezáltal vizsgálhatóvá válik, hogy a különböző identitáskritériumok között a név hol helyezhető el; például a magyar nyelvhasználat, a nemzeti ünnepek megünneplése, a nemzeti szimbólumok tisztelete, a magyar család- és keresztnév, a magyar–román kettős állampolgárság kérelmezése egymáshoz viszonyítva milyen súllyal bírnak az identitásfaktorok rendszerében. Ugyanakkor ezen a ponton érdemes ismét kiemelni a névanyag nyelvi és kulturális szempontok szerinti vizsgálatának adott eredményeit, hiszen a magyaros, német, román csoportokba tartozó nevek jelenléte összefüggésben állhat az elnevezők és elnevezettek identitástudatával (vö. ZELLIGER 1999: 225).

6.2.2. Identitás: etnikai, nemzeti, kisebbségi identitás

Az identitás többretegű fogalom: azonosságot, önazonosságot, öntudatot egyaránt jelent, s számos meghatározása lehetséges (a vonatkozó szakirodalomban fellelhető definíciók kritikai megközelítésére l. ALDRIN 2016: 383–385). BALÁZS GÉZA a fogalom definiáláskor TAYLOR gondolatát idézi: „Az identitás azt jelenti, hogy: »kik vagyunk, ’honnan jövünk’, a háttér, amelyhez képest ízlésünk, vágyaink,

véleményeink és várakozásaink értelmezhetővé válnak» (BALÁZS 2011: 15). Az identitásnak különböző típusaival foglalkozik a pszichológia, a szociálpszichológia, beszélhetünk nemzeti, társadalmi, nyelvi, helyi, nemi, vallási, foglalkozási stb. identitásról. Napjainkban az identitás egyik jellemzője a változás: a korábban stabil vagy annak hit identitások gyorsan változnak, lecserélhetővé válnak (vö. pl. BALÁZS 2011: 13, ALDRIN 2014: 393, FĂLĂUȘ–TODEA 2017: 149). A felgyorsult társadalmi folyamatok hatására az identitás meglehetősen instabillá vált, DOUGLAS KELLNER így a *posztmodern identitás* terminust használja a jelenség megragadására. A posztmodern egyén elvegyül a tömegben, önazonossága mozaikszerűvé fragmentálódik (KELLNER 1992: 152–160, vö. VERES 2005b: 18–20, RANCZ 2011: 27).

A kutatási terület jellegéből adódóan az egyéni identitás mellett fontos röviden kitérni a sokféle csoportidentitás közül az etnikai, nemzeti és kisebbségi identitás fogalmaira, azok szakirodalomban fellelhető meghatározásaira. VERES VALÉR az etnikai és kisebbségi identitásformák bemutatása során hivatkozik NIMMI HUTNIK munkásságára, aki szociálpszichológiai megközelítésben definiálja az etnikai identitást, mely szerint az etnikai identitás az egyén önazonosságának, öntudatának részét képezi, mely a saját csoporthoz való tartozásból deriválódik (VERES 2005b: 47). BINDORFFER GYÖRGYI meghatározása: „etnikai identitás alatt az egyén azon szubjektív azonosságérzését és élményét, csoporttartalását értem, amit azon kisebbségi csoport iránt érez, amelybe beleszületett, s ahol elsődleges szocializációja során speciális, csak a csoportra jellemző [...], az etnikai identitás bázisát képező etnikai tudásanyagot sajátít el.” (BINDORFFER 2001: 27.) A szerző hangsúlyozza, hogy bár az etnikai identitás határai történelmi távlatokban stabilak, akárcsak a többi identitásforma, ezek sem változtathatatlanok. Az identitást meghatározó egyes elemek meggyengülhetnek, másik megerősödhetnek, ezáltal az etnikai identitás is folyamatosan változó; határainak megkonstruálása befejezetlen, állandó mozgásban lévő folyamat. Az etnikai identitás megkonstruálásának módja azonban annyiban különbözik más identitásokétól, hogy az azonosulás lehetséges keretei szigorúbbak és merevebbek. Például a nemzethez való tartozás egyik fontos feltétele az odatartozás akarása, amely az egyén személyes döntése; ezzel szemben az etnikai csoporthoz való tartozásnál az akarat nem játszik szerepet, oda beleszületik az ember. (BINDORFFER 2001: 27–30.)

A nemzeti identitás egy olyan összetett, többdimenziós fogalom, amely magába foglalja a nyelvi sajátosságokat, érzelmeket és szimbolikát is, amely nem egyszerűsíthető le a nacionalizmus egyik megnyilvánulására sem (SMITH 1991). A

vonatkozó szakirodalomban számos identitáselméletet láthatunk, melyek egyrészt egymásra épülve, illetve egymás hiányosságait kiküszöbölve igyekeznek definiálni és leírni a nemzeti identitás típusait és megnyilvánulási formáit (ezek részletes ismertetésére és kritikai megközelítésére l. pl. BINDORFFER 2001, VERES 2005b, RANCZ 2011).

A nemzeti kisebbségek identitását jellemzően a kisebbség nemzetének identitásából vezetik le. Ezt a megközelítésmódot kérdőjelezi meg BINDORFFER GYÖRGYI és vele egyetértve VERES VALÉR, hiszen a kisebbségben élők identitására hat a „másik”, többségi nemzet jelenléte, befolyása, mely sajátos helyzetet teremt a nemzeti kisebbségekhez tartozók identitásának megélésében (BINDORFFER 2001: 31, VERES 2005b: 50). Egy államban a kulturális-etnikai sokféleség alapvetően kétféle módon jöhet létre: egyrészt bekebelezéssel, mikor egy nagyobb állam részévé válik egy kisebb terület, melynek lakói a többségi államétól eltérő etnikai-kulturális jellegzetességekkel rendelkeznek; másrészt bevándorlással, ami önkéntes jellegéből adódóan gyakran összekapcsolódik az asszimiláció és beilleszkedés vágyával. Az első esetben a számbeli kisebbségben lévő közösséget nemzeti kisebbségnek, a többségben lévő államalkotó többségi nemzetnek nevezik. A nemzeti kisebbségek körében az identitás lényeges módosulásokon mehet át, hiszen esetükben a kultúrnemzeti identifikáció mellett megjelenik az állampolgári identifikáció is. (VERES 2005b: 50–52.)

BRUBAKER kifejezetten a közép- és kelet-európai posztszocialista átalakulásban megfigyelt jelenségek alapján próbálja meghatározni a nemzeti kisebbség fogalmát; szerinte a kisebbségben élők identitása egy hárompólusú viszonyrendszerben vizsgálható, amely a nemzeti kisebbség, a nacionalizáló állam és a külső anyanemzet, anyaország között áll fenn (BRUBAKER 1996: 60–69, vö. VERES 2005b: 52–54). VERES VALÉR a vonatkozó szakirodalmi tételek kritikai elemzése után arra a következtetésre jut, hogy az elméletben könnyen elkülöníthető három identitásforma, az etnonemzeti identitás, a kisebbségi identitás és az állampolgári identitás a valóságban együttesen egy kollektív identitást alkot (VERES 2005b: 54).

Kutatási területem történelmi múltjára való tekintettel az identitás/identitások vonatkozásában még egy megjegyzést szükséges előre bocsátanom. A vizsgált terület népessége gyökereit tekintve, meghatározó részében sváb eredetű, melynek tagjai magukat napjainkban jobbra magyar nemzetiségűnek valló román állampolgárok. A kérdőív kitöltése során gyakran figyelhettem meg az adatközlők hezitációját a „Mi az ön nemzetisége?” kérdés kapcsán. S bár jellemzően már a magyar nemzetiséget jelölték

meg többen, az A) kérdőívben található 7. és 8. kérdésnél (a 7. kérdés: „Ön szerint a következő tényezők mennyire fontosak a magyarsághoz tartozás szempontjából?”, illetve a 8. kérdés: „Ön szerint a következő tényezők mennyire fontosak a svábsághoz/németséghez tartozás szempontjából?”) bizonyos adatközlők mindkét táblázatot kitöltötték. Szóbeli indoklásuk: „sovábok is vagyunk”. BINDORFFER GYÖRGYI ezt a „svábok is vagyunk, magyarok is vagyunk” jelenséget nevezi kettős identitásnak. A kettős identitás egyszerre köti az egyént saját etnikai csoportjához, illetve ahhoz a tágabb magyar nemzeti környezethez, melynek évszázadok óta része. Ebben a speciális identitáskonstrukcióban az etnikai és a nemzeti azonosságtudat egyszerre van jelen. Megfigyelései szerint a kétféle identitás elemei jól megférnek egymás mellett, hiszen ezek kiegészítik egymást (BINDORFFER 2003: 50–51).

A nyelvi identitás társadalmi szituációkban jelenik meg. Ennek nyelvi jelei lehetnek például a területi és társadalmi nyelvváltozatok sajátosságai; a nyelvhasználat és nyelvváltozat-használat identitásjelölő (BALÁZS 2011: 17). Többszövegű területen a nyelvválasztás aktusa is kifejezheti a beszélő nyelvi identitását, s ezzel párhuzamosan többszövegű vagy kisebbségi helyzetben egy adott keresztnév választása is utalhat a személy identitására. A névválasztással alakíthatjuk saját identitásunkat – ahogyan például az asszonyok házasságkötéskor eldönthetik, hogy milyen nevet választanak maguknak. Újszülöttek esetében a szülők adnak nevet gyerekeknek, ezzel hatással lehetnek a gyerek identitására, illetve lehetőséget kapnak saját identitásuk alakítására (vö. ALDRIN 2011).

Többek között VOIGT VILMOS (2011) is foglalkozik a keresztnévek vallási szimbolikájával. A közvetlen jelentés és a jelentések közötti viszony eseteit tárgyalva, ennek egyik példaként említi a ma használt keresztnéveket. Egy adott név konnotációja révén a névviselő többletinformációt árulhat el magáról, illetve a hallgató olvashat, információt nyerhet a névviselőről pusztán keresztnéve alapján. „Mindenki tudja magáról is, másról is, hogy a név = (elő)jel” (VOIGT 2011: 64). Ebben az értelemben még inkább fontossá válik a körültekintő névválasztás, s a gyermek nevének kiválasztásakor különböző szempontokat vehetnek figyelembe a szülők. Kisebbségi helyzetben a névválasztás aktusa azonban ennél még összetettebb folyamat, hiszen a szülőknek abban is dönteniük kell, hogy olyan típusú nevet választanak gyerekeknek, amely utal identitására, vagy inkább ebből a szempontból „semleges” nevet adnak.

6.2.3. Név és identitás

Számos tanulmány foglalkozik a magyar, illetve a nemzetközi szakirodalomban az identitás és a névválasztás kapcsolatával. Ezek közül a nemzeti és kulturális identitással foglalkozók közül emelem ki azokat, amelyek a munkám témájával kapcsolatban állnak. E munkák egy-egy két- vagy többnyelvű környezetben élő közösség névválasztási stratégiáit vizsgálják. Több szerző is hangsúlyozza, hogy a szülők a névadás folyamatát a különböző identitások létrehozására, megerősítésére használják fel, hiszen az egyén neve adott körülmények között utal annak identitására, ugyanakkor esetenként a nevek fontos szerepet játszanak az identitás megtartásában (vö. ALDRIN 2011, 2016; STRASZER 2012; DUCHAJ–NTIHIRAGEZA 2017: 337; FÄLÄUŞ–TODEA 2017: 155).

Az emigráns kisebbségben élő magyarok névadására jellemző, hogy tudatosan élnek a választott keresztnév identitásjelölő erejével. A többségi környezethez fűződő viszonyuk, asszimilációs törekvéseik, illetve identitástudatuk erős befolyással bír névválasztásukra. A vizsgálatok megállapítják, hogy jellemzően az első generáció névadói adnak gyakrabban magyar vagy a magyar kultúrához kötődő keresztnéveket, míg a második generáció tagjainak névválasztására a magyar nevektől való elfordulás jellemző (ZELLIGER 2007, ILLÉS-MOLNÁR 2010, SZABÓ T. 2010).

A határon túli őshonos kisebbségek névválasztási gyakorlatában is megfigyelhető, hogy a szülők nemzeti identitása befolyással van névválasztásukra (vö. pl. RUS FODOR 2008, BALLA 2009, RANCZ 2009). RANCZ felső-háromszéki kutatása kapcsán hangsúlyozza, hogy az utóbbi években növekedett a magyaros nevek száma, illetve a névadási szempontok rendszerén belül fontos szemponttá vált a név magyar eredete (RANCZ 2009: 24). VÖRÖS FERENC Diósförgepatonyban végzett kutatása is azt mutatja, hogy a kisebbségben élő magyar névadók számára fontos, hogy magyar keresztnévet adjanak gyerekeknek, illetve a névadók egy része figyelhetett arra is, hogy a választott név ne rendelkezzen szlovák metanyelvi párral (VÖRÖS 1997: 138). BALLA kárpátaljai kutatása megállapítja, hogy a nagydobronyi közösségben a szülők egy része a nemzeti identitás, a hagyomány őrzésére törekszik, s a közösség névválasztási gyakorlatára elenyésző hatással van a szláv névdivat (BALLA 2009: 13).

Bár az őshonos és a migráns kisebbségek nyelvi és kulturális helyzete sok vonatkozásban eltér egymástól (vö. ZELLIGER 2007), a keresztnév identitásjelölő szerepének tudatos „használata” mindkét típusú közösség névválasztási gyakorlatára

jellemző. A magyaros, illetve a magyar kultúrához köthető nevek választásával a névadók saját és gyermekük sajátos identitását, a környezethez képest eltérő identitástudatukat fejezhetik ki.

6.2.4. A kérdőívek eredményei

A továbbiakban az 5. fejezetben részletesen bemutatott kérdőívből azokat a kérdéseket emelem ki, és vizsgálom újra, amelyek összefüggéseket mutathatnak a névválasztó nemzetisége és a keresztnév lehetséges identitásjelölő funkciójának felhasználása között.

Megvizsgáltam az adatközlők nemzetisége és a kérdőívben választott néveredet szerinti összefüggéseket.

	Magyar		Sváb		Roma	
	Válasz	%	Válasz	%	Válasz	%
A név régi magyar legyen	6	4,1	2	4,3	0	0,0
A név magyar legyen	57	39,0	3	6,6	7	100,0
A név német/sváb eredetű legyen	6	4,1	5	10,9	0	0,0
A név román eredetű legyem	0	0,0	0	0,0	0	0,0
A név más idegen nyelvből származó legyem	1	0,7	2	4,3	0	0,0
Nem volt szempont	75	51,4	34	73,9	0	0,0
Egyéb	1	0,7	0	0,0	0	0,0

84. táblázat: Az adatközlők nemzetisége és a kérdőívben választott néveredet szerinti kapcsolat

A magyar nemzetiségű adatközlők 43,1%-a szerint a választott keresztnév régi magyar név vagy magyar eredetű név legyen, s a válaszadók csupán 4,1%-a ad német eredetű nevet gyerekének. A sváb nemzetiségű adatközlők 10,9%-a német eredetű, és ugyanennyi válaszadó magyar eredetű nevet választ. A roma nemzetiségű válaszadók 100%-a szerint magyar eredetű legyen a keresztnév (az egyes csoportok létszámai eltérőek, a roma adatközlők vannak a legkevesebben, így náluk az eredmények

esetlegesnek is tekinthetők). Tehát leggyakrabban azok a szülők választanak magyar eredetű keresztnévet gyermeküknek, akik magyar vagy roma identitástudattal bírnak. A kérdőív eredményei szerint a sváb nemzetiségű személyek nagyobb arányban választanak német eredetű vagy német nyelvi közvetítésű nevet, mint a magyar vagy roma identitású szülők.

Az erdélyi magyarok körében fontos névválasztási szempont lehet, hogy a név ne legyen lefordítható románra, hiszen a romániai anyakönyvezési folyamatban bevett gyakorlattá vált, hogy a magyar nemzetiségű gyermek nevét, ha az rendelkezik román metanyelvi párral, román nyelven jegyzik le, ezáltal az adott személy neve minden hivatalos dokumentumában román nyelven jelenik meg (vö. RANCZ 2009: 20). Ha abból indulunk ki, hogy a család- és keresztnév etnikai jegyeket is hordozhat, akkor az anyanyelvtől eltérő nyelvű névhasználatra irányuló törekvés a személy identitásának megváltoztatását célzó tevékenységként is értelmezhető (VANČO 2013: 105). Minden nemzetiségi csoportban az adatközlők túlnyomó többsége (közel 80%-a) szerint nem volt szempont a névválasztáskor, hogy a nevet lehet-e románra fordítani vagy sem. A magyar adatközlők 17,9%-a, a sváb 21,7%-a és a roma 14,3%-a szerint fontos vagy jó, ha a választott keresztnév nem fordítható le románra. Bár a nemzetiségi csoportok számarányai között kisebb eltéréseket láthatunk, számottevő különbség nincs ebből a szempontból. Kiemelendő, hogy a magyar nemzetiségűek 6,8%-a szerint jó, ha a keresztnév lefordítható románra.

A kérdőívben arra is kitértem, hogy a család- és keresztnév eredetbeli illeszkedése mennyire szempont a névválasztás folyamán. A Nagykároly környéki családnévanyag jelentős hányada német eredetű. A magyar nemzetiségű válaszadók 27,9%-a szerint nagyon fontos, illetve fontos a család- és keresztnév eredetbeli illeszkedése. A sváb adatközlők csupán 6,5%-a tartotta fontosnak ezt a névválasztási szempontot, a roma adatközlőknek pedig 42,9%-a (a roma adatközlőkre vonatkozó adatokat némi fenntartással kell kezelnünk, hiszen csupán 7 személy töltötte ki a kérdőívet, az adatok alacsony száma miatt megbízható következtetéseket nem vonhatunk le).

A kérdőívek alapján megállapítható, hogy a fent bemutatott három névválasztási szempont közül az adatközlők leginkább a név – vélt vagy valós – eredetét veszik figyelembe az elnevezéskor, élve a név identitáskifejező funkciójával (vö. ALDRIN 2009: 88–89). Ugyancsak ennél a szempontnál figyelhető meg szorosabb összefüggés a névválasztó nemzeti, etnikai identitása és a választott név eredete között.

6.2.4.1. A név helye az identitásjelző kritériumok rendszerében

A továbbiakban a különböző nemzeti identitásjelző kritériumok szerepét és egymáshoz viszonyított fontosságát mutatom be, kiemelve a név súlyát az eredet- és kultúrnemzeti identitáskritériumok rendszerében. Az A) kérdőív 7., 8. és 9. kérdése alapján végzem el a vizsgálatot. A válaszolók a különböző nemzeti identitáskritériumokat az alapvetően fontostól az egyáltalán nem fontosig terjedő ötfokú Likert-skálán értékelték, a következő kérdésfeltevéssel: „Ön szerint a következő tényezők mennyire fontosak a magyarsághoz tartozás szempontjából?” A közösség eredetére, nyelvi és kisebbségi helyzetére való tekintettel nemcsak magyar viszonylatban fogalmaztam meg a kérdést, hanem a svábsághoz/németséghez, illetve a románsághoz tartozást mint alternatívát is feltüntettem a kérdőívben. Az adatközlők dönthették el, hogy mely, illetve hány táblázatot töltenek ki. A következő összesítő táblázat a magyar identitásfaktorokkal kapcsolatos adatokat tartalmazza, az utolsó oszlopban az adatok átlagai láthatók félkövérrel szedve.

	Nem fontos	Kissé fontos	Közepesen fontos	Fontos	Nagyon fontos	Átlag
Legyen magyar az anyanyelve	0,0	0,9	0,9	39,8	58,4	4,5
Beszéljen magyarul	0,0	0,0	0,0	34,0	66,0	4,6
Legyen magyar állampolgár	45,1	8,8	20,6	14,7	10,8	2,3
Nevelkedjen magyar családban	6,8	1,0	8,8	46,1	37,3	4,0
Járjon magyar iskolába	3,9	0,0	10,8	35,3	50,0	4,2
Tanulja a magyar nyelvet	0,0	1,0	3,9	38,2	56,9	4,5
Érezze magáénak a magyar kultúrát, irodalmat, művészetet	1,9	10,8	22,5	33,4	31,4	3,8
Tartsa meg a magyar nemzeti ünnepeket	5,9	20,6	30,4	33,3	9,8	3,2

Ismerje a magyar nép történetét	1,9	17,7	28,4	38,2	13,8	3,4
Legyenek magyar barátai	3,9	2,9	12,8	51,9	28,5	3,9
Legalább az egyik szülő magyar legyen	4,9	1,9	12,8	32,4	48,0	4,1
Mindkét szülő magyar legyen	9,9	8,9	21,8	25,7	33,7	3,6
Tartozzon magyar szertartási nyelvű egyházhoz	0,0	0,0	3,9	48,0	48,1	4,4
Tartsa magát magyarnak	1,9	1,0	5,9	30,4	60,8	4,4
Legyen büszke magyarságára	1,0	1,9	10,8	31,4	54,9	4,3
Tiszteltje a magyar nemzeti szimbólumokat	1,0	3,9	24,5	46,1	24,5	3,8
Magyar legyen a családneve	32,3	17,6	26,5	12,7	10,9	2,5
Magyar legyen a keresztnéve	27,5	8,8	24,5	16,7	22,5	2,9
Legyen magyar–román kettős állampolgár	46,1	9,8	20,6	16,7	6,8	2,2

85. táblázat: A név súlya a magyar nemzeti identitáskritériumok rendszerében (%)

Az adatközlők a magyar nemzeti identitás legfontosabb elemének az adatok átlagai alapján a magyar anyanyelvet és nyelvhasználatot, valamint az önbesorolást tekintik. Az érzelmi tényezők átlaga is közel áll a fentiekhez: a tartsa magát magyarnak és legyen büszke magyarságára itemek 4,4 és 4,3-as átlaggal szerepelnek. Az identitás megtartásában, formálásban szerepet játszó intézmények is fontos tényezőnek bizonyulnak, például a magyar szertartási nyelvű egyházhoz való tartozás (4,4), magyar iskolába járás (4,2).

A kultúrnemzeti identitáskritériumok (pl. iskolázás, kultúra, szimbólumok, magyar szertartási nyelvű egyházhoz való tartozás), foglalnak el kiemelt szerepet, ugyanakkor az eredetkritériumok (pl. származás, magyar családban nevelkedés) is fontosak az adatközlők nagy többsége szerint. Az állampolgárság kritériumait (pl. magyar állampolgárság, magyar–román kettős állampolgár) kevés adatközlő tartotta fontos identitásmeghatározó tényezőnek. A személynevek közül az adatközlők a keresztnéveket fontosabb identitáskritériumnak tartják, mint a családneveket; a megkérdezettek közel 40%-a a keresztnévet fontos, illetve nagyon fontos faktornak tartja, a családnevek esetében ez az arány 23%.

A következő táblázat a sváb/német identitásfaktorokkal kapcsolatos adatokat mutatja be:

	Nem fontos	Kissé fontos	Közepesen fontos	Fontos	Nagyon fontos	Átlag
Legyen sváb/német az anyanyelve	41,0	20,5	20,5	15,4	2,6	2,1
Beszéljen svábul/németül	7,7	25,7	33,3	25,6	7,7	3,0
Legyen német állampolgár	79,5	12,8	5,1	0,0	2,6	1,3
Nevelkedjen sváb/német nemzetiségű családban	17,9	15,4	7,7	30,8	28,2	3,3
Járjon német iskolába	30,8	15,4	15,4	30,7	7,7	2,6
Tanulja a német nyelvet	5,1	0,0	20,6	41,0	33,3	3,9
Érezze magáénak a sváb/német kultúrát, irodalmat, művészetet	2,6	15,4	41,0	25,6	15,4	3,3
Tartsa meg a hagyományos sváb ünnepeket	2,6	5,1	17,9	36,0	38,4	4,0
Ismerje a sváb nép történetét	5,1	17,9	23,1	43,6	10,3	3,3
Legyenek német barátai	23,1	23,1	35,9	12,8	5,1	2,5
Legalább az egyik szülő sváb/német nemzetiségű legyen	12,7	10,3	10,3	28,2	38,5	3,6
Mindkét szülő sváb/német nemzetiségű legyen	20,5	23,1	25,6	7,7	23,1	2,8
Tartsa magát svábnak/németnek	5,1	2,6	12,8	25,6	53,9	4,2
Legyen büszke svábságára/németségére	0,0	0,0	10,3	30,8	58,9	4,4
Legyen német a családneve	23,1	20,5	33,3	18,0	5,1	2,6
Legyen német a keresztnéve	38,5	20,5	23,0	18,0	0,0	2,2

86. táblázat: A név súlya a sváb/német nemzeti identitáskritériumok rendszerében (%)

Az identitáskritériumok közül itt is az egyik legfontosabb az önbesorolás, illetve a csoporthoz való tartozás büszke felvállalása. A magyar nemzeti identitással szemben, a sváb/német identitásban a sváb/német anyanyelv és nyelvhasználat nem meghatározó komponens. Az adatközlők szerint az eredetkritériumoknak van kiemeltebb szerepük az identitás megkonstruálásában és megőrzésében, illetve a kultúrnemzeti kritériumok közül meghatározó komponens a hagyományos sváb ünnepek megtartása. A személynevek közül a családnevek bizonyulnak fontosabb identitásfaktornak, az adatközlők 23%-a szerint fontos, illetve nagyon fontos identitáskritérium, a keresztnévek kisebb súlyt kapnak, az adatközlők 18%-a tartja fontos kritériumnak. A családneveknél megjelenő magasabb számarány összefüggésben állhat az eredetkritériumok fontosságával, hiszen a családnév az, ami a felmenőktől öröklődve utal/utalhat az egyén származására.

A következő táblázat – az összehasonlítást megkönnyítendő – magyar és sváb/német vonatkozásban mutatja be az identitáskritériumokra vonatkozó átlagokat.

	Átlag	Átlag	
Legyen magyar az anyanyelve	4,5	2,1	Legyen sváb/német az anyanyelve
Beszéljen magyarul	4,6	3,0	Beszéljen svábul/németül
Legyen magyar állampolgár	2,3	1,3	Legyen német állampolgár
Nevelkedjen magyar családban	4,0	3,3	Nevelkedjen sváb/német nemzetiségű családban
Járjon magyar iskolába	4,2	2,6	Járjon német iskolába
Tanulja a magyar nyelvet	4,5	3,9	Tanulja a német nyelvet
Érezze magáénak a magyar kultúrát, irodalmat, művészetet	3,8	3,3	Érezze magáénak a sváb/német kultúrát, irodalmat, művészetet
Tartsa meg a magyar nemzeti ünnepeket	3,2	4,0	Tartsa meg a hagyományos sváb ünnepeket

Ismerje a magyar nép történetét	3,4	3,3	Ismerje a sváb nép történetét
Legyenek magyar barátai	3,9	2,5	Legyenek német barátai
Legalább az egyik szülő magyar legyen	4,1	3,6	Legalább az egyik szülő sváb/német nemzetiségű legyen
Mindkét szülő magyar legyen	3,6	2,8	Mindkét szülő sváb/német nemzetiségű legyen
Tartozzon magyar szertartási nyelvű egyházhoz	4,4	-	-
Tartsa magát magyarnak	4,4	4,2	Tartsa magát svábnak/németnek
Legyen büszke magyarságára	4,3	4,4	Legyen büszke svábságára/németségére
Tiszteltje a magyar nemzeti szimbólumokat	3,8	-	-
Magyar legyen a családneve	2,5	2,6	Legyen német a családneve
Magyar legyen a keresztnéve	2,9	2,2	Legyen német a keresztnéve
Legyen magyar–román kettős állampolgár	2,2		

87. táblázat: A magyar és német identitáskritériumok átlaga a kérdőívek eredményei alapján

Mind a magyar, mind a sváb/német csoportban az egyik legfontosabb identitáskritérium az önbesorolás, illetve a kisebbségi csoporthoz való tartozás felvállalása. A magyar identitástudat kiemelten fontos része a magyar anyanyelv és nyelvhasználat, mely a sváb/német csoportban a kevésbé fontos tényezők közé tartozik. Mindkét csoportban magas átlagszámmal szerepel a magyar, illetve a német nyelv

tanulása. A sváb/német identitáskritériumok között fontos szerepe van a hagyományos sváb ünnepek megtartásának, a magyar csoportban ez egy kevésbé fontos tényezőnek bizonyult. Összefoglalva a magyar identitáskritériumok rendszerében a kultúrnemzeti identitásfaktorok foglalnak el kiemelt szerepet, a sváb/német identitáselemek között pedig az eredetkritériumoknak van fontosabb szerepük.

A válaszokat faktoranalízissel is feldolgoztam, így az átlagok összevetésén túl az identitás elemeinek korrelációját is megvizsgálhatjuk. A faktoranalízis hatékony módszer nagyszámú változó fő összefüggéseinek megragadására; olyan többváltozós statisztikai módszer, amelyet a változók számának csökkentésére, az adatstruktúra feltárására használnak. A faktoranalízis célja, hogy az egymással erős korrelációs kapcsolatban lévő változókat faktorváltozókba tömörítse, melynek során a változók közötti korrelációk feltérképezése történik meg. Az elemzés során megkeressük az eredeti változók egymással szorosabb kapcsolatban lévő csoportjait, s ezeket a változókat egy faktorhoz tartozónak tekintjük. A faktoranalízis az adatrendszer belső struktúráját tekintve egyenrangúnak tekinti a változókat. (vö. pl. TÓTHNÉ PARÁZSÓ 2011: 74–79, BABBIE 2008: 511–513.) Ehhez a Principal Components Analysis eljárást választottam, rotáláskor a Varimax-módszert használtam. A modell összesen az összvariancia 65%-át magyarázza.

A faktoranalízis módszerét egyaránt használják a szociológiában és a szociolingvisztikában a különböző változók közötti kapcsolatok elemzésére. VERES VALÉR és RANCZ TERÉZ az erdélyi magyarok, illetve a felső-háromszéki magyarok identitáskritériumait vizsgálva használja a faktoranalízis módszerét (VERES 2005b, RANCZ 2011).

A lenti táblázat a magyar nemzeti identitáskritériumokra vonatkozó adatokat mutatja be.

Nemzeti identitáskritériumok	Faktorsúlyok			
	1. faktor	2. faktor	3. faktor	4. faktor
Érezze magáénak a magyar kultúrát, irodalmat, művészetet	0.84	0.20	-0.02	0.17
Ismerje a magyar nép történetét	0.83	0.23	0.17	0.06

Tartsa meg a magyar nemzeti ünnepeket	0.79	0.15	0.20	0.01
Járjon magyar iskolába	0.61	0.29	0.12	0.52
Tanulja a magyar nyelvet	0.59	0.26	0.03	0.47
Tiszteltje a magyar nemzeti szimbólumokat	0.59	0.09	0.37	0.15
Magyar legyen a családneve	0.07	0.85	0.09	-0.04
Magyar legyen a keresztnéve	0.20	0.76	0.24	0.07
Legyen magyar–román kettős állampolgár	0.32	0.71	0.10	0.09
Legyen magyar állampolgár	0.31	0.67	0.01	0.12
Mindkét szülő magyar legyen	0.03	0.62	0.27	0.24
Legalább az egyik szülő magyar legyen	0.06	0.11	0.85	0.04
Tartsa magát magyarnak	0.31	0.06	0.70	0.27
Legyenek magyar barátai	0.10	0.30	0.65	-0.11
Nevelkedjen magyar családban	0.03	0.40	0.63	0.34
Legyen büszke magyarságára	0.40	-0.15	0.54	0.36
Tartozzon magyar szertartási nyelvű egyházhoz	0.14	0.27	0.50	0.44
Beszéljen magyarul	0.15	0.11	0.05	0.78
Legyen magyar az anyanyelve	0.12	0.03	0.21	0.78

88. táblázat: Magyar nemzeti identitáskritériumok faktorsúlyai

A félkövérrel szedett értékek az adott faktorhoz tartoznak; azok az itemek mutatnak erős korrelációt egymással.

Az első faktor, amely a variancia 19%-át magyarázza (tehát a válaszok 19%-a között mutat ki korrelációt) elsősorban a kultúrnemzeti identitáskritériumokat foglalja

magába (vö. VERES 2005b: 106, RANCZ 2011: 35). Az első faktor tartalmazza a magyar kultúra, irodalom, művészet ismeretét és szeretetét, a magyar nép történetének ismeretét, a magyar iskolába járást, a magyar nyelv tanulását, a nemzeti szimbólumok tiszteletét. A második faktor, amely a variancia 17%-át magyarázza, részben az állampolgársági identitás kritériumait tartalmazza: magyar állampolgárság, magyar–román kettős állampolgárság, ugyanakkor a család- és keresztnév magyarsága is ebbe a csoportba sorolódik. A harmadik faktor a variancia 16%-át magyarázza, elsősorban az eredetkritériumok jelennek meg, például az egyik szülő magyar legyen, magyar családban nevelkedjen, ugyanakkor bizonyos kultúrnemzeti kritériumok is helyett kapnak: önbesorolás, a magyar szertartási nyelvű egyháztagság. A negyedik faktor a variancia 13%-át magyarázza, az anyanyelvre és a nyelvhasználatra vonatkozó identitáskritériumokat tartalmazza. Az Erdélyben végzett hasonló jellegű kutatások egy része szintén arra az eredményre jutott, hogy a kisebbségi magyar nemzeti identitás egyik kiemelt komponense a kultúrnemzeti kritériumokat foglalja magába (vö. pl. GEREBEN 1999: 89, RANCZ 2011: 35, VERES 2005a: 73–74). Újabb kutatások szerint azonban némi változás figyelhető meg, és a tisztán kultúrnemzeti identitás felcserélődni látszik egy olyan sajátos kultúrnemzeti identitással, amelyben az etnikai eredet és a kulturális önazonosulás elemei dominálnak, ugyanakkor magába foglalja a magyar állampolgárságot is (VERES 2017: 395).

A következő táblázat a sváb/német nemzeti identitáskritériumokra vonatkozó faktoranalízissel nyert adatokat mutatja be. Megjegyzendő, hogy az eredményeket némi fenntartással kell kezelni, hiszen az adatok alacsony száma nem teszi lehetővé, hogy megbízható következtetéseket vonjunk le, inkább csak bizonyos tendenciákra hívhatjuk fel a figyelmet.

Nemzeti identitáskritériumok	Faktorsúlyok		
	1. faktor	2. faktor	3. faktor
Legyen büszke svábságára/németségére	0.84	0.04	0.00
Legalább az egyik szülő sváb/német nemzetiségű legyen	0.84	-0.01	0.25
Tartsa magát svábnak/németnek	0.73	0.19	0.06
Mindkét szülő sváb/német nemzetiségű legyen	0.65	0.39	-0.23
Nevelkedjen sváb/német nemzetiségű családban	0.62	0.21	0.23
Tartsa meg a hagyományos sváb ünnepeket	0.61	-0.25	0.00
Beszéljen svábul/németül	-0.14	0.69	0.42
Legyenek német barátai	0.33	0.68	-0.03
Legyen német állampolgár	-0.11	0.63	-0.17
Legyenek német a családneve	0.25	0.59	0.07
Járjon német iskolába	0.25	0.58	-0.35
Tanulj a német nyelvet	-0.05	0.46	0.14
Legyen német a keresztnéve	0.11	0.31	0.26
Érezze magáénak a sváb/német kultúrát, irodalmat, művészetet	0.00	0.06	0.83
Ismerje a sváb nép történetét	0.24	-0.23	0.79
Legyen sváb/német az anyanyelve	0.09	0.46	0.64

89. táblázat: A sváb/német identitáskritériumok faktorsúlyai

A félkövérrel szedett értékek itt is az adott faktorhoz tartoznak. Ebben az esetben az adatok alacsony száma miatt három faktort különítettem el, melyek az összvariancia 54%-át magyarázzák, tehát a válaszok 54%-a között mutat ki korrelációt.

Az első faktor a variancia 22%-át magyarázza, elsősorban az önbesorolást, az érzelmi azonosulást és az eredetkritériumokat (egyik vagy mindkét szülő magyar legyen, nevelkedjen magyar családban) foglalja magába. Ugyanakkor ehhez a faktorhoz tartozik a hagyományos sváb ünnepek megtartása is; mint már láthattuk ezt egy igen fontos kritériumnak tartják az adatközlők. A második faktor, amely a variancia 18%-át magyarázza, leginkább a sváb/német nyelvhasználattal kapcsolatos kritériumokat tartalmazza: beszéljen svábul/németül, járjon német iskolába, tanulja a német nyelvet,

ugyanakkor a német család- és keresztnév viselése is ehhez a faktorhoz tartozik. A harmadik faktor a variancia 14%-át magyarázza, melyben elsősorban kultúrnemzeti kritériumok jelennek meg: a sváb/német kultúra, irodalom, történelem ismerete.

A fenti faktoranalízissel végzett vizsgálat eredményeit nem általánosíthatjuk, hiszen az adatok alacsony száma ezt nem teszi lehetővé. Hiszen a faktoranalízis módszere annál jobban használható, minél több adatot akarunk elemezni. A fenti rövid elemzés inkább csak szemléltetni kívánta, hogy például a szociológiában gyakran használt elemzési módszer megfelelő mennyiségű és típusú adatok feldolgozása során hasznos módszertani eszköze lehet a névtannak is.

A magyar és a sváb/német identitáskritériumok rendszerének vizsgálata kimutatta, hogy az identitásmeghatározó tényezők eltérő hangsúllyal vannak jelen. Az identitáselemek átlagai és részben a faktoranalízis eredménye is arra utalnak, hogy a magyar identitáskritériumok rendszerében az önbesorolás, a magyar anyanyelv és nyelvhasználat, a kultúrnemzeti identitáselemeknek van kiemelten fontos szerepük. A sváb/német identitáskritériumok esetében pedig az önbesorolás és az eredetkritériumok kapnak nagyobb hangsúlyt.

6.2.4.2. A névsorrend kérdése

A névkontaktológiai kutatások egyik vizsgálati szempontját a névsorrend kérdése jelenti. A történeti és a szinkrón névkontaktológiai vizsgálatok egyaránt bemutatják, hogy a kisebbségi közösségek gyakran a formális vagy akár informális szintén is a többségi nyelv szabályai szerinti névsorrendet használják (történeti vonatkozásban l. pl. SZILÁGYI-KÓSA 2013: 162, N. FODOR 2015: 166, SLÍZ 2017: 150, szinkrón kutatásokra l. pl. FERCSIK 2004: 59; VÖRÖS 2005b: 210, 2007b: 193; LANSTYÁK 2013: 59). Például a szlovákiai magyarokra a kettős névhasználat jellemző: a hivatalos, formális szintén a szlovákos névformák dominálnak, a névsorrend keresztnév + családnév. A nem hivatalos, informális diskurzusokban magyar nyelvhasználatnál a magyaros névformák kerülnek előtérbe, ekkor a családnév + keresztnév a sorrend (BAUKO 2012: 45).

Az identitásfaktorok rendszerében érdemes megvizsgálni, hogy a magyar kisebbségi identitású személyek milyen mértékben alkalmazkodnak névhasználatukban a többséghez. A román nyelvben a névsorrend a keresztnév + családnév, tehát a magyaros vagy romános névsorrend használata a kisebbségi magyar identitás sajátosságára

mutathat rá. A kérdőívben „Ön milyen sorrendben használja a nevét, ha egy román anyanyelvű személynek mutatkozik be?” zárt kérdés tettem fel. Az adatközlők túlnyomó többsége, 94,3%-a családnév + keresztnév sorrendet használ, ha román anyanyelvűvel közli nevét. Ugyancsak a magyaros névsorrend használatának dominanciáját mutatta ki RANCZ TERÉZ is Felső-Háromszéken; adatai szerint a megkérdezettek 77,5%-a magyaros névsorrendet használ román anyanyelvű személlyel folytatott diskurzusban (RANCZ 2009: 23).

6.2.4.3. A hivatalos névviselés és a mindennapi névhasználat eltérései

6.2.4.3.1. A romániai magyarok névhasználatára és névválasztására – akárcsak a többi őshonos kisebbségi közösség esetében – hatással van a magyar–román kétnyelvű környezet, hiszen a kisebbségi helyzetben élők névanyagát kontaktushatások érik. Ezek a kontaktushatások „az anyaországitól eltérő névélettani jelenségeket” hoznak felszínre (VÖRÖS 2004: 367).

A vizsgálat célja: bemutatni, hogy a kétnyelvű környezet, illetve az államnyelv (a mi esetünkben a román) mennyire és milyen formában hat a dominánsan magyar anyanyelvű közösség hivatalos névviselésére és névhasználatára, illetve feltérképezni, hogy milyen különbségek vannak a hivatalos névviselés és a mindennapi névhasználat vonatkozásában. Hivatalos névviselésen, illetve hivatalos névformán a hivatalosan megállapított, állami anyakönyvben szereplő névformát és annak használatát értem. A mindennapi névhasználatához pedig az informális beszédhelyzetben használt keresztnévforma tartozik, ami az őshonos kisebbségi magyarság esetében jellemzően a keresztnév anyanyelvi, magyar nyelvi formája. Forrásul a B) kérdőív 8. és 9. kérdéseire kapott válaszokat használom fel. A kérdések: „Hogyan van gyermeke keresztnéve bejegyezve a hivatalos papírjaiban? (pl. buletinben); Milyen keresztnévet használ a mindennapi életben? (pl. a buletinben *Müller Francisc* van írva, de mindenki *Ferenc*-nek szólítja).

6.2.4.3.2. Az államnyelv, illetve a közösségben élő személyek kétnyelvűségének a hatása a névanyagban fellelhető kontaktusjelenségek mentén érhető tetten. Fontos kiemelni, hogy ezek a kontaktusjelenségek jellemzően hivatalos, formális szintéren élő jelenségek. A hivatalosan anyakönyvezett névformák a kommunikációs aktusban eltérő változatban is használatosak lehetnek, a névviselés és a névhasználat között eltérések mutatkozhatnak (BAUKO 2015a: 100). Kérdés, hogy a romániai magyarok esetében

milyen mértékben figyelhető meg a kettős személynévhasználat. A terminus a család- és keresztnévnek kétféle alakváltozatban való használatát jelöli (BAUKO 2015a: 100), tehát a hivatalos, formális szintén, gyakran írásban az államnyelvi névformák használata jellemző, a nem hivatalos, informális szintén pedig a magyaros névformák dominálnak. A jelenség a bevándorló és az őshonos magyar kisebbségek esetében egyaránt megfigyelhető (vö. pl. KONTRA 1999: 109, VÖRÖS 2007a, SZABÓMIHÁLY 2008, SZABÓ T. 2010, BAUKO 2013, 2015). A vizsgálati szempont jellegéből adódóan kiemelten fontos a nevek írásmódja, ezért az adatközlők által feltüntetett formában közlöm a névpéldákat.

A kétnyelvűség megléte automatikusan felveti a nevek lefordíthatóságának a kérdéskörét. A témáról részletesebben már írtam a 4.5.3. fejezetben, most csak két, részben eltérő megközelítést szeretnék kiemelni. J. SOLTÉSZ KATALIN szerint a tulajdonnév lefordítása során más nyelv eszközeivel nevezzük meg ugyanazt az egyedi denotátumot (1967: 281). A tulajdonneveket jelentésstruktúrájuk alapján három fő típusra lehet felosztani, ez határozza meg, hogy miképpen lehet őket lefordítani. Számunkra a keresztnévek szempontjából az első csoportnak van kiemelt fontossága: a jelneveknek. Ezeknek nincs közszoji jelentésük, ezért fordításukról nem beszélhetünk ugyanolyan értelemben, mint a közszavak esetében. Sok névnek megvan a megfelelője más nyelvekben, amellyel helyettesíthető, ha arra szükség van. Fordítás helyett tehát ezekben az esetekben helyettesítéssel élhetünk (J. SOLTÉSZ 1967: 281). HAJDÚ MIHÁLY hangsúlyozza, hogy a különösen a keresztnéveket nem fordítjuk le és nem is helyettesítjük, még akkor sem, ha van jelentésük, pl. *Konstantin ~ Szilárd* (HAJDÚ 2003: 144–145). Ezt az elvi megközelítést a Kárpát-medencei határon túli magyarok a mindennapi kommunikációjuk során gyakran felülírják, amikor beszédhelyzettől függően használják nevük „hivatalos” államnyelvűsített vagy anyanyelvi formáját (vö. pl. VÖRÖS 2005b: 206, BAUKO 2012: 43).

6.2.4.3.3. A kérdőívek eredményei alapján a válaszolók 85,3%-a szerint gyereüknek ugyanaz a névforma van bejegyezve a hivatalos papírjaiba, amit a mindennapokban használ. Tehát ezekben az esetekben a hatóságok nem „államnyelvűsítették” az adott keresztnévet, hanem azt magyaros, esetenként más idegen – de nem román – formában anyakönyvezték (pl. *Ábel, Áron, Gellért, Krisztofer, Márk, Máté; Enikő, Éva, Keathy, Kincső, Kitty, Krisztina*). Az adatközlők 1,9%-a a mindennapi névhasználatra vonatkozóan gyereke becenevét adta meg. (Utólag újra elolvasva a kérdést valóban nem volt egyértelmű a megfogalmazás, a zárójelben

feltüntetett példa azonban valamennyire segítette az értelmezést, az adatközlők nagy többségének nem okozott gondot a válaszolás.) Példák az anyagból (zárójelben a hivatalos formát közlöm): *Istvánka (István)*; *Móni (Mónika)*. Ezek a nevek is magyaros formában lettek anyakönyvezve, így ők is a fent említett csoportba tartoznak. Ezzel 87,2%-ra emelkedik azon válaszok aránya, mely szerint a hivatalos névviselés és névhasználat megegyezik és magyardomináns.

A másik csoportba a névviselés és névhasználat vonatkozásában valamilyen jellegű eltérést mutató nevek, illetve válaszok tartoznak. A válaszok 12,8%-a sorolható ide. Ezekben az esetekben a keresztnévek nyelvi alkatát megváltoztatták az anyakönyvezés során. A névanyag alapján kétféle módot különíthetünk el. Az egyik mód, hogy a nevet annak másik nyelvbeli – tehát román – metanyelvi párjával adják vissza. A metanyelvi névpár terminust VÖRÖS FERENC vezette be, definíciója szerint ezek a nevek magyar és szlovák – esetünkben magyar és román – viszonylatban kisebb-nagyobb alaki eltérést mutatnak, etimológiailag általában közös forrásnyelvi alakra mennek vissza. Nyelvenkénti alaki eltéréseik különféle hangváltozásokkal magyarázható (VÖRÖS 2007b: 195). Példák a névanyagból: *Ernő – Ernest, Ferenc – Francisc, Imre – Emeric, János – Ioan, István – Ștefan*, illetve *Anasztázia – Anastasia, Mária – Maria, Kornélia – Cornelia*. A másik csoportba a helyesírás szintjén megragadható változásokon átesett nevek sorolhatók, amelyeket az anyakönyvezés során „államnyelvűsítettek”. Ebben az esetben megváltozik a név írásképe, az eredeti hangalak lényegében megmarad, de az ékezetek elmaradnak, pl. *Janos, Krisztian, Mark, Otto, Tihamer; Tunde*. A román nyelvi hatásra megváltoztatott nyelvi alkatú nevek között a román metanyelvi párral „helyettesített” nevek vannak többségben.

Összefoglalóan kiemelhetjük, hogy a kérdőívek eredményei alapján az esetek túlnyomó többségében a hivatalos névviselés és a névhasználat megegyezik; a bizonyos eltéréseket mutató nevek aránya csupán 13%-hoz közelít. Ezekben az esetekben a metanyelvi párral való felcserélés a jellemző. Bár az adatok alacsony száma miatt messzemenő következtetéseket nem vonhatunk le, a magyaros formában, a magyar nyelv helyesírási szabályai szerint bejegyzett nevek magas száma összefüggésben állhat a politikai légkör változásával, a névviselést szabályozó törvények mellett megjelenő, megengedő jellegű kiegészítések hatásával. A Nagykároly környéki közösségben bár jelen van a kettős személynévhasználat, de az adatok alapján csupán a névviselők kisebb számánál figyelhető meg.

6.2.5. A név mint identitásjelölő elem a történeti névanyagban

A személynév, a család- és keresztnév egyaránt identitáscímke, identitásképző elem és az összetartozástudat hordozója (vö. BINDORFFER 2001: 43, RANCZ 2009: 20). A név nemcsak identifikál, hanem árulkodik, illetve árulkodhat viselője anyanyelvéről, származásáról, egy adott etnikai csoporthoz való tartozásáról (vö. FARKAS 2015: 30, VANČO 2013: 105).

A névtani szakirodalomban eltérő véleményeket láthatunk arra vonatkozóan, hogy a személynév, ezen belül is elsősorban a családnév mennyire utal a névviselő nemzetiségére a névadás pillanatában, az pedig újabb kérdés, hogy később a leszármazottak nevéként fel lehet-e használni a nemzetiség, etnikum felderítésekor. A kérdéskör megválaszolása több tényező együttes vizsgálatát igényli. A vonatkozó szakirodalom foglalkozik az ómagyar kori nevek viselőinek etnikai meghatározhatóságával, bemutatva a vizsgálat módszertani nehézségeit (N. FODOR 2008: 188–193, SLÍZ 2011b: 44–46). Az egyházi nevek latin formában való feltüntetése elfedi a mindennapi névhasználatot, ezzel megnehezíti a név és etnikum kapcsolatának felfedését. Az egyénnevek kapcsán mindig figyelembe kell venni, hogy a névadásban fontos szerepe van a névdivatnak, a családi hagyománynak és a presztízsnak. Ezek a tényezők azonban megnehezítik, illetve elbizonytalanítják a név és etnikum kapcsolatának vizsgálatát (vö. SLÍZ 2011b: 45). Középmagyar kori névanyagon például SZENTGYÖRGYI RUDOLF és N. FODOR JÁNOS mutatja be, hogy milyen módszertani megközelítések révén tárható fel a névadó népesség nyelvi hovatartozása, illetve etnikuma a nevek eredet szerinti osztályozása révén, valamint a név és etnikum közötti bonyolult összefüggéseket (N. FODOR 2012: 152–156, 2015: 165; SZENTGYÖRGYI 2012: 133–142). A vizsgálati szempont érvényesítése során igen körültekintően kell eljárni. A névtani vizsgálatok abból az előfeltevésből indulnak ki, hogy a magyar név magyar identitást takar, illetve az ettől eltérő idegen pedig a vonatkozó egyéb identitásra utal. A látszólag egyszerűnek tűnő vizsgálat során könnyen téves következtetések vonhatók le. Ezért célszerű a név és etnikum kapcsolatának vizsgálata során több szempontot érvényesíteni. SZENTGYÖRGYI RUDOLF a középkori boszorkányperek anyagát vizsgálva részletesen kitér ezen szempontok ismertetésére és a vizsgálat során felmerülő módszertani kérdésekre. Felhasznált forrásának nagy előnye, hogy a névanyag vizsgálata alapján levont következtetéseket a boszorkányperek anyagában fellelhető

ellenőrző adatokkal megerősítheti, illetve cáfolhatja. (SZENTGYÖRGYI 2012: 134–136).

A név és etnikum összefüggésének vizsgálata a motivált nevek esetében a legmegbízhatóbb, ide tartoznak a családnév-előzmények, a családnevek, az Árpád-kori közszoói eredetű egyénnevek és a ragadványnevek (vö. N. FODOR 2011: 99). A vonatkozó kutatások azonban bemutatták, hogy kellő módszertani elővigyázatossággal és a megfelelő szempontok alkalmazásával a középmagyar és az újmagyar kori névanyagon is végezhető ilyen típusú vizsgálat, főleg ha a családnevek mellett a keresztnéveket is figyelembe vesszük. SZENTGYÖRGYI RUDOLF a boszorkányperek névanyaga kapcsán állapítja meg, hogy az adatok többségénél a névalak, illetőleg a névhasználat megfelelően utal az anyanyelv által meghatározott nemzeti identitásra (SZENTGYÖRGYI 2012: 141).

A név és etnikum összefüggéseinek vizsgálatánál fontos kérdés, hogy a név nyelvi eredete kinek az etnikumára utal. N. FODOR hangsúlyozza, hogy a családnév-előzmények esetében a névadási aktus szoros összefüggésben van a névadó közösség tevékenységével, tehát ebben az esetben a név nyelvi eredete a névadó közösség etnikumára utal. Az egy újabb, még bonyolultabb kérdés, hogy a nyelv és az etnikai hovatartozás nem minden esetben esik egybe (N. FODOR 2012: 152–153). Bár a névvisező az elnevezésben nem aktív szereplő, a névátörökítésben már igen, hiszen ő dönti el, hogy például az adóösszeírásokba milyen nevet diktál be, illetve esetleges elköltözkéskor „viszi-e” magával a közösségtől kapott nevet. „A névátörökítés pedig egy idegen anyanyelvű esetében is bizonyos fokú asszimilációt vagy legalább a kétnyelvűséget feltételezi.” (N. FODOR 2012: 153.) Ezeket az eseteket el kell különítenünk a későbbi századokban lezajló esetleges identitásváltástól, amikor az egyén megtartja eredeti családnévét, de már más nemzetiséghez tartozónak érzi magát. Erre, egyéb információk nélkül, az idegen keresztnévek utalhatnak a leginkább, hiszen a névhasználatban először a keresztnévdívat változik a domináns környezet hatására. Az esetleg hivatalos családnév-változtatás már a névasszimiláció, és ezzel párhuzamosan az identitásváltás utolsó fokát jelzi (vö. FARKAS 2009b: 33, N. FODOR 2012: 153).

Minél messzebb kerülünk a családnevek kialakulásának korától, annál nagyobb a bizonytalanság a név eredete és a névvisező etnikuma közötti összefüggések terén. Az újmagyar kori személynévanyag kapcsán még több a bizonytalanság, de megfelelő mennyiségű adat, az élő névhasználatot megragadó források feldolgozásával bizonyos következtetések megfogalmazhatók. Ebben az esetben a név eredete, nyelvi alkata a

névadó és részben a névviselő etnikumára, nemzetiségére utalhat. Azt a kérdést azonban végig szem előtt kell tartani egy ilyen típusú vizsgálatnál, hogy a személynevek milyen mértékben utalnak a névviselő etnikumára. A név és etnikum kapcsolatának vizsgálatakor N. FODOR JÁNOS a település családnévanyagának eredet szerinti elemzéséből indul ki, melynek eredményeként megállapítható, hogy egy adott korpuszban milyen arányban vannak különböző nyelvekhez köthető családnevek. Következő lépésként a keresztnévek nyelvi alkatát is figyelembe véve meg lehet kísérelni a névviselő etnikumának a meghatározását (N. FODOR 2012: 154–155). Ezen a ponton azonban újabb nehézségekbe ütközhetünk, ha a forrásokban a keresztnéveket latin formában jegyezték fel, hiszen így etimológiai szempontból semlegessé váltak. A szerző a Kővári kerület 1715-ös névanyagát elemzi a fent említett két szempont alkalmazásával. Eredményei szerint a nevek komplex vizsgálata jelentősen módosítja a családnévetimon-arányt, tehát egy ilyen elemzésnél mindenképpen érdemes a család- és keresztnévet együtt vizsgálni, és ezek alapján fogalmazni meg a következtetéseket. A keresztnévek vizsgálata során felmerülhet a divat hatása is. (N. FODOR 2012: 155–156.)

A név és etnikum kapcsolata az élőnyelvi névhasználatot bemutató források alapján a legmegbízhatóbb, főleg az újmagyar kori névanyag vizsgálatakor. A Nagykároly környéki települések esetében ilyeneket sajnos nem találtam, ezért a rendelkezésünkre álló egyházi anyakönyvekből, illetve a korábbi összeírásokból sorolok fel néhány példát. Sajnos már az összeírások névanyaga is sok esetben „latinosítva” van, így elfedve a mindennapi névhasználat olyan jellemzőit, amelyből biztosabban következtethetnénk a névviselő etnikumára. A közösségek legkorábbi, közvetlen letelepedés után készült összeírások névanyaga természetesen német eredetű családnevet és német alakú keresztnévet tartalmaz. 1712-es csanálosi összeírásból néhány példa: *Johann Sauermann*, *Georg Mössner*, *Georg Vagel*, *Hanss Guth*. Az 1774-ből származó, német nyelvű csanálosi úrbéri tabellák névanyagában már a latinosított formában szereplő keresztnévek vannak többségben, mellettük a német eredetű családnevek állnak: *Josephus Tempfli*, *Josephus Vinkler*, *Joannes Szolomajer*, *Georgius Czier*, *Joannes Ludeser*, *Xtian (Christian?) Bauhofer*, *Conradus Svarczler* ugyanakkor *Martin Fastus*, *Bruno Bajel*, *Martin Pink*. Itt már feltételezhetjük a lejegyző hatását a latinosított névformák vonatkozásában. Csupán pár évtizeddel a letelepedés után a sváb közösség nemcsak sváb etnikai identitását őrizte, hanem anyanyelvét is. Tehát ezeket a német eredetű családneveket és német, illetve az egyházi közvetítésű latin–(görög) eredetű keresztnéveket sváb etnikumú személyek viselték.

A saját gyűjtésem névanyagában bár a mindennapi névhasználatot nem tudjuk tetten érni, bizonyos összefüggéseket így is megfigyelhetünk. Az anyakönyvekben fellelhető családnevek nagy része, főleg a 19. század folyamán német eredetű, de a későbbi 20. századi névanyagban is számottevő a német eredetű családnevek aránya. Ugyanakkor a nevek írásformájában láthatunk bizonyos változásokat; a német nevek írásmódja nagyban függött az anyakönyvező pap nyelvismeretétől, nyelvi tudatosságától, és az anyakönyvezés nyelvétől, amely esetünkben latin, illetve magyar. A nevek írásmódjában, már a 19. század folyamán is megfigyelhető a „magyaros” írásmód (pl. *Brém, Czimermann, Kinczel, Vinkler*), de a németes írásmód megőrzésére is hozhatunk példákat (pl. *Brehm, Heinrich, Knecht, Pfefferkorn, Schönberg*) (vö. SZILÁGYI-KÓSA 2008: 490). A családnévanyag módszeres vizsgálatával tudnánk pontosabb képet kapni a nevek írásmód és eredet szerinti megoszlásairól, és így következtetéseket levonni a közösség identitástudatában lezajló változásokról, a nyelvcseré folyamatáról, munkámban azonban erre nincs lehetőségem.

A név megváltoztatása, más nyelvre való fordítása vagy cseréje információkat árulhat el a névviselő identitástudatában bekövetkező változásokról. A vizsgált közösségek családnévállományában a német eredetű nevek – a közösség származását figyelembe véve érthető módon – nagy számban vannak jelen (vö. HAINDRICH 2010). Ezek a nevek adott történelmi körülmények között (a II. világháború utáni megtorlások során), mikor a személyt a neve alapján sorolták egy bizonyos etnikai csoport tagjai közé, kifejezetten „beszédese” voltak. Mindezek ellenére az adatközlők szóbeli közlései alapján megállapítható, hogy a névváltoztatások igen ritkák voltak a közösségekben. A kérdőívben egy nyitott kérdéssel arról érdeklődtem, hogy a válaszadó megváltoztatná-e a családnevét. Az adatközlők túlnyomó többsége, 99,2%-a nemleges választ adott, csupán egyetlen személy változtatná meg. Indoklása szerint ő is tulajdonképpen visszaváltoztatna: a régi, apja által lecserélt német családnevét szeretné használni. A Nagykároly környéki sváb eredetű települések lakói napjainkban is ragaszkodnak német eredetű családnevükhöz, ami nem pusztán etnikai öntudatuk egyik jele lehet, hanem identitásmegőrző elem és az összetartozás-tudat hordozója (vö. BINDORFFER 2009: 111).

A keresztnemekkel kapcsolatban megállapítható, hogy a német eredetű vagy német nyelvi közvetítésű nevek mind a közel 200 év alatt jelen vannak a névanyagban. Bár mind a latin, mind a magyar nyelvű anyakönyvezés elfedi a nevek németes alkatát, de a család- és keresztnév együttes vizsgálata következtetni enged a névadó és részben a

névviselő etnikai identitására. 19. századi névanyagban az egyházi közvetítésű latin–(görög) eredetű nevek vannak többségben, mellettük a német eredetű nevek figyelhetők meg, melyek jellemzően a német/sváb települések névanyagában jelennek meg (más sváb/német eredetű települések ilyen típusú neveire l. pl. SZILÁGYI-KÓSA 2008: 491–492, BINDORFFER 2009: 113–116). A névpéldákat a csanálosi 19. század első feléből és közepéből hozom, a név sorrendjére vonatkozóan nincsenek információink, jelen esetben a magyaros névsorrendet használom: *Gnandt Josephus, Altfater Antonius, Pink Michael; Schüss Anna, Szauermann Veronica, Straub Theresia*. Bár a keresztnévek latinosított formája elfedi a nevek valós nyelvi alkatát, de a német eredetű családnévek és az egyházi közvetítésű nevek melyek, mint láthattuk a 19. században a németországi németek és a magyarországi németek körében is igen népszerűek voltak, utalhatnak a közösség etnikai identitására. Egy másik csoportba a német eredetű család- és keresztnévek sorolhatók, pl. *Bolemann Ferdinandus, Hermann Bernardus, Ludescher Raymondus, Nonn Vendelinus, Schlangen Bernardus; Lini Gertrud, Tempfli Gertrudis, Schiesz Kunigunda, Schneider Emma, Vinkler Valburga*. (Az anyakönyvezető pap esetenként a német eredetű keresztnéveket is latinosította.) A német eredetű családnév és az ugyancsak német eredetű, a német kultúrához köthető keresztnév együttes használata arra enged következtetni, hogy a névválasztók és részben a névviselők őrzik sváb etnikai identitásukat.

A fentiekben már részletesen tárgyalt, a keresztnévek nyelvi csoportok szerinti eloszlásának bizonyos adataira szeretnék itt ismét utalni. A 40. és 41. táblázat adott elemei a név identitásjelölő funkciója szempontjából újabb megvilágításba kerülhetnek. A Német 1. és Német 2. címkével ellátott csoportokba tartozó nevek ugyanis utalhatnak a névválasztó és névviselő identitására, akár nemzeti, akár etnikai identitására. Bár az e csoportba tartozó nevek aránya korszakonként némi hullámzást mutat, az első korszak kivételével 20% körüli a nevek aránya. A második világháború után a német eredetű neveket ritkábban választják a szülők gyermekeiknek, mindez összefüggésben áll a második világháború utáni eseményekkel, mikor a svábokat megbélyegezték és felelősnek tartották a háború alatt lezajló eseményekért. Az utolsó két időszakban pedig a német nevek népszerűségének emelkedését látjuk, a népszámlálási adatok szerint is ekkor ismét többen, sőt egyre többen vallják magukat sváb/német nemzetiségűnek. Ez a változás összefüggésben áll a rendszerváltás utáni társadalmi változásokkal, a szabad identitásvállalás lehetőségével. Ugyanakkor bizonyos helyi, megyei szintű eseményeket is érdemes kiemelni, amelyek hozzájárultak ahhoz, hogy a svábok/németek újra merjék

és akarják felvállalni identitásukat. A kárpótlás jegyében a deportálásból betegen hazajött egyének Németországból nyugdíjat kaptak, emellett azok a személyek, akik még tudtak németül vagy svábul és németnek/svábnak vallották magukat, bizonyos időközönként nyaralási utalványokat is kaptak Németországba. A Németországba utazáshoz szükséges vízum megszerzése könnyebben ment egy magát sváb/német nemzetiségűnek valló, német személynevet viselő egyénnek. 1990. február 13-án jegyezték be a Német Demokrata Fórumot, melynek keretei között a Szatmár megyei sváb közösség először kapott beleszólást a politikai életbe. Emellett fontos kiemelni, hogy a Német Demokrata Fórum támogatta és szorgalmazta a sváb hagyományok folytatását, esetenként felélesztését (pl. táncház, hagyományőrző programok szervezése). A Fórumhoz sváb identitású egyének csatlakozhattak, elsősorban azok, akik a népszámlálások alkalmával svábnak vallották magukat, illetve a német személynév, főleg a családnév is fontos tényezőnek bizonyult. Adatközlők elmondása szerint a Fórumhoz való csatlakozásnak nemcsak identitásmegőrző és -erősítő szerepe volt, hanem esetenként anyagi vonzata is. Például a Fórum tagjai alkalmanként csomagokat kaptak Németországból, melyek ruhákat, különböző elektronikai cikkeket tartalmaztak. A diákok ösztöndíjakat kaptak. A közös eredetre való emlékezés fontossága, a hagyományok tisztelete, a német eredetű családnév megtartása mellett a közösség tagjai a német eredetű vagy annak tartott keresztnév választásával is igyekeznek megőrizni vagy akár megerősíteni, kifejezni etnikai identitásukat (vö. BINDORFFER 2001: 45). Ugyanakkor a Magyar 1. és Magyar 2. csoportba tartozó nevek adása nem feltétlenül utal a névválasztók sváb → magyar identitáscseréjére, hiszen a névválasztásban megjelenik a kettős identitás, a német családnévhez való ragaszkodás az etnikai identitást erősíti, míg a magyar keresztnév a magyar közösséghez kapcsolódik, és akár a magyar nemzeti identitást is kifejezhetik.

A Magyar 2. csoport nevei (pl. *Csaba, Zoltán; Csilla, Gyöngyi*) Romániában csak a magyar nemzetiségű személyek körében fordulnak elő, tehát identitásjelölő szerepük van, utalnak az elnevező és elnevezett nyelvi hovatartozására és nemzeti identitására (vö. BINDORFFER 2001: 45, BAUKO 2013: 13, VANČO 2013: 109). A magyaros nevek a 19. század utolsó harmadában terjednek el a névanyagban, akárcsak más sváb eredetű települések esetében (vö. SZILÁGYI-KÓSA 2008: 492, BINDORFFER 2009: 117). BINDORFFER szerint a magyaros nevek megjelenése a svábok névanyagban a politikai klíma változását jelzi, és a magyarsággal való azonosulási szándékra utal, nem pedig a kényszerű asszimiláció eredménye (BINDORFFER 2009: 117).

Megjegyzendő, hogy a vizsgált névanyagban is a nevek száma a 19. század végén emelkedik meg, a névviselők száma azonban az első hatalomváltás idején nő meg számottevően. Ezeknek a neveknek nincs román nyelvű metanyelvi párjuk. A Nagykároly környéki közösség névállományában a magyaros nevek a vizsgált időszakok második felében gyakoribbak, a szülők gyakrabban választják ezeket a neveket gyerekeiknek, mikor az első hatalomváltás után a közösség a román állami keret között él.

A Román csoport nevei (pl. *Ionuț, Sorin; Crina, Raluca*) utalhatnak a kisebbségben élők névanyagát érintő kontaktushatásokra, esetenként a magyar–román vegyes házasságok hatására megfigyelhető identitásváltásra. Kis számban jelennek meg a román nyelvi hatásról árulkodó keresztnemek, csupán az utolsó három időszakban (tehát 1945 és 2013 között), ekkor is jellemzően csak egy-egy névviselővel. Mindegyiket magyar–román vegyes házasságban született gyermek viseli. A nemzetiség szempontjából nem vegyes házasságban élő szülők jellemzően nem választanak a román névkészletből keresztnévet gyerekeiknek.

A vonatkozó szakirodalomban több szerző hangsúlyozza a névnek az egyén identitásában betöltött szerepét. Segítségükkel a társadalmi szerepek, az egyéni identitások kijelölhetők, újraalkothatók, megerősíthetők (vö. pl. HOFFMANN 2010: 104–105). Az őshonos és bevándorló kisebbségek egyaránt élnek a nevek identitásjelölő funkciójával (vö. pl. VÖRÖS 1997: 139, ZELLIGER 1999: 225, BAUKO 2013: 13, FĂLĂUȘ–TODEA 2017: 151). A Nagykároly környéki névadók egy dominánsan magyar anyanyelvű csoport tagjai, jellemzően zárt közösségben élnek, nem szívesen „engednek be” kívülállókat, az ő szóhasználatukban „bevándorlókat”. Ezzel a mentalitással is összefüggésben áll a román eredetű nevek alacsony száma. A magyaros, valamint a német eredetű nevek utalhatnak a névadó és névviselő nemzeti és etnikai identitására; bár azt hangsúlyoznunk kell, hogy egyenlőségjelet természetesen nem tehetünk a magyar, német keresztnév és a magyar, német (sváb) identitás közé.

6.2.6. Következtetések

A kérdőívek eredményei, illetve a névanyag vizsgálata alapján kirajzolódik, hogy a névadó közösséget az anyaországihoz hasonló globális hatások érik (vö. RAÁTZ 2005). A vizsgált közösség esetében a földrajzi elhelyezkedés még inkább felerősíti a kisebbségek vonatkozásában erős anyaországi minta hatását, ezáltal is erősítve

magyarságtudatukat. A név mint identitásjelölő elem „felhasználása” különböző módokon valósul meg a Nagykároly környéki névadó közösségben. A kérdőívek eredményei szerint a keresztnév eredetét gyakrabban veszik figyelembe a névválasztás során, mint a név románra fordíthatóságát, valamint a család- és keresztnév eredetbeli illeszkedését. Egy adott eredetű keresztnév választásával az elnevezők nemcsak kifejezik saját és gyerekeik identitását, hanem újraalkothatják, megerősíthetik azt.

A magyar és sváb/német identitáskritériumok rendszerében a különböző komponensek eltérő fontossággal vannak jelen. A magyar nemzeti identitásfaktorok legfontosabb komponense az önbesorolás és a magyar anyanyelv, utána a kultúrnemzeti identitáskritériumok következnek. A sváb nemzeti identitás legfontosabb összetevője ugyancsak az önbesorolás, illetve a csoporthoz való tartozás büszke vállalása, mindemellett az eredetkritériumoknak van fontosabb szerepük. Az identitáskritériumok rendszerében a család- és keresztnév visszafogottabb hangsúlyt kap. A személynevek közül a magyar nemzeti identitásfaktorok rendszerében a keresztnévnek van nagyobb súlya, a megkérdezettek közel 40%-a fontos, illetve nagyon fontos komponensnek tartja, a családnevek kisebb súllyal bírnak. Ezzel szemben a sváb/német nemzeti identitásfaktorok körében a családnév bizonyul fontosabb identitáskifejező elemnek, a megkérdezettek 23%-a szerint fontos, illetve nagyon fontos tényező.

A névsorrend vizsgálata, valamint a hivatalos és a mindennapi névhasználat különbségeit feltáró alfejezet eredményei szerint a mindennapi névhasználat magyardomináns, az adatközlők túlnyomó többsége román nyelvi diskurzusban is magyaros névsorrendben használja család- és keresztnévét. A kérdőívek eredményei alapján az esetek túlnyomó többségében a hivatalos névviselés és a névhasználat megegyezik; a bizonyos eltéréseket mutató nevek aránya csupán 13%-hoz közelít; a metanyelvi párral való felcserélés a jellemző.

A német eredetű családnevek őrzése, az utolsó két korszakban a Német csoportba tartozó keresztnévek számának növekedése, és persze a rendelkezésünkre álló népszámlálási adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a Nagykároly környéki sváb eredetű települések lakói esetében semmiképp sem beszélhetünk identitásváltásról, inkább az identitás megőrzéséről, illetve kiegészüléséről a kettős identitás megjelenése révén.

7. Összegzés

Disszertációmban a Szatmár megyei Nagykároly környéki sváb eredetű települések újmagyar kori keresztnévanyagának vizsgálatával foglalkoztam. Munkám során fontos szerepet kapott a névtani kutatásokban használt módszertan következetes alkalmazása, illetve az adott közösség jellemzői szerint, adott vizsgálati szempontok esetében azok továbbgondolása, újszerű vizsgálati lehetőségeket felhasználása. A dolgozat így egyrészt névtörténeti és szocioonomasztikai feldolgozásainak eredményei, másrészt módszertani megoldásai révén kívánja gazdagítani a határon túli kisebbségi magyar névadás, névhasználat vizsgálatára irányuló kutatások eddigi eredményeit.

A kutatáshoz írott forrásként a római katolikus egyházi anyakönyveket használtam fel, a rendelkezésre álló 1826 és 2013 közötti időszakból. Élőnyelvi gyűjtéssel, adatközlők bevonásával, kérdőíves kutatással egészítettem ki az írott forrásoknak a jelenkori névadási szokásokra vonatkozó anyagát.

A korpusz vizsgálata alapján, a névdivat időbeli változása kapcsán megállapítható, hogy az időszakok első felében alapvetően a hagyományosnak tekinthető nevek a népszerűbbek. A nevek terheltségi mutatója magas, főleg az első tíz leggyakoribb keresztnév. Az időszakok második felében azonban a listavezető neveknek csökken a terheltségük. Ez a változás lassú ütemű, a vizsgált időszakokban megtaláljuk a névallomány közös bázisát, ami folyamatosan bővül, ezáltal teret ad a névdivat újabb hullámaként megjelenő és divatba jövő keresztnéveknek. A vizsgált időszakok második felére, kiemelkedően az utolsó két korszakra jellemző a közösségben hagyományosnak számító, egyházi jellegű nevek háttérbe szorulása, az idegen eredetű nevek megjelenése. Mindez összefüggésben áll adott társadalmi változásokkal, a globalizáció révén felerősödő nemzetközi hatás – akárcsak más országokban – itt is tetten érhető.

Az anyakönyvek alapján történő motivációs vizsgálat eredményei szerint, az utolsó három időszak kivételével (1945–2013) a szülői névátörökítés egyre népszerűbb; ez a névválasztási szokás az 1919–1944 közötti időszakban éri el csúcspontját. Tehát a 19. század második felében és a 20. század elején kisebb jelentősége volt a névöröklésnek, mint a 20. század közepén; a század második harmadára azonban a csökkenő tendencia jellemző, az ezredforduló környékén a legkisebb az öröklési arány,

ami összefüggésben áll a névválasztási szokások megváltozásával. Nembeli különbség, hogy a fiúk gyakrabban öröklik apjuk nevét, mint a lányok anyjukét.

A keresztszülői névöröklések száma korszakról korszakra csökken (csupán az V. időszakban [1919–1944] láthatunk egy kisebb fokú emelkedést), az utolsó időszakban már csak elvétve élnek ezzel a névadási lehetőséggel a szülők. Mindegyik időszakban a lányok gyakrabban kapják a keresztszülő nevét, mint a fiúk. A névhagyományozódás a szülők esetében az V. korszakban a legmagasabb, a keresztszülőknél is a folyamatosan csökkenő tendencia itt megtörik. Ebben a korszakban tehát ismét felerősödik e két hagyományosnak tekinthető névválasztási szokás. Mindez összefüggésben állhat a névadó közösséget érintő politikai változásokkal, pl. a kisebbségi létbe kerülés, a román állam által propagált német mozgalom. A keresztszülők nevének öröklése a német közösségekben egy hagyományosnak tekinthető névadási motiváció, így érthető, hogy épp ebben az időszakban válik ismét népszerűbbé.

A naptári névadás vonatkozásában hangsúlyoznunk kell, hogy teljes bizonyossággal nem állapíthatjuk meg, hogy a névválasztás mögött valóban a születésnap és a névnap közelsége húzódott meg okként, csak feltételezhetjük, hogy a névnap befolyásolta a szülők választását. A 19. század első felében a legerősebb a naptári névadás szokása. A 20. századi névanyagban is a névválasztási hagyomány háttérbe szorulását követhetjük nyomon; kiemelve, hogy ebben az időszakban gyorsabb tempójú a csökkenés, illetve nagyobb aránybeli különbségek vannak a korszakok között. A naptári névadás hatásának vizsgálati eredményei az eddig bemutatott tendenciák, különböző mértékű változások szerves folytatásaként értelmezhetők: míg a vizsgált időszakok első felében a hagyományokhoz való ragaszkodás, a kötött névválasztás volt a jellemző, addig a második felében a névátörökítés, a naptári névadás, a közösségben hagyományosnak minősíthető keresztnévek háttérbe szorulása figyelhető meg. Mindezek összességében egybecsengnek az eddigi, szakirodalomból is ismert névadási tendenciákkal, az adott terület vonatkozásában is.

A többes keresztnévek adása sajátos szerepet kapott, egyszerre ad lehetőséget a hagyományörzésre és az újításra. A keresztnévek új, illetve már korábban is használt jellege alapján különböző típusú kettős keresztnéveket különítettem el. A szülők az utolsó két időszak kivételével a hagyományos, a közösségben már jól ismert nevek mellé gyakran hagyományos nevet választanak, s majd a 40-es évektől, a 60-as évektől pedig még inkább divattá válik új, idegen eredetű, a közösségben még ismeretlen nevet választani a hagyományos mellé. A kettős keresztnévek népszerűségének

növekedésében a névdivat mellett a névörökítésnek is fontos szerepe van, hiszen gyakran a szülők, keresztszülők, nagyszülők nevét a második helyre jegyeztetik be; ezzel is összefüggésben áll a hagyományos nevek gyakorisága a kettős keresztnévek között. A kettős keresztnévadás népszerűsége ugyanakkor a közösség eredetével és sváb (német) identitástudatával is összefüggésben állhat. A névanyagban a német eredetű és német nyelvi közvetítésű nevek számának növekedése akkor figyelhető meg, mikor a kettős keresztnévek száma kiemelkedően magas (más magyarországi német közösségben is hasonló tendenciákat láthatunk). A román névtani vizsgálatok szerint a román névadásban is egyre népszerűbbek a kettős keresztnévek, akárcsak a magyarországi gyakorlatban. Tehát az anyaországi, a többségi román minta és a kisebbségi hagyomány egyaránt a kettős keresztnévek választásának szokását erősítheti.

Az ikrek névadásának egyik legérdekesebb sajátossága a névvonatköztetés, pl. *Ádám – Éva, Péter – Pál, Gáspár – Menyhért – Boldizsár*. Az ikrek névanyagában találunk alliteráló keresztnévpárokat, pl. *Erzsébet – Emma, Márton – Mihály*. A névvonatköztetés és az alliteráló nevek választása mögött egyaránt az összetartozás kifejezésének a szándékát tételezhetjük fel.

A keresztnévek nyelvi-kulturális háttere, névtípusok szerinti csoportosítása révén feltárható a névanyag szerkezetének összetétele és annak időbeli változása. Az általános és nyelvspecifikus szempontok alapján hét fő csoportot állítottam fel, illetve határoztam meg; a fő csoportokat pedig a szűkebb, helyi névközösség névadási szokásai szerint további alcsoportokra osztottam.

A névviselők száma szerint hosszú időn át igen közkedveltek, s napjainkig a legjellemzőbbek a Magyar 1. csoportba tartozó nevek; a vizsgált időszakok első felében a névviselők több mint 90%-a ilyen típusú nevet visel. A csökkenő tendencia az időszakok második felében erőteljesebb, főleg 1965 után.

A Magyar 2. csoportba tartozó nevek gyakorisága az 1920-as években nő, de ez folytatása már a 19. század utolsó harmadában megfigyelhető növekedésnek. Ez a változás utalhat a sváb közösség identitásában bekövetkező változásokra, ugyanakkor az 1920-as évektől megfigyelhető növekedés összefüggésben állhat a kisebbségi létbe kerüléssel, illetve reakció lehet a román állami anyakönyvezési gyakorlatban megfigyelhető eljárással szemben, melynek során a magyar nyelvű keresztnéveket államnyelvvúsították, lefordították.

A Német 1. csoportban a 19. század végéig, a 20. század első évtizedéig a nevek száma folyamatosan nő, majd ezt követően lépcsőzetesen csökken. A 19. század

második felében a nyelvcseré útján már elinduló sváb közösség névanyagában a német nevek alacsony száma nem feltétlenül arra utal, hogy a névviselők már nem őrzik sváb/német identitásukat. A latin, illetve a magyar nyelvű anyakönyvezés is elfedheti a névviselő valós névhasználatát. Módszertanilag tehát az anyakönyvek alapján nem lehet megállapítani a valós névhasználatot, ezek a nevek így nem utalnak a névviselő etnikai identitására.

A Román csoport nevei – egy kivétellel – az utolsó három időszakban jelennek meg, de ekkor is csupán egy-két névviselővel. A román neveket csak magyar–román vegyes házasságban élő szülők választják gyerekeiknek. A kérdőívek eredményei is azt mutatják, hogy a közösség tagjai nem választanak tudatosan román eredetű nevet gyerekeiknek, tehát a dominánsan magyar közösség névanyagára ilyen módon nem hat a többségi, román névanyag.

A Nemzetközi 1. és 2. csoport nevei az utolsó időszakokban jelennek meg, ekkor az arányszámok emelkedő tendenciát mutatnak. A nemzetközi nevek megjelenése és gyors terjedése természetesen jellemző sajátossága más országok névanyagának is, mely a társadalmi változásokkal, a globalizációval áll összefüggésben.

A disszertációban kialakított kategóriarendszer általánosan is alkalmazható lehet egy újmagyar kori kisebbségi névkorpusz elemzésére, természetesen az adott kisebbségi névanyag speciális helyzetének figyelembevételével. Egy adott elemzési modell használata lehetővé tenné különböző névkorpuszok összevetését, a hasonlóságok és különbségek következetesebb feltérképezését.

A kérdőívek anyagának vizsgálatból kiderül, hogy a második időszakban (1990–2014) a szülők körütekintőbben, több névválasztási motivációt figyelembe véve választanak nevet gyerekeiknek, mint az elsőben (1965–1989). Az első időszakban a névgyakoriság, a név vallásos jellege, illetve a névöröklés, konkrét személy utáni névadás lehetséges szempontjait gyakrabban vették figyelembe a szülők, mint a második korszakban. A második időszakban viszont a név hangzása, a névhangulat, a név hosszúsága, a keresztnév becézhetősége, eredete és jelentése, valamint a név naptári előfordulása volt fontosabb névválasztási szempont.

A szülők iskolázottsága szerinti vizsgálat eredményei szerint a névgyakoriság, a név divatossága és a keresztnév vallásos jellege az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők névválasztásában játszottak gyakrabban szerepet. A név jó hangzása minden csoportban fontos szempontnak bizonyult. A név hangulatát, hosszúságát, becézhetőségét és eredetét a magasabb végzettségűek vették gyakrabban figyelembe.

Összességében a magasabb iskolai végzettségű szülők több névválasztási szempontot mérlegelnek a névválasztásnál, mint az alacsonyabb végzettségűek.

A névválasztás és a szülők iskolai végzettsége közötti összefüggések vizsgálatát csak a mezőfényi névanyagon végeztem el. Az eredmények alapján az alacsonyabb végzettségűek körében kirajzolódni látszik egy kettős tendencia, mely szerint a szülők nyitnak az újítások irányába, de a hagyományokat is figyelembe veszik. A magasabb iskolai végzettségű szülők gyakrabban választanak újító jellegű nevet gyerekeiknek. Három kulturális csoportot különítettem el, amelyek befolyásolják a mezőfényi névadók választásait: a német kulturális és nemzetközi hatás a középiskolai, a román pedig az alapfokú végzettségűek névválasztását befolyásolja jobban.

A név mint identitásjelölő elem különböző módokon érvényesül a Nagykároly környéki névadó közösségben. Kérdőíves felmérésem eredményei szerint névválasztáskor a keresztnév eredetét (nyelvi jellegét) gyakrabban veszik figyelembe, mint a név románra fordíthatóságát, valamint a család- és keresztnév eredetbeli illeszkedését.

A magyar és sváb/német identitáskritériumok rendszerében a különböző komponensek eltérő fontossággal vannak jelen. A magyar nemzeti identitásfaktorok legfontosabb komponense az önbesorolás és a magyar anyanyelv, utána a kultúrnemzeti identitáskritériumok következnek. A sváb nemzeti identitás legfontosabb összetevője ugyancsak az önbesorolás, illetve a csoporthoz való tartozás büszke vállalása, mindemellett az eredetkritériumoknak van fontosabb szerepük. Az identitáskritériumok rendszerében a család- és keresztnév ezeknél mérsékeltebb hangsúlyt kap.

A névsorrend vizsgálata, valamint a hivatalos és a mindennapi névhasználat különbségeit feltáró alfejezet eredményei szerint a mindennapi névhasználat magyardomináns, az adatközlők túlnyomó többsége román nyelvi diskurzusban is magyaros névsorrendben használja család- és keresztnévét. A kérdőívek eredményei alapján az esetek túlnyomó többségében a hivatalos névviselés és a névhasználat megegyezik.

A disszertációban bizonyos kérdésekkel sajnos nem állt módomban foglalkozni. A Nagykároly környéki sváb eredetű települések névállományának vizsgálatához hozzátartozna a családnévanyag tanulmányozása is, mely újabb vizsgálati szempontok bevonását igényelné, ugyanakkor eredményei részben kiegészíthetnék a keresztnévanyagra vonatkozó információk sorát is. Újabb izgalmas kérdést jelentene a névanyagban megjelenő kontaktusjelenségek vizsgálata, amihez az újabb források

feltárása mellett ismét további vizsgálati szempontok érvényesítésére lenne szükség. Tágíthatóak lennének természetesen a gyűjtés földrajzi és időbeli keretei is. Újabb források bevonásával növelhetnénk a vizsgálható névadatok számát, pontosabbá téve ezzel a névállományra vonatkozó következtetéseket, illetve újabb összefüggéseket tárva fel. Ezekről a további lehetséges vizsgálati irányokról, témáktól terjedelmi okok miatt is el kell tekintenem.

Hivatkozott irodalom

- ALDRIN, EMILIA 2009. The choice of first names as a social resource and act of identity among multilingual families in contemporary Sweden. In: AHRNES, WOLFGANG – EMBLETON, SHEILA – LAPIERRE, ANDRÉ eds., *Names in multi-lingual, multi-cultural and multi-ethnic contact*. York University, Toronto. 86–92.
- ALDRIN, EMILIA 2011. *Namnval som social handling. Val av förnamn och samtal om förnamn bland förlädrar*. Edita Västra Aros, Uppsala.
- ALDRIN, EMILIA 2014. Choosing a Name = Choosing identity? Toward a Theoretical Framework. In: IOAN TORT I DONADA – MONTERRAT MONTAGUT I MONTAGUT eds., *Names in Daily Life. Proceedings of the XXIV ICOS International Congress of Onomastic Sciences*. Generalitat de Catalunya, Barcelona. 392–401.
- ALDRIN, EMILIA 2016. Names and identity. In: HOUGH, CAROLE ed., *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford Handbooks Online. 382–395.
- ANGELUSZ RÓBERT – TARDOS RÓBERT 1991. *Hálózatok, stílusok, struktúrák*. ELTE Szociológiai Intézet – Magyar Közvéleménykutató Intézet, Budapest.
- BABBIE, EARL 2008. A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Hatodik, átdolgozott kiadás. Balassi Kiadó, Budapest.
- BĂLAN-MIHAILOVICI, AURELIA 2003. *Dicționar onomastic creștin. Repere etimologice și martirologice*. Minerva, București.
- BALÁZS GÉZA 2011. Az identitás nyelvi jelei. In: SZIRMAI ÉVA – ÚJVÁRI ÉVA szerk., *Az identitás szemiotikája*. SZTE JGYPK, Szeged. 12–23.
- BALLA ANDREA 2009. Név és identitás. Keresztnevek vizsgálata a kárpátaljai Nagydobrony községben. In: KARMACSI ZOLTÁN – MÁRKU ANITA szerk., *Nyelv, identitás és anyanyelvi nevelés a XXI. században*. PoliPrint, Ungvár. 9–13.
- BÁLINT SÁNDOR 1958. Adatok Újkígyós népeletéhez. *Néprajz és Nyelvtudomány* 3–4: 85–97.
- BÁLINT SÁNDOR 1977/1998. *Ünnepi Kalendárium 3*. Mandala Kiadó, Szeged.
- BALOGH ÉVA – TAKÁCS IBOLYA – KÁLMÁN BÉLA 1967. Debreceni keresztnevek a 18–20. században. *Magyar Nyelvjárások* 13: 91–104.
- BAMBEK, ANDREA 2004. *Deutsche Vornamengebung in zweisprachigem Umfeld. Synchron und diachron Aspekte der Namengebung und Namenverwendung bei Ungarndeutschen. Eine empirische Studie*. Wachholtz Verlag, Neumünster.

- BARBUL, MINODORA 2011. Anthroponymy and the internationally-minded generations of Baia Mara. In: FELECAN, OLIVIU ed., *Numele și numirea. Actele conferinței internaționale de onomastică*. Editura Mega, Cluj-Napoca. 13–26.
- BARBUL, MINODORA 2012. Onomastics and the internationally-minded generations of Baia Mare. In: FELECAN OLIVIU ed., *Name and naming. Synchronic and diachronic perspectives*. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne. 100–117.
- BARBUL, MINODORA – DUMITRESCU ANDREEA 2010. Romanian, Hungarian and English Connections in the Anthroponymy of Baia Sprie. In: FELECAN, OLIVIU ed., *Onomasticon. Studii despre nume și numire I*. Editura Mega, Cluj-Napoca. 35–48.
- BÁRCZI GÉZA 1951. *A magyar szókincs eredete*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- BAUKO JÁNOS 2012. Társadalom és névhasználat. In: SIMON SZABOLCS – TÖRÖK TAMÁS szerk., *A tudomány vonzásában. Köszöntő kötet a 70 éves Vörös Ottó tiszteletére*. Selye János Egyetem Tanárképző Kar, Komárom. 41–56.
- BAUKO JÁNOS 2013. A keresztnév használata magyar–szlovák kétnyelvű környezetben. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 5–27.
- BAUKO JÁNOS 2014. A tulajdonnév identitásjelölő funkciója. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest. 78–96.
- BAUKO JÁNOS 2015. *Bevezetés a szocioonomasztikába. Oktatási segédlet*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara, Nyitra.
- BAUMGARTNER BERNADETTE 2010. *Kisebbség a kisebbségben. A Szatmár megyei németek a két világháború között 1918–1940*. Doktori disszertáció.
- BERECZ ÁGOSTON 2009. A családnév románsága a dualizmus kori erdélyi, illetve magyarországi román nemzeti elit önképében. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban*. Gondolat Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 263–272.

- BERECZ, ÁGOSTON 2016. *Floreas into Virágs*: state regulation of the first names in dualist Hungary. In: *Austrian History Yearbook 47*. Center for Austrian Studies, University of Minnesota. 107–127.
- BERRÁR JOLÁN 1951. Női nevek 1400-ig. *Magyar Nyelv* 2: 154–213.
- BINDORFFER GYÖRGYI 2001. *Kettős identitás. Etnikai és nemzeti azonosságtudat Dunabogdányban*. Új Mandátum Könyvkiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest.
- BINDORFFER GYÖRGYI 2003. „Svábok is vagyunk, magyaros is vagyunk”. In: RUDA GÁBOR szerk., *Kisebbségi oktatás és gyermekirodalom*. Muravidéki Baráti Kör Kulturális Egyesület, Pilisvörösvár. 2003: 50–62.
- BINDORFFER GYÖRGYI 2009. Etnoním, családnév, keresztnév: névhasználat és névválasztás a magyarországi németeknél. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások története az időben, térben és társadalomban*. Gondolat Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 105–119.
- BIRÓ ÁGNES 1988. A mai keresztnévadás az egyes társadalmi rétegek gyakorlatában. In: KISS JENŐ – SZÜCS LÁSZLÓ szerk., *A magyar nyelv rétegződése I*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 203–210.
- BLOOTHOOFT, GERRIT 2002. Naming and subcultures in the Netherlands. In: BRYLLA, EVA – WAHLBERG, MATS eds., *Proceedings of the 21st International Congress of Onomastic Sciences, Uppsala 19–24 August 2002*. 2. Institutet för språk och folkminnen, Uppsala. 53–62.
- BOULLÓN AGRELO, ANA 2007. Personal naming trends in Galicia today. In: BRYLLA, EVA – WAHLBERG, MATS eds., *Proceedings of the 21st International Congress of Onomastic Sciences, 19–24 August 2002*. 3. Institutet för språk och folkminnen, Uppsala. 62–81.
- BOROVSKY SAMU 1906/1908 szerk., *Magyarország vármegyéi és városai. Szatmár vármegye*. Országos Monográfia Társaság, Budapest.
- BOZSÓ GÁBOR 2011. Románia alkotmánya. Alkotmányelemzés. *Állam- és Közigazgatás- Tudományi Szemle* 2. 1–22.
- BÜKY BÉLA 1961. A fővárosi keresztnévadás hatóerői. *Nyelvtudományi Értekezések* 26, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- BÜKY BÉLA 1964. Hagyomány és újszerűség a mai budapesti keresztnévadásban (az 1962. évi adatok alapján). *Magyar Nyelvőr* 88: 92–106.
- BURA LÁSZLÓ 2001. *Csanálos. Falumonográfia*. Státus Kiadó, Csíkszereda.

- BURA LÁSZLÓ 2011. *Szatmár megye történeti-etimológiai helységnévtára*. Státus Kiadó, Csíkszereda.
- BRAMWELL, ELLEN 2009. Names in multi-cultural Scotland. In: AHRNES, WOLFGANG – EMBLETON, SHEILA – LAPIERRE, ANDRÉ eds., *Names in multi-lingual, multi-cultural and multi-ethnic contact*. York University, Toronto. 158–163.
- BRAMWELL, ELLEN 2012. *Naming in society: a cross-cultural study of five communities in Scotland*. PhD. Thesis. Glasgow Theses Service.
- BRUBAKER, R. 1996. *Nationalism reframed*. University Press, Cambridge.
- CONSTANTINESCU, N.A. 1963. *Dicționar onomastic românesc*. Editura Academiei, București.
- COSMA, IOANA AUGUSTA 2017. Prenumele ale tinereților din Centrul Universitar Nord din Baia Mare. In: FELECAN, OLIVIU ed., *Onomastics Between Sacred and Profane. Proceedings of the Fourth International Conference on Onomastics*. Vernon Press, Wilmington. 74–91.
- COSNICEANU, MARIA 2006. *Dicționar de prenume*. Editura Știința, Chișinău.
- COVACI, DANA 2011. Antroponimele dintr-o comunitate de romi: între tradiție și modernism. In: FELECAN, OLIVIU ed., *Numele și numirea. Actele conferinței internaționale de onomastică*. Editura Mega, Cluj-Napoca. 27–31.
- CSEERNICSÓ ISTVÁN 1998. *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Osiris Kiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely, Budapest.
- S. DÁVID EMESE főszerk. 2004. *Nemzeti és etnikai kisebbségek utónévkönyve*. Aranyhal Könyvkiadó, Budapest.
- DIÓS ISTVÁN főszerk. 1993–2014. *Magyar katolikus lexikon*. Szent István Társulat, Budapest.
- DIÓS ISTVÁN szerk. 2009. *Szentelek élete I-II*. Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest.
- DUCHAJ, KAREN – NTIHIRAGEZA, JEANINE 2017. Survival by Loss of Identity: The Power of Names among Burundian Refugees in Tanzania. In: FELECAN, OLIVIU ed., *Onomastics Between Sacred and Profane. Proceedings of the Fourth International Conference on Onomastics*. Vernon Press, Wilmington. 337–345.
- DUMITRESCU, ANDREEA 2011. Romanian–hungarian interferences in Coltău, a multi-ethnic area in the Maramureș county. In: FELECAN, OLIVIU ed., *Numele și numirea. Actele conferinței internaționale de onomastică*. Editura Mega, Cluj-Napoca. 43–48.

- Erdély településeinek nemzetiségi (anyanyelvi) megoszlása (1850–1941)*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1991.
- FĂLĂUȘ, ANAMARIA – TODEA, LUMINIȚA 2017. Names and identity: aboriginal canadian traditions of name-giving. In: FELECAN, OLIVIU ed., *Onomastics Between Sacred and Profane. Proceedings of the Fourth International Conference on Onomastics*. Vernon Press, Wilmington. 147–156.
- FARKAS TAMÁS 2006. Keresztnévkönyvek – keresztnévtárak – keresztnévszótárak Magyarországon. In: MÁRTONFI ATTILA – PAPP KORNÉLIA – SLÍZ MARIANN szerk., *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére*. Argumentum Kiadó, Budapest. 246–252.
- FARKAS TAMÁS 2007. A tulajdonnevek fordíthatóságáról és napjaink fordítási hibáiról, közsavak és tulajdonnevek példáján. *Névtani Értesítő* 29: 167–188.
- FARKAS TAMÁS 2009a. A tulajdonnevek fordításának alapkérdéseiről. *Diadal* vagy *Viktória, Eugén vagy Jenő? Fordítástudomány* 11/2: 22–35.
- FARKAS TAMÁS 2009b. Családnévrendszer, névhasználat, névváltoztatás nyelvi-kulturális kontaktushelyzetben. *Névtani Értesítő* 31: 27–46.
- FARKAS TAMÁS 2015. Changing Names as Abolishing the Difference. Personal Names as Ethnic Symbols, Characteristics of Surname Changes and the Magyarization of Surnames in Hungary. *Létünk* 3: 27–39.
- FARKAS TAMÁS 2017. Creating a national given-name stock. A chapter from the modern-day history of Hungarian personal names. In: FELECAN, OLIVIU ed., *Name and Naming. Proceedings of the Fourth International Conference on Onomastics „Name and Naming”. Sacred and Profane in Onomastics*. Editura Mega – Editura Argonaut, Cluj-Napoca. 137–146.
- FARKAS TAMÁS. *A nyelvújítás és a tulajdonnevek*. Megjelenés előtt.
- FEHÉRTÓI KATALIN 2004. *Árpád-kori személynévtár (1000–1301)*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- FEKETE ÁGNES 1997. Keresztnevek Miskolcon és Tíbolddarócon. In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézet, Budapest–Miskolc. 168–173.
- FEKETE ANTAL 1974/2007. *Keresztneveink, védőszentjeink*. Szent István Társulat, Budapest.

- FELECAN, NICOLAE 2012. The dynamics of forenames in the anthroponymy of Baia Mare. In: FELECAN, OLIVIU ed., *Name and naming. Synchronic and diachronic perspectives*. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne. 118–128.
- FELECAN, OLIVIU 2009. Romanian–Ukrainian Connections in the Anthroponymy of the Northwestern Part of Romania. In: AHRENS, WOLFGANG – EMBLETON, SHEILA – LAPIERRE, ANDRÉ eds., *Proceedings of the 23rd International Congress of Onomastic*. York University, Toronto–Canada. 399–407.
- FELECAN, OLIVIU 2010. Aspecte socio- și psiholingvistice reflectate în realizarea unei anchete antroponimice. In: SARAMANDU, NICOLAE – NEVACI, MANUELA – RADU, CARMEN IOANA eds., *Lucrarile celui de-al III-lea Simpozion internațional de lingvistică, București, 20–21 noiembrie 2009*. Editura Universității, București. 25–35.
- FELECAN, OLIVIU 2011. Antroponimia maramureșeană – între tradiție și modernitate. In: FELECAN, OLIVIU – FELECAN, DAIANA eds., *Confluente lingvistice și filologie. Omagiu profesorului Nicolae Felecan la împlinirea a 70 de ani*. Editura Mega, Cluj-Napoca. 395–410.
- FELECAN, OLIVIU 2012. Conformity and nonconformity in gypsy names. In: FELECAN, OLIVIU ed., *Name and naming. Synchronic and diachronic perspectives*. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne. 129–146.
- FELECAN, OLIVIU 2013. *Un excurs onomastic în spațiul public românesc actual*. Editura Mega – Argonaut, Cluj-Napoca.
- FERCSIK ERZSÉBET 2004. Személynevek megváltozott nyelvi és kulturális környezetben – a külföldön élő magyar fotográfusok névhasználatáról. *Névtani Értesítő* 26: 57–66.
- FERCSIK ERZSÉBET – RAÁTZ JUDIT 2009. *Keresztnevek enciklopédiája. A leggyakoribb női és férfinevek*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- FERCSIK ERZSÉBET – RAÁTZ JUDIT 2017. *Örök névnapár. A mai magyar keresztnevek legteljesebb gyűjteménye*. Műszaki Kiadó, Budapest.
- FNESz.⁴ = KISS LAJOS 1988. *Földrajzi Nevek Etimológiai Szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- N. FODOR JÁNOS 2008. *Északkelet-Magyarország személyneveinek komplex nyelvi elemzése (1401–1526)*. Doktori disszertáció.
- N. FODOR JÁNOS 2011. Név és etnikum összefüggéseinek nyelvföldrajzi vonatkozásai a Történeti Magyar Családnévatalasz példanyagában. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A*

- nyelvöldrajztól a névföldrajzig II. Családnév – helynév – kisebbségek.* Savaria University Press, Szombathely. 95–108.
- N. FODOR JÁNOS 2012. Családnevek történeti tanulságai Partium késő középkori és újkori névanyaga alapján. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 7: 143–158.
- N. FODOR JÁNOS 2015. Language contact effects in historical hungarian and romanian personal names. In: FELECAN, OLIVIU ed., *Name and naming. Proceedings of the Third International Conference on Onomastics „Name and Naming”. Conventional/ Unconventional in Onomastics. Baia Mare, September 1–3, 2015.* Editura Mega – Editura Argonaut, Cluj-Napoca. 163–173.
- N. FODOR JÁNOS – F. LÁNCZ ÉVA 2011. A Történeti magyar családnév-atlasz előmunkálatairól. *Névtani Értesítő* 33: 175–190.
- FODOR KATALIN 1999. A névdivat változása a moldvai csángóknál. *Névtani Értesítő* 21: 232–235.
- FODOR KATALIN 2011. Moldvai családnevek. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvöldrajztól a névföldrajzig II. Családnév – helynév – kisebbségek.* Savaria University Press, Szombathely. 117–126.
- FÓRIS ÁGOTA 2008. *Kutatásról nyelvészeknek. Bevezetés a tudományos kutatás módszertanába.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- FÜLÖP LÁSZLÓ 1987. Ádámok és Évák. *Névtani Értesítő* 12: 193–197.
- FÜLÖP LÁSZLÓ 1990. A Somogy megyei Vízmente személynevei 1722–1900. *Magyar Névtani Dolgozatok* 86.
- FÜLÖP LÁSZLÓ 1998. Több keresztnév adása (Kaposvár 1731–1900). *Névtani Értesítő* 20: 12–29.
- FÜLÖP LÁSZLÓ – NAGY ISTVÁN 1985. Az ikrek névadása Rédcisen 1789 és 1900 között. *Névtani Értesítő* 10: 85–94.
- GASPARICS GYULA 1989. Tök község mai kereszt- és becenevei. *Magyar Névtani Dolgozatok* 85.
- GEREBEN FERENC 1999. *Identitás, kultúra, kisebbség.* Osiris Kiadó, Budapest.
- B. GERGELY PIROSKA 1971. Inaktelke személynév-rendszere III. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* 15/1: 35–49.
- B. GERGELY PIROSKA 1988. Területi és társadalmi rétegződés a romániai magyar keresztnévadásban. In: KISS JENŐ – SZÜTS LÁSZLÓ szerk., *A magyar nyelv rétegződése I.* Akadémiai Kiadó, Budapest. 373–387.

- B. GERGELY PIROSKA 2005. Kalotaszeg magyar kereszt- és becenevei. *Magyar Névtani Értekezések*, Budapest–Miskolc.
- GERRITZEN, DOREEN 1999. Changes in the naming patterns for girls and boys in the Netherlands against the cultural background (XXth century). *Onoma* 34: 181–195.
- GERRITZEN, DOREEN 2006. Naming children in a globalization world. *Acta onomastica* 47: 177–184.
- GERRITZEN, DOREEN 2007. First names of Moroccan and Turkish immigrants in the Netherlands. In: BRYLLA, EVA – WALHBERG, MATS eds., *Proceedings of the 21st International Congress of Onomastic Sciences. Uppsala 19–24 August 2002*. Institutet för språk och folkminnen, Uppsala. 120–130.
- GÖRÖG NIKOLETTA 2014. Névadási nézetek a tizenéves korosztályban. Egy beregszászi gimnazisták körében végzett vizsgálat tapasztalatai. In: FEDINEC CSILLA – SZOTÁK SZILVIA szerk., *Közösség és identitás a Kárpát-medencében*. Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, Budapest. 221–241.
- GRÉTSY LÁSZLÓ 1969. Adalékok az utónévválasztáshoz. *Magyar Nyelvőr* 93: 438–450.
- HAINDRICH HELGA ANNA 2010. *A Szatmár megyei Mezőfény hivatalos személynévanyagának vizsgálata*. Szakdolgozat.
- HAINDRICH HELGA ANNA 2012a. A mezőfényi keresztnévek a kétnyelvűség tükrében. In: PARAPATICS ANDREA – CSERNÁK-SZUHÁNSZKY DEBÓRA szerk., *Félúton 7: A hetedik Félúton konferencia (2011) kiadványa*. ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest. 1–9.
- HAINDRICH HELGA ANNA 2012b. Emilia Aldrin: Namnval som social handling. Val av förnamn och samtal om förnamn bland föräldrar [Az elnevezés mint szociális aktus. Szülők keresztnévválasztása és annak megvitatása Göteborgban 2007–2009 között]. *Névtani Értesítő* 34: 240–242.
- HAINDRICH HELGA ANNA 2013. Iskolázottság és névválasztás kapcsolata a csanálói névadók körében. In: DRÁVUCZ FANNI – HAINDRICH HELGA ANNA – HORVÁTH KRISZTINA – KARÁCSONY FANNI szerk., *Félúton 8*. ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest. 195–210.
- HAINDRICH HELGA ANNA 2014. Iskolázottság és névválasztás kapcsolata a csanálói és csomaközi névadók körében. *Eruditio – Educatio* 1: 107–121.
- HAJDÚ MIHÁLY 1968. Adatok a 18–20. század névdivatjának földrajzi vizsgálatához. *Magyar Nyelv* 64: 232–245.

- HAJDÚ MIHÁLY 1970. *Keresztneveink és becézőneveink újabb kori vizsgálata (1770–1970) I–II*. Kézirat.
- HAJDÚ MIHÁLY 1971/2003. Az újabbkori személynevek vizsgálatának módszereiről. In: KISS JENŐ szerk., *Válogatott tanulmányok*. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar – Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai és Dialektológiai Tanszék – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 144–157.
- HAJDÚ MIHÁLY 1980. A csoportnyelvekről. *Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok* 1.
- HAJDÚ MIHÁLY 1992. Tervezet a magyar tulajdonnevek történetének korszakolására. *Magyar Névtani Dolgozatok* 100. 5–14.
- HAJDÚ MIHÁLY 2003. *Általános és magyar névtan. Személynevek*. Osiris Kiadó, Budapest.
- HANKS, PATRICK – HARDCASTLE, KATE – HODGES, FLAVIA eds. 2006. *A dictionary of first names*. Second Edition. University Press, Oxford.
- HOFFMANN ISTVÁN 2010. Név és identitás. *Magyar Nyelvjárások* 48: 49–58.
- HORGA, IONEL 2008. *20000 de nume de copii, românești și internaționale*. Meteor Press, București.
- HORVÁTH PÉTER IVÁN 2008. Személynevek a szakfordításban. *Névtani Értesítő* 30: 35–40.
- HUSSAR ANNIKA 2009. Changes in Naming Patterns in 19th Century Estonia. Discarding the Names of Parents and Godparents. In: AHRENS, WOLFGANG – EMBLETON, SHEILA – LAPIERRE, ANDRÉ eds., *Proceedings of the 23rd International Congress of Onomastic*. York University, Toronto–Canada. 519–526.
- IGNAT, MARIA-MARA 2017. Sacru și profan în atribuirea prenumelor din Țara Chioarului. In: FELECAN, OLIVIU ed., *Onomastics Between Sacred and Profane. Proceedings of the Fourth International Conference on Onomastics*. Vernon Press, Wilmington. 175–185.
- ILLÉS-MOLNÁR MÁRTA 2009. A németországi szórványmagyarság névhasználatáról. *Nyelvünk és Kultúránk* 4: 68–82.
- ILLÉS-MOLNÁR MÁRTA 2010. Névadás és névhasználat a németországi magyar szórványban. *Névtani Értesítő* 32: 59–69.
- IVÁN LÁSZLÓ 1981. Ikrek elnevezései Kecelen a 19. században. *Névtani Értesítő* 5: 44–47.

- KÁLMÁN BÉLA 1966/2003. *A nevek világa*. Csokonai Kiadó, Debrecen.
- KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND 1954. Személyneveink 1500-tól 1600-ig. *Magyar Nyelv* 50: 379–387.
- KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND 1956. Személyneveink 1600-tól 1700-ig. In: BÁRCZI GÉZA – BENKŐ LORÁND szerk., *Emlékkönyv Pais Dezső hetvenedik születésnapjára*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 415–419.
- KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND 1961. Személyneveink 1500-tól 1800-ig. *Nyelvtudományi Értekezések* 28.
- KARÁDY VIKTOR 2009. A névmagyarosítások társadalomtörténeti összefüggései. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban*. Gondolat – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 41–55.
- KELLNER, DOUGLAS 1992. Constructing Postmodern Identities. In: LASH, S. – FRIEDMAN, J. eds., *Modernity and identity*. Blackwell, Oxford. 141–177.
- KISS LAJOS 1970. Az európai névtudomány fontosabb eredményei. In: KÁZMÉR MIKLÓS – VÉGH JÓZSEF szerk., *Névtudományi Előadások. II. Névtudományi Konferencia. Nyelvtudományi Értekezések* 70. 16–26.
- KISS JENŐ 2017. A magyar nyelvtörténet korszakolásának kérdésköréhez. *Magyar Nyelv* 129–145.
- KISS JENŐ 2018. A magyar nyelvtörténet korszakolása és korszakai. In: KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC szerk., *A magyar nyelvtörténet kézikönyve*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 43–47.
- KOI BALÁZS 2003a. *Személynévadás Tiszabezdén*. Doktori disszertáció.
- KOI BALÁZS 2003b. Több keresztnév adása Tiszabezdén (1766–2000). *Névtani Értesítő* 25: 171–177.
- KOHLHEIM, ROSA 1999. The Change of Cultural Values as Reflected in Modern Name-giving in Catalonia. *Onoma* 34: 229–248.
- KOHLHEIM, ROSA – KOHLHEIM VOLKER 2005. *Duden Familiennamen. Herkunft und Bedeutung von 20000 Nachname*. Dudenverlag, Mannheim–Leipzig–Wien–Zürich.
- KOHLHEIM, ROSA – KOHLHEIM VOLKER 2013. *Lexikon der Vornamen*. Dudenverlag, Mannheim–Zürich.
- KONTRA MIKLÓS 1990. *Fejezetek a South Bend-i magyar nyelvhasználatból*. Linguistica Series A – Studia et dissertationes 5.

- KOROMPAY KLÁRA 1987. Középkori neveink és a Roland-ének. *Nyelvtudományi Értekezések* 96.
- KOROMPAY KLÁRA 1980. Név és névváltozat a keresztnévek történeti vizsgálatában. In: IMRE SAMU – SZATHMÁRI ISTVÁN – SZÜTS LÁSZLÓ szerk., *A magyar nyelv grammatikája. A Magyar Nyelvészek III. Nemzetközi Kongresszusának előadásai. Nyelvtudományi Értekezések* 104: 519–524.
- KORPÁS ATTILÁNÉ 1996. *Általános Statisztika I.* Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest.
- KOVÁCS ANDRÁS 2013. A kárpátaljai magyarok személynévadása az ukrainai nyelv- és névpolitika tükrében. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig IV. A nyelvi kölcsönhatások és a személynévek.* Savaria University Press, Szombathely. 177–183.
- J. KOVÁCS MAGDA 2018. *Magyar–román, román–magyar összehasonlító keresztnévszótár.* URL:
<https://www.google.com/search?q=J.+Kovács+Magda+Magyar-román+összehasonlító+keresztnévszótár&oq=J.+Kovács+Magda+Magyar-román+összehasonlító+keresztnévszótár&aqs=chrome..69i57j0j7>
- KUNZE, KONRAD 1998. *dtv-Atlas Namenkunde. Vor- und Familiennamen im deutschen Sprachgebiet.* Deutscher Taschenbuch Verlag, München.
- LACZKÓ KRISZTINA 1991. A fővárosi keresztnév-átörökítés hatóerői napjainkban. *Magyar Névtani Dolgozatok* 96.
- LACZKÓ KRISZTINA 2006. Az újmagyar és az újabb magyar kor. In: KIEFER FERENC főszerk., *Magyar nyelv.* Akadémiai Kiadó, Budapest. 401–436.
- LADÓ JÁNOS 1969. Utóneveink helyesírása. *Magyar Nyelvőr* 93: 176–190.
- LADÓ JÁNOS 1978. *Magyar Utónévkönyv.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- LADÓ JÁNOS – BÍRÓ ÁGNES 1998. *Magyar Utónévkönyv.* Vince Kiadó, Budapest.
- LANSTYÁK ISTVÁN 2013. Kontaktushatás a tulajdonnevekben. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig IV. A nyelvi kölcsönhatások és a személynévek.* Savaria University Press, Szombathely. 43–68.
- LAWSON, EDWIN D. 2016. Personal Naming Systems. In: HOUGH, CAROLE ed., *The Oxford Handbook of Names and Naming.* Oxford Handbooks Online. 176–177.
- LEIBRING, KATHARINA 2016. Given names in European Naming Systems. In: HOUGH, CAROLE ed., *The Oxford Handbook of Names and Naming.* Oxford Handbooks Online. 199–213.

- LIEBERSON, STANLEY – B. LYNN, FRED A 2003. Popularity as a taste: an application to the naming process. *Onoma* 38: 235–276.
- LŐRINCZE LAJOS 1969. Az 1967. évi anyakönyvi bejegyzések néhány tanulsága. *Magyar Nyelvőr* 93: 33–42.
- B. LŐRINCZY ÉVA 1962. Képző- és névrendszertani vizsgálódások. Az -s ~ -cs képzővel alakult névanyag az ómagyarban. *Nyelvtudományi Értekezések* 33: 24–29.
- MAKSAI FERENC 1940. A középkori Szatmár megye. *Település- és Népiségtörténeti Értekezések* 4, Budapest.
- MERLI RUDOLF 2000. *Mezőfény története*. K. n., h. n.
- MERLI REZSŐ 2002. *Harminckét település története*. Szent-Györgyi Albert Társaság – EMKE Szatmár Megyei Szervezete, Szatmárnémeti.
- MIKESY SÁNDOR 1969. Épusz. *Magyar Nyelvőr* 93: 302.
- MINDÁK CECÍLIA 2007. A túristvándi roma névadás motivációinak vizsgálata. *Névtani Értesítő* 29: 117–130.
- MIZSER LAJOS 1989. Női keresztnéveink típusai. In: BALOGH LAJOS – ÖRDÖGH FERENC szerk., *Névtudomány és művelődéstörténet. A IV. magyar nyelvtudományi konferencia előadásai Pais Dezső születésének 100. évfordulóján*. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 250–253.
- ORZAC, DANA 2010. Influența italiană și spaniolă în antroponimia maramureșeană. In: OLIVIU FELECAN ed., *Onomasticon. Studii despre nume și numire I*. Editura Mega, Cluj Napoca. 175–197.
- ÖRDÖG FERENC 1973. Személynévvizsgálatok Göcsej és Hetés területén. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- ÖRDÖG FERENC 1999/2008. Szempontok és adalékok XVII. századi keresztnéveink vizsgálatához. In: KISS JENŐ szerk., *Válogatott tanulmányok*. Czipi Kiadó, Nagykanizsa. 168–173.
- ÖRDÖG FERENC 2006/2008. A keresztnév-divat településtörténeti, tisztelettörténeti és szociológiai motivációi a XVII–XVIII. században. In: KISS JENŐ szerk., *Válogatott tanulmányok*. Czipi Kiadó, Nagykanizsa. 184–191.
- PÉNTEK JÁNOS – BENŐ ATTILA 2005. Nyelvi jogok Romániában. In: PÉNTEK JÁNOS – BENŐ ATTILA szerk., *Nyelvi jogi környezet és nyelvhasználat*. A Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kiadványai 2., Kolozsvár, 95–121.
- POSGAY ILDIKÓ 1973. Rábacsanak személynevei. *Nyelvtudományi Dolgozatok* 12.

- POSGAY ILDIKÓ 1993. Névhasználati sajátosságok Erdélyben. *Hungarológia* 3: 216–220.
- RAÁTZ JUDIT 1996. Gödöllő személynevei 1722–1895. *Magyar Névtani Dolgozatok* 144.
- RAÁTZ JUDIT 2002. Női neveink az Új magyar utónévkönyvben. In: GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ – KOVÁCS MÁRIA szerk., *Köszöntő kötet B. Gergely Piroska tiszteletére*. Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Miskolc. 151–154.
- RAÁTZ JUDIT 2003. *Acél* vagy *Zserald*? Az újonnan anyakönyvezhető férfineveinkről. *Névtani Értesítő* 25: 181–184.
- RAÁTZ JUDIT 2005. Trends in the choice of first names in Hungary since the second half of the 20th century. In: M. G. ARCAMONE – D. BREMER – D. DE CAMILLI – B. PORCELLI – A. ROSSEBASTIANO eds., *Names in time and space. Proceedings of the 22nd International Congress of Onomastic Science*. Edizioni ETS, Pisa. 195–207.
- RAÁTZ JUDIT 2012. A mai keresztnévadás kulturális reprezentációjának vizsgálata. In: BALÁZS GÉZA – VESZELSZKI ÁGNES szerk., *Nyelv és kultúra. Kulturális nyelvészet*. Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest. 308–313.
- RAÁTZ JUDIT 2015. Abosától Zsülienig. Az elmúlt évtizedek új férfinevei. In: BÁRTH M. JÁNOS – BODÓ CSANÁD – KOCSIS ZSUZSANNA szerk., *A nyelv dimenziói. Tanulmányok Juhász Dezső tiszteletére*. Budapest. 403–409.
- RAJSLI ILONA 2007. A keresztnévadási szokások változása Bácskában. *Névtani Értesítő* 29: 235–241.
- RANCZ TERÉZ 2009. A névadás motivációi Felső-Háromszéken és a név súlya az identitásjelölő faktorok rendszerében. *Névtani Értesítő* 31: 17–26.
- RANCZ TERÉZ 2011. *Identitás és nyelvhasználat felső-Háromszéken*. Doktori disszertáció.
- RIHMER ZOLTÁN 2008. Fordítás vagy adaptáció? A modern latin személynévhasználat problémái. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1., Budapest.
- RUS FODOR DÓRA 2008. Névválasztás és névadás tordai magyar–román vegyes házasságokban. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. A Károli Gáspár

- Református Egyetem BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai
1., Budapest. 461–467.
- SÁNDOR ANNA 1999. A koloni keresztnevek változó világa. *Névtani Értesítő* 21: 229–232.
- SEGURA, SELINA JIMÉNEZ 2014. Male and female first name attribution regarding family heritage, catholic calendar influence and fashion in Tlalnepantla de Baz, Estado de México. In: HOUGH, C. – IZDEBSKA, D. eds., *Names and Their Environment. Proceedings of the 25th International Congress of Onomastic Sciences, Glasgow, 25–29 August 2014*. University of Glasgow, Glasgow. 109–122.
- SLÍZ MARIANN 2009. A háromkirályok kultuszának hatása a középkori és kora újkori névadásra. *Névtani Értesítő* 31: 91–103.
- SLÍZ MARIANN 2011a. *Anjou-kori személynévtár*. Históriaantik, Budapest.
- SLÍZ MARIANN 2011b. *Személynévadás az Anjou-korban*. Históriaantik, Budapest.
- SLÍZ MARIANN 2016. Personal Names Originating from Literature or Motion Picture in the Hungarian Name Stock: A Historical Survey. In: HOUGH, C. – IZDEBSKA, D. eds., *'Names and Their Environment'. Proceedings of the 25th International Congress of Onomastic Sciences, Glasgow, 25–29 August 2014*. University of Glasgow, Glasgow. 247–254.
- SLÍZ MARIANN 2017. *Személynévvizsgálatok a középkori Magyarországról*. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- SMITH, A.D. 1991. *National Identity*. Penguin LTD, London.
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1964. Névdivat és irodalmi névadás. *Magyar Nyelvőr* 88: 285–294.
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1967. A tulajdonnevek lefordíthatósága. *Magyar Nyelvőr* 91: 280–292.
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- SOÓS MÓNICA 1998. Az ikrek névadása Kápolnásnyéken és Velencén. *Magyar Névtani Dolgozatok* 154.
- SPĂRIOSU, LAURA 2011. Tradiționalism și modernitate în sistemul antroponimic al românilor din Banatul Sârbesc central. In: OLIVIU FELECAN ed., *Numele și numirea. Actele conferinței internaționale de onomastică*. Editura Mega, Cluj-Napoca. 95–100.

- SUCIU, CORIOLAN 1967. *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București.
- STRASZER BOGLÁRKA 2012. Ungerska förnamn. *Studia anthroponymica scandinavica* 30: 49–70.
- SZABÓ ISTVÁN 1954. *Bács, Bodrog és Csongrád megye dézsmalajstromai 1522-ből*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 86. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- SZABÓ T. ANNAMÁRIA 2010. Kétnyelvűség: kétnevűség? In: PARAPATICS ANDREA főszerk., *Félúton 6. A hatodik Félúton konferencia (2010) kiadványa*. ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2002. A szlovákiai kisebbségek nyelvi jogai és a kisebbségi nyelvhasználat szinterei, különös tekintettel a magyar közösségekre. In: LANSTYÁK ISTVÁN – SZABÓMIHÁLY GIZELLA szerk., *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában. Tanulmányok és dokumentumok*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony. 19–40.
- SZENTGYÖRGYI RUDOLF 2012. Név, anyanyelv, identitás összefüggései a középmagyar kor boszorkánypereinek tükrében. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 7: 133–142.
- SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ 2005. Névadási szokások kisebbségi és többségi helyzetben lévő magyar anyanyelvű gyermekek körében a rendszerváltás után. *Névtani Értesítő* 27: 78–87.
- SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ 2006. Egy kétnyelvű település 20. századi katolikus keresztnévadási szokásai. *Névtani Értesítő* 28: 59–66.
- SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ 2008. Régi-új kérdések a kisebbségi névadás és névhasználat kutatásában (A magyarországi „svábok” személynévkutatásának kérdéseiről). In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. Károli Gáspár Református Egyetem BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1., Budapest. 489–494.
- SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ 2011. *Ungarndeutsche Personennamen im Plattenseeoberland. Eine anthroponomastische Langzeitstudie in Deutschbarnag/Barnag und Werstuh/Vöröstó*. ELTE Germanistisches Institut, Budapest.
- SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ 2013. Magyar–német nyelvi kölcsönhatások a családnevek tükrében. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig IV. A nyelvi kölcsönhatások és a személynevek*. Savaria University Press, Szombathely. 155–167.

- SZOPOS ANDRÁS 2003. *Csíkszentimre névtani monográfiája. 1602–2000.* Doktori disszertáció.
- SZOPOS ANDRÁS 2004. Csíkszentimre személynevei 1602–2000. *Magyar Névtani Dolgozatok* 199.
- TEUTSCH, ANDREAS 2016. Names and law. In: HOUGH, CAROLE ed., *The Oxford Handbook of Names and Naming.* Oxford University Press, Oxford.
- TMCSA. = N. FODOR JÁNOS 2016. *Történeti magyar családnévátlasz. II.*
- TÓTH IMRE 1967. A legszebb magyar név. *Magyar Nyelvőr* 91: 122–132.
- TÓTHNÉ PARÁZSÓ LENKE 2011. *A kutatómódszertan matematikai alapjai.* Médiainformatikai Kiadványok, Eger.
- VANČO ILDIKÓ 2013. Identitás és személynévhasználat. Esettanulmány. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában.* Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-Európai Tanulmányok Kara, Nyitra. 102–112.
- VARGA E. ÁRPÁD 1992. *Népszámlálások a jelenkori Erdély területén.* Regio – MTA Történettudományi Intézet, Budapest.
- VARGA I. ERIKA 1994. Sikátor község történeti és mai személynevei. *Magyar Névtani Dolgozatok* 135.
- VARGA JÓZSEFNÉ 2004. *A Felső-Rábaköz 18–19. századi személynevei.* Doktori disszertáció.
- VARGA JÓZSEFNÉ 2008. Osli keresztnévadásának története napjainkig. *Névtani Értesítő* 30: 135–144.
- VERES VALÉR 2005a. Az erdélyi magyarok nemzeti identitása a társadalmi és az etnikai struktúra összefüggésrendszerében. *Erdélyi Társadalom* 3/1: 71–96.
- VERES VALÉR 2005b. *Nemzeti identitás Erdélyben – szociológiai olvasatban.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- VERES VALÉR 2017. A nemzeti identitás érzelmi megélése a társadalmi, szocializációs háttér kontextusában, a kolozsvári magyar egyetemi hallgatók körében. In: PAPP Z. ATTILA szerk., *Változó kisebbség. Kárpát-medencei magyar fiatalok.* Mathias Corvinus Collegium Tihanyi Alapítvány – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet, Budapest. 391–410.
- VERMES ALBERT PÉTER 2005a. *Proper names in translation: A relevance-theoretic analysis.* Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója, Debrecen.

- VERMES ALBERT PÉTER 2005b. Proper names in translation: A relevance-theoretic analysis. A doktori iskolában megvédett névtani témájú doktori disszertációk. *Névtani Értesítő* 27: 311–314.
- VINCE SZABINA 2007. Keresztnévadási szokások Pornóapátin (1780–1980). *Névtani Értesítő* 30: 107–116.
- VOIGT VILMOS 2011. *Jeltudomány*. Szegedi Egyetemi Kiadó – Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged.
- VONHÁZ ISTVÁN 1931/1997. *A szatmármegyei német telepítés*. Kiadja Merli Rudolf bubesheimi plébános, Kolozsvár.
- VÖRÖS FERENC 1997. Keresztnévadás – identitás. In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. magyar nyelvtudományi konferencia előadásai. I–II.* Magyar Nyelvtudományi Társaság – Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézet, Budapest–Miskolc. 133–138.
- VÖRÖS FERENC 1999. A közösségi névadási hagyomány továbbélése a tizenéves korosztályban. Egy Révkomáromban, magyar gimnazisták körében végzett vizsgálat tapasztalatai. *Magyar Nyelvőr* 3: 266–285.
- VÖRÖS FERENC 2004. Névpolitika a Felvidéken. In: BALÁZS GÉZA szerk., *A magyar nyelvi kultúra jelene és jövője I.* MTA Társadalomkutató Központ, Budapest. 367–381.
- VÖRÖS FERENC 2005a. Adalékok a felvidéki személynevek areális névtanához. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Regionális dialektusok, kisebbségi nyelvhasználat.* Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum, Somorja–Budapest.
- VÖRÖS FERENC 2005b. Hely- és személynévi neologizmusok a Felvidéken Trianon után. *Névtani Értesítő* 27: 197–213.
- VÖRÖS FERENC 2007a. Adalékok a kétnyelvűség névtanához. In: BÁRCZI ZSÓFIA – VANČO ILDIKÓ szerk., *Nyelv – irodalom – társadalom.* Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara, Nyitra. 145–159.
- VÖRÖS FERENC 2007b. Névfordítás és névváltogatás kétnyelvű környezetben. In: HOFFMANN ISTVÁN – JUHÁSZ DEZSŐ szerk., *Nyelvi identitás és a nyelv dimenziói.* Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, Debrecen–Budapest. 185–199.

- VÖRÖS FERENC 2009. Névváltoztatás és névhelyreállítás a kisebbségi magyar névhasználat tükrében: terminológiai javaslat egy névtani jelenség megnevezésére. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások története időben, térben és társadalomban*. Gondolat Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 157–174.
- VÖRÖS FERENC 2010. *A Martyrologium Romanum mint a névtudomány forrása. The Martyrologium Romanum as the source of onomastics*. Savaria University Press, Szombathely.
- VÖRÖS FERENC 2011. *Nyelvek és kultúrák vonzásában I. Személynevek a magyar nyelvterület északi pereméről*. Kalligram, Pozsony.
- VÖRÖS FERENC 2013a. *Mutatvány az 1720-as országos összeírás névföldrajzából*. Savaria University Press, Szombathely.
- VÖRÖS FERENC 2013b. *Nyelvek és kultúrák vonzásában II. Személynevek a magyar nyelvterület északi pereméről*. Kalligram, Pozsony.
- VÖRÖS OTTÓ – SIMON SZABOLCS 2006. Nyelvtervezés – névtervezés. Személynévhasználat és a szlovákiai magyarok. In: BENŐ ATTILA – SZILÁGYI N. SÁNDOR szerk., *Nyelvi közösségek – nyelvi jogok*. A Szabó T. Attila Intézet Kiadványai 3., Kolozsvár. 343–359.
- ZELLIGER ERZSÉBET 1999. „...nevedről lehullik az ékezet...”. *Névtani Értesítő* 21: 224–229.
- ZELLIGER ERZSÉBET 2007. Névadás és identitás. *Névtani Értesítő* 29: 227–233.
- ZLINSZKY ALADÁR 1927. A névvarázs. *Magyar Nyelv* XIII: 100–109.
- <https://archivum.asztrik.hu/?q=oldal/latin-keresztnevek-magyar-megfeleloi> Latin keresztnevek magyar megfelelői. Összeállította a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltára.
- <https://archives.hungaricana.hu/hu/urberi/view/szatmar-csanalos/?document=1&pg=0&bbox=-2035%2C-3731%2C4475%2C48> Mária Terézia Urbéri Tabellák, Csanáros.
- <https://archives.hungaricana.hu/hu/urberi/view/szatmar-csomakoz/?document=1&pg=40&bbox=21%2C-2697%2C1389%2C-1903> Mária Terézia Urbéri Tabellák, Csomaköz.
- <https://archives.hungaricana.hu/hu/urberi/view/szatmar-feny/?document=1&pg=57&bbox=-104%2C-3098%2C2632%2C-1509> Mária Terézia Urbéri Tabellák, Mezőfény.

<https://archives.hungaricana.hu/hu/urberi/view/szatmar-kalmand/?document=1&pg=59&bbox=1947%2C-3846%2C4248%2C-2510>
Mária Terézia Urbéri Tabellák, Kálmánd.

<http://www.recensamantromania.ro/rezultate-2/> Románia hivatalos népszámlálási adatai.